ભાઇ કે કસાઇ?

એક પારસી સંસારી વારતા.

(ઇંગ્રેજી ઉપરથી)

બનાવનાર—મી૦ બહુમનજી ન. કાબરાજી.

પ્રગટ કરનાર—મી૦ દીનશાહ એદલજી કરકરીઆ ઢોગ-સોગ
ચોપાન્યાના માલેક અને અધીપતી તથા ઢોગ-સોગ વાર્તામાળા
નંબર વન-નંબર ટુ-વાર્તામાળા, વીસ લાખનો વારસો,
લક્કી ગો લવજી, સમરકંદનો શાહજાદો અને હેરાત
શેહરની હુસ્નબાનુ, ઓરત, જીવપર જોરાવરી,
વિગેરેના પ્રગટ કર્તા

આ પુસ્તક મી૦ બહુમનજી નવરોજજી કાબરાજીએ ફ્રીયર રોડ,
કોટ, મુંબઇથી લખ્યુ છે, અને મી૦ દીનશાહ એદલજી કરકરીઆએ
મુંબઇ, ગ્રાંટરોડ, ત્રીભોવનદાસ બીલડીંગ માણેક પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમા
પોતાને માટે છાપી ત્યાથીજ પ્રગટ કર્યું છે

(૧૯૧૧.)

દીબાચો.

હજી તો છેલ્લા સપટેમ્બર માસમા–પારસી નઓરોઝના પ્રસગોપાત ટાંકણે–મે "ઓરત!"ની વારતા સાથે માહરા હજારો શોકીન વાચનારા મેહરબાનોની મીલાકાત કરી છે, અને તેની લગોલગ પછવાડે, એટલા ટુક અરસામા, આ એક નવીન પુસ્તક–ન્હાની પારસી સસારી વારતા–સાથે ફરીને એવોજ એક જાહેરમા દેખાવ કરી શકવા વાસ્તે હુ ખુશી છુ એ પેલા નવા ઉગી નિકળેલા "પારસી મેકમીલન"–જાણીતા "ઢોગ–સોગ"ના પરવરતાવનાર–સાહસીક મી૦ દીનશાહ કરકરયાની હદ વગરની ઉલટના પ્રતાપ છે, અને એમના એ સ્તુત્ય ઉમગનો હુ ચાહક ને વખાણનાર છુ ખરૂ છે કે આશરા વગર સાસરા થતાં નથી, અને દીનશાહજી નામદારે જો ફક્ત છ મહીનામા ત્રણ ત્રણ નૉવેલોના હક ખરીદી, તે ગુજરાતી વાચનારી આલમની સેવાને સપુર્દ કરી છે, તો મને માનવાને ઘણુ કારણ છે કે મી૦ કરકરયા પોતાનુ ગજવુ બી સાથોસાથ સારી રીતે ગરમ કરતા રહેલા હોવાજ જોઇએ, પણ, તેમ છતા, એ બધુ પુરતા સાહાસ, ઉમગ અને હીમત વના થતુ નથી, એટલે હુ એ ભાઇને, એમની એ ઉલટ વાસ્તે, ઘણી ખુશીથી મુબારકબાદી આપુ છુ

વળી મને એ ઉલટના હેડાંણમાં જે વિશેષતાથી ગમ્યુ છે તે એમનો ટેસ્ટ છે એવણ ભાઇ ખરેખરજ, કાંઇ પણ દોહરૂ કરયા વના, પોતાના સાહાસમા ઘણા સભાલભરયા થઇ તેમજ અચ્છા ટેસ્ટથી કામ લઇ જાણે છે, કે જેનો મુન્તઝીમ

પુરાવો આ નાનકડુ ફાંકડું નૉવેલ છે. એની છપાઇની સફાઇ અને સુઘડતા, ઉચાં કાગળો વાપરવાનો એમનો લોભ, અને તેવાંજ ઉચાં કવરોનું "ગૅટ અપ" વિગેરે એ ભાઇની એ વાતની નારીકલાયક નામનાનોજ એક નમુનો છે, અને ત્યારે એવા એક ફીસઆી પબલીશર હસ્તક માહરા પુસ્તકો માહરી ચાલુ સાદી સીરીઝથી તદન ઉલટી રવેસે તૈયાર થયલા બાહેર પડે છે તે વાસ્તે માહરે દીલગીર થવા કે ફરયાદ કરવાનુ ઝાઝુ રેહતુ નથી એ ઉપરાંત ખુદ વારતાઓની પસદગીનો એ બીરાદરનો ટેસ્ટ પણ આપણે તેટલોજ વખાણી શકશું, કેમજે ગયા સપટેમ્બરમા 'ઓગન'' ની વારતા પ્રસિદ્ધ કરવા પછી એ ચકુસ્થે ભાઇ પીજામની એક જોરાવર વારતા પ્રગટ કરી, અને તેની લગોલગ પછાડે આ "ભાઈ કે કસાઇ" રજુ થવા પામે છે

એ માહરી વારતા સુપ્રસિધ્ધ "પારસી' પેપર આગળ જ્યારે અઠવાડીક નિકળતુ હતું ત્યારે તેની કૉલમ માટે મેં ખાસ લખી હતી, અને માહરી વારતાઓના સબધમા દયાળુ ખુદાની બક્ષેસથી જે એક ખુશનસીબી ભોગવવાનુ મને માન છે તેની હરોલમા એ વારતા તે વખતે લોકોને ઘણી ગમેલી મને યાદ છે, એટલે તેજ પાછી આ નવીન લેબાશમા પ્રગટ થતાં વાચનારા સાહેબોને કોઇ પણ રીતે નાઉમેદ કરનારી પુરવાર થવાની મને કશી ફકર રેહતી નથી વારતા સાદી અને સસારી, બીલકુલ અક્કલમા બેસતા આવતા બનાવો પર રચાયલી છે એ, માહરી સઘળી પારસી સસારી વારતાઓ મુજબ, ઇગ્રેજી પરથીજ ઉપજાવેલી છે, અને "પારસી સસારી વારતાઓ"ને નામે (માનભરેલા અપવાદો બાદ કરતા) પારસી સંસારનુ લાઇબલજ

કહી શકાય એવા અસભ્યવીત અને સ્ટુપીડ બનાવોનો જે ખીચડો આપણી આસપાસ અવારનવાર ઉભાઇ જાય છે તેવી જાતના દુપણથી આ વારતા બચેલી માલુમ પડશે એમ માનવાની મને હીમત થાય છે

અને પોતાની તરફના એક દીબાચામાં માહરા કાબેલ મિત્ર ભાઇ રૂસતમ મસાની એમ એ એમજ કાઇક કહે છે, જે માહરી ખુશાલી છે હુ એ જાતના આપણા દોસ્તોએ લખેલા દીબાચાઓમા મુતલગ માનવાવાલો નથી એ દીબાચાઓની જરૂરજ હુ ના પાડુ છુ, કેમજે ઘણુ કરીને તો એ જાતના દીબાચાઓમા "Save me from my friends!" જેવી અતિસ્યોકતીથી જ્યાદા કાઇજ જોઇ શકાતુ નથી, પણ આ દીનશાહ કરકરીઆ બીરાદર સમજ્યા નહી, ને એ વાતની એમની એટલી મોટી ઉલટમા એમને નાઉમેદ કરવા હુ પોતે માહરાં મનને સમજાવી શકયો નહી એમ છતા જ્યારે એવા એક પરભાડા ને પરાયા દીબાચા માટે હુ એકમત થયો ત્યારે મે દીનશાહજી નામદાર સાથે મત કરીને પસંદગી એક એવા મિત્રની કરી કે જેમના દીલની સાદાઇ અને સચ્ચાઇ માટે હુ વરસોથી ઘણુ મોટુ માન ધરાઉછુ તે આપણા ધુધી મ્યુનીસિપલ સેક્રેટરી ભાઈ રૂસતમ છે એ ભાઇની "To call a spade a spade" વાલી રાજનિતી મે આ આગમચ ઘણી જોઇ છે ને ઘણી વખાણી છે, અને જ્યારે એ મેહરબાન ભાઇને મે માહરી વારતા એમની સીફારસ યા અભિપ્રાય માટે પાસ કરી ત્યારે એમના જોગા માહરા પત્રમા મે વિનયપુર્વક ઘણો ભાર નાખીને એજ માગી લીધેલુ છે કે મીઠુ મીઠુ પીરસીને મને "ભીખાજી" નહી કરતા વારતાની જે ખામી હોય તે એ મેહરબાને મોકળે મને, પોતાના પ્રમાણીક ટીકાઓ સમેત, વાચ-

નારાં સાહેબોને કહી સંભળાવવી, અને-વૅલ-અને એવણે જે કહ્યું છે તે મેં વાંચ્યુ છે, ને વાંચીને તે એમનું એમ, એક અક્ષર માત્ર પણ ફેરવ્યા વગર, એ માહરા કાબેલ અને ભારી રોકાંણવાલા ભલા મિત્રને થયલી હદ વગરની તસ્દી માટે જાગ્જા ઉપકાર માનતા, હુ, વાચનારા સાહેબો, અત્રે તમને પાસ કરૂ છું ભાઇ રૂસ્તમે મહારી વારતાની જે ખામીઓ બનાવી છે તે ખરેખરી કાબેલ્યતભરી છે, પણ મને ભય છે કે એક બે ઠેકાણે એ બીરાદર પોતે થોડીક ભુલ કરે છે, જે આ પુસ્તકને લગતા "ફુરસદ"ના અભિપ્રાયમા બતાવા તેમજ સમજાવવાની કદાપી રજા લેવામાં આવશે અહીં મોકો નથી દોસ્તોની તરફની પ્રસતાવના —જો હોવીજ જોઇએ તો—આ કીસમની થવી જોઇએ, જેમાં ખાંડીસુડીની લખનારની વખાણનાં બેઅદાજ ગીતડા લલકારવાને બદલે તેની ખામીઓ સંપુર્ણ મિત્રભાવથી બતાવવામાં આવે; ને તે પ્રમાણીક પ્રકારનો માહરા એ માનવંત મિત્રનો માહરાં પુસ્તકનો આ ટુંક "રીવ્યુ" હુ ઘણો વખાણુ છું

છેલ્લે, આ પુસ્તક હુ માહરા એક પુત્ર સમાન પ્યારા ભાણેજની અશો યાદને અર્પણ કરવાની ગમગીનીભરી તક હાથ કરૂ છુ એ ભાઇએ પોતાનાં જૈફ વીધવા માતા, નઓજવાંન મોહરદાર અને ફકત આઠજ દિવસના બાળકબેટા ઉપરાત ભાઈ બેહેનોના એક મોટા પરીવાર મંડળને શોકાગ્નિમાં ગીરફતાર કરી, ગયેજ મહીને, ફકત ૪૨ વરસની ભર જવાંન વયે એક ખરાંજ નેકીભરયા જીવણ પછી ઉતાવળો સ્વર્ગવાસ સોહાય્યો છે એ માહરાં પુસ્તકો, ચોપાન્યાંઓ અને નાટકો વિગેરેનો એક સૌથી મોટો ઉત્સાહી ચાહક અને વખાંણનાર હતો, અને માહરા સુખે તેમજ દુખે એક બાજુ સમાન માહરે હામા હતો ખુદા એને સ્વર્ગનુ ઉત્તમોતમ સુખ બખ્શો!

બ. ન. કાબરાજી,
રચનાર

માર્ચ, ૧૯૧૬.

અર્પણ.

માહરા પોતાના પુત્ર સમ પ્યારો ભાણેજ

ભાઇ અરદેશર હોરમજજી પ્રીન્ટર,

જેણે મને પીતા સમાન પુન્ય પ્રીહાગીરીનું એક પુત્ર-
નાજ ભક્તીભાવનું ઘણુંજ સાચાં હેતથી
સદા માન આપ્યું છે,

તેનાં ૪૨ વરસની ભરજવાંન વયે, ગઈ તા૦ ૧૧ મી
ફેબરવારી સને ૧૯૧૬ના સુકરવારની સીતમકારક
સહાંજે થયલાં અકાળ મરણને વાસ્તેના માહરા
હદ વગરના અફસોસ વચ્ચે,

તેનાં વાહલાં નામની અશો યાદને

આ માહરૂં નાહનું પુસ્તક

હું હજારો હેતથી અર્પણ કરૂં છું.

બ. ન. કાબરાજી

પ્રસ્તાવના.

પારસી ગુજરાતી સાહિત્યમા આ એક નવુ કૌતક વધ્યુ જાય છે તે દીઠુ ? દેશ ખાઇને દરવાજા બાધે બાંધી ચુકેલા લેખક બિરાદરોને પણ ગામમા પેસવા માટે એકાદ "પાસપોર્ટ" જોઇયે છે! મી બહમનજી કાબરાજી જેવા વાર્તાનુ મેદાન ઢુંડી મારનાર, મરદ તેમજ ઓરતની બનેલી, ગજાવર ફોજના કલમ-કશ કપટાન પણ આ "ઇન્ફ્લુએનઝા" ના સપાટામાં આવી ગયા તેથી મને ઘણી અજાયબી ઉપજી, પણ બહમનજી બા કહે કે 'હુ શુ કરૂ ?' મે તો આજ દીન સુધી એ કિસમનાં 'ઓળખાણ પત્ર'નો લોભ ધરાવ્યો હતો નહિ, મગર આ મારી વાર્તાના પ્રગટકર્તાને તો એ 'ફ્રારિન'ની એવી મોહિની લાગી છે કે તમારે કાઇ બી કરીને મારી આ નવલકથા માટે એક દિબાચો લખવોજ જોઇશે! એટલુ જ માગી લેવાનુ' કે સાહીના ખડિયાને બદલે સામે 'બટર પૉટ' મેળીને લખવા બેસતા ના!"

ત્યારે હવે મી. દીનશાહ કરકરયા જેવા આપણા "મેકમીલન" સાહેબને નાશિપાસ તે કેમ કરાય ? લેખક ભાઇઓની જજાળ ઓછી કરે એવુ જે હિતકારી કામ એ સાહસિક ભાઇએ માથે ઉઠાવ્યુ છે તેમાં એમને જેટલુ ઉત્તેજન આપી શકાય તેટલુ આપ-વાની વાચક વર્ગની તેમજ લેખક વર્ગની ફરજ છે પારસી ગ્રંથ-કારો માટે આ એક મુશ્કેલીની બિના હતી કે આજ દિન સુધી ઉત્સાહી "પબલીશરો"ની ગેરહાજરીમાં તેમને પોતેજ પોતાના પુસ્તકો છાપી પ્રસિદ્ધ કરવા પડતા હતા, અને તે કામ પાછળ પુસ્તક રચવા જેટલી બલ્કે તેથી પણ વધુ મેહેનત કરવી પડતી હતી મી૦ કરકરયાએ આ જંજાળભર્યુ કામ પોતાને માથે

ઉકાવી લઇને લેખકોને પોતાના લખાણો પાછળજ મથ્યા રેહે-વાની સગવડ કરી આપી છે, એટલુજ નહિ પણ લેખક તરીકેની તેમની પ્રતિષ્ઠા જાળવી તેમનુ સ્વમાન સાચવવાની જોગવાઇ પણ કરી આપી છે એટલામાટે એવા એમના ઉપયોગી સાહસનો વિચાર કરતા, હૈયાત લેખકોની નવલકથાનાં પુસ્તકોના દિબાચાઓ લખવા બાબે મારા જે કાંઇ અંગત વિચારો હોય તે બાજુએ મેલીને, આ પ્રસ્તાવના લખવાને મે મારી અદના કલમ હાથમા લીધી છે

ચાલો ત્યારે, એ રીતે કૌતક નબર પેહેલાનુ સંતોષ કારક સેવટ આવી ગયુ. હવે કૌતક નબર બીજુ જુવો! સાહિત્યના ચમનમા પ્રવેશ કરવા માટે એક ચેલો પોતાના ગુરુનુ બારણુ ઠોકી, તેના ચરણે પોતાની બુધ્ધિનુ ફળ મેલીને તે ઉપર ગુરુજીના આશિષ માગે એ સ્વભાવિક છે, પણ ગુરુજી ચેલાને બાર જાય, એ એક કૌતક નહિ તો બીજુ શું? આથી ચેલાજી મગજનુ સમતોલપણુ ગુમાવીને પોતાની પરીક્ષક બુદ્ધિ દેખાડવા માટે એકાદ માઇક્રોસ્કોપ લાવીને દાદાનુ કટેસર કરી નાખે તો સ્વામીજી મોટુ મન રાખી દરગુજર કરશે

હુ નાનો નિશાળ્યો હતો ત્યારે મી૰ બહમનજી કાબ-રાજીની “કાવલાની કાહાણી’ અને ‘શીરીનના ચટકો” ની દિલ ધમધમાવનારી વાર્તાઓ હોસેહોસે વાચતો ત્યાર બાદ મી૰ કાબરાજીએ સખ્યાબધ નવલકથાઓ લખી છે, અને એમના “ફુરસદ” તથા “નવરાસ’ના વાચકો ઉપરાત આપણા વર્ત-માનપત્રોના બોહોળા વાચક-વર્ગ વચ્ચે પણ એમની વાર્તાઓ એટલી બધી લોકપ્રિય થઇ પડી છે કે એમની એક કુશળ વાર્તાનવેશ તરીકે સિફત ગાવાની કશી બી જરૂર રહી નથી

એટલામાટે આજે આપણે ફક્ત "ભાઇ કે કસાઇ?"ના દાસ્તાનનીજ એક ઉડતી તપાસ લઇએ

મી૦ કાબરાજીની રસમય વાર્તામાળામાં દમામદાર જગ્યા રોકે એવી તો આ કથા છેજ નહિ, અને તે માટે તેવો કશો દાવો પણ કરવામા આવ્યો નથી આ તો એક પારસી સંસારનું સાદું ચિત્ર છે, અને તે કર્તાની હમેશની ચિત્રવિચિત્ર ઇબારતની પીછીથી દોરવામા આવ્યુ છે એ ઇબારત જેટલી જોશાવર અને જુસ્સાવાલી તેટલી સુંદર અને દિલચશ્પ છે, ઘણીકવાર ભાઇ બહેમનજીનાં લખાણો વાંચતા મને રંગીલી ફારસી ભાષા વાંચતો હોવું તેટલી ગમત મળી છે, પણ વળી એમની એ ભાષા બીજા પારસી ગ્રંથકારોની લેખનપદ્ધતિની માફક પેલા હિંદુ ભાઇઓને કાઇક ગભરાવી મારે તેવી છે ખરી જોડણીના નિયમોને તે જગેજગ મચક આપતી નથી અને ઇંગ્રેજી તથા ફારસી ઢબની વાક્યરચના તરફની કર્તાની ભાવનાનો ઠેકાણે ઠેકાણે ખયાલ આપે છે મગર પારસી કાનને તે માફક આવી રહેલી છે, અને વળી પુરતી પસંદગી પામી ચુકી છે આથી વરસો વયા કર્તા તેને એક સરખી રીતે એવા બાઝી રહયા છે કે એમની એ ભાષા શૈલી જાણે એમની પોતાની થઇ પડી છે અને એમના કેટલાક "મેનરીઝમ"થીજ તમો એમના કોઇ પણ પુસ્તકના થોડાક ફકરા વાચતાંજ, લેખકનુ નામ જાણ્યા વગર કહી શકો કે આ તો બહેમનજી કાબરાજીનુ લખાણ છે

આ વાર્તામાં એક સંગદિલ-સખસ પોતાના સગા ભાઇ તરફ જે કાળો કેહેર બતાવે છે તે સાથે તેમના કરજંદોના હૈયામા વસેલી મિનોઇ મેહેર દોરંગી દુનિયાનો એક એવો ચમત્કારિક ખેલ રજુ કરે છે, તથા આખી કથામા તે કિરતારની મારી અને માયાની એવી રેલછેલ થતી જોવામાં આવે છે કે

વાંચનારનુ દિલ આ દગા ફટકાની દુનિયાના અનેક દુ ખદાયક દેખાવો વચ્ચે નાજુક લાગણીઓથી ઉભાતુ રહે છે, તથા તેને મોજ સાથે ચાલુ ચાનક મળતી રહે છે પણ સબર! વાર્તાનો નાયક બજી કઇ સદીમા ધરતી ધ્રુજાવી ગયો તેનો આપણુને પત્તો મળતો નથી દેખીતી રીતે તે એક એવા જમાનામા હસ્તી ભોગવી ગયલો હોવો જોઇયે કે જયારે એક પારસીને પોતાનુ વિલ કરીને પોતાની દોલત જેને ગમે તેને આપી જવાની સત્તા હશે નહિ આ નહિ જણાયલા જમાનામા જો એક સખ્શને ઓરત કે ફરજંદ નહિ હોય તો તેની માલ મિલકત ઉપર તેના ભાઇનો તથા તેના બચ્ચાઓનો હક પુગતો હતો, અને તેથી બજી બાપડાને ઘરડે ઘડપણ લગન કરીને વરસ વેચવા પડયા હતા! પરંતુ કર્તા તો એ લાયકીના ખોરિયાને છેક આપણી નજદીકના જમાનામા ઘસડી લાવ્યા છે, કારણ વાર્તાનો પડદો તારદેવ, વરલીનાં દરિયાને મુખડે આવેલી પારસી "યુનિયન કલબ"મા ઉચકાય છે, કે જયા એ બજીના જુગારી લખના દિવાળ્યા જાગલા ભાઇ મેહેલ્લી સાથે આપણને કર્તા પિછાન કરાવે છે એ રીતે ત્યારે બજીના કસાઇ દેરની વખતે મુબઇની અતરાફ ફરી વળેલા દરિયાની સારી જેવી પુરણી થઇ ચુકી હતી, અને પાયધુણી તરફ ધસી આવતા પાણીને વરલી તથા ચોપાટી તરફ રોકી રાખવામા આવ્યા હતા એ જમાનામા તો લોક વિલ કરી જાણતુ હતુ એટલુજ નહિ પણ બનાવટી વસિયતનામાની કળા પણ શીખી ચુકયુ હતુ!

તમામ કિસ્સાનો પાયો આજ એક અનુમાન ઉપર રચાયો છે કે જો બજી ફરજંદ વગર ટાકો ગડી કરે તો તેની ખાતા ખુટે નહી એવી દોલત તેના લટપટ ભાઇને મળે, અને રખેને એવા

એક ભાઈના હાથમા પોતાની પુછી અકારટ જાય એની બ્હીકનો માર્યો ને કપટ-થેલો ઘરડો એક નહિ પણ બબે વાર પરણે છે, પોતાના વારસ બેટા ઉપર છીવજાન કહાડી આપતો હતો તો પણ તે દીકરાને મેહેલ્લીની દીકરી સાથે પરણવાની રજા આપતો નથી, અને ત્યારેજ તે સગાઈને બહાલી આપે છે કે જ્યારે તેને જણાવવામા આવે છે કે જો તે હા નહિ ભણશે તો તેના બીજી વારનાં લગન કાયદાસર નહિ હતા એવુ બોપાળુ બહાર પાડવામા આવશે, તેનો એક પુરો બેટો ગેરકાયદેસર ફરજંદ ગણાવાથી તેનો હકદાર વારસ નહિ ઠરશે, અને આખરે મેહેલ્લી તથા તેના ફરજંદો તેની તમામ દોલતના વારસ થશે! કર્તા કહે છે કે "આ તો એક એવી વાત હતી કે એક પોગ્યુ બી સમજી શકે" "એ તો તેજ થતુ હતુ કે જે અટકાવવા તે એ લગન સામે અત્યાર તક અજબ જેવી બજીદાઈથી આંખ આડા કાન કરી બેઠો હતો' પોતાનુ વિલ કરીને જેને ગમે તેને યા મનને ભાવતી સખાવતમા પોતાની અસ્કયામત આપી જવાને જેમ તેને હક હતો નહિ, તેમ તેવુ કશુ કરવાનો તે આજેજ થયલા હરામીને વિચાર વટિક આવ્યો નહિ! મગર ચાલો આ ઉખ્યાણુ ઉકેલાવવાને બેજાને ઝાઝી તસ્દી આપવાની કશી જરૂર નથી આખને ઉડી વળગે એવી એક ઇમારત નિહાળતા કોણ વિચાર કરવાને થોબે છે કે એના પાયામા લાઇમ કોનક્રીટ વાપરી છે કે સિમેન્ત કોનક્રીટ?

મેહેલ્લીનુ પાત્ર ચિતારવામા કર્તાએ ઘણી ખુબી બતાવી છે આજે કાઈએક જવાન્યાઓની જવાની મેહેલ્લી બારિસ્ટરની માફક મોજ શોખમા ખરાબ થાય છે, પણ તેમ વળી તેમની મદદે ધાઈને તેમની દસ્તગીરી કરવા માટે ને કરીમે કારસાજે

નાજુક ફિરેસ્તાઓ પણ નિર્માણ કરેલા હોય છે. તે સાહેબની કુદરતમા જેમ બોયે પડેલુ ઇનસાન સદા બોયે પડી સબડતુ નથી, તેમ રાસ્તીની રાહ ભુલેલા અભાગ્યા માણસનુ કરમ સદા ફુટેલુ રેહેતુ નથી એવા રસ્તો ચુકેલા, ભાનભુલા મરદોની રાહનુ-માઇ માટે જે માયાવત અબળાઓની કુદરતે નવાજેશ કીધી છે તેમની ફિરેસ્તાઇ અસર હેઠળ તેઓ પાછા નેકીની રાહ ઉપર ચાલતા થાય છે એ ફિરેસ્તાઓની સિફતમાં જેટલુ બોલો તેટલુ ઓછુ છે કર્તા લખે છે તેમ આપણે દુવા ગુજારીશુ કે ખુદા એ સંસારના ફિરેસ્તાઓની બોલબોલા કરો!

સદગુણના સુવાસથી તો સૌ કોઇના દિલ ખેચાય, પણ દુર્ગુણની દરિદ્રતામા જે કોઇ તમારો હાથ પકડી તમારો રાહબર થાય તેજ ખરો ફરેસ્તો! આ વાર્તામાં એવો એક ફરેસ્તો દેખાવ દે છે, અને તે મીઠા છે બહમનજીબાની ઘરડી કલમ, એમનાજ માનીના શબ્દોમા બોલુ તો, આ "મીઠી મધુરી" ઉપર કુરબાન છે, અને તેણી એ જાનફેશાનીને રગેરગ લાયક પુરવાર થાય છે પણ તેણી મેહેલ્લી ઉપર પહેલી નજરેજ મોહી પડે છે, અને તેની વાધાભરી જીદગી વિષે વાકેફગાર બનેલી હોવા છતા, તે વિષે કશી તેહેકીક કર્યા વગર કે તેના સારા ખમીરની કશી પણ સાબેતી મેળવ્યા આગમજ, એકદમ તેને પરણીને સુધારી નાખવાને તયાર થાય છે, તે તેના જેવી ભ્યાણી અને ડાવડી અબળા માટે કાઇક અસંભવિત લાગે છે અલબત્તા, કુદરતની કરામત ન્યારી છે પેહેલી નજરની ફિદાગીરીના દાસ્તાનોથી કોણ અજાણ છે? મેહેલ્લી તરફ મીઠા તેને જોતાને વારજ ખેચાય છે તે ખેંચાણમા અકુદરતી કે અસંભવિત કશુ નથી, પણ મેહેલ્લીનાં વાધાભર્યા વર્તણુથી માહિતગાર હોવા છતા, તેના સુધરવાની કશી પણ ખાતરી કર્યા વગર તેની સાથે પરણવા

તેણી તૈયાર થાય, એ કસાઇને ઘર ગાય ચાલી જતી હોય તેવુ લાગે છે. કોઇ ઉછાછળી, ચક્રમ છોકરી એમ કુવામાં પડવા આંખ વિચીને તૈયાર થાય તે જુદી વાત છે, પણ મીઠા જેવી સમજદાર અબળા મેહેલ્લીની કાઇક વધુ તપાસ લઇને, તે કેટલી હદ સુધી ખરાબીની ખાહીમા ગબડી પડયો છે તેનો ખ્યાલ કરીને, અને તેના રૂડા ખમીરની કાઇક તપાસ લીધા પછી, તેને પરણીને સુધારવાના રૂડા ઠરાવ ઉપર આવતે તો તે વધારે યોગ્ય થઇ પડતે, અને તેથી વાચનારી કુમારિકાઓના મગજ ઉપર વધુ બેહેતર છાપ પાડી શકાતે, એવુ સેવકનુ અદના મત છે મગર આ મુદ્દામા ઝાઝો દમ નથી જો નવલ કથામા કાઇક અસાધારણ નહિ હોય, તો નવલ કથા કહેવાયજ કેમ ?

ચાલો, ત્યારે આપણે કાઇ પ્રુફ–રીડર નથી કે આ કોમા ઉલટાવી કેમ નાખી, આ પુર્ણવિરામને બદલે અર્ધવિરામ કેમ નહિ મુકી, યાતો એક ફકરાને બીજા ફકરા સાથે કેમ જોડી નહિ નાખ્યો અથવા તો આ બે લીટીઓ વચ્ચે વધતી ઓછી જગ્યા કેમ નહિ રાખી, એવા મહાભારત સવાલોથી બાપડા ગ્રથકારને થથરાવી નાખિયે ! રતઇ બાપડી પોતાના માતપિતાની મુર્ખાઇ તથા કુચાલને લીધે અનાડી રહી ગઈ તેથી તેણીની તરફ આપણો તિરસ્કાર ખેચવાને બદલે આપણી દિલસોજી ઉશ્કેરવામા આવતે તે બેહેતર થતે કે કેમ, અથવા તો વાર્તાનુ સેવટ લાવતાં તેણીને અને દોલુ દુધપાંઉને જે રીતે સદતર વીસારી મેલ્યા, કહો કે ઓવારનિવાર કીધા તે એક નજર ચુક છે કે કેમ, એવા નજીવા મુદ્દા ઉભા કરવાને બદલે આપણને તો જે જોવાનુ છે તે એ કે વાર્તાની મૂળ મકસદ તેના બાહોશ કર્તાએ કેવી રીતે પાર ઉતારી છે

આ હેતુ એક કસાઇ ભાઇના કપટી ખવાસનો ચિતાર આપવાનો હતો, અને તેમાં કરવૈયા કર્તાની કિસબી કલમે પુરેપુરી ફતેહ મેળવી છે. વેરભાવ અને કપટથી એક માણસ પોતાને ભુલી જઇને દેખતી આંખે આંધળો બની, પોતાની ઇનસાનિયત ગુમાવી બેસી, ગુસ્સાનો ગુલામ બની, પોતે દુખી થઇ બીજાઓની આસપાસ દુખનાં સિહા વાદળો ઉભાં કરે છે, તેનો અનુભવ થોડો કે ઘણો આ સંસારમાં કોણ નથી મેળવતું ? રોજની જીંદગીમાં એવા અનેક દાખલાઓ બનતા રહે છે, અને તેનું આબેહુબ ચિત્ર આપણે બજી દાવરમાં જોઇએ છિયે. એવા એક કસાઇ ભાઇની કસરેવજીથી કમકમતી વેળાએ, તે બજીદાઇના સ્વરૂપની હસદખોર મમત ઉપર ફીટકાર નાખતી વેળાએ આપણે વાંચકો ભુલી જઇએ છિયે કે બજી જે જાતનો ઝેહેર આ વાર્તાની રંગભુમી ઉપર વરસાવે છે તેવાજ યા તે કરતાં કાઇક ઓછા કે કાઇક વધુ કાળા ઝેહેરની ગેહમાં સેંકડો ઇનસાનોનાં હૈયાં આ સંસારમાં બળી જળીને ખાક રાખ થાય છે. ઘણા એ એવા જીવતા જાગતા, નાના મોટા, કદરબિહામણા કસાઇઓ આ વાર્તા વાંચે, પોતાની કદરૂપી છબી એ ચિત્રમા નિહાળે અને તેથી ખરાં દિલથી કમકમીને પોતાની સિકલ ફેરવે, અને વાર્તાની નેમ પુરેપુરી બર આવે, એવું આપણે ખરાં દિલથી ઇચ્છીશું

૨૯ મી ફેબ્રુઆરિ ૧૯૧૬ **રૂસ્તમ મસાની.**

સાહીત્યના સોખીનો માટે બનતો ભાગ।

નાહની શિરૂઆતથી મોટાં કામો થતા વીલંબ લાગતો નથી એ જાણીતી વાત છે આજે વાંચનારના હાથમા મેલવામાં આવેલી વાર્તાની ચોપડી એ જાતના પુસ્તકો વચ્ચે લગભગ તેની ઉચ્ચાઇનાં તખ્તકેજ આવી પુગેલી માલુમ પડશે

માહરી આગલી પ્રગટ થઇ ગયલી વાર્તાઓ રૉયલ ૧૬ પેજ સાઇઝની હતી તે મેં બદલી ક્રાઉન ૧૬ પેજ સાઇઝની આ ટીપટૉપ 'ગૅટ-અપ' સાથની તદન નવી ફૅશનની અને હાથમા પકડે તો હાથ શોભી રેહે એવી બનાવી છે, જે લોકોને ગમશે, ને હું માનુછ કે ઘણી ગમશે મહારા અનુભવે શીખવ્યું છે કે જેટલો વાર્તાનો માવો સારો હોય તેટલો બાહેરનો ગૅટ-અપ (ચોપડીની બનાવત) રેહેવી જોઇએ વાર્તા લખનારે લીધેલી મેહનત તરફ જોતાં તે પસંદગીના ઉંચા ટેસ્ટને જેમ આપે એવી ફીસમની તેની બાધણી ઉપરાત છપાઇ સાથે દરેક રીતે ચોપડી ઘણી શોભાયમાન બનવી જોઇએ એવું મહાર પ્રમાણીક મત છે

અને વારતાની પસંદગી તેમજ ચોપડીનો ગૅટ-અપ ઉંચો ગણ્યો છે તો વળી તેવાજ એક વીદ્વાન ગ્રહસ્થ પાસે તેની ખુબી ખામીની એક પ્રસ્તાવના લખાવવાનો પણ મે લોભ ધરાવ્યો છે એ મને પોતાને ઘણુ પસંદ પડતુ હોવાથી વાર્તા ખરીદની વખતેજ મેં મી૰ કાબરાજી પાસે માગી લીધુ હતું કે આ વાર્તાની પ્રસ્તાવના તેવાજ કોઇ વીદ્વાન ગ્રહસ્થ પાસે લખાવવી અને એ ઇચ્છા પ્રમાણે મુંબઇ યુનીવરસીટીના બાહોસ સેક્રેટરી મી૰ રૂસ્તમ પી મસાની, એમ

એ એ પોતાનો સ્વતંત્ર ખુલાસો લખીને પ્રસ્તાવના તરીકે પ્રગટ કર્યો છે ખરેખર તો એ ઓનેરરી સેક્રેટરી સાહેબની મુલાકાતનુ મને હજી માન મલ્યુ નથી, પણ માહરા કામની વાજબી પ્રસંસા એઓ સાહેબે જે કરી છે તેજ ધોરણપર "પારસી મેકમીલન"નાં શુભ કામનો પાયો મે આગમજથી રચી રાખ્યો હતો માહરી નેમ લેખકોનુ સ્વમાન સાચવવા સાથ તેઓની ઉંચ શક્તીના રૂડા પરીણામો ચોપડીના આકારમા લાંબા વખત સુધી જલવાઇ રેહેવા પામે, ને લાઇબ્રેરીઓ તેમજ બીજા પુસ્તકાળયોમાં લખનાર અને પ્રગટ કરનારના કામોની યાદ ઉધરતી ઓલાદ માટે સચવાયલી રહે એજ હતી અને છે

ધંધાદારી નીયમે જોતા લેખક, વાચક વર્ગ અને પ્રગટ કરનાર એ ત્રણેના લાભનુ આ કામ છે, જે મે ખુશી સાથે ઉપાડી લીધુ છે. માહરા આ સાહસ માટે મી० પીજામની નૉવેલ "જીવપર જોરાવરી" મેં છેલ્લી પ્રગટ કરી ત્યારે મી० પીજામ ઘણા ખુશી થઇ સંતોષ પામ્યા હતા જે માહરા કામની વાજબી કદર કરવા બરાબર મે માની લીધું હતુ વળી ભાઇ પીજામના પુસ્તકમા એ ભાઇને મલેલો સંતોષ જોઇ શેઠ જાહાંગીર બે મરઝબાને પણ પોતાની એક બીજી સરસ વાર્તાની ચોપડી પ્રગટ કરવા મને આપી છે, જે થોડા વખતમા બાહર પડશે

ભાઇ બહમનજી કાબરાજીની આ સાથે મે બે વાર્તા પ્રગટ કીધી છે 'ઓરત' નામની વાર્તા અંગ્રેજી સંસારની હતી, જ્યારે આ વાર્તા "ભાઈ કે કસાઇ" પારસી સંસારને બંધ બેસ્તી છે વાર્તા એવણે લખેલા સંગ્રહમાથી મે માહરા ટેસ્ટથી ચુટી કાહડેલી છે, અને એક સીલેકશન મને પોતાને જ્યા સુધી પસંદ પડતુ મલતુ નથી ત્યાં સુધી હુ તે વાર્તા છાપીને તેના

મોટા જોખમમાં પડવાનુ વાજબી ધારતો નથી, જે માટેનો ઇસારો ભાઇ બહેમનજી કાબરાજીએ પોતાના દીબાચામા લખેલો પુરતો છે એ આગેવાન વાર્તા લખનોરા સાહેબોની માહરી સાથની ભાઇબંધી ઘણી મીત્રાચારીભરી છે એ ખુશી થવા જેવી વાત છે, અને તેના પરીણામમા મી૦ રૂસ્તમ મસાનીએ પોતાની પ્રસ્તાવનામાં લખ્યુ છે તેમ લેખકોનુ સ્વમાન સાચવવા ઉપર હુ પુરતું ધ્યાન આપુછું એ સરાહઘાતભર્યું નથીજ, માન આપીને માન લેવાથી બન્નેનુ સ્વમાન સચવાય છે એ હું ઘણી સારી રીતે સમજુછું. મી૦ રૂસ્તમ મસાનીએ માહરા કામ માટે લીધેલી તસ્દી હુ ઘણા હેસાન સાથ હમેશ યાદ કરશ, તેમજ કાબરાજી શેઠે પોતાની વાર્તાની ચોપડીના ઉચા "ગૅટ અપ" વિષે પોતાનો મોટો સતોષ જાહેર કર્યો છે એ માહરી એવડી ખુશાલી છે પદમજી મીલવાલા માહરા દીલસોઝ દોસ્ત ભાઇ ફ્રેદુન દી પદમજીએ આ ચોપડી માટે ખાસ ઉચા કાગલો મને બનાવી આપીને ઘણી સવલતા કરી આપી છે તે માટે આ ટકે એ ભલા ભાઇનો ખાસ આભાર માનું છું. છેવટે. માહરા "ઢોંગ-સોગ" ચોપાન્યાંનાં ઘરાકો માહરા કામની કદર કરીને માહરી તરફથી પ્રગટ થતી દરેક વાર્તાની ચોપડી ખરીદી માહરા કામને ઘણી સવલતા કરી આપે છે તે માટે હું તે માહરાં દીલસોઝ ઘરાકોનો પણ ઘણો આભારી છું.

હવે બસ ખુદા પાસ એટલુંજ માંગી લઇશ કે માહરા સાહીત્યના બનતા બાગને એક મોટા બગીચામાં ફેરવી નાખી મારી ભલી મુરાદનાં આ કામને તે સાહેબ મદદગાર થાય એટલુંજ માહરૂ માગવુ ખુદા આમીન કરે!

માણેક પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ,
આરરોડ તા, ૪-૩-૧૬

દુવાગીર સેવક,
દીનશાહ એ કરકરીઆ.

SPECIALITIES

TEA, KILN-DRIED FLOUR AND CELEBRATED FRENCH AND MOCCA COFFEE.

AWARDED 3 GOLD MEDALS.

BREAD PREPARED TWICE A DAY.

CHOICE DISHES.

CREW AND CABIN BISCUITS BY THE ONLY STEAM BAKERY.

ICES AND CONFECTIONERY

PEARSE & Co.,

ARMY & NAVY CONTRACTORS

APOLLO STREET, BOMBAY

BAKERS CONFECTIONERS AND CATERERS.

ખાસ નીલગીરી હીલ્સના
પ્લોટેશનોપરથી પાધરી મ ગાવી
બ્લેન્ડ કરનારા તથા પેક કરનારા

ખાસ નીલગીરી હીલ્સના પ્લાંટેશનો પરથી
પ્રીમરોઝ ચા

પામર કુ૦

હોલ સેલ એજંટો

નં૦ ૨૯૭-હોરનબીરોડ મુંબઈ

માત્ર ૨ મહીનાની રમતમાં આ ચાએ બીજા ત્રીજા નામની "ચા" પર અચુક સરસાઈ મેળવી છે.

૧ રતલી ટીનના આના ૧૪
પાંચ રતલી ટીનના રૂ ૪.

વેપારીઓ આજે આ ચા માટે જે માગણી કરી રહ્યા છે તેને પુગી વળવુની મુશ્કેલ થઇ પડ્યુ છે

મુંબઇમાં માનીતી

જેઓએ આ પ્રીમરોઝ ચાનુ એકજ મધમધતુ પ્યાલુ. પીધુ છે તેઓ હવે બીજી ચા માગતાજ નથી

ભાઈ કે કસાઈ?

પારસી સંસારની એક વારતા.

પ્રકરણ ૧ લું.

"The Parsi Union." ને પુરાંણી પારસી કલબનું નામ હતું તારદેઓમા વરલીના દરયાની ઠંડી હવાને લગભગ લગોલગ મુખડે આવેલુ તે એક માળનુ નાયલું 'કલબહાઉસ' હતુ તે પરતારના પારસી-અડેખાંઓનું માનીતુ ધામ અને મથક હતુ તેમાં ડોસા ડગરાઓનુ કામ ન હતું-બધા "સારે સારે ઘરના" ઇસ્કી બડેખા જવાન્યાઓજ ખાસકરીને તેમાં "મેમ્બર" હતા, અને બિલીયર્ડ, પાના, ચોપટ વિગેરે "ઇનડોર ગેમ્સ'ની પુરવણી પુરતાં પ્રમાણુમા તેમાં મોજુદ હોવાના બાએસથી સાંજને છેડે ખુશાલ તબ્યતના ઉમંગી દોસ્તોનું એક મોટું મેજરૂં ત્યાં હર હમેશ જમા થવાનો રાએતો હતો

ને એક હાલના જમાનાને જવાબ કરતી છેક આગલ વધી ગયલા તોરની કલબ હતી, અને તેથી ચોકકસ અવગુણોથી, અલબત, તે ખાલી ન હતી તેમાં પાનાં ને બિલીયર્ડના

જુગારનો તો જાણે દોપજ ન હતો, અને ખાણાં પછી જેમ મખવાસ માટે પાનસોપારી કે સલામી માટે ફુલપાણું પુછવામાં આવે તેજ તોરથી, વળી, ખાણુ ખલાસ થયા બાદ, મેચીસનો એક દાબડો અને બીડીઓનો એક પ્લેટમાં મુકેલો ઢગલો કોઇ ફીરંગી વેટર બધા સાહેબો આગલ ફેરવી જતો તેનો બધાજ કાંઇજ લાભ લેતા નહી ફક્ત જેઓ એ ધુમાડાથી પોતાના કલેજા વગર અગતે કોહોવાડવા રાજી હોય તે સાહેબોજ ખુશીનાં એક 'ચકલ' સાથે એ ન્યામત તરનવાલાપર તાબર તોબનો હાથ લબાવતા।

અને સારા નસીબે તેવા તે ટેબલપર રજુ થનારા આપણા 'જાગલાઓ" થોડાજ હતા તેઓની એ રૂઠી સામે કેટલાક એ બદીમાં નહી માનવાવાલા મેમ્બરોએ પહેલી હરોલમાં થોડોક ચોચાટ કરયો ને પ્રોટેસ્ટ નોધાવ્યો પણ ખરો, પણ પછીથી એ લાગણી જલદીજ મદ પડી ગઇ, અને એ તબકડો શોખના એક સવાલ તરીકેજ કલબે વધારે મતથી મંજુર કર્યો તેમા, ઉપર કહ્યુ તેમ, ઘરડાં ડોબાં તો કોઇ હતાંજ નહી, બધુ ચાલુ જમાનાનુ જવાંન "એલીમેન્ટ" હતુ, ને તેમા બી મોટે ભાગે કેળવાયલા અને કોમમા વધતી ઓછી આગેવાની ભોગવનારા જવાંનો હતા, એટલે એ ફેશનેબલ બદીઓ જોઇએ એટલી વિરૂદ્ધતા વનાં ત્યા બહાલ રહેતી આવી હતી તેમા અજાયબી ઝાઝી નથી

પણ હાલમાં આપણને એ કલબ કે તેના મજકુર કારોબાર સાથે કશી નીસબત નથી અમારે તો કલબના એક જવાંન મેમ્બર નામે મેહેરલી દાવર સાથેજ કામ લેવુ છે, કે જેને આ "ન્હાનકડી" વારતાના સફાઓ ઉપર રજુ કરવા પેહેલા

એક ચાલુ શીલસીલામા અમારે એ કલબની પોતાની પણ એ ફીસમે ઓળખાણ આપવી પડી છે.

અને ત્યારે એ મેહેરજી દાવર પોતે કોણ હતો? તે પુરાણાં દાવર ખાનદાનનો એક નબીરો હતો, કે જે ખાનદાન પારસીઓમાં અસલવારેથી પોતાની આગેવાની અને પૈસા સાથે ઘણુ સુપ્રસિધ્ધ હતુ મેહેરજી તેના હાલના હયાત નબીરાઓમાં બીજે નબરે હતો, કેમજે તેનો વડો ભાઇ બેજનજી દાવર-બજીઆ-કુટુબના વડા તરીકે હયાત અને મોજુદ હતો, કે જે પોતે ઘણો ધનવાન ને વગવસીલાવાલો હોવાથી મેહેરજી તો તેને મુકાબલે એક 'નો બડી' હતો.

એ પોરયો (મેહેરજી) ખરચાલુ અને અતી ઘણો ઉડારયો હતો, અને "ભુતનુ ઠેકાણુ પીપરા હેઠળ" તેમ જ્યારે જુઓ ત્યારે ઘરબારના સુખયારા તરીકે આ 'પારસી યુનયન'વાલી કલબમાજ પડયો પાંથડયો રહેલો તે મલી આવતો હતો તે અયાસી, હરામખોર ને આઇતાપર કોઇતુ મારનાર એક જવાંન્યો હતો, કે જે "બાપ મરે બમણા" લખી આપવાને પણ પુરતો બાહદર હતો, ને એ રીતના ઉધાર સુધાર સુધારાપર મારનેમીથાં થઇ મેરટે શેરના એક સાહેબજાદા તરીકે હાલમાં હાથમાં લાલ વાવટો લઇ ફરતો હતો!

તે પોતાના વડા ભાઇના ઘરબારથી લગભગ ઓવારનીવાર જેવો હતો બજીઆ તેની એ ફીસમની ખરચાલુ તબેહથી કટાલેલો કાયર થઇને તેનાથી અલગ થઈ ચુકયો હતો, અને રફતે રફતે તે અલગપણાએ એ બે ભાઇઓ વચ્ચે અરસપરસ ખરેખરા મોટા અણગમા બલ્કે સરબસર ધિકકારનીજ એક જાલેમ લાગણીને જનમ આપ્યો હતો

બજીબા મેહેલ્લીથી વડો હતો એટલુજ નહી પણ તાજુબ તો એ કે તેબે ભાઇઓ વચ્ચે ઉંમરનું છેટુ પણ હદ વગરનું મોટુ હતું, કેમકે બજીબા હાલમા જ્યારે લગોલગ પચાસની ભરતીમા ભરાવા આવેલો એક શેઠ્યો હતો, ત્યારે મેહેલ્લી તો હજી પુરી પચીસ દીવાલીઓ બી જોઇ ન રહેવા પામેલો એક લાડકેલો લાડકવાયો જવાન્યો હતો

બને કુમારા હતા—એ બજીબા અને મેહેલ્લી. બજીબાએ મોટી ઉમર તક પરણવાનું મન કરયુંજ ન હતું, પણ તેણે જ્યારે તે બાપીકી દોલત, કે જે તેણે પોતે વેપારી સાહસ ને ખતીલા ચીવટપણાથી પાછલથી ઘણી વધારી હતી તેનું મેહેલ્લી તેની પછવાડે પાંચ વરસમા પાણી કરી મેલશે એવો બધો સડેલો મામલો જયો ત્યારેજ તેને પોતાને પરણવાની હુંફ અને ઉમેદ બરપા થઇ હતી ત્યાં તક તેની એ ઉંઘ કદી ઉડી ન હતી!

મેહેલ્લી, એ બધો વખત, એ મોટા શ્રીમત વારસાપર ખલીરની આખ્ખોથી ડોકયુ તાણી રહયો હતો! તેનો ભાઇ બજીબા એકવરયો, પતલો, ઉચો, બેઠેલા ડાચાનો, જલ્દીથી જબોલાઇ ગયલો, અધકચરા પાકેલા બાલનો એક લગભગ ડોમો હતો, ને તે ઝાઝા દહાડા કાટે એ મજકુર પોરયો માનતોજ ન હતો ખરેખર, એ તેની હેમક ગણત્રી અને હવામાં કીલ્લા બાધવાની તેની શેખચલ્લી ઉમેદોએ બને તો તેને વધતો ભાણભુલો અને ફરજભ્રષ્ટ બનાવ્યો હતો, અને, તેથી, પોતાની સાથે ઑફીસમા લઇ જવા ને ધંધામા નાખવાને બજીબાએ તેના સબધમા પેહેલી હરોલમા મારેલા પછાડા બધા વ્યર્થ પુરવાર થયા હતા

તે બુધ્ધીનો ઘણો વીલક્ષણ અને તેજ હતો—એવો કે સીધે રસ્તે ઉતરયો હોત તો પૈસા ને કેળણીનાં ખેવડા મખળાથી તે સોસાયટીનો એક મોટો સણગાર થઇ પડતે, પણ એ તેની સરજતમાં ન હતુ. માબાપને વખતે તે પ્યારમાં ને લાડમાં ઉધરેલો છતા ખુદરતી ચંચલ ઝેણનાં કારણથી તેણે સારો અભ્યાસ કરી લીધેલો હતો—અને તે વેલાત તક જઇને બેરીસ્ટર વટીક થઈ આવ્યો હતો, પણ પાછલથી બુરી સંગતે તેને હાલમાં તે જે હતો તે બનાવ્યો, અને ધારવા કરતાં અતી ઘણો વધારે વેહલો તે ઓખલી ગયો હતો.

તે એક "બ્રીફલેસ બેરીસ્ટર" હતો કોઇક વખતે તે કોર્ટમા જતો, અને ત્યાની સગવડકારક પોહલી બેઠકની ખુરસીઓમાં આસાનીથી ઉંઘના ઝોકા ખાઇને આગલી રાતની મોડા કલાકો સુધીની બીલીયર્ડની જુગારી રમતની થાક ઉતારતો, અથવા વળતી રાતની તેજ કીસમની એક જીવતોડ જેહમત માટે તે એ મીસાલે પાછો તાજો અને તૈયાર થતો.

એ રીતે, અલ્બત, રમતાપચી મેહેલ્લી હાલતે કાજ તો બજીઆને ચોખ્ખો માથે પડેલો હતો તેને બાપીકાં વસ્યતની રાહે ઘર બેઠા રૂ ૨૫૦ નો એક દરમાયો તેને મલ્યો જતો હતો ખરો, પણ જેના ખરચો મોટા અને ઉડારયા ને જુગારોમા જેને રોજની સેહે કડોની હારજીત તેને એ "ચાચરની ચરબી" કામ શુ આવે? તે પાછા ને પાછા ભાઇપર તરડાઇને તકાજા લખતો, અને એ રીતે તે બને ભાઇઓ વચ્ચે છેલ્લે છેલ્લે તો બોલવાનો વટીક કશોજ વેહેવાર રહયો ન હતો,

અને તેથી પોતે માહાત થયલો, મેહેલ્લીને માહાત કરવા, બજીઆ પાછલથી એક વખત વચ્ચે પરણવા તૈયાર થયો હતો.

તેનેજ ત્યા એક વારસ ફરજંદનો જન્મ થાય તો એવો એક નાલાયક ભાઇ એ મોટા શ્રીમંત વારસાહીસ્સાથી ઘણી સજાવાર રવેસે બાતલ ને બાકાત રહી જાય એ બજીબાનો અરમાન હતો, પણ જોતા જોતામા એ લગનની લગભગ પાકી થઇ ચુકેલી યોજના પડી ભાગી જે કેમ થયુ તે કોઇએ જાણ્યુ નહી છોકરીવાલાઓને કઇ ભુત ભરાયો હોય તે રવેસે તે લોકે "વિચાર માડી વાલવા" નુ દડે ફલેજે કહી મોકલ્યુ, ને બજીબા ગમે એવો ગુસ્સાથી તરફડયો પણ એ વાતના ભેદને, પોતાના દરેક પછાડા છતાં, મુતલગ પુગી વલી શકયો નહી

તે વણો અજબ થયો તેનુ મોટુ નામ, જાણીતુ ખાનદાંન, સમૃધ્ધી, એ બધાંના સર્વોપરીપણામા તે પોતે મગરૂરી માનવાવાલો હતો, અને તેણે આ જે ઘર નકી કરયુ હતું તે તો કાંઇ એવુ કોઇ આગલી હરોલમાનુ બી નહી હતુ, વાસ્તે તેની મગરૂરીને એમ થવાથી ઓસ્તવાર ફટકો પડયો, ને વણી કટલુક સુધી ફરીથી પરણવાનો ખ્યાલ વટીક કરવાને બજીબા હીમત કરી શકયો નહી

અને મેહેલ્લી તો પોતાના બાબે બીલકુલજ બેપરવાહ હતો તે તો પરણીને ઝુસરી ગલામાં ઓલવવાની હેમાકતજ હસી કાટતો "માહરા જેવા એકને પરણુવું જોઇએજ શુ કામ?" તે તેના દોસ્તોના સવાલના જવાબમા પાછો પાધરો સવાલ કરતો, "આપે તો ફકીરા મસીદ ને જાહા પરયા તાંહા નચીદ!"

અને એવા એ મેહેલ્લી દાવરને હાલમાં, આ આપણી નવી વારતાની શરૂઆતમા, ઉપર કહેલી 'પારસી યુન્યન"વાળી જાણીતી તારદેવની કલબમા એક ટેબલ આગળ ખુરસી તાણી

એક સહવારે આપણે એકલો બેઠેલો જોઇએ છીએ તે કાંઈ લખવા બેઠેલો હતો, ને જે રીતે કાગળો લખી લખીને ને કરાઉના એક દેખાવથી પાછા કાડીને તેના ચીરયા કરયો જતો હતો તે જોવાથી એક બચ્ચુ બી કહી શકે કે તે લખવાનુ તેનુ કારજ કાંઈ અણગમતુ અને કટાળાભરેલુજ હતુ, કે જે દરમ્યાનમા શુ લખવુ ને કેમ શરૂ કરવુ તે ઉપરજ જાણે તે પોતાના મનથી એકમત થઇને પોતાના વિચારોને કશો મોકળો માર્ગ આપી શકતો ન હતો!

પ્રકરણ ૨ જું.

સમો સહવારનો હતો એ કામકાજને વખતે બી અસ-બ૧ કલબનુ મકાન તો મેહેલ્લીની રકમના ઘરઆગના ગુપચા-રાઓ વાસ્તે ખુલ્લુજ રહેતુ હતુ, અને જોકે મેહેલ્લી પોતે પોતાનુ એક નહાના પાયા પર અલાહેદુ ઘર માડીને બઉ-બાથી અલગ ને જુદો રહેલો હતો તોપણ, ઉપર કહયુ તેમ, દીવસનો મોટો ભાગ તો તે પડયો પાથરયો કલબમાજ પડી રહેલો મલી આવતો, જેમ હાલમા બી આ સહવારને પ્રહર તે ઘરથી નીકળેલો અહીજ પાધરો ચાલી આવેલો હતો

તેને હાલમાં એક પોતાના ભાઈ બઉઆ જોગો કાગળ લખવો હતો જે જેહેમતના કારજમા હાલ તે કલબને લગતા લાયબ્રેરીરૂમમા રોકાયલો હતો આ કલબના સબધમા એ એક આરૂ હતુ કે સાઇડમા એક નહાનો ઓરડો લાયબ્રેરી તરીકે

ખાસ રાખવામાં આવ્યો હતો, કે જ્યા બધાં અપ-ટુ-ડેટ પેપરો ને ચોપાન્યાં વાંચવાને જેઓ દરકાર ધરાવે તેઓ માટે મંગાવામાં આવતાં હતા

પણ આપણે આપણી વારતાથી વગર અગને વેગળાં જવા જરૂર નથી.—મેહેલ્લી એ પ્રમાણે હાલમા એ લાયબ્રેરી-વાળા રૂમમાં ટેબલ આગળ ખુરસી ખેચી બેઠેલો હતો તેવામા તેનો "ચમ" નસલી રાજો તેને સોહોધતો ત્યા પીઠથી આવી ચઢયો

તેને મેહેલ્લીએ જોયો નહી તે તો હાલમાં પોતાની જંજાલની જેહેમતમાં ગીરફતાર મશગુલ હતો, અને તેથી મુછમા હસ્તો નસલી રાજો તેને પીઠેથી એકાદ મિનીટ જોતો ને તપાસતો ત્યાં આવી ખાંમોશ થોભ્યો. મેહેલ્લી એકેક નોટ-પેપરપર થોડી ઘણી શરૂઆત લખીને તેને ખીજવાટ સાથે પાછું ફાડતો, ને ડુચો કરીને પગ આગલની ટોપલીને સ્વાધીન કરતો તે ફાર્સ જોતાં નસલી રાજાને ઘણી ગમત પડી.

એ નસલી રાજો બી બાવા નાહે ને તાપે તે કીસમનો એક "રાજો" હતો "રાજો" તેનુ આડનામ ('નીકનેમ') હતુ. તે બધી રાજા જેવીજ વાત કરતો ને તેથી—"શું રાજાજી જેવી વાત બોલ્યો" એમ કહેવાતાં કહેવાતા તેનુ પોતાનુ નામ અને અટક બી "રાજા"ની થઇ ગયાં હતા, ને તેને "રાજા" અથવા "નસલી રાજા" વગર કલબમા કોઇ ઓળખતુ ન હતુ

અને તે તેને ગમતુ હતુ તે તો એ ભપકાભરેલી ઓળખમાં મગરૂરી માનતો, ને તેના દોસ્તો જ્યારે તેને હસીને પજવતા કે રાજાના એલકાબમા તો ઓર તેની ઠેકડી સમાયલી હતી ત્યારે તે ઓર બી તેઓની એ સુપરફાઇન ફીલસુફીથી રમુજ પામી તેમને હસતો

"એ શું દોહ્રાગ કોહ્લેછ, મેહેલ્લી?" નસલી રાજાએ હવે જરા વાગે જાહેર થતાં મોટે સ્હાદે હમીને પુછયું, "કેમ બચ્ચા, કોઈ પોતી પર કંઇ લવલેટર લેટર લખવા પડયોછ કે શું?"

"રૉટ," મેહેલ્લીએ પોતાના દોસ્તની એકવખતની રમુજ પર ગુસ્સે થઇને અધીરાઈથી પગ થોકતા કહ્યુ,—અને તેણે જ્યારે નસલીના સવાલથી તેના ભણી ધ્યાન ખેચાતા ખુરસીનેઅટેલા મારી ને પોતાના દોસ્ત ભણી જોવા પેલા સામે પડેલા કાગળ ઉપરથી ચેહેરો ઉચે ઉચકયો, ત્યારે જોઇ લેવાનુ કેવળ સ્હેલ હતું કે તે એક ખરેખરો સોહામણો અને મદાનગીભરયો મુખડો હતો અલબત એકાયદા અને હગામ ખરચી નાખવામા આવતી એક જવાન જીદગીની શાહદત ને ખુબસુરત મુખડા ઉપર જોઈ લેવાનુ કોઇ રવેસે મુશકીલ હતુ નહીં, પણ રાજા તરફ ઉંચકાયલી તે આંખોમા હજી ઘણી તેજી અને ઘણી ચતુરાઇ કાટ ખાતી પડી હતી એમ અવલોકન કરી લેવાને કાંઇ અસાધારણ કાબેલ્યતની જરૂર થઇ પડે એવુ કશુ ન હતુ

તે એક તેજસ્વિ ચેહેરો હતો, અને જોકે મોટી ગત ઘુલકના ઉજાગરા અને એવી ઇસ્લતોના પરીણામમા તે ચેહેરો જોઇએ તે કરતા વેહેલ્લો જર્દ થતો ચાલ્યો હતો, તોપણ સવેલાના બચાવથી હજી બી તે દીપક મારતો થઇ શકે એટલી નુરાની તેમા પુરતી બચેલી બાકી જણાતી હતી તે ઉંઘાડે માથે, સાઇડમાથી પાડેલા એક સીધા સેંટા સાથે, સફાઇથી હોલેલા બાલની ખુબસુરતી દેખાડનારા એક ઉમદા પોષાકના ઢંગમા તાપ મારતો એક પારસી—જાંગલો હતો

તેના મોહાંપર એક સીધી મરોડદાર મુછ સિવાય દાઢી

ઝાખડાંની જમાવતનો જમોલો કશો ન હતો, ને તેથી તે સફા-ઇથી બોડેલા દાઢી ને થેભ્યા વગરના તે ચેહેરામાં કાઇ ખાસ-કરીને ખુશનુદ અને ખેચાણકારક નજરે આવતુ હતુ

"શું કરેછ તુ, રાજા?" મેહેલ્લીએ કટાલાની અદાથી તે ગોલ ફરતી ખુરસીમાં અદેલો મારી તેની ભણી તે ફેરવી નાખતા તેના તે સવાલના જવાબમાં પાછુ તેનેજ પુછ્યુ

"મકુજે એ બધાં ઝરોઝર લખવા માડીને સરોસર કાગલનાં પાછાં ચીરયાં ઉતારતો શાંનો બેઠોછ?" રાજાએ પાછુ પુછ્યુ, "શુ છે? કઇ કેથે 'લવલૅટર' લખેછ શુ?"

"અરે બરી ગીયાં તહારા લવલૅટર!" મેહેલ્લીએ કટાલાથી કહયુ, "સુથારનું મન બાવરયામા તાહરા મનમા તો જ્યારે હોય ત્યારે એનુ એજ!'

"પણ ત્યારે છે શુ?"

"છે–તહારી સાસુનુ નાખ"

"નહી તોબી–મારા સમ! શુ છે? આજે એટલો બાધેલો લીધેલો કેમ છે?" રાજાએ જરા વધતી પટામણી ટપ અખત્યાર કરી પુછ્યુ

"બજીબાપર વરી લખવાનુ છે," મેહેલ્લીએ હવે પોતાનો ભેદ કહયો, અને ફીકકું હસીને વધારયું, "કમબખ્ત સમજ નથી પરતી જે વરી આએ વખતે શુ નાખ્યુ કે કુ! બધા બાહણાઓ કાહારતાં કાહારતા મારા બાહાણાઓનો બધો ખજાનોજ ખાલી થઇ ગીયો, પણ આએ માહારી ચાલુ ફુલુસમારીસનો છેરો આવનો–નથી"

"પણ તુ તો છેલ્લી વખત કેહેતોતો જે બજીબા હવે તો તુને ફુટું દોહોરયું બી નથી ઝટવાનો?" મેહેલ્લીની સામે

એક ખુરસી ખેચીને બેસતાં નસલી રાજાએ પુછ્યુ

"તેજ તો માહરી મુશકેલી છે, યાર!" મેહેલ્લી એકમન થયો "વરી પેલા વેલાતી સાથે બીલીડમાં એક મોટી સ્ટેટ હું હારયોછ, ને એ ડેટ——"

"પણ બચ્ચા તુ બી ચાહેમ છપલાવ્યોજ જાએછ તે! તુને કઇ ખારોખબોચ્યો નરતોજ નથી!" રાજાએ હસતા હસતા ઉધરો લીધો "એમ તો તાહારે વાસ્તે તાહરા બઇઆનો તો શુ પણ કાહારૂણનો ખજાનો જોઇશે!"

"હવે એ બધી તહારી ફીલસુફીને નાંખની ભઠ્ઠીમાં, ને કઇ સીધુ પાધરૂ અરેન્જ્મેન્ટ કરી શકતો હોય તો કર," મેહેલ્લીએ અધીરાઇથી તકાજો કરયો.

"ત્યારે કઇ જેલ્લી પુના રેસીસનો લેપરો લગાડ?"

"અરે છટ, તેવા તો લેપરા સાભલતા સાભલતા એ મારા ભણનાર ગણનાર ને પાક પરેહજગાર અશો ભાઇજી સાહેબના કાન બી પાકી આયા હોશે!" મેહેલ્લીએ બઇઆની અશોઇ માટે ઢોગભરયા તુચ્છકારની ગભીરતાથી બોલતા હસી પડીને જવાબ કરયો, 'કંઈ બીજુ? કઇ નથી? કંઇ ઇન્ટરેસ્ટીગ જોઇએ,—બાકી હવે કઇ રેસ કે કાર્ડ કે બીલીઅર્ડ કે એવુ કઈ જો કહયુ કેની તો એ તો સોલીસીટરોને મલીને વીલમાની માહરી આએ ભરીસોની બચ્ચેબાલેડ બેલ જેટલી મને રકમ મલેછ તે બી અટકાવાના પછારામા પરી જશે!"

"પણ ત્યારે શુ લખશે?"

"હુ સહમજીજ શકતો નથી," મેહેલ્લીએ ટેબલ આગ-

લની બાસ્કેટમાં તેણે ફાડીને જમા કરેલાં કાગળો પર એક દયાજનક નજર નાખીને ખભા ચઢાવતા કહયુ "ખચ્ચીત, આએ કીસમનુ ઓસ્યાલુ હવે તો માહરા જેવા એક ડેવીલ–મી-કૅરને બી ઘણો નરખાવે છ એ માહરા પાર્ટ પર, તુજ જોની, કેટલુ કમનસીબ છે, રાજા, કે હુ આએ રીતે જ્યારે રૂપે રૂપ્યાને વાસ્તે બાજે વખત તંગ રેહુ છ ત્યારે માહરો માએ-જણ્યો સગો ભઈ બજીબા એખલા જીવે લખ્ખોનો ધણી થઇ બેઠો છ, ને ચમરી આપે પણ દમરી નહી આપે એવા એ મારા સુમ ભઇને નીચવી નીચવીને બસો પાનસો હર વખતે જરૂર પરતાં ઓકાવતા છેક મને માહરા જીવપર બેરવુ પરે છ!"

"એકુજ ઉપાય છે"

"શુ?"

"કે કોઇ છાંડાવાલુ સારૂં જેવુ બીલ્લુ સોહોધીને તું ચાર ચોખા પરાવી લે," રાજાએ સલ્લાહ આપી, ને તરત વધારયુ, "પણ પોરયા, તેં તાહરૂ નામ હવે એટલું નામાકીત કરી નાંખ્યુ છ કે તાહરે બરના ખાચરાંમાંથી આજે કોઇ હવે તુને પોતાની પોરી પનણાવા તઇયાર થાએ એ હુ તો માનતો નથી!"

"અરે જા રે, વાત કરે છ કે વાલ ફાકે છ?" મેહેલ્લીએ તુચ્છકારથી જવાબ કરયો, "આજે સેવક એ ગુસરી ગરામાં ઘાલવાનો એરાદો જરા જાહેર કરે કેની તો પોરીઓના માથાં ધોઇ કાહારવાને અધીરાં પરેલા માએ બાપો તો ગુરાબંધ એટલાં બધા માહરા પગ પાણી કરતાં દોરી આવે—પણ એ મારી મકસદજ નથી હાલ તો હવે માહરો બજી બીચારો જીવી. જીવીને કાહાવેર જીવવાનો? બધો અથાતથા થઈ રહેલો છે, ને

કેહજે હવે તો ચાલતી વખતે જરાજરા લાકરીનો ટેકો વટીક લેવો પરેછ। વાસ્તે તેણે જો માણેકજી શેઠના ડુંગર તરફનો રસ્તો લીધો તો પછી માહરે પનશીને સ્ટૅડી થઇ જવુછ, ને–"

"અરે જા, જા, એવા બધા શેખચલ્લી જેવા વિચાર ના કરયા કર," નસલી રાજાએ મોટે સ્હાદે હસીને કહ્યુ "હજી તો ડોસો લીમની લાકરી જેવો છે। પચાસ બી ભાએ-ગેજ પુરાં કીધા હોશે, ને તેટલા ધારની કે એને જો પણવાનુ શીફરૂ થયુ, ને તેમ——"

"આગલ પનવાનુ મન કરીને એ શુ સુખી થયો કે હવે વરી?" મેહેલ્લીએ મોટા તુચ્છકારથી કહ્યુ,–અને પછી બીલી ટપકાવીને વધારયુ, "વરી હવે મન કરે તો જે તે વખતે કીધુ-તુ તે આ એ વખત પાછુ કરવાનુ!"

"એટલે શુ–એ ધારેલા લગનની ભાંજફોર થઇ ગેઇ તેમાં તહારો પોતાનો કઈ હાથ ઉનો?" રાજાએ અવાજ દબાવી દઇને ઘણી તાજુબીના દેખાવથી પુછ્યુ

"હાસ્તો!" મેહેલ્લીએ મગરૂરીના તોરથી મોટે સ્હાદે કહ્યુ "હુ મારા હકમા એક નવો દાવાદાર આસાની સાથે ઉભો થવા દેઉ એવો છેક પેહલ્લાં નબરનો ગધેરો થોરો છેઉ જે તેની વાત? એ બિચારાને તો તેનો આજ તક સપનો બી નથી, પણ મેજ——"

"ચપી જા!" રાજાએ ખુરસી ઉહલાવીને પેલા લાલ પરડાની પેલી મેર આડી નજરે જોઇ લેના તરતજ મેહેલ્લીની છેક લગોલગ ધસી આવી તેને ચુપ કરતાં કહ્યુ "પેલો કલેજા-ફરોસ આવેલો છે બારી આગલની ટેબલ આગળ વાચેછ"

'કોણ–સોહલુ?" મેહેલ્લીએ ધીમે અવાજે પુછ્યું.

"હા."

"નખ્ખોદ! તે કમજાતે કઇ સાભળ્યુ હોશે કે કેમ? હુ તો જાણુ જે આખી કલબમાં આપરે બે એખલાજ છઇએ," તેણે લગરીક પસ્તાવાથી કહયુ "આએ કમબખ્ત પરડો અત્રેથી ઉંચકાવી લેવો જોઇએ એનુ અહી કામજ શુ છે? એ સુધ્ધાં એ પરડાને લીધે આએ રીતની મે ત્રણ વખત છક્કર ખાધી ગેઇ રાતે બી——"

એટલાંમાં બાજુમાંના સ્ક્રીનને ટપટપ આગલાં મારીને કલબનો વેટર તેઓ હતા ત્યા આવ્યો. "આપકા ચીઠી હએ, સાહાબ," તેણે મેહેલ્લીને તે પાસ કરતા કહયુ, ને મેહેલ્લીએ એક "અચ્છા" સાથે તે કાગળ પ્લેટમાંથી ઉચકી લીધો, એટલે તે વેટર સરેસ્તાની અદબથી ચાલ્યો ગયો

મેહેલ્લીએ તે પછી તે પત્ર ઉલટાવીને મોનોગ્રામ જોયો તે પરની એક નજરજ બસ હતી

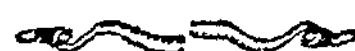
"ઓત્ત તારી, એ ચીઠી તો કેથી માહરા બેહેલીભગત તરફનીજ છે!"

"બજીબાની?"

"હા"—અને મેહેલ્લીએ, એમ કેહતાં, ટેબલપર લખવાની સામગ્રીઓ વચ્ચે પડેલી એક હાથીદાંતની પેપર-નાઇફ વડે તે ઍનવેલપ તેની કોરમાથી ફાડી કાઢયો, ને તે માંહેલો દસ્તાવેજ ખુલીને વાચ્યો

અને તેમાં શુ લખાઇ આવ્યુ હતુ? એવુ તે એ શુ તેમા લખેલુ હતુ કે જેથી મેહેલ્લીના ચેહેરાપરનો કંટાલા ને ગુસ્સાનો અત્યાર તકનો ચીલ્લો હાલમાં તેને વધારે ચીરડાયલો દેખાડી આપતો હતો?

પ્રકરણ ૩ જું.

મેહેલ્લીએ તે કાગળ વાંચ્યો ઉપર કહયુ તેમ તે તેના લખપતી ભાઈ બજીબા તરફથી આવ્યો હતો

"મોહોસ્મોહોકાંણ!" વેટર તે કાગળ આપીને ચાલતો થવા પછી મેહેલ્લી તે કવર ખુલતાં અરધું મોટે-અરધુ મનથી પટપટયો, "મારા બેહેલીભગત ભાઇને માહરી આએ ફાકાફાકીની વાત હુ પોતે લખી વારૂ તે આગમચજ તે બાએની કઇ બાતમી બાહરેબાહર મલી ગેઇછ કે શુ?"—અને તે પછી તેણે મજકુર દસ્તાવેજ વાંચ્યો, કે જ્યારે તેના ચહેરાપરના બીજ-વાનનો ચાહ્લો એકદમ વધારે ગુસ્સાભરયો બનેલો નજરે આવતો હતો

"લે વાંચ, તુ રાજા," તે કાગળ પોતે વાંચી લઇને ટેબલ ઉપરથી સામે બેઠેલા પોતાના દોસ્તને ફેંકતા મેહેલ્લી દાવરે કહયુ "બુદાએ તો મને જબરજબરીની થાપ આપી અહી તો કેથુ બધુ રધઇ રહેલુ છે! એવણ તો કેથા માહરી હરૂમે તહરૂસે અદરઇ બી ચુકાછ, ને હવે આવતા અઠવાડયાંમાં તો લગન કેથા નકકી છે!"

"શુ કેહેછ?" રાજાએ તાજુબીમાં પુકારયું; "ખરેખર?"

"તે નહી માનતો તો વાંચની?" મેહેલ્લીએ બખાલ્યુ, "વરી લોકેલાજે એ આંઠ દહારા પોતાને બગલે ગુજારવાનુ ડોસાએ મને આએ ઇજન લખેલું છે, ને લગનભરયુ ઘેર તે

હવે કંઇ માહરે જવા વગર ચાલવાનું છે?"–અને તે ઘણા તુચ્છકારથી મોટે સાહદે હસ્યો.

"પણ એ દાખરાને એ ઉંમરે કબુલ કોણે રાખ્યો હોશે?" રાજાએ કાંઇક અજાયબીમાં સવાલ કર્યો

"એટલે, બચ્ચા, છેક ફ્રસ્ટ ચાલ્યો કે?" મેહેલ્લીએ અનકા કીધા; "એ માહરા ભાઇને શુ કુત્રાંએ કડયોછ જે એને છોકરીઓ નહી કબુલ કરે? અરે એનીપર તો રસ્તે ચાલતી પોરી મોહી પરે! એ માહરો બેહેલીભગત ભઇ ગેહેગેહે નો ભણનાર ગણનાર છે, ને વરી ગાંઠમાં કઇ નહી તો નાખી દેતા પચીસથી ત્રીસ લાખની ગાંસરી, તો પછી એવી સુન ની ચલ્લી તે કોણ કરમઅભાગની હોય જે નાકબુલ કરે?"

રાજાએ ખભાં ચઢાવ્યાં

"પણ કંઇ પોરીનુ નામ નીશાણ લખ્યું હોશેની?" તેણે પુછ્યુ "એ કોણ સાથ પાટયુ ગોઠવાયુ?"

"હું તો ઓરખતો નથી," મેહેલ્લીએ જવાબ કરયો,–અને પેલુ ટેબલની વચમા પડી રહેલુ કાગળ પાછુ ઉંચકી તે પર ઉતાવળે એક નજર નાખી પોતાના ખીસાને સપુર્દ કરતા કહયું, "કોઇ મેહેલ્લાસાની છોકરી લખેછે—બપઇ મેહેલ્લાસા, તુ ઓરખેછ? તે એ નામ સાંભરયુ છ?"

"બીલકુલ નહી," રાજાએ ખાત્રીથી કહયુ; "કોઇ સેકીન કલાસ જેવું હોશે—ફ્રસ્ટ કલાસનુ હોતે તો નામથી તો ઓરખાતે?"

"ફ્રસ–સેકીન–કે થથ, પણ એ કોઇ નાતરે ગેઇ બપઇ મેહિલ્લાસાએ તો વચ્ચે આવીને—"

"નામ અપાઇ છે શુ?"

'હા"

"વાહ, નામ બી તાહરે તો મજાહનુ છે! સત્તર આના ને બે પઇ," રાજાએ હસીને ટીકકા કરયા

"હા, પણ એ સત્યાનાસગેઇના વચ્ચે આવ્યાથી નાહક માહરો કચરડો નિકળી જવાનો!" મેહેલ્લીએ એક ઉડો નિસાસો ખેચીને કહ્યુ "દીકરાએ કામ એવી તારીફલાયક કુનેહ ને સીફતથી આએ વખત તો લીધુ છ જે મને તો પસગવસ એ કારજ ચરવાયુ ને ગોઠવાયુ તેની ખબર વટીક આજ તક પરવા દીધી નથી!"

"પણ જેમ આગલ ભાજફેર કીધુ તુ તેમ કઇ હમણા બી કરની?" રાજાએ અવાજ દબાવીને કહ્યુ

"હવે તેમ કરવા જેટલો વખતજ કાહા છે?" મેહે-લ્લીએ ઉદાસીથી જવાબ કરયો- "મુળમા હુ તો એ કોઇ પોત્તીને કે તેનાં માએબાપ કોણ મુવાજીવતાં મુવાજ તેઓને કોઇને ઓરખતો બી નથી! હવે શુ? આવતા આતવારે તો લગન નકકી થઇ ચુકયાચ હવે તો ખેર, જે ખુદા કરે એ ખરૂ!"

"પણ ત્યારે તુને ઇજન થયુ છ તે જશે તો ખરો કે?"

"જવુ તો જોઇશેજ," મેહેલ્લીએ સહમજ આપી, "આએ હાલની કકરચેજ ફાકાફાકી દરમ્યાન એને વધારે શત્ર કરવો પાલવવાનો નથી હવે કઇ કાગળ લખીને મદદ મગાએ? હાલ તો એને બિચાગને ઝેર ખાવાની બી ફુરસુદ હોશે નહી હવે તો લગનને દાહરે એ પરણી ઉઠેમે તાહરેજ જરા ચીગો મીગો થઇને થોરૂ આખપાણી કરશ તો નવી બૈરી આવેલી

હોવાની ખુશાલીમાં કદાચ બે પાચ હજાર તરાફ દેઇને એ ઝટસે ખરો !"

"વૅલ, આઇ વીશ યુ જોય–ધેટ ઇઝ ઓલ આઇ કેન સે, ઓલ્ડ બોય," રાજાએ હવે ઉઠીને રૂખસદ લેતાં કહયુ,– અને પછી વ્હીસલ્લ કરતો તે એ ઓરડો છોડી બાહારે ગયો, એટલે જવાંન મેહેલ્લી દાવર એકાદ પલ ત્યા પાછો એકલો પડયો

'બધુ કાંટાનું કટેસર થઇ ગીયુ !' મેહેલ્લીએ ખીજવાટ સાથે તે ટેબલપર હાથ અફાલી, પેલુ છેલ્લુ લખવા માડેલું કાગલ કે જે અધુરૂ જ હતું તેનાં ચીરયા ઉતારયાં, અને એકલો એકલો મન સાથ પટપટયો. 'હવે એને આએ લખવાની જેહેમત કરવામા હાંસલ નથી હવે તો જે હોએ તે એ કમબખત લગન થઇ રેહે પછીજ'—વરી જરા થોભીને–'ખુદા જાણે પોરી કેવીક હોશે ? એ મકઇબુક જેવા ધરડા વાદરને કબુલજ કેમ થઇ હોસે !'– અને પછી તે બી બધુ ટેબનપર પાછુ વગેસગે કરીને ત્યાથી બાહર પડયો.

અને તે એ ઓરડામાંથી બાહેર પડયો ત્યારે તેણે જોયુ કે રાજાએ તેને ચેતાવ્યો હતો તેમ, પરડાની પેલી બાજુએ એક બારીના ખુણામા ખુરસી ખેચી, સોહલુ કલેજા ફ્રોસ એક પેપર વાચતો બેઠેલો હતો

તેને મેહેલ્લી સાથ કે પેલા રાજા સાથ ઝાઝો બનાવ નહી હતો ખરેખર તો એ મી૦ કલેજા ફ્રોસને કલબમા કોઇની બી સાથે બાઝતુ ન હતુ તે સ્નભાવનો દાહડાબલ્યો હતો, અને જે બોલતો ને કરતો તે બાજે વખત એવુ કે લોકોના કલેજા જ કોરી નાખે, જેથી તે "સોહલુ પે" ઉર્ફે "સોહલુ

કસેજાકરોસ"ની ઉપમાંથી કલબમા ઓળખાતો હતો, અને, એટલામાટે, તે ઓરડામાંથી બાહેર જતાં રાજાએ કે મેહેલ્લીએ તેને મુતલગ વટાડ્યો નહી.

પણ તેને પોતાને તેની થોડીજ પરવાહ હતી! તે બને ઉઠીને તે ઓરડામાંથી બાહેર પડ્યા ત્યારે તે ચશમો ચઢાવીને એકાગ્ર ચીતે ને ઉંડા ધ્યાંનથી વાંચનો હોય તેમ પેપરમાં માથું ખોસી વાંચ્યાજ કરતો હતો, પણ ખરેખર તો તેણે રાજા ને મેહેલ્લી વચ્ચે થયલી વાતચીતનો હરફેહરફ કસારીના કાન કરીને સાભળી લીધો હતો, કે જે ઉપર મેહેલ્લીનાં ત્યાંથી જતો રહેવા બાદ હાલમા તો તે એકલો દરયાફ્ત કરતો બેઠો હતો

હવે તેણે શુ કરવું? મેહેલ્લીની તેના ભાઇના સબધની તમામ કપટવાસના તે જાણતો હતો એમ મેહેલ્લીને પોતાને જાહેર કરીને તેને પોતાના દાબમા લેવો, કે પોતાની એ માહીતગારીથી ખુદ બજીઆને વાકેફ કરીને તે ડોસાની તરફના લાભનો લ્હાવો લેવો?

અને તેને, અલબત, એ છેલ્લોજ માર્ગ જાસ્તી અનુકુળ ભાસ્યો. તેણે જોયું કે મેહેલ્લીને ડરાવા દબરાવાથી તે કશો હાંસલ પામે એમ ન હતુ તે પોરયો જો પોતે એવો કડકાબાલુસ ને તલ્યાંઝાટક હતો તો બીહી ડરીને તેને ચુપકો રાખવા તે શું જા હાસી શકવાનો હતો? તે કરતા તો બેહેતર એ કે પોતાની એ માહીતગારી બજીઆનેજ તેણે મોઘે મુલે વેચવી, અને તે એજ ઠરાવ થઈ, એટલામાટે, પોતાનાં મન સાથ થોડોક ટુક વિચાર કરી લઇને આયદા એકમત થયો

પ્રકરણ ૪ થું.

તે "વેહાવાજનનુ લગનભરયુ ઘેર" હતુ!

બપઈ મેહેલ્લાસાની માએ સુનામાએનો હરખ તેનાં તન-બદનમા મુતલગ માયો સમાયો જતો ન હતો તે પોતાની એક-પુરી બેટી બપઈનુ નશીબ પોતાની સહી મીતીઓમા "હીરાને ઓરેનુ" જાહેર કરતી હતી, કેમકે તે છોકરી એક લક્ષાધીસ ધણીની ધણીઆણી થનાર હતી

"ધીરાં કામ સાહેબના," તે માતા મગરૂરોથી કહેતી હતી "છભર મારી બપઈ માય મરે બાવીસ વરસની થઇ તેટલા તો શું એક ઘરડી ડોસી થઇ ગેઇ હોય તેમ લોકાલોકે માહરા બદનના ચામરા ટુપી કાહારયા ને બધા ઘેર ખણી ખાધા જે તમારી તો ઉંઘ ઉડતી નહી, ને તમે તો છોકરીને પરણાવતા નહી; પણ માએ, કઇ એમ બચ્ચાને તે જાહા તાહા ઉચકીને અફારી દેવાએ? કોઇ આપુ સહી બચ્ચાને હેરવી શકે એવુ ઘેરીતુ બારીતું તો જોઇએ? એ તો જનમની પાર બાધ-વાની!" ઇત્યાદી.

અને જ્યારે લગનને ચાર દહાડા તેમ ખીચરીની રીતને દહાડે બપઇ મેહેલ્લાસાની માતા સુનામાએ પોતાની દીકરીના એ મોટા સુભાગ્ય બાબે એમ ખુશીથી ઉચકાતી ઉફણાતી હતી, ત્યારે બપઇ પોતે શુ કરતી હતી તે જોવા આપણે જરા એ છોકરીના પોતાના ઓરડાના એકાંતમા ડોકયુ ખોસશુ

તે પોતાની એક મસ્યાઇ બેહેન—માસીની છોકરી—મીઠાને પોતાનો બધો લગનનો વાગો બતાવતી હતી એક ફુલ જેવાં

સફેદ હોજરયાંપર તમામ છીકની બાસ્કેટ ભરાવી હતી, અને તેવુજ ઠેકેરામાર એક સુફેદ બ્લાઉસ વિગેરે તઇયાર કરાવેલુ હતુ તે ઉપરાત બઝીઆએ પોતાની એ માહબુબ માટે આદરણીની પેહેરામણીમા હીરાનો એક દેખીતો મોથોડાટ હાર મોકળવ્યો હતો, જે બધુ એ બપઇ પોતાની એ મસ્યાઇ બેહેન મીઠાને મલકાઇ મલકાઇને બતાવતી હતી, અને મીઠાં એ બધુ અજબ થઇ થઇને જોતી હતી

તે ઘણી મજાહની એક છોકરી હતી—એ મીઠાં તેનો બાપ લાહોરમા કોઇ સારે ઠેકાણે મુનસફ હતો, ને તેને ત્રણ વરસપર ગુમાવવા ઉપરાત થોડુ એકપર તે બીચારી પોતાની માતાનો બી મીઠો શીરછત્ર સાહયો સદાની ખોઇ બેઠી હતી આ ઉપરથી હાલમા તે પોતાની ફુઇ સાથે લાહોરમાં અપર મૅલ તરફ કેથે રહેતી હતી, ને તેને મીમીસ મેડેરનાસાએ બજીદ થઇને પોતાની સગનવતી દીકરી બપઇના લગન ખાવા ખાસ લાહોર તકથી હાલમાં મુબઇ બોલાવી લીધી હતી

તેનુ નામ મીઠીબાઇ હતુ, પણ તેના માબાપ તેને "મીઠ્ઠી" કહીનેજ બોલાવતા હતા, ને જે લોક ઓછા ઘરોબાથી બોલાવતા તે લોક તેને "મીઠા" કહેતા હતાં

તે એક ઘણીજ જોવાજોગ અને દીલકસ ખુબસુરતી ધરાવનાર એક નઓજવાન તારૂણી હતી તે સીધી પતલી અને ઉચી હતી, અને જોકે પરદેશમા ઉછરી હતી તોપણ પુરતી કેળવણીની તરબીયત અને સારી સોસાયટીના પ્રતાપે તેનામા કાઇ એવુ તો ખેચાણકારક હતુ, તેણીની દરેક હીલચાલ અને અદામાં તે એટલી બધી તો મનોહર ને મીઠ્ઠી હતી કે તેણીને એક નજરે ધ્યાંનથી જોવી ને તપાસવી એ બી જાણે એક પહેલા પ્રકારની મોજ થઈ પડે।

તે એક અતી તુરમંદ મુખડો હતો, અને ચેહરાનો કલ્લો ને પેશાની, તે ભરાવદાર અને ઝલકતા કાળા બાલનું માંથુ, ઉચુ કપાલ, હરણી સમાન ચતુર અને ખુશીમાં હમેશ હસ્યા કરતી આંખ્યો, ગોરા ગોરા ગુલાબી ગાલ અને લાલ લાલ હોઠ સાથનું મધુરૂ બદન, ઉંચી ગરદન, એ બધુ તેને બેતકરાર એક તારીફલાયક ખુબસુરતી તરીકેજ રજુ કરતું હતુ વળી તે આસુદી ને તનદરોસ્ત ઉતરી હતી નહી કે દીલમા કરબે કે છેક બાવાભાખરા જેવી ભરેલી હતી, પણ એક ખુબસુરત તનદરોસ્ત બાધો, કે જે તમારી મુબઇની ઘણીખરી કંટાયલી, તવાયલી, નખાયલી, સુકાયલી, ચીમરાયલી, મકાઇબાઉ જેવી કાવલી પતલી ખુબસુરતીઓના બાધાથી અગત કરીને જુદોજ પડતો હતો

મગર કમનસીબે બપઈ મેહલ્લાશાહ તો એ છેલ્લીજ જાતની એક "ખુબસુરતી" હતી તે ખાસકરીને બેડોલ કે બદસુરત હતી એમ નહી ચામડીમાં તો તે બી સફેદ હતી, પણ નકસમાં ખુબસુરતીનો ખ્યાલ ઉપજાવે એવુ તેનામા થોડુંજ હતું અથવા કશુંજ ન હતુ. તે નહાની ઉંમરેજ જભોલાઇ ગયલી હતી, પણ એમ છતાં એ તો ખરૂ કે પોશાકના ટીપટાપ ને બાહેરના બધા ઠઠેરાથી તે હતી તે કરતા લગાર વિશેષ સુદર દેખાતી હતી

એ બધી એ બપઇની માતાની કુનેહ હતી તે એક કાર-સાજીભરી બારેગાંઠ પુરી ઓરત હતી, જેથી બપઇનાં જભોલાઇ ગયલાં બદન છતાં તે પંદરથી સતર વરસની એક ટટનબાર નાજનીન હોએ તેવી તરકીબથી ડ્રેસ કરતા તે એ પોતાની બેટીને શીખવી શકી હતી સારાશ, સુંદરતા તેમજ સ્વભાવ,

વિચારોનું સંગીનપણું તેમજ રંગ વિગેરે દરેક વાતમાં એ બે મરચાઈ જોડુંનો તદ્દનજ એકેમેકથી જુદી અને ઉલટી હતી.

પણ આમા બી કાંઈક તેવોજ મામલો હતો. બપઈનો બાપ હોય તે કરતાં જ્યાદા બતાવતો હતો, ને ગાંઠમાં ચાંચોરનું જોર નહીં છતાં બી દમપર ગુમાર રાખી પોતાને "શેઠીયા"માં ખપાવતો ને શેઠીયાઓમાં ફરવાની હુંસ ધરાવતો હતો, કે જ્યારે મીઠીનો બાપ નજદીક અરધો લાખ જેટલી પુંજી પોતાનાં એ એકપુરાં બચ્ચાનાં નામપર કરીને મરી ગયો તોબી તેનાં સગાંઓ ને બીજાઓ તેને એટલો માલદાર મુતલગ જાણતાં ન હતાં. તેઓએ કાલાજુલી કરી કે બતાવી ન હતી. પોતાની કમાઈની હદમાં રહીને થોડુંક બચાવી જાણનાર આ એક કુટુંબ હતું, ને પરીણામમાં બચ્ચાંવાંન વચ્ચે માબાપનો મીઠો સાહ્યો ખોઈ બેસનાર કમનસીબ મીઠી તદ્દનજ નિરાધાર રખડી પડી ન હતી.

અને એવી એ બે માગી માગીતાઓને "બીચારીના રીત" ને દહાડે બપઈના ઓરડામાં એ લગનને લગતી બધી વાતચીત કરતી આપણે જોઈએ છીએ.

"અહીં આવ, જરા બેસ," તે બધી નવી નવી સાડીઓ ને તરેહવાર લગનના વસાવેલા નવા વાગાઓ તથા દરદાગીનાઓ જોઈ રહ્યા પછી મીઠીએ બપઈને બાજુમાંના એક સોફાપર પોતાની પાસે ખેંચી લીધી "હવે જરા મને મન મુકીને કેહ, તો ખરી કે એવણ છે જેવા?"

"એવણ? કોણ એવણ?"

"હવે અમથી ભોળી ના થાતી, તું બી બપઈ?" મીઠીએ હસીને કહ્યું; "વરી કોણ એવણ? તારુંરા ભવિશના ધરથાર કે

"પણ મરે, વરી તેવણ કેવાક હોએ? માણસ જેવા માણસ!" બપઇ વધતી ચીબી થઇ

"હવે કાંઇ સાંભરવાની થઇછ કે?" મીઠીએ વધતી હસીને કહયું "હુ કાંહાં કેહુછ જે માણસ નહી ને—પણ જવા દેની, હું કાંઇ બોલસ તો વરી તુંને ગુસ્સો ખુસ્સો લાગસે"

"પણ મરે, તું પુછવા શું માંગેચ, મીઠી?"

"હુ એમ પુછુ કે તેવણ ઘણા ખુબસુરત છે કે? તુંને ગમેછ કે?"

બપાઈ મોટે સ્હાદે હસી પડી.

"મરે, જેટલી છુકરીઓ પરણે તે બધી તાહરા વીચાર પરમાણે ખુબસુરત માટીઓજ જો જોતી ફરે તો હુ તો કેહુ છ જે દસ વરસમાં છ લગન બી પારસીઓ વચ્ચે થાએ નહી," બપઇએ ટીકકા કરયા

"ઓ બરયું રે! ત્હારે શુ તુ પ્યાર વગર પરણવા નીકરીછ?"

"પ્યાર?" બપઇએ ટણકો કીધો "ત્હારાં ને મહારાં માએ બાપ પ્યાર કરીનેજ પરણ્યાં હોશે? એ તો બધા તમે બહારગામની ઇચિમઇઓ ને અંગ્રેજી શીખેલીઓના ટણક છે અમે કઇ એમા સમજ્યે નહી અમારે મન તો અમારાં માએ બાપે કીધુ તે અમારા ખોદાએજ કીધુ."

હવે મીઠા મોટે સ્હાદે હસી

"તાહરા માએ બાપ પણસે કે તુ?" તેને હસ્યા વગર ચાલ્યુ નહી—અને પછી પોતે અત્રે પોતાની માસીને ત્યા પહરાણી આવી હતી એટલે કોઇ બી કજ્યો વેચતો લેવાનુ શોભતુ નથી એમ જાણી તેણીએ ઉતાવલે વધારયું, "પણ એ

નાહક વર થતા પાસે પઇસા તો ખોટ એના આપેલા ઘણાજ કેહેવાએહ—નહી?

'તે ફરજ તો મે હા કેહી," બપઈ હવે તેના ખરાં રૂપમા પ્રગટ પડી "કેહુ જે કમમાકમ પચાસથી સાઠ્ઠ લાખ રૂપ્યાનો જીવ છે, નહીં તો એવણની એવી ઉમરે હું કબુલ કરતે બી ખરી કે'

"ત્યારે ઉમર બી મોટી છે શુ?"

"છે—કંઇ ઘણી મોટી નહીં પચાસમાં એક વધતુ કે એકુ ઓછુ હોશે," બપઇએ બેદરકારીના દેખાવથી કહયુ

"પચાસમા?" મીઠીએ જીવ ઉછાડ્યો, "ઓ તું હરવા-ચરે, બપઇ! એ કાએ તુ પઇસા બદલ એમ ત્યારે તાહરો ભવ વેચતી હોશે?"

"તુ તો મુઇ બેઅક્કલ છે," આએ પરચારો નહી ગમ્યો હોએ તેમ ભભડીને બપઇએ કહયુ "આજે છોકરાઓ મલે-ચજ કાંહા? એમ બધું સારું માકુ સારું માકું કરયા કરયે તો ભવના ભવ નીકી જાએ ઘેરેઘેર છોકરા જોવો તો એ કે તન ને પણવા વગરની છોકરીઓ જોવો તો ભારા બધાએ! રોગ જાણે મહારી. મને કઇ એવા અકરીકન કરયા કરવાનું ગમે નહી."—અને મીઠીએ જોઇ લીધું કે આ પોરી પોતાને ફકત પઇસા બદલ જની આખે આંધળી થઇ વેચતી હતી, કે જ્યારે આસપાસના ને જે એહવી અનેક બાહાંણા બતા-વતી ને ટીકકા કરતી હતી તે બધુ ફકત પોતાનુ મન મનાવા ને મન સમજાવાનુંજ હતુ!

પ્રકરણ ૫ મું.

મીઠા ચુપ રહી તેને બોલવાનુ તો ઘણુ બી મન થયું, પણ તેણે જોયુ કે તેની કઝીન બપઇ ફકત પઇસાપર મરતી હતી તે ચોચોરાથી બીલકુલ લોભાઇ ને અંજાઈ ગયલી હતી, એટલે તેની સાથે એ બાબે ખાસકરીને કાઇ બી તકરારમા ઉતરવાનું કેવળ પથ્થરપર પાણી રેડયા કરવા જેવુજ મીથ્યા થવાનુ હતું

"હું તો ધારૂંચ," તેને માહાત થયલી માનીને બપઇએ ઉલટમંદ જારી રાખ્યું, "કે તુંને તાહરા એવા ઘેલા ગાંડા વીચારો પ્રમાણે જોતા તો કેથે થર પરવાનુ ઘણુ મુશકેલ થઇ પરશે"

"ઓ વહીરે માએ, ત્યારે હવે શુ કરશુ?—ગરીબનાં નસીબ ગરીબ!" લુચ્ચી મીઠીએ જાણે કેવીક ફકર થતી હોએ તેમ ઢોગનો એક નીસાસો નાંખી કહયું.

"તું કઇ ફકર ના કર," બપઇએ તરત હીમત આપી; "હું જરા મારે સાસરે થર પરૂં ને પઇસા ટકાનો બધો અખત્યાર મારે કબ્જે કરૂ તો પછી હું તુંને મારે બંગલે રેહવા બોલાવશ, ને તાંહાં તુ આવશે તો કોઇને કોઇ સાથે પછી હું તારૂં ચોકકું તરત બેનારી આપશ"

"થેંક યુ—ખોદા તહારા હાથને જશ આપે," મીઠાએ ઢોગભરી ગંભીરતાથી—માહેલે ભેદ પોતાની આ ભોળી ભટાક સગીની એ બધી સુફ્યાણી ગણત્રી ને સપ્યારાથી ઘુમ ગમત પામતા કહયુ; "હાલ તો હજી નો હું બચ્ચું છેઉ."

"હા રે, બીચારૂં આવાજીનું શુંચુ! મને ગીયા સપ્ટેંબર રોજે ૨૨ પુરાં થયાં, ને તુને આવતા આસ્તાદ રોજે ૧૮ પુરાં થશે; ખરૂં કેની?"

"હા પણ તહારા કરતાં હું નાહ્લી કેની?" મીઠાંએ તકરાર ઉઠાવી "હું બી ને બીજા બે ત્રણ વરસમા કોઇ સારો છોકરો નહીં મલશે તો કોઇ ચીચોરાવાલો ડોસો ડગરો સોધીને ઘર પરી જવશ, પણ હાલ તો આહુરી વાત જવા દે ને તાહરીજ વાત કર. મને એટલી ખુશાલી ખુશાલી લાગ્યા કરેછ! જો, સાહુજન વચ્ચેથી સેશ ઉંચકીને તો હુંજ ચાલશ જો! મને મારાં પોતાનાં લગન કરાવાની ઉલટ થતી નથી, પણ બીજાનાં લગનના કારભાર કરવા ને મેસપાત્રીઓ ઉંચકીને લટકોમટકો કરતી સાજન વચ્ચેથી ચાલવા ઘણુ ગમેચ"—અને તેઓ બને હસ્યા

"માયજી તો એ મારૂં નકી થવાથી કંઇ એવાં ખુસી ખુસી થઇ ગીયાંછ!" બપઇએ જારી રાખ્યું. "આજે કેટલા કેટલા મહુરા થયા જરા ઘરૂં ઘાલ્યાં બેસતા નથી તો! લગનભરયાં ઘેરનો કારભાર કરવાનું કંઈ ખાવાનું કામ છે? કપડ્યા જાય ને ઝવેરીઓ આવે, ને ઝવેરીઓ જાય ને દરજીઓ આવે, દરજીઓ———"

"ત્યારે તુ સુખી થવાની આશા રાખેછ તો ખરી કેની?' તેણીની એ બધી બબકાની જુદી ભટાઇથી કટાલો ખાતાં કુનેહથી તેને તેની એ પટપટમાં અટકાવી નાંખીને મીઠાંએ પુછયું

"સુખી? મરેરે, તું બી, મીઠી, કોટકની પારતી! વરી જાહાં પચાસથી સાહાડ લાખ રૂપીઆના ધણીની હું ધણયાણીજ થવાની તાહા સુખને વરે તે બી કંઇ પુછવાનુ હોએ કે?"—અને

જાણે મીઠીના એ સવાલના ખ્યાલમાજ કેવીક હેમાકાત હોએ તેમ તેણીએ નસ્કોરૂ વટીક ચહરાવ્યુ

"એવણુનો એક ભઇ છે," તેણીએ જરા વારે પળી મનને જાણ્યુ આગલ હાકયુ "કેહજે કઇ સારો માણસ નથી ઘણોજ લટખટ ખરાબ ને લુચ્છો છે એવણુ કરતા તો છેક પચીસ વરસ નાહ્લો છે, પણ કેથો ભઇની દોલતમાજ બધો પોતાનો દમ દોરો ભરી મુકેલો છે તે બીચારાનો ફીગરકેસ અમારા લગનને દાહરે ઘણો જોવા જોગ થઇ પરવાનો!'

"ભાઈ ભઇઓને ત્યારે બનાવ નથી કે શું?"

'નહી રે–છેક છરી ચુલ્યાનુ વેર છે મારા બજીઆને મનથી તો તદ્દન અકારો ઝેર જેવો છે, પણ તોબી લોકેલાજે લગનને વાસ્તે હમણા ઘેરમા તેરવો ને રાખવો પરેલો છે તુ લગનને દાહરે દીવા ટપકાના કપરા લેઇને જાએ ત્યારે જોજે, નહીં તો પછી લગનને દાહારે લગન થઈ રેહવા પછી હુ દેખરાવશ કેહજે વરા ભઇ પાસ માગી માગીને હજારો રૂપ્યાનો અત્યાર સુધીમાં દારવાટલો વાળી દીધોછ,–પણ તુ મને પનણીને જવા તો દે–પછી હુ બી જોઉછ કે એક ફુટી બદામ બી તે કેમ હવે પછી એવણુ પાસે માગવા આવી શકેછ તે!"

લગન થયાં તે દાહડે બજીઆનો અને બપઇનો ભારી ખુશાલીનો તલુ થયો બજીઆના પૈસા મુજબ તે આખ ખુલ્લી રાખીને સોહોધ કરતે તો તેના મુકાબલેના ખાચરામાંથી કોઇ વધારે લાયક ઉમરની પરણેનર તેને હાથ આવી શકતે ખરી, પણ એ ટાંપરાજી આએ જુવાન મોહરદારપર લોભાઇ ગયા,

અને બપઈની માતાની કુનેહભરી બધી કારસાજીનાં પરીણામમાં એ ચોકઠુ ઘણુંજ દરોબસ્ત બધ બેસી ગયુ હતુ

બપઈને ઘેર પણ બધુ અસલી તોરથીજ કામ લેવાયું. આગલી રાત્રે આતસનો ગરબો ગવાયો હતો, ને તેજ ફાટેલાં ટોલ જેવા સાહાદની બેસાસુરોએ વળી રાગડો તાણીને "સખી સુરજ ભલે ઉગ્યારે! વારીમાં ઉગ્યારે! વારામાં ઉગ્યારે!" એ મકસદના એકનાએક તાર ને એકનાએક તાહેલાંના રાગડાથી આસપાસના તે આખા લત્તાને બડી બામદાદમાં ખભડાવીને જગાડયો હતો!

સાહાજનમાં બી તેજ પુરાણા હિન્દુ રવેસનુ કામ લેવાયુ હતુ બૈરાઓનો ખીચડો જ્યરે બધ્યાર હૉલમાં પસીનો પસીનો થતો બફાયો હતો ત્યારે "માતીદા" મુવાની મિજલસે આવ્યા હોએ તેમ, નિશાળ્યાઓની પંગત પેરે, હારેકટાર અદબ વાલી મુગા મતર ને સાડાસત્તર ગોઠવાયલા બેઠા હતા ખુબી નો એ કે તેઓ લાંબા લાબા જામા પીછોડાના ગાંસડામાં બધાઇ રૂધાઇને ઘાઘરા પલટણ બની આવ્યા હતા, ને ટટરબધ પીછોડાંથી અકરસી વકરસી રહેલા તે સાજન્યાઓ પરનો સીતમ જોવામા જેટલો સતાપજનક તેટલોજ વળી તેની તાસીરમા રમુજી હતો

અને હજી આજે બી પારસીઓ વચ્ચે તેજ મામલો ચાલુ અને જારી છે! તાજુબ કે તમારા કેળવાયલા પારસીઓને ખુશબખ્તીની એ મિજલસોમાં જરૂરી સુધારો કરવા-કરાવાની હીમત હજી તક સુઝતી નથી એ મલવા ભેટવાની, હસવા બોલવાની, રમત ગમત કરવાની મિજલસ છે એમ આપણા પારસીઓને હજી પછી તે ભાન કયારેક થશે? કોઇ એકલડોકલ

એ અસલી રાહેરસમમાં કાંઇ દમસાહસ વનાનો સુધારો કરતા હશે તે અમો ના પાડતા નથી, પણ પારસીઓમા એક એવી મિજલસો માટે નક્કી થયલા કોઇ બી ખાસ નૅશનલ ડ્રેસની ગેરહાજરીમા સાહાજવારીની એ મોટી ખુશબખ્તીની મિજલસો બાબે એકથી અનેક જે અનર્થ થાય છે, ને હદ વગરના ખબરડાઓ જે ચાલુ નજરે પડે છે તેમાં ઘણા સુધારા ને ઘણા તાકીદના સુધારાઓની જરૂર છે એમ ના કેહેવાની કોણ હીમત કરી શકશે?

એ લગનસરાની રૂઢીઓમાં જોઇતા સુધારા બાબે એશેક ઘણુ લખાયુ છે ખુદ આ અદના કલમે અત્યાર આગમચ અવારનવાર અનેક ઠેકાણે કેટલુક લખ્યુ છે અને હજી લખી શકાય; પણ આ તે જગ્યા કે પ્રસગ નથી, ને અમારે અમારી વારતાથી વેગલા જવુ સજાવાર નથી

અલબત સાહાજનની વચમા, માધવજી થઇને, એક ખચ્ચરના બોજ જેવી શાલ હાથમાં ઉપાડીને તથા કુંકાના લાબાલટાક ટીલાના હેકેરા સાથે "પણતો છોકરો"-બજીબા-બેઠો હતો કન્યાને માટે બજીબાએ પોતાના બગલાની પડોસમાંનાજ બગલાની સગવડ કરાવી આપી હતી, અને હવે હાલમા લગનના કારભારમા મેહેલ્લી જેમ વર તરફથી તેમ પેલી મીઠી વહુ તરફથી સારો દાહડો કામમાં ને કામમા ને ધાધલમાં ને ધાધલમાં હતા!

અને જ્યારે "છોકરો" પણવા ગયો ને જોડુ પરણવા બેઠુ, ને આડા અતર ને ચોખાની ફેંકાફેંકનાં હબગ પછી ખરા આશીરવાદ શરૂ થયા ત્યારેજ તે હૉલમા પેહેલવેહેલ્લી મેંહેલ્લીની અને મીઠીની મીલાકાત અને ઓલખાણ થઇ, કે

જ્યારે અળગ જેવું કે બંને એકમેકથી અળગ જેવી હદ સુધી રાજી થયલાં જણાયાં મીઠી તો તેને બપઈએ કરેલા પેલા રીપોર્ટની રાહે કોઇ લોફર લોફર કે પોસાગીર જેવા દેખાવના બે અજીબાના ભાઈને જોવાની વકીમાં હતી, પણ મેહેરજી એ બપઈના કાકા સાથે વાત કરતો હતો તેટલા ત્યાં મીઠાં આવી લાગવાથી તેણે તેઓની ઓળખાંણ કરાવી ત્યારે ને તંદુરસ્ત દેખાવના જવાંનને જોઇ તે અળગ થઇ ગઈ, ને પરીણામમાં તે કાકા બની જવા પછીથી બી તે બે જવાન્યાંઓ તો બીજે અરધો કલાક તક ત્યાંજ વાતચીત કરતાં ઉભાં રહ્યાં.

"હવે તો આપરે સગાં થયાં," મેહેરજી હસીને તણીને કહેતો હતો, "શું સગાં તે તો મારી બલા જાંણે! હું કઈ એવી આમરશુચર સગાઇઓ જલદીથી સમજી શકતો નથી, પણ એટલાં અતલગ આપરે હોવાં જોઇએ કે જેથી એકમેકના ફ્રેન્ડસ થઇ શકશું—નહીં?"

"હા જી, નહી કાંએ?" મીઠાં ખાહલેસાઇથી જવાબ કરતી હતી,—અને, એમ કેહતાં, પુરતા અદબ તેમજ એખલાસ સાથની તેઓ વચ્ચે વાતચીતનું જે એક ગાડું તાણરતોણ ગબડતું થયું તે કાઇ એવી કીંમતનું હતું કે તેઓ બંને જ્યારે છુટાં પડયાં ત્યારે એકમેકને માટે કંઇ સારોજ વીચાર લઇને-બલ્કે એકમેકથી પુરતાં રાજી થઇનેજ છુટાં પડયા.

પ્રકરણ ૬ ઠું.

બજીઆ દાવર ઘણી મોટી—લગોલગ ઘરડી—ઉમરે પરણીને પરવારી ગયા

એ એક બોહસાબોહસીપર કરેલી શાદી હતી ખરેખર તો તેણે પોતાનાં લગન કરવાનો ખ્યાલ પાછળથી બીલકુલ મોકુફ કરેલો હતો, પણ મેહેલ્લીપર એકદમનો ને હદ વગરનો અભાવ બરપા થતા એ ઉડારયા ને જુગારી લખના દીવાલ્યા દુકતાને મોહાત કરવાની એકલીજ મતલબથી તે એ પાછલી જીંદગીમા પરણવા માટે એમ પાછો ઉલટ કરી તૈયાર થયો હતો, અને હાલમા હવે પરણીને પાર પડી ગયો હતો

તે એક બડી ઢીગસના લગન હતા બજીઆ કજુસ મખી ચુસ હતો ખરો, પણ તેણે જીંદગીની એકજ વેરના આ વરામાં દુલ્લાં દીલથી મોટો હાથ કાઢયો હતો, ને બપઇ મેહેલ્લાસા સાથે શાદીના પાક તરીકાથી બધાઇને તે છેક ઘરડી ઉમરે તે એક નઓજુવાંન મોહરતાર એ રવેમે ઘરમા લાવ્યો

અને એ શાદીના દરમ્યાંનમા બીકા અને મેહેલ્લીની પરસપર ઓલખાણપીછાણ થઇ, જે એક ઘણીજ દીલકસ જોડીની દીલખુશ ઓલખાણપીછાણ હતી, અને બને એક-મેકથી કાઇ અજબ જેવી હદ સુધી સતોખ પામી રાઝી થયા હતાં

બીકાં તો રાઝીજ માત્ર નહી પણ અજબ પબુ ઘણી થઇ હતી મેહેલ્લી દાવરમાં એક ઘણાજ સુઘડ ટેસ્ટથી સન્જ થયલા આ કોઇ દેખીતા ચચલ ઝેનુના, ઉમગી, હસમુખા,

બોલકણો, અતી ઘણા સોહામણા જવાનને પોતાની ઉમરમા જોતા એ જવાન નાજનીન છક થયા વના રહી શકી નહી

તે તો એ બે ભાઇઓનો મુકાબ્લો જોતાં જાણે પોતાની અક્કલથી હેરત રહી, અને બાપઇએ પોતાની જવાની આ બુટા સાથના જોડાણમા હરામ ગુમાવી તે બદલ તાજુબી વચ્ચે તેણીની દયા ખાવા લાગી બજ્યા તો કમરમાથી પણ વલેલા, જલ્દીથી ઝબોલાઇ ગયલો એક દેખીતો ઘરડો હતો, કે જયારે આ તો એક એવો ખુબરૂ જવાન હતો—એટલે સોહામણો, એવા ઝલકતા મુખડાનો, એવા ઉંચા અને સરખસર મર્દાનગી-ભરયા દેખાવનો કે લોક બીચારાને અમસ્થોજ બદલામ કરતા હોશે એજ અનુમાન પર આવીને તે મધુરી અટકી।

તે વળી વાતચીતમા પણ બોલીહરાજ એવો પુરવાર થયો કે હરેક ટાહુકાથી ને મીઠાને બેઅખત્યાર હસાવી શકયો ને રમુજી, ઉદાર હેતુઓનો ને દેખીનો ભલી લાગણીનોજ એક જવાન તેણીને લાગ્યો

'એ કદાપી વહેલો ને બગરી ગીએલો હોશે,' મીઠા એકાનમા લગનની ગતે એકલી પોતાનાં મનમે વિચાર કરતી હતી, 'પણ નહીજ સુધરી શકે એટલો બધો હાથથી ગીએલો નહીજ હોવો જોઇએ. હુ તો એનામા ઘણી એવી કુદરત જોઇ શકુ છ કે સવેલાની ચેતવણી કે મદદ સાથે કોઇ મોહબત સાથે જો એની દસ્તગીરી કરી શકે તો બચ્ચીત એ ઘણો મજાહનો માણસ પુરવાર થાશે!'

અને બીજા હાથપર મેહેલ્લીના ઓરડાના એકાતમા મેહેલ્લીના પોતાના તુરંગો કઇ કીસમના હતા?

'આપડ તો હવે રધાઇ ચુકુ,' ને બરબરતો હતો

'બજી તો એક ખોટું દોહોરયુ બી હવે પછી ઝાસવા સાફ ના કેહેછ, ને પોતે પરણીને પાર પડી ગીયોચ એટલે હવે આપુને આપરૂ મોહોત ચેતવુ જ જોઇશે ને સુધરવુ જોઇશે. જીવવુ હોય તો સુધરવુ જોઇશે'—વળી જરા થોભીને—'આએ પોરી કોઇ જબરી માજનદાણી છે જોતા જોતામા મારૂ દીલ જીતી ને ચીત ચોરી જઈ શકી છે ખુદા જાણે મારા જેવા દેશ ખાઇને દરવાજા બાધનારને એ એકાએક શુ થઇ ગીયુ છ? આજ તક કોઇ બી પોરીના બાબમા મને એમ થયુ નથી આએ તો વીસરવા માગુછ, પણ મુઇ જરા થઇને મારા મનમાથી ખસતી નથી કઇ ચેહેરામાજ એવુ મીઠુ ને ખેચાણકારક છે! નામ બી "મીઠી" છે એજ કેટલુ મીઠ્ઠુ છે!'—અને તે એકલો એકલો મોટે સાહદે હસ્યો

*   *   *

છ મહીના વહી ગયા બજીગા ને બપઇ પરણીને નવા જુનાં થઇ ગયા

મીઠા તો લગન પછીની લાહોર પાછી ગયલી હતી, પણ જે ફુઇની સાથે રેહતી હતી તે બી બીચારી કૉલેરાના સપાટામા એ દીવસની રમતમા સફા થઇ જવા કેડે તે બપઇના હેતભરયા ઇજનને માન આપી હાલ તો તેની સાથે તેને બગલે મુબઈમા થોડુક સુધી રેહવા આવી હતી.

પણ તે જોઇએ એટલી નીરાત કે સુખમા નહી હતો, કેમજે તેણે અતરે આવીને જોયુ કે બજીબા અને બપઈ વચ્ચે ઝાઝુ બનતુ ન હતુ તેઓ જરા જરામાં અથડી પડતા હતા, કે જ્યારે તે હાજર હોય તો તેને બીચારીને તેથી વગર અગતે ઘણુ ખસ્યાણુ લાગતુ હતુ

તેમનો મોટો મતફેર પઇસા સબંધીજ હતો બપઇ મેહેલ્લીના તોરની ઉડાઉ ને ખરચાલુ હતી, અને બઉઆના તે કારણથી બધા પ્રાણ ટળી જતા હતા તે ડોસાએ આવા બધા કોહેલા સંડલા મામલાની ને બપઇની એ કીસમની નાતાબેદારીની સ્વપ્ને પણ વકી રાખી ન હતી

અને હાલમા બપઇ તેના ઓરડામા તે પોતાની સુન્દર-પીત્રાઇ મીઠા સાથ એકલી હતી

તે સુસ્ત અને થાકેલી હતી તે અતરે પરણી આવીને એક એવી અચાસી ને સુસ્ત જીંદગી ગુજારતી હતી કે તેને નહી થાકની થાક લાગી જતી તેમા માઠા અજબ થતી ન હતી તે (મીઠા) તો નહી કામનુ કામ સોહોધી પોતાના કસાયલા હાડકાને આખો દહાડો રગડી કસરતમા રાખતી હતી કાઇજ નહી હોય તો મોડી રાત સુધી તે કઇ ને કઇ વાચવાનુ લઇને બી બેસ્તી, ને પોતાના દાખલાની નકલ કરાવવા જેશુ ને બપઇને ઘણુક કેહતી ને સમજાવતી, પણ ફોકટ

"મરેરે, દાહડો મુવો એવો લાબો થાએછ કે જાણે નીકતા નીકતો નથી! કાહારે સાહાજ પરે જે ગારી જોરાવીને જગ ઍપૉલો પર જઇએ" બપઈ મીઠાને કેહતો હતી

"હા, પણ એ વરી આજે શુ થયુ, બપઈ?" મીઠાએ અતરે યાદ થતા, બપઇની આલસાઇની ગેજની સાધારણ થઇ પડેલી તે વાત વીસરાવીને પુછ્યુ

"શુ?"

"આજે સહવારે નાસ્તાપર તહારા બઉ વરી મને તો ઘણા ખભરેલા ને ખાત્તા જેવા દેખાયા?"

'હા, તે તો વરી પેલાજ મુવાને વગે," બપઇએ કટાળાના

દેખાવથી કહયુ. "વરી કેહજે કઇ નવી રૂમરી મુકાવવા હાલમા તઇયાર થયોછ"

"કોણ—મેહેલ્લી?"

"ત્યારે તે વીટીપરનું નગ નહી તો વરી બીજુ કોણ?" બપઇએ ટીચકુ ચટાવી કહયુ "કોઇએ એવણને મલીને એ એબલગામણાને વરે એવી એક બે બાતમીઓ આપેલી છે કે એક તો એવણ રોજના ભેજાના ગીએલા તેમા હાલમા તદ-નજ ભેજુ ખીમી ગીયુછ તેને અહી એવણે બોલાવી મગા-વેલો છે"

"કોણને—મેહેલ્લીને?"

"હવે તુ બી શુ જાણેછ સમજેછ તોબી વચમાં અમથુ અમથુ મેહેલ્લીને તેહેલ્લીને કરયા કરેચ?" બપઇએ તરયાપાત્ર કે કયા "આપરે તે એબદશાની નહી તો હાલમા વરી બીજા કોણની વાત કરીએછ જે તેની વાત?"

"તે કાહારે આવવાનો છે જે?"

"બલા જાણે માહરી," બપઇએ કટાલાથી કહયુ, "એવણ માહરી પાસ કાહાં લોકના માટીડાઓની પખી મન મુકીને બધી જરામાની જરા વાત કરેછ જે? એ તો નાસ્તા પછી જરા પટાવી પટાવીને પુછયુ ત્યારે જેમ તેમ એટલો ગર આપ્યો કેહજે સહવારનો આવી મરવાનો ઉતો"

"ત્યારે તો આયોજ હોશે," માકાંએ ઉલટમદ કહયુ "મે આજે બગલાની અગાસીપરથી કોઇને ભારૂતી વીકટોરી-યામા આવીને આપરા વરડામા ઉતરતો જોયોતો ખરો મને મેહેલ્લી જેવોજ લાગો"

"ત્યારે તો આયોજ હોશે," બપઇએ પોતાની બેઠકમાથી

ચમકી ઉઠના કહ્યુ 'ચાલ, નીચે લાયબ્રેરીમાં જઇએ તાહા એ બેઉ ભાઇઓ ત્યારે તો કદાચ કંઇ બી દાહેરા દોહચતાજ હોશે ”

“પણ મને આવવાનુ કેમ સારૂ લાગે?” મીઠાંએ આનાકાનીથી કહ્યુ

“હવે ચાલની તુ તાહરે, હુ સાથે છેઉ કેની?” બપઇ અછંદ થઇ, ને તેઓ બને તે પછી તે ઓરડામાંથી તરત બાહેર પડયાં

બપઇ ઘણા થસ્સાથી મોટે ઘરની અભઇછ તરીકે છેક ધીરેધીરે દાદર ઉતરતી હતી, ને મીઠાનુ તો પાણી જતુ હતુ! તે પોતે તો તેને ઠેકેલો મારી એક ઉલટમદ પખેરા પેરે ખુશાલ તે દાદર પરથી ગબડી જતે! જવાંનીનાં બધા જોમ, તેજ ને લોહી છતાં બપઇ ઘરડી ડોગી દેખાવા જેવી ચીબીચાબી થયા કરતી હતી તે એ છોકરીને તો જરા થઇને ગમતુ ન હતુ

તેણીએ બપઇ જોડે જવાની પહેલી હરોલમા જરા આનાકાની કરી ખરી, પણ ખરેખર તો તેને જવાનું નબોજુ નહી થઇ પડતુ હોય તો તેને જવા ઘણુ ગમતુ હતુ તે મહેલ્લીને ઘણે મહીને પાછો રૂબરૂ મળવા અને જોવાને ખરાં દીલથી ઉલટમદ અને અધીરી બની ગઇ હતી

બપઇએ તેને સાથે લઇ જઇને લાયબ્રેરીરૂમનુ અળગુ બધ કરેલુ બારણુ એક નરમ આંચકાથી ઉઘાડયુ, ને પછી તે મીઠાં સાથે અદર દાખલ થઈ ત્યાં તે બને ભાઇઓ એકલાજ હતા

„મેહેલ્લી આયાછ શુ?” બપઇએ પાધરી પોતાના

ભરથાર આગલ જઇને એક ખુરસીપર બેસતાં અજાણી અમ્મા બની કહ્યુ,–કે જ્યારે મીઠાં તો જરા અચકીને તે ઓરડાને નાકેનાજ એક સોફાપર ચુપચુપ માંજણું જોતી બેસી ગઈ

પ્રકરણ ૭ મું.

તે ઓરડામા એ બને અબળાઓના આવ્યાથી તુરત ચુપકીદી પસરી રહી તેમનુ એ આગમણ બજીઆને ઝાઝું ગમ્યુ ન હોએ એમ દેખાયુ, પણ તે, અલબત, કાંઇ બોલ્યો નહી.

તેઓ દાખલ થઇ ત્યારે બારણાં બાહેરથી તે બને ભાઇઓ વચ્ચે અંદર કાંઇ સખ્ખત ટપાટપી થતી હોવાના સાદ વગીક સભળાયા હતા, પણ જેવુ બારણુ ઉંઘડયુ કે તુરત વેળા તો બને ચુપ થઇ ગયા, ને બેઉનુ ધ્યાંન તે દાખલ થતી બાનુઓ તરફ ખેચાતાં મેહેલ્લી મીઠાંને એ ફેસાદ દરમ્યાંન ત્યા આવી લાગેલી જોઇ ખચ્ચીતરીને જરા જ ખવાણો થયલો નજરે આવ્યો

ત્યાં એક કચેરી જેવો બધો ઠાઠમાઠ હતો બજીઆ વચમાની મોટી ટેબલની વચમા એક કુશાદે ખુરસીમા ગોઠવઇને બેઠો હતો, કે જ્યારે મેહેલ્લી તેની સામે એક કેદી કે અપરાધીની કીસમે ઉભો હતો બજીએ તેને બેસવા કહયુ ન હતુ ને તે બેઠો ન હતો. ને ગુસ્સાની ઉશ્કેરણીથી ઘણો લાલ થયલો દેખાતો હતો

"તમે લોક બર વખત આયા," તે અબળાઓનુ આવવુ દેખીતી રીતે નહીં ગમેલુ છતા બજીઆ તરત ખુશમીજાજી થવાનુ ડોલ કરી બોલ્યો. "હું આએ તારા દેરને, બપઈ, તેની બધી ખરાબ ચાલનું ટીપણું કેહી સંભરાવતોતો તેવામાંજ તમે લોક આયા એ હુકનો મારા પઈસાને કાંકરા જાણેછ"

"તે એવણુને થોરી કંમરપર કાંટો મુકીને કમઈ ધમક કરવી પરેછ જે તેની વાત!' બપઈએ મોટા થસ્સાથી રણકો કીધો

"તેથીજ તો!" બજી તરત એકમત થયો "એને તદ્દન હરામખોરી પાઈ ગેઇછ સુરતમા જાએછ, બીલીયર્ડ ને પાનાના જુગારો ખેલેછ, ને બીજી બધી ખરાબ ધ્રલતમા ખોહાર થાએછ તે મને બી કરેછ તે હુ શું કરવા ખમ્યા કરૂં? હાલ વરી એક નવુ મોટુ તરકટ અજવાલામા આયુંછ. મારી ખોટી સહી ફૉર્જ કરીને એ એબલીસે મારે નામે બેંકમાંથી એક મોટી રકમ—"

"શરમ છે!' મેહેરૂ્લીએ તેને મારવા ધાસતો હોય તેમ ઉશ્કેરણીથી લગભગ તેના આગપર આગલ ધસી જઈને કહ્યુ: "કેઇ છીદગીને વાસ્તે એવુ તોહમત મારીપર તમે જોરી શકોછ, બજી? હુ તો કેહુછ જે તમારા બુઢાપાને શરમ છે!"

બજીઆએ ગભીરતાથી માથુ ધુણાવ્યુ.

"તુ ના કેહશે તો તારૂ માનશે કોણ?" તે ડોસાએ તુચ્છકારથી કહ્યું,—અને તેને વધતો ઉશ્કેરાતો જોઇને વધા-રયું, "હા, આગળ આવ! મને માર, બચ્ચા, માર! હવે તેટલુજ બાકી છે એમ કર કે તરતજ મુશકા ટાટ કરાવીને ચાચરા મારવા મોકલી દેઉ તેને વરેજ તો હુ બાકી છે

તેવુ કઇ કર કે લોક તુને જેલમા નખાવાને વાસ્તે સાળી મારીજ દયા ખાય!'

મેહેલ્લી એ બધુ સાભળતાં તરત પાછળ હટી ગયો. તેણે જોયુ કે તેનો ગણત્રીબાજ ભાઇ આગ્રે જે કેહતો હતો તે બધુ ખરૂ હતુ તે તો તેનો કાટો કાહડી નાખવા એવી કોઇ આવકારદાયક તક સોહોધતોજ ખોટી હતો તે તો આજે નહી હતો એકાદ આરોપ પણ ઉભો કરી તેને પઇસા વેરીને તુરગમા ધકેલી આપે, પણ લોક તેનાં ચામડા તુપી કાહડે તે ફકરથીજ અત્યાર સુધી તે હીમત કરી શકતો ન હતો

"હવે મારૂ સાભલી લે, દુકતા," તેને પોતાની ભપકીની અસર હેઠલ દબી ગયલો જોઇને બછબા દમામથી બોલ્યો "તુને હુ છુટી આપુ તાહાં સુધી અહી મારે તાહા ખાધાપીધા બદલ હવે પછી નજર કેદ રેહવુ, જોઇશે તુ જાણેછ કે આગ્રે કારજરી વાસ્તેના મારા પુરાવા કેવા મજબુત છે?"

"એટલે, તમે મને કઇ છેકજ ભુચુ સમજોછ કે શુ?"

"ભુચુ નથી સહમજતો—મોટો ગુન્હેગાર ને અપરાધી સહમજુછ,' બછબાએ સરપના જેવા સણસણાતથી કહ્યુ "એ તો મારી પછવારેની બધી તાહારી નેકનામી એક ચોક્કસ ઠકાણેથી જે અજવાલામા આવી ગેઇછ તે બધુ હુ તુને માડી મેલીને હજી કેહતો નથી. એટલુજ જાણુ કે હવે હુ તુને મારો ભાઇ નહી પણ વેરરી મુદદઇ તરીકેજ ઓરખસ ને મરતાં સુધી કદી માફ કરવાનો નથી"

"વારૂ પછી?"

"એ પચ્ચી ને છવીસ બસ એજ કે તુને અહીથી હુ

છુટી આપુ તાહાવેર મારે તાહા કેદ રેહવુ પરશે," બજીઆએ પાછો હુકમ ફરમાવ્યો, "ને જો જરા બી મારા એ હુકમની ઉપરાત જવા જેવુ પાણી દેખારયુ છ તો કોઇના બી ડર કે દરકાર વગર આએ ખોટી સહીના તારા મોટા તરકટ વાસ્તે હુ તુને તાબડતોબ ચાચરા મારવા જરૂર મોકલી આપશ, ને તે બદલ હુ બપઇના પોતાના જાનના કસમ લેઉછ"

"પણ હુ એમ તમારે તાહા જો રેહવશ તો મારી ખરાબ ચાલથી તો સાબો તમારો બધો ઘેરખટલો બગરી જશે !" મેહેલ્લીએ મોટા કડવાસથી હસીને હક્યુ

"હુ તુને મારે તાહા મારા બરોબરયા કે મેહમાન તરીક નથી રાખનો," બજીઆએ વધતા તુરછકારથી જવાબ કરયો, "હુ તો તુને મારા એક નોકર-બલ્કે કેદી તરીકે અહી રાખુ છ તાહરીથી કઈ અમારી સાથે ટેબલપર જમવા અવાશે નહી, ને અમે પોતે જે ખાઇશુ પીશુ તે કઇ તુને મલવાનુ નથી તુને પછવારેના ઓરડામા રેહવુ પરશે, ને તુ ફરવા હરવા બાહાર નીકરશે તાહરે બી અબદુલ તાહરી પછવારે આવશે"

મેહેલ્લીએ લોહી નીકળે તેટલી હદ સુધી ગુસ્સાથી પોતાનો હોઠ કરડયો તેને મીઠાની સમક્ષ આ બધુ કેહવાતુ અત્યત ને હદ વગરનુ ખેજાલત ઉપજાવનારૂ પુરવાર થયુ ને પાણી ડરતા પાતળો થયો

"તાહરે અમુને કોઇને મલવુ કે મોહડુ દેખારવાનુ નથી," બજીઆએ જારી રાખ્યુ 'હુ કે માગી વાઇફ તુને મલવા કે તાહારૂ મોહડુ જોવા ખુશી નથી, ને અમારા ઘેરમા જે બી મલવા ભેટવા આવે કે પહરોણા રહેલા હોય તેઓને

તો તુ તારી કારી મુરત બતાવવાની હીમત કરવાનોજ નથી એવી મને ખાત્રી છે"

ગરીબ મેહેલ્લી! એક ઘણીજ તારીફલાયક યુક્તીથી રચાયલા કાવત્રામા તેણે પોતાને એની આબાદ રવેસે સપડાયલો ને ફસાયલો જોયો કે આએ બધુ હાલમા તો સાભળ્યા કરવાજ નહી પણ તે બધાને તાબે થવા વટીક તેણે પોતાને સારૂ અનિવારય જરૂર થઈ પડેલી જોઈ તે નિર્દોશ હતો—બીલકુલ નિર્દોશ, પણ હાલ તેનુ નિર્દોશપણું તે પુરવાર કરી શકે એમ મુતલગ ન હતુ, અને મોટી બેઇજ્જતી વચ્ચે માહા ભયકાર સરકારી સજાનો ભોગ થવા પણ તે તૈયાર થઇ શકતો ન હતો

"તમે એને આપરે તાહાં રાખોછો તે મને તો જરા થઇને ગમતુ નથી,' હયાં વળી બપઇજી છછરૂી પડયાં "જવા કાંએ નથી દેતા જેલમા? વરી કરે તે ભરે—આપુને શુ? અહી રહેશે તો અહો કોણ જાણે શુ શુ નવા પરાક્રમ કરી બતાવશે!"

મેહેલ્લીએ મોટા ધીક્કારથી તે પોતાની ભાભી ભણી જોયુ તે કેવી રીતે પોતાની હલકી તોખમની આ પુરવારી આપતી હતી! તે, એમ છતા, કાઇ બોલ્યો નહી

'હવે બસ થયુ કે હજી કંઇ લવારોબકારો કરવાનો બાકી છે?" તેણે જરા વારે બજીઆ તરફ ફરીને પુછયુ.

'હા જન, અબદુલ બાહાર છે તે તુને તાહરો ઓરડો બતાવશે," બજીઆએ આગળથી કરી મુકેલી ગોઠવણ મુજબ પાસે ટેબલપર પડેલો ઘંટ વગાડી કહયુ,—અને મેહેલ્લી, આસપાસ જોવાની હીમત કરયા વગર, જખમાયલાં જીગરે ને નોચી નજરે ત્યાથી બાહેર પડયો. કે જયારે તેણે જોયુ નહી

કે એ આસામીની આંખો તેની પુંઠે મોટા કપટ ને ધીક્કારથી જોઇ રહી હતી ત્યારે તારા જેવી એ તેજસ્વી ચખ્મો તે ખુબ-સુરત જવાંનની પછવાડે મોટી દયા ને દીલસોજીમાંજ એ ચાઇ જતી હતી!

તેને (મીહાને) તેનુ ઘણુંજ લાગતુ હતુ તે બચ્ચાએ તેના માથામાં મુકેલા પેલા મોટા ત્રાસજનક અપરાધની સચાઇમાં કેમે કરતા માનીજ ન શકતી હતી! તે આરોપ રજુ થયો ને થયો મેહેલ્લી જે પ્રમાણીકપણાંનાં જોશ ને ગગડાટ સમેત ઉસ્કેરાઇ ગયો તેથી આ કોઇ પ્રપંચ કે કાવતરૂં હોવાની જાણે એ સુંદરીને એકદમ પુરવારી મલી ગઇ હતી.

તે પ્યારની આંખોથી એ વહાલા જવાંનને જોતી બેઠી હતી, અને તેથી તેણીની સહમજ શકતી ને લાગણી બંને હાલમા એવડી તીક્ષ્ણ ને જોરાવર થઇ પડી તેનાં એ બાબા અનુમાનોમા તેને સાહ્ય કરતી હતી બીજી રીતે તો એક બાર પંદર વરસના જુવાને કોઇ થથરાવે, ને તે ડરી ગએલો દુમ દબાવીને નહાસી જાય તેમ આ બાહદુર ઉમરનો પુરૂષ કહાવવાનું પામેલો ને ઘાગનો અભ્યાસ કરી પરવારેલો જવાંન ત્યાંથી નામોશી વચ્ચે ચાલતો થયો તે તાહમીને એટલુ ગમ્યુ નહીં કાએ નહી તે સામો થયો? કાંએ નહીં તેણે તે ઇનસાન સાંમો થથરાવ્યો? કાએ તે એમ ડરી ગયો?

અને ત્યારે વળી તરત તાહમીને લાગ્યુ કે આ કોઇ જણીના જે અપરાધ તેનાપર લાગુ કરવાના ટાગંડા રચાયો હતો તે બેન એક ટાગડોજ હોય તો તેમા કઇ એવુ હોવુંજ જોઇએ કે જેથી તેનો બેસલા બચાવ નહીં થઇ શકે, ને તેથીજ કદાપી તે વખતી તાણખેંચ કરવાથી હાલમાં નનાઇ સાથે એમ બાજ આવતો હોય?

"મે પેહલાવીજ ઘણી ધીલી દોરી મુકી," મેહેલ્લીની પછવાડ બારણું પાછું બધ થયુ કે બજીબાએ બબડ્યુ "પેહેલ્લેથીજ જો હુ એને ચી પકરતે તો મારી ને એની એટલી હદ સુધીની ખરાબી થવા પામતે નહી"

"જોજોની, એ અહી બી થોરો પાધરો રેહવાનો છે તે તેની વાત!" બપઇએ પાછુ ટીચકુ કરયુ "એ અહી બી કઈ પોતાના પાખન બતાવા વગર રેહવાનો છે કે શુ?"

"એની પાસે હાલમાં ઝેર ખાવાની અરધી નથી," બજીબાએ સહમજાવ્યું, "ને હવે હુ એક ફુટી બદામ બી એના હાથમા જવા દેવાનો નથી, એટલે પઇસા ટકા વગર એ કરીજ શુ શકશે? મે વરી કાલનાં બધા પેપરોમાં જાહેર ખબર છપાનીછ કે એક ખરાબ આદમી તરીકે મે એને મારા વારસા હીસ્સાથી ગોવારતીવાર કીધેલો છે, ને એના કરજોનો હુ જવાબદાર નથી"

"હુ તો એ તમારા પાટ પર ઘણુંજ ઘાટકી સમજુછ. મી૰ બજીબા," હયા તામોશ નહીજ થઈ શકવાથી મીઠા ઉસ્કેરણીથી પોતાની બેઠકમા ચમકી ઉઠીને ઉભી થતા બોલી "આજના બધા નહીં તો ઘણાખરા છોકરાઓ એવાજ હોએછ. વરી રેસમાં આજે કોણ નથી જતા ને બૅટીગ કોણ નથી લેતા? એવણને તમારે પ્યારથી સુધારવા જોઇતાતા મને તો એવણ ખરેખર ઘણા ભલા લાગેછ, એવણનામાં સદગુણ બધા કાટ ખાતા પરેલા છે, ને દુર્ગુણો તેથી ઉપર તરી આવેલા છે, પણ—"

"તમે નહી સમજો, મીઠામાએ, મુગાં રેહી જાઓ," હયા બજીબાએ નરાગે મેલ્યો "તમે એને સાધુ ના જાણતા—ઘણોજ

લટખટ ને ખરાબ માણસ છે લેઓની, મે પકે પાયે બાતમી મેલવી કે આગલ એક ઠેકાણે મારૂ કાજ ચરવાયું તું તાંહા ઉંધુ ચત્તુ તે સાંબેવારાંને સમજાવીને એણેજ તે બધુ ઉલટાવી નખાવ્યુ ! રખે હુ પનણુ ને મારે તાહાં છોકરાં થાએ ને એ પોતે રવરી જાએ તે ફીકરથી એ કાફર હરામખોરે મારી વીરૂધ કામ લેવામાં કંઇજ બાકી નથી રાખ્યુ, પણ હુ એને કદી બી ફાવવા દેવાનો નથી–કદી નહી મે અદીબેહેસ્તપર સુખડ લોબાણુ મેલીને કસમ ખાધાછ કે હવે પછી મુવે કે જીવતે એના હાથમાં મારી દોલતનુ એક સવાફ્દીયું વટીક નહી જવા પામે, ને હુ એ મારા કસમ પાલસ–છેક મહારી ધાટીમાનો દમ હુ ટઇ જતાં સુધી પાલસ !"–અને આ તે દરાવના મુસ્તકીમપણા સાથ કાંઇ એટલા તો કરડા ગુસ્સાથી ટેબલપર હાથ અફાળી બોલ્યો કે તે ચેહેરામાં એકદમ કાલો ઠણક મારી ગયો, ને તેનો એબ્યલ ચેહેરો એકાદ પળ વધતો કદરૂપો ને કદરણીહામણો થઇ પડયો !

મીઠા થથરી ગઇ આવું ઝનુન–ભાઇ ભાઇઓ વચ્ચે આટલી હદ સુધીનુ વેર? એ તેણીને નવીન અનુભવ હતો, અને ને છતા મેહેલ્લીને માટેના પોતાના સારાં મતમા ને છોકરી જરા એ દગમગી નહી અલબત બધા નોકરનફરો વટીક ને જવાંનની એ બેઇજ્જતી પામી ગયાં હતા, ને એવી બેજ્નતન વચ્ચે તે છતાં તે રહયો હતો તે તેની નબળાઇ તેણીને મુતલગ ગમતી ન હતી વળી તેની અત્યાર સુધીની વર્તણુકમાં અધરીટ ઘણુ હોવુજ જોઇએ એ બી તે મનથી વધતુ ઓછુ કબુલ કરયા વના રહી શકી ન હતી; પણ કોઇ બી ઘણુજ ગંભીર ગુન્હાનો તે છોકરો જવાબદાર હોય એ વાત તે માની શકી ન હતી

તે ઘણાજ ચંચળ ભેજાની ને તેજ બુધીની એક ચાહોશ અબળા હતી, માટે મેહેલ્લીની સાથની વાતચીતનો તેને જે થોડો અનુભવ થયો હતો તેથી તે ખાત્રીથી માની શકતી હતી કે તેને તેની મુશકેલીઓથી એક વાર મુકત કરી જો કોઇ માયાથી ખરે ને સીધે રસ્તે ઉતારે તો તેનામા હજી ભલાઇનુ ઘણુ ખમીર બાકી હતુ ને તે એક ભલો, સાચો ને લાયક જવાન પુરવાર થાય એમ માનવાનુ કશીજ રીતે વેહેમભરેલુ નહી હતુ

અને તેથીજ તે તેને છુપી ચાહતી રહી હતી તે તો જાણે તેને અત્યાર આગમચ પોતાનુ તન મન આરોપી ચુકી હતી જોકે તેમની મુલાકાત ટુંક ને પીછાંણ ઘણીજ દમ વનાની હતી, પણ પોતાનાં દીલના તમામ પ્રમાણીકપણા સમેત તે ભલી છોકરી એ જવાનને વાસ્તેના હેતમા ખરાં દીલથી એકદમ ખેચાઇ ગઇ હતી તે પોતે આચારવિચારની બીલકુલ શુધ્ધ અને સદગુણી હતી, અને તેવી એક આ વહેલ જવાનને ચાહતી હતી, કે જે ચાહને ખાતર તેને, બને તો, પરણીને સુધારવાનો એક તારીફલાયક હદ સુધીનો દલેર કસ્દ તે હીમતવાન નાજનીન હાલમા પોતાના મનથી લગભગ નકી કરી ચુકી હતી !

પ્રકરણ ૮ મું.

સજોગોએ એ પછી જલ્દીજ તેણીની એ ધારેલી ધારણામા તેને મદદ કરી એક સ્હવારે તે ફરવા ગયલી બગલે પાછી

ફરતી હતી ત્યારે બાહેરની પગથીપર અચાનક તે મેહેલ્લી સાથે પાછી રૂબરૂ મલી ગઇ

તે એકલોજ હતો તે બેતકરાર અત્રે નજરકેદ હતો, અને બજીના વીશ્વાસુ અબદુલનો તેનાપર ચાલુ ચોકીપેહેરો હતો, પણ અનાયસે હમણાં તો અબદુલ તેની પુઠેપુઠ તેના ઓલા પેઠે ભમતો રેહવા માટે મોજુદ ન હતો, અને—અને તેઓ મલ્યાં

બ નેના ચેહેરાપર એકદમ રતાસ ધસી આવ્યો મેહેલ્લી પોતાની નબળાઇ ને નામોશીની યાદ થતા આ તેજસ્વિ સુદરતા સામે એકદમ શરમાયો, અને મીઠાં તો એક સ્ત્રી—અને વળી એક ચાહાતી સ્ત્રી—ની સ્વભાવીક ઓશકથી, જેમ થવુજ જોઇએ તેમ, વધારે લાલ—અને પરીણામમાં, અલબતાં, વધારે સુદર બની

"ફરી આયા?" મલતા સાથે બેઉને બરપા થયલો એ પેહેલી હરોલનો ગભરાત સમી જતા કઇબી બોલવુજ જોઇએ એ જરૂરતુ માની મેહેલ્લીએ તુરત પોતાનાં મનનુ સમાધાન કરી લઇ વાત છેડી

'હા જી," ને શરમાળ સુદરીએ નીચી નજરે ને ધીમે સ્હાદે હજી કાઇક ઓશકાતા શરમાતા જવાબ કર્યો,—અને તે ઉતાવલમા બગલાના કપાઉડમા વલી જવા જતી હતી

"કેમ, કઇ ઘણા ઉતાવલમા છેઓજી?" મેહેલ્લીએ હવે કાઇક વધતી હીમત એકઠી કરતા કહ્યુ, "મારી સાથે વાત કરતા શરમાઓછો કે સુગાઓછો?"

"નહીરે જી, સુગાએ કાએ?" મીઠાએ કાઇક જાસ્તી જુસ્સાથી જવાબ કર્યો, અને ત્યારે તેણીની ઓશક ને નાહ્લી-

મત પણ એક લેહેકામાં દુર થઇ જતાં તે બને આવ્યો. સામસામી, પરસ્પરનાં હેતનીજ લાગણીઓમા ખેંચાતી એકાદ પલ ગોકડી ગઇ.

"હું ગુમાતી તો નથીજ," મીરાએ ત્વરી રાખ્યુ, "પણ ખરું પુછાવો, મી૦ મેહેલ્લી, તો તમારા ભાઈની તસ્તીને તમે જે કાસને તાબે થઇને અહીં પરી ગયાછો તે મને મુતલગ ગમતુ નથી"

મેહેલ્લી, એ સાભળતા, છેક માથાનાં ટાલક તુલક શરમાયો ને લાલ થયો

"એ એક ઘણી તારીફલાયક તરફીગથી રચેલું કાવત્રં છે, મીરાં, કે જે હું તમોને સમજાવી શકતો નથી," તેણે બગં દીલની ઉંડી ગતીની અત્તથી જગ વારે જવાબ કર્યો, "હાલ ખરૂ માનો કે એ જેરજગીના નેહેસ્ત ગુન્હા બાબે હુ બીલકુલ નિર્દોષ છેઉ મારા જેવા એકના ખુદાના કસમ થી તમો તો કદાચ માનશો નહી, પણ—"

"હુ માનુ છ," તે મહાણુભે ખરાં દીલની દીલસોઝીથી ઉસ્કેરાતાં તરત જવાબ કરયો, "તમારે કસમ લેવાની જરૂર નથી, કેમકે એ બાબે તમો તદ્દનજ નિર્દોષ હોવાની તો મે બાહેરા મનથી આગ્ગે આગમચની પુરેપુરી ખાત્રી માની લીધીછ"

"ઓ, કેવુ હેસાન!" મેહેલ્લીએ ખરા દીલના હેસાનમાં ઉસ્કેરાઇને તે સામે ઉભેલી મધુરીનો નહાનો નરમ નાજુક સુંવાળો હાથ પોતાના હાથમા પકડી લેતા કહયુ

મીરાએ તે ગુસ્સાથી છટકાવીને કે નરમીથી છોડાવીને પાછો ખેંચી લીધો નહીં તેણીને તેમ કરવુ પણ અસભ્ય લાગ્યું, અને ખરૂ કહીએ તો આચારવિચારની હુબહુ શુધ્ધતા

છતા મેહેરલીએ તો હાથ પોતાના હાથમાં લીધો ને તેને ગમ્યુ. મેહેરલીના દીલનાં પ્રમાણીક જોશ અને સાચવત સિવાય ને વર્તણુમાં ને પલે અયોગ્ય, વાંધાભરેલુ કે ગલીચ કશુંજ ન હતુ એમ તે જવાન બાનુ એક મેકંમા મનથી માની લઇ શકી

"પણ એમ તમે અહીં કાહા તક ત્યારે કેદ પરી રેહી શકયા?" તેણીએ તે ઉપરથી કાઇક વધતા હેત ને કાળજી સમેત સવાલ ઉઠાવ્યો

"હુ મહારી ગણત્રીમા છેઉ," મેહેરલીએ કડવાસથી હસીને કહ્યુ 'હુ જો હાલમા કવનને જરા બી ચેચુ કરં તો બેશક એ મને જેલમાં ધકેલી આપી શકે એવી કુનેહથી એણે દામ લીધેલુ છે, વાસ્તે મને હાલ તો સમાલી સમાલીને કદમ ઉચકવુ પરેછ, મગર એ બધી વાત જાહનમ ગઇ તમે મને ગીલ્ટી માનતા નથી તેજ બસ છે, ને તેની મને ખાત્રી મલવાથી મહારી છાતીપરથી જાણે એક પાહાર ઉચકઇ ગીયો!"

"એટલુ બધુ?" મીઠાએ કહ્યુ,—ને તે મોહ પમાડે એવા મીઠાસથી હસી

એ પછી તે દહાડે તો તેઓ થોડીક બીજી ત્રીજી વાત-ચીત કરીને છુટા પડ્યા, પણ એ રવેમે મીલાકાતનુ મંડાણ થયુ તે કાંઇ એટલેથીજ આખર થયુ નહી તેઓ એ પછી રોજ મલતા રહયા ચાહી ચીતીને મલવાની મકસદથીજ બંને મલતા હતા કે કેમ તે તો કહી શકાતું નથી, પણ એ મીઠી મીલાકાતોની બનેને ચાલુ તૃષ્ણા ને આરજુ થતી તેહની એ તો ખરૂ.

અને મીઠી મીઠી તેમાં કશુંજ અનર્યાદશીલ માનતી નહીં

તે પોતાના પ્રમાણીક દીલની લાગણી મુજબ બીલકુલ નિષ્ક લંકપણે વરતતી હતી તેજ તેના જેવી એક સદગુણી છોકરીને માટે બસ હતુ. તેના પ્યારમાં ને સાચી અને વિચારોમા શુધ્ધ હતી, અને સાચા પ્યારનુ લક્ષણ એ અને એજ થઇ શકે છે

એ પછી થોડુ એકે બપઇની સાલગરેહ પડી, અને તેણીએ અજબાપર ઉમાંણુ કરી તે દહાડે મોટી ધામધુમની એક મેજબાની કરાવી ઘણાક સારે ઘરનાં પહરોણા આવ્યાં હતા, અને તે દાહડેનો બધો કારભાર મીઠાંને હાથ હતો સ્વ રૂપવાન મીઠા, તેથી, એ રાત્રે કાઇ ઓરજ દેહેરાથી તઇયાર થઇ હતી, અને જોકે તે પોતે એમ દરદાગીનાને ઉચા પેશાકોનો, દેહેરો સજવા રાઝી રાજી ન હતી, પણ બપઇએ બજીદ થઈ તેના કને એ બધો સણગાર સજાવ્યો હતો

અને એ દેહેરામા મીઠ્ઠી મીઠી કાઇ એવી તો મનોહર લાગતી હતી, એટલી દીલકસ, એવી જોવાજોગ મનોહર કે તેને ચોરી છુપીથી દુરથી જોતા પ્યારઘેલો મેહેલ્લી હપઘેલો થયો તે તમામ આજેજ અને માહાત થયો 'માહરાં કાહા નસીબ,' તે મનથી પટપટતો હતો, 'કે એવી એક ફીરેશ્તા જેવીને મારી પરણેતર બનાવી આએ અત્યાર તકની બેઆબરૂ ને તુફાણી જીદગીને બદલે હુ એક શાત સુધરતી ચાલની ને સુખી જીદગી ગુજારી શકુ ?'

તેને, અલબત, મેલાવડાના દરમ્યાનમા આવવાને હક કે રજા ન હતી. પણ ખાનુ ખલાસ થયા પછી જ્યારે મોટા હૉલમાં મેહેમાનોને રીઝવવા ગાયન શરૂ થયુ ત્યારે તે વચલા મોટા દાદર તલે ભરાઇ રહયો, ને મીઠા ઉતાવલમાં એક ફેરો માળ પર જવા ગઇ કે તે તેને પકડીને દાદરની તલેના એક સાઇડરૂમમા ઘસડી ગયો

"આજે તો તમે મારી ગમ જોતા બી નથી, મીઠા?" તેણે દુખથી કહયુ, અને તરત વધારયુ, "મીઠી, મીઠ્ઠી મીઠી, હવે હુ મારા દીલનો ઉભરો રોકી શકતો નથી તુ મારા જેવા એક નાલાયકનો હાથ એક સત્ર સુધી માટે કબુલ કરી તેને બચવા ને સુધરવાની હજી બી તક આપી શકશે? મારી પાસ પઇસા નથી, સારૂ નામ નથી, આગલી આબરૂ નથી પણ તાહરા જેવા એક ફીરેસ્તાની ઓથે એ બધુ મને ખાત્રી-પુર્વક લાગે છે કે હુ ખચ્ચીતકરીને મેળવી શકશ કહે મને ત્યારે કે તુ મારા જેવા એકને કબુલ કરી ને કબુલ રાખી શકશે?'

મીઠા તો ગભરાઇજ ગઇ આ એટલુ બધુ ઉતાવલુ, અચણુચ ને કવખતનુ હતુ! આવી એકાદ માગણીની તે સપુર્ણ વકી ને તઇયારીમા તો હતીજ, મગર હાલ આએ કામકાજને વખતે દીલની ઉસ્કેરણી કાબુમા ન રહેવાથી મેહેરૂલી ભટ દેઇને એમ બોલી દેશે એમ તો તે મુતલગજ ધારતી ન હતી, અને તે છતા તેની એ કાકલુદીભરી અપીલનો મેહેરૂલીને તે મઘુરી તરફથી તે સુભાગ્ય રાત્રે શો જવાબ મલ્યો તે અત્રે વીસ્તારીને કેહવુ જોઇશે?

તે રાત્રે એ પછી અરધેક કલાકે એક ભયકર બનાવ બન્યો બપાઈ અચણુચ કેઠે ગુમ થઇ ગઈ, ને ને બનાવ તદન નહી ધારેલો જાણમા આવ્યો, કે જ્યારે ખુશીની તે મીજલસ છેક મોડી રાત્રે ભારે ગમી સહીત બરખાસ્ત થઈ

એ થયુ શુ? તે ગઇ ક્યા? બધાઓએ ઓરડે ઓરડા જોવાડયા, રોશણીથી દીપાયમાન કરાવેલો આખો બાગ ને કપાઉડ વગેરે બારીકીથી તપાસાવ્યા, પણ તે કેથે હતી નહી!

હીરામોતીમા ગાંજરાએલી ને બેડી મતી પોશાકોના બહારમાં એકદમ થથેરો કરી નીકળેલી તે છોકરી એમ અચબુચ અલોપ થઇને ગઈ કયાં? શુ તેને ધરતી ગલી ગઇ?

મોટો ગભરાત વ્યાપી રહયો બધા ખાઈ ઉઠયા ને હૉલમાં આવ્યાં ત્યા વેર તો તેને સૌએ પોતાની આસપાસમા જોયલી હતી, ને પછી બજીઆ તેને કઇ કેહેવા સોહોધવા લાગ્યો તો મલી નહી તે થાકી ગયલી હોવાથી કદાપી પોતાના ઓરડામા ગઇ હોય એમ જાણી ત્યા તરત તલ્લાસ કરવામા આવી, પણ તેની આયાએ સાફ ના કહયુ જે તે એ તરફ તો આવીજ ન હતી, અને તે પછી તે આખી રાત-બલ્કે બામદાદ તલુ થતા સુધી ગુસ્સાથી ઘેલા બનેલા બજીઆએ એકને જગ્યે દસ ખરચી નાખીને આતાલ પાતાલ એક કરી નાખવા જોગી અનેક જુસ્તેજો ચાલુ રખાવી,—પણ કશોજ પત્તો મલ્યો નહી!

પ્રકરણ ૯ મુ.

તે ગઇ કયા? સૌ ખાઇ જમીને પરવારયા ત્યા સુધી તો, ઉપર કહેવા મુજબ, ઘરડા બજીઆની એ જવાન મોહોરદારને ખુશ ખુશાલ, ઉલટમદ, પેહેરેલીઓઢેલી, હસ્કીમીસ્કી બનેલી સૌએ પોતાની આખ તલે ચાલુ જોયલી હતી, અને તે પછી ડૉઇગ-રૂમમા ગાયનનો રંગરાગ જામી રહયો તેટલા અરસાના દરમ્યાનમા અલોપ અને અદ્રષ્ય બનેલી એ બપઇ ગઇ કયા?

તે ગભગતની અને સોહોધામોહોધની રાત પછીથી બીજી

સવારે મોઢેથી મીસ અને મેહુલ્લી હૉલમાં અચાનક મળી ગયાં. મેહુલ્લીનો ચહેરો ફીક્કો હતો ને સારી રાત ઉજાગરો ન હોએ તેમ તેની આંખ ઉજાગરાથી લાલ બોરાં જેવી થયલી દેખાતી હતી.

"ઓ મેહુલ્લી, કેવું બુરું થયું!' ભલી મીસીએ દયાથી લગભગ રડી દઈને તેને કહ્યું. "કોણે જાણ્યું તું કે અચાનક એમ બધા રંગમાં ભંગ થઈ જશે! એ શું થયું હશે?"

"ખુદા જાણે, ડીઅર, મને બી કંઈજ સમજણ પડતી નથી," મેહુલ્લીએ જવાબ દીધો. "હું તો ધારું છું કે—"

પણ તેટલા તો દરવાજા સાથે હૉલનું બારણું પાછું ઉઘડ્યું, અને બેજન ઉશ્કેરાયલો દાખલ થયો. તેની પુઠપુઠ ને છેક લગોલગ પોલીસ હતી. એક યુરોપિયન કોનસ્ટેબલ ને એક જમાદાર સાથે એ "પીળી પાઘડી"નો ને એક ખાસ્ગી મજાદની ચંડાળ ચોકડી હતી.

"પકડો!' બેજનાએ અંદર આવતાંને વાર બુમ મારીને ગડબડાટ કર્યો "મહારો ગુઠ બંધા તે ગેઈ ને ગોઈ આમેદ મુજ્જર છે. મહારી પાસ મોજુદ પુરાવો નથી, પણ મહારી ખાત્રી છે કે આમેદ તેનું ખુન કરેલું છે ને લાશ કેંઠ બી સાતી દીધેલી છે."

"તું ભાઈ કે કસાઈ?' મેહુલ્લીએ પોતાના ગભરાટ ને અજાયબીમાંથી મુશ્કેલ સાથે ફારેગ થતાં મોટા ઉશ્વાસ ને ચીકાર વચ્ચે કહ્યું; "શું કરવા એમ તું મહારી પુઠ લાગેલ છે? કાએ મને હજી એમ સતાવ્યા કરે છે?"

"તમારે અમારી સાથે આવવું પડશે," હવા તે કોનસ્ટેબલે તેને કાને લાગી કહ્યું,—"અને હાલ તમે જ બી કંઈ બોલો

તે વધતુ તમારી વિરૂધ્ધ જશે તેથી નહી બોલો તજ બહેતર'

મેહેરબાનીએ દયાજનક રવેસે મીઠા તરફ જોયુ તે સજ-નીની આખમા બજી તરફ ફકત ગુસ્સાના જવાલા જલતા પ્રગટ જણાતા હતા, ને તેથી તે અભાગ્યા જવાનને મણી હીમત ને ધીરજ મળી. તે તેને બીલકુલ બેગુનાહ માનતી હતી એ એકજ નજરમા જોઇ લેવાનુ હતુ, ને તેથી હવે તે ઘણી દ્રઢ-તાથી બોલ્યો, "તમારે મને લઈ જવોજ હોય, મી૦ કોનસ્ટેબલ, તો હુ તાબે છેઉ"

એ પછી તેઓ ગયા એક દાહડો, બે દાહડા, ત્રણ દાહડા ગબડી ગયા પણ બપઇ તો દટઇજ ગઇ તેને તો ધરતી ગળીજ ગઇ હોએની તેમ તેનો કશોજ કેથે પત્તો મળી શક્યો નહી પોલીસે સોહોધખોળ કરવામા કશીજ બાકી રાખી નહી બગ-લાના કપાઉડના કુવાઓમા વટીક તરનારાઓને ઉતારવામાં આવ્યા, પણ કેથે નહી—કેથેજ નહી! બસ એટલુજ અનુમાન થઇ શકતુ હતુ કે કોઇએ બી તેનુ ખુન કરયુ હતુ, પણ કોણે અને કાએ, તે ખુન કરીને લાશની શી વ્યવસ્થા કરી મેલી હતી તે કોઈ કશીજ રીતે કલ્પી શકયુ નહી

એ દરમ્યાન મેહેરબાનીને મેજીસ્ત્રેટની કોર્ટમા ખડો કરવામાં આવ્યો, પણ એક બી સીધા કે આડકત્રા પુરાવાની ગેરહાજ-રીમા તેને, અલબત, તરતજ બાઇજ્જત છોડી મુકવામા આવ્યો

તે એ પછી કેદથી રીહાઇ પામેલો પાધરો પોતાના ભાઇ બજીબા પાસ ગયો તે ગુસ્સાથી ઉશ્કેરાયલો એ વખતે છેક લાલ ભુડ જેવો બની ગયલો હતો!

"હુ તમારા પલીદ મુકામમાથી જાઉચ, બજી," તેણે ઘણાજ ગુસ્સાથી કહયુ "હુ તમારા જુલમગાર બસ તલે રેહેવા

હવે સાફ ના પાડ્ય, અને હવે જોઈએ તો જેમ આગે નહી વાડના વાક સારૂ તમે મને પકડાવ્યો ને જેલમા મોકલાવ્યા તેમ પેલા તે જુઠા ઉભા કરેલા ફૉરજરીના વાક સારૂ બી થાએ તે કરી લેજો" – જરા થોભીને—"હજી બી તમો માનોછ કે નહો, અછ, કે અપઈ ખુમ થવાના બાબમા મહારો હાથ કશોજ નથી?"

"કદી નહી માનુ," તે બુઢાએ લગભગ ચીસ પાડીને જીવ છુકાટયો "મહારી તો ખોદાના ઘેર સુધીની ખાત્રી છે કે તુ અને તુજ તેનો કરપીણ ખુની છે જ્યાહાં પહેલુ મહારૂં કાજ ચરવાયુ તુ તાહા બી ખાતર પારીને બધું ખેદાન મેદાન કરનાર તુજ દોજખી ઉનો એમ પુરવાર થયું છ, અને હાલ મહારે તાહા ફરજંદ પેદા થવાની વરી ઉની એવો મામલો જાણતા તેજ મહારી દોલતની હુકપર અદેખાઇના મારયાએ એ બીચારી બપઇનો બી કાટો કાહરી નાખેલો છે–પણ જાણ કે મહારો દીકરો ને વારસ થતોતો તુ મુવો, પણ એક દોકરો બી મહારી દોલતમાથી હવે પછી કોઇ બી દાહારે નાહર કાલે આવવાનો નથી,—એક ખોટો દોકરો બી નહી!"

"મને હવે જોઇતોજ નથી," મેહરજીએ મોટા કડવાસથી કહ્યુ, 'હુ મહારી પાછલી તુફાણી જીદગીથી તદન ધ્રાઇ ભરાઇ ગયોગ, ને એક શાંતી સાથની નવીજ જીદગી શુરૂ કરવાનો નેક ઠરાવ મહારા મન સાથ કરી ચુક્યોચ હું ગમે એવી મેહનત મજુરીથી પણ આબરૂ ઇજ્જત સાથે હવે પછી મહારૂ પુરૂ કરવાનો છેઉ, ને મને તેથી તમારા પૈસાપર હવે નફરત આવીછ હુ મહારી પાછલી જીદગી માટે પસ્તાઉછ, મગર હજી બી માનજો કે ખોટી સહીનો ને આએ તહમારી બાપ)

બાએના જે આરોપ તમે મ્હારીપર લાગુ કરોછો તે બેઉના સબધમાં હુ તદનજ અને બીલકુલ બેગુન્હા છેઉ !"

"ધુત, કમીના, જા હવે અહીથી–કારૂ કર તહારૂ, નહી તો એ બધી તહારી જુઠ્ઠી લભાંસથી મ્હારી ધીરજ એકદમ ખોહી બેસી હુ વરી કંઈ નવું જુનુ કરી નાખશ," બજીએ ગગડાટ કરયો.

"ખોદા તમોને મ્હારી તરફની એ સખ્તાઈ માફ કરે," મેહેલ્લીએ હવે જુદો થતાં ને રૂખસદ લેતા ઘણાજ દર્દમદ દીલે કહયુ, "હવે આપ્એ જીદગીમાં ખુદા ચાહશે તો આપરે પાછા કદી મલવાના નથી"—અને તે એક દચકાંના અવાજ સમેત ફરી જઈ તે ઓરડામાથી બાહેર પડયો, કે જયારે પીસેલા દાંત વચ્ચેથી તે બુદ્દો બબડયો, "ખોદા તુને ગારત કરે! ખોદા કરે ને તુ દરયાને રસ્તે જાય તો તહારૂ વાહાણ ડુબી જાએ, કે રેલને રસ્તે જાએ તો ત્રેન ઉધી વરે!"

હવે મેહેલ્લી તે ઓરડામાંથી બાહેર પડયો કે ત્યા બારણા આગળજ મીઠા ઉભેલી હતી તેણીએ તે છુટા પડતા બને માજાયાઓની વાતચીત ને તકરાર સાભળી લીધી હતી તેણીની આખોમા આંસુ હતા

"ત્યારે તમે સધાવોછ?" તેણીએ મેહેલ્લીના રડમસ ચેહેરાપર ઉડી શીદાગીરી ને હદ વનાની હેતભરી દયાળુ લાગણીથી નજર ફેરવતાં પુછયું

"હા, વ્હાલી મીઠા," તેણે ગમખારીથી કહયુ "મે નાહક તાહરા જીગરમા મારા જેવા એક નાલાયક વાસ્તે જુઠી ઉમીદો ઉભી કીધી મને માફ કરજે ને મને ભુલી જજે"— અને તે જવા કરતો હતો

"ઓહો, કાહાં ચાલ્યા ધમકમાં ને ધમકમાં?" પોતાના
આસુઓ વચ્ચેથી હસીને મીઠાંએ કહ્યુ, "તમે જાણોછ કે
મારો પ્યાર કે મારૂ વચન કોઇ બી બેદીલપણા કે અરધા
ઉગરે આપવાવાલી હુ છોકરીજ નથી? હવે તો જાહા તમે
તાંહા હુ !"

"અરે પણ, મીઠ્ઠી, હુ તુને કેમ માહરી સાથે લેઇ
જાઉ? તુ મને કેમ કબુલ રાખી શકશે? મારી પાસ હાલમા
ખાવાની ખાખ નથી, ને મારી ઇજ્જતના વકીલ માહરા ભઇએ
આગલ રેહીને આએ મુજને ડાંગ કરી નાખેલા છે !'

'ને તેથીજ તો તમે મને વધના પ્યારા લાગોછ,'
મીઠાંએ વધતી હસીને કહ્યુ "સુખના સાથી તો બધાં થવા
આવે, દુખમા સાથી થાએ તેજ ખરા એ ખરી વાત છે કેની?"
અને તે પાછું હસી—"અને ત્યારે હાલ હુ તમારા દુખમા
સાથી થવા માગુછ, ને પછી વરી સુખમા સાથી થવશ"

મેહેલ્લી આ અજબ તબયતની પાક દીલગીરી ધરાવનારી
લાખ નેકમા એક મળે એવી એક તરફ ઉડા વ્હાલની અજા
યબીમા ટીકતો ઉભો

"પણ, મારી વાહલી, હુ તુને કેમ લઇ જાઉ?" તેણે
જંગ વારે પાછુ કહ્યુ, "મારી પાસ ખાવાની ખાખ નથી,
વાસ્તે હુ જઇને કઇ પેદા કરી શકુ ને મકાઇને તુને બોલાવી
શકુ તેટલા—"

"તે બધુ પછવારેથી થયા કરશે," મીઠાએ ધીરજ આપીને
કહ્યુ. "મારા બેહેસ્તી પપાના મારા નામપર કરેલા ચાલીસ
હજાર મોજુદ છે તે આપરે વાસ્તે ગરીબ સસાર ઘેર માંડવા
ને થર પરવા પુરતા છે હાલના શરૂઆતના ખરચની, તેથી,

તમે કશીજ ફકર ના કરો, વ્હાલા,"—અને તે દીલરૂબાએ મોટા વીશ્વાસ વચ્ચે પોતાનો હાથ મેહેલ્લીના લાગણીઓથી ધ્રુજતા હાથમાં મેલ્યો.

"તુ મારો રાહનુમા ફીરેસ્તો પુરવાર થઇછ, ડારલીંગ," મેહેલ્લીએ મોટા હેસાનથી ઉભરાતા દીલે કહયુ, "હુ મારી પાછલી જીદગી આજે જે કમકમાત સાથ જોઇ શકુ છ તે કીસમે મને તે જોવાડનાર ને મારી આંખ ખુલી આપનાર તુજ છે તુજ મને સુધારનારીમાં ખરે રસ્તે મુકનાર હવે પછી મારે હમેશગી સુધીનો મારો રાહનુમા ફીરેસ્તો છે ને એ પાક રાહનુમાઇને કદમોકદમ લાયક પુરવાર થવા હવે તે સાહેબ મને તોફ્યત બક્ષે!"—અને તેઓ હેતથી બગલગીર થયા, કે જ્યારે તેજ પલે અચબુચ વળી બાજુમાંનુ બારણુ ઉઘડયુ અને બજીઆ પોતે ઉબરપર આવી ઉભો.

તે તો હબતીજ ગયો તે તો ફાટીજ ગયો! આ ગજબ મીઠા મહેલ્લી જેવા એક હડધુત પામેલા "હરામી"ની બગલમાં!!

'મીઠા શરમ છે!" તેણે મોટા ગુસ્સાથી કહયુ "મે તુને ઘણી ઇજ્જતવાલી છોકરી જાણીની઼ ઓ, કોણે તાર તરફથી આવી બેશરમીની વકી રાખી હોશે'

'મોહનુ સમાલીને વાત કરો, મી૦ બજીઆ," મીઠાએ મોટા તોરથી કહયુ, ને બજી તો થથરીજ ગયો "અમે ને બેઉ વર બઇયર છઇએ અમારા લગન હવે જલદીજ થવાના છે!"

"તુ? મીઠા તુ?" બજીનો દમ છુટાઇ ગયો, અને તેને લાગ્યુ કે મીઠાનુ માથુ ભમી ગયલુ હોવુ જોઇએ.

"હા, હુ; અને હવે ચાલો. સાહેબજી, અમે જઇએછ," તેણીએ તેને અતી ઘાંજો ડ્હાયલો જોઇ ઘણી રમુજ પામ-

જરા વારે પાછુ કહ્યુ,–ને તે પછી તરતજ તેઓ ત્યાંથી પોતાનો અસબાબ લેવા ઘરમા ચાલી ગયા, કે ત્યારે એક પીછના કટકાથી બી તુટી પડે એટલો બધો બજો આજેજ થઇ ગયો!

તેને આ બધો અજબ જેવી હદ સુધીનો "કોહેલો સડેલો" મામલો સહમજ પડી શક્યો નહી મેહેલ્લીને તે પાન પાવલા વગર રવડાવી મારવા ચાહતો હતો ત્યારે તે તો ઉલટો એક તડાકે ધન ને ધણીઆણી બને મેળવી બીજી દસ મિનીટ પછી તેના બગલામાથી ઘણી આસાની વચ્ચે હમેશની રૂખસદ પામી બાહાર પડ્યો એ શુ કાંઇ ગજબ જેવો ગજબ હતો?

પ્રકરણ ૧૦ મુ.

ને પરેલ તરફની વીધવાઓની એક ચાલી હતી, કે જેના એક ગરીબ ગાલાના એક તેવાજ ગરીબ ને ગલીચ ઓરડામા એક મુફલીસ પારસણ લગભગ ભુખે ટવલતા એક બચ્ચાંને શાન્ત કરવાના વ્યર્થ પછાડા મારતી ખોલામાં લઇ બેઠી હતી. તેની આસપાસમા નીર્ધનના અને કંગાલ્યત છેક છેલ્લી હદ સુધીનો ત્રાસ વરતાવી રહેલી એક તડાકે નજરે આવતી હતી ખરેખર તો તે એક બચ્ચુજ ત્યાંની છેક છેલ્લી પાયમાલી તગદસ્તી અને મુફલીસીનો એક મુસ્તકીમ પુરાવો હતો માતાના દુધના પવિત્ર આશીરવાદથી વંચીત બેનસીબ સગ્ગલુ

હોય તેવું તે એક બચ્ચું, તવાયલુ અને કટાયલુ, ચીસ પાડીને રડતુ હતું

એવામા એક કોઇ બીજી ભરજવાન અબળા તે ઓરડામા આવી તે બાહાર ગયલી પાછી ફરી હતી

તેણીએ આવતાને વાર એક અજ્ઞાતથી માથાંપરથી મોડ કાઢી નાખી, અને નીસોસપણે, થાકેલી ને ખીજવાયલી, બાજુમાની એક બાસ્તીપર બેસી ગઇ

"મુવા અકરમાને ફડીઓ બી કાણોજ મળે!" તે નવી આવનારે કડવાસથી હમીને કહ્યુ "કેથે વાસન ઉજારવા જેવુ બી કામ મલતુ નથી જાણે કેવુક ચોરાત્યુ કારખાનુ આપરે લેઇ બેઠા હોઇએ તેમ જાહા કામ માગવા જાઉછ તાહા મુવા મને શકની નજરથી જોવા લાગેછ, ને 'બચ્ચા સાથની વીધવા અમારે તાહાં નહી ચાલે' એવો એકનોએક જવાબ મલ્યા કરેછ હવે તો જાણે છત્ર તદનજ થાકીને કટારી ગીયોચ!"

હયા તે બચ્ચુ વધારે કલ બાઇને રડયુ, અને ત્યારે તે દયાહીણ માતા–તે નવી આવનારજ તે બાળકની મા હતી–ગુસ્સા ને નાસીપાસીની મારી ઓય ઉઠીને તે નાતવાનની ગરદન ભચડી મુકે એટલી બધી ઉસ્કેરાયલી ને ખીજવાયલી નજરે આવી!

'મરેરે એ પેદાની પરતી!" તેણે કટાલાથી બખાલ્યુ એ આવી ને આવી બધુ મહારૂ ખેદાન મેદાન થઇ ગીયુ, ને એને લીધે તો બધેથો હારમાર હારમાર થાઉછ મુઇ મરી બી નથી જતી! એવી ચીર ચહરેછ કે જાણે ઉઠીને—"

અને તે અરધી દીવાન્યત સાથે તે બચ્ચાના બદનપર ધસારો વટીદ લઇ ગઇ, કે ન્યારે પેલા પરાઇ જે હાલ તે

કમનસીબ બાળ માટે એક માતાથી અધીક હતી તેણે તેને છાતીમા વધતા વ્હાલનાં જોરથી સાંતી દીધુ, અને પેલીને એક હડસેલાથી પોતાની આગળથી દુર કરી

"મુઇરે તુ, ભીખઇ," તેણીએ ઘણા ગુસ્સાથી કહ્યુ "તહારૂ ભેજુ છેકજ કેમ ચરવા જાએચ? એ પશુ બચ્ચા સાથે કાંહાં ધસી ધસીને તારૂ જોર ભાજવા આવ્યા કરેછ? માએ છે કે પેલે ભવની દુશ્મન?"—અને પછી પેલીને ઠંડી પાડીને વળી સામેની બાસ્તીપર પાછી જઇ બેસતી જોઇને વધાર્યુ, "ત્યારે હવે તે કરવા શુ ધાર્યુ છ?"

"કુવો તલાવ!" ભીખઇએ જુસ્સાથી જવાબ કરયો "ફકત એકજ એ છેલ્લો ઉપાય હવે મહારે અજમાવવાનો બાકી છે અહી મુબઇમાંજ મહારા માસી કેથા આવી રહેલા દેખુ તેવણના પગપર માથુ મુકવા કાલે સહવારે હુ જવાની છેઉં બધા સાથે તેવણ મુવાએ બી મને મહારા બાપના ફુરવવાથી ઓવારનીવાર તો કીધીછ, પણ કદાચ મહારાં પગપાણીથી હજી બી પીગલે તો પીગલે હુ તેવણના બગલાની બાતમી આજે મેળવી લાવીછ"

"ને તેવણ બી નન્નોજ વાસશે તો?"

"તો પછી હું એક કલાક બી જીવવાની નથી, સુના," ભીખઇએ ઠરાવથી કહ્યુ, "તો હુ પાછી ઘેરમાં આવવાનીજ નથી, ને આએ રતન છે ને તુ છે તાહારે ગમે તો એને ઉધારજે ને તાહરે ગમે તો એને પુરી કરી નાખજે"

તે એક ડાહાણી હતી-આ કોઇ ભીખઇની તે એક ભુલેલી ભારજા હતી બાજે વખત માબાપની ઉપરવારેની થઇને ઘણીક હેમક છોકરીઓ પોતાને માથે જીવતુ દોજખ વ્હોરી

લે છે તેમાંની આ એક કોઈ તદન નાલાયક ને હેમક દુકતી હતી તેની મા તો મરી ગયલી હતી, પણ બાપ પાસ પાચ પૈસાનો જીવ સારો હતો, ને તે તેના શીરછત્ર સાહયામાં પુરતી સુખી હતી, કે જ્યારે તે હીણુ નસીબની અભાગનીને એક કમીના સાથ અચબુચ એક દાહડે છુપાછુપ નહાસી જવાનુ સુઝયુ, અને ફેજ અલબત, એવી દીવાન્યતનો જે હમેશ થવો સજાવાર છે તેજ થયો તે પોરયો અભણુ, ટુંક ભડોલ્યો ને કપાત્ર પુરવાર થયો, ને એ પોરી તેને ઉતાવલે પરણીને ધીરજથી પસ્તાવો કરવાની પુશકળ પરવાર પામી! તે પોતે દેખીતી આંખની આંધળી પુરવાર થઇ, અને એવી અધાપો પામેલી હેમકોને દાખલો બેસાડવા તે પોતાના દ્રપટાતમાં હદ વનાની દુખી થઇ

તેઓ પરણવાં પછી અતીઘણા તંગદસ્ત ને મોહતાજ બનતા ચાલ્યા, ને જ્યારે ઝેરી તાવની થોડા દીવસની માંદગી પછી તે પોતાના બાપના કારભારીના જે હુલ્લડ જેવા પોરયા સાથે નાહસી આવી હતી તે પોરયો બી તેને પરણી જીદગીનો એ ઈાસમનો દુખભરયો લ્હાવો ચખાડી સદા સુધી માટે ચાલતો થયો ત્યારે બુચકલી રતનના બોજ સાથે કમનસીબ ભીખઇ હાદેસાઓ તલે એકદમ વધતી કચડાતી ચાલી

તેણીએ તે પછીથી મારીની ઘણી તલબગારીઓ કરીને પોતાના નામોશી પામેલા પીતા અને ખફા થયલા બીજા સગાઓના ઘણાક પગપાણી કીધાં, પણ વ્યર્થ કોઇએ તેને દયાનો હાથ કે એક સુકી રોટલીનો ટુકડો વટીક પુગો પાડયો નહી ત્યાર કેડે છેલ્લે હાલ થોડુ એટ્લી તે આ કોઇ સુનાના

પેટામા આવી રહી હતી, અને અમો તેને આ અમારી નવા-નવી વારતાના વાચકોઓપર રજુ કરીયે છીએ ત્યારે પોતાની એ જાતની જીવતી જીંદગીથી તે પુરતી ધરાઈ ભરાઈ ગયલી હતી '

પણ હવે તેનો સીતારો અચબુચ ને નહીં ધારેલો પાછો બદલાઈ ગયો તે એ બહાને કીણાયલી અકળાયલી પાછી ફરી ત્યારે તેની અજાયબી વચ્ચે તેને બાતમી મળી ગઈ હતી કે તેની એક સાવકી માસી, જે પણ પાચ પૈસે પુરતી સુખી હતી તે, હાલમા કેરે મુંબઈમા આવી રહેલી હતી, અને જોકે તેના તરફથી મદદ કે માળીની તે ઝાઝી ઉમેદ રાખતી ન હતી, તોપણ પોતાનો આત્મઘાત કરવા આગમચ બીજી અહવારે તેના બંગલાની મેળવેલી બાતમી મુજબ તે ત્યાં એક વાર જવાનો ને નસીબની બાજી એક વાર હજી ફરીથી અજમાવી જોવાનો હાલમા પક્કો ઠરાવ કરી ચુકી હતી

તેના લાભમા ફક્ત એ હતું કે તે હજી પુરતી જવાન ને દેખાવડી હતી તેણીએ તે અવિચારી ને પાપભરયુ પગલું ભરયુ હતું ત્યારે તે ફક્ત અઢાર વરસની એક નાસમજ નાદાની હતી, કે જ્યારે અત્યંત હાડેસા ને હાડમારીના પાચ વરસ એક જીવતા દોજખના અનુભવનાં પસાર કરયા કેડે હાલ તેની ઉમર તેવીસ ને ચોવીસ વરસની આસપાસની હતી વળી તે સ્વ-ભાવની ચાલાક તીખી ને તેજ હતી એ પણ તેણીની કમાલ એબ હતી, માટે તેણીની વયની ઓછી ખુબસુરતી એજ, ઉપર કહેવા મુજબ, તેણીના લાભની એક એકલી સીકારસ હતી

અને તે, એટલા ઉપરથી, બીજી અહવારે ગઈ, ને તેની વકી ઉપરાંત તે માસીને મનાવવા ને પીગળાવવામા તે અજબ જેવી હદ સુધી ફતેહમંદ થઈ ને માસામાસીને

ઘર કશા ફરજંદ ન હતા, જેથી આ પોરીએ તેમના પગપર માથુ મુકી ત્યાં જે પગપાણી કર્યું તેથી તેણીના નમાયા હાલપર તેમને વધારે વેહેલી રેહેમ આવી, ને આયદા તેમણે તેને મોટાં દીલથી માફ કરયુ

અને પછી શુ થયુ?

સારૂ થવા માડે છે તો સારૂ થઇ જતાં વાર થતી નથી ભીખઇની હદ વનાની ખુશાલી વચ્ચે તે માસીએ તેને પોતાને ત્યા રાખી દીધી, ને પોતાનાં બચ્ચાને પોતાના લાભ થકી છોડી આપવાના એક બી વસવસા વગર તે બેરેહેમ ને અકુદરતી માતા તરતજ બેટ્ટી મારીને થબી ગઇ તેણીને બીહીક લાગી કે તેને માથે એક બચ્ચાની જોહોર છે એવું બી જો તે જાહેર કરશે તો કદાપી આ માસા મારી તેને આશરો આપતાં ને મદદ કરતા વધતા ખસતા થઇ જશે, એટલે એ બાતમી આપવાથી તે દાનાઇથી ખાસકરીને પહરેજ રહી

તેને ગરીબ બીચારી સુનાની ભલાઇ ને તે બચ્ચાનેં માટેના તેને ખરા દીલના બરપા થયલા હદ વગરના પ્યારમા ઘણો એતબાર હતો તેજ છેલ્લાં એકાદ વરસ દરમ્યાન તે અકુદરતી માતાના હીણનસીબ બચ્ચાની પોતે મા થઇને રહી હતી, અને તે બી તેને હાલ તો એમ આસાની સાથે છોડી આવવાને લફ્ગી ભીખઇને એક વધારે કારણ ને લાલચ પુરવાર થયા

અને ત્યાર પછી, વળી, નખરાબાજ નસીબે જે નવી વલાણ તેણીના સબધમાં અખત્યાર કરી તે એ હતી કે તેની વરડા બજીમા જોડે ઓલખાણ થઇ બજીને તેના માસા સાથ સાળ હતુ, ને તે તેમને ઘેર આવનો જનો હતો, એટલે તેના

દેખાવલાંપણાથી મોહીત થઇ બુટો બજી તરત લટ્ટુ થઇ ગયો.

ને તો એવી એક મોહોરદારની હાલમા કેટલું કથી ખરે પગે સોહોધમાજ હતો—કોઇ જવાંન અને દેખાવલી તેની બપનને અજબ જેવી રવેસે ગુમ થઇ જવાને એકાદ વરસ ગબડી ગયુ હતુ, ને તેની તે આગલી પરણી જીદગી હાલમા હવે તદન ભુલાવે પડી હતી તેનીજ નહી પણ પોલીસની ને સર્વેની ખાત્રી થઇ ચુકી હતી કે તે બીચારી કોઇ માહા બુરા ફેજે પુગી હતી, ને આ ધરતીની રેહેવાસન નહી હતી, કે જે અનુમાનને એક વરસના વધારાએ સામાન્ય મજબુતી આપી દીધી હતી એટલામાટે ઘરડો બજી બીજી કોઇ જુવાન માહેરદારની હાલમા સોહોધમાજ હતો તે ઉલટથી કરતા વધારે તો કીનાથીજ પરણવા માગતો હતો મેહેલ્લીને માહાત કરવાનો તેનો અરમાન ને તેને હાથ પોતાની દોલતની એક પઇ બી જતી અટકાવવાનો તેનો લોભ એક સરખસર દીવાન્યત સાથે તેની નસેનસમા પચી ગયો હતો, ને તેથી જલદીથીજ પાછો પરણીને પાર પડી જવા તે બેવડા ઉત્સાહથી હાલમા પાછો ઉલટમંદ બન્યો હતો

ટુંકમા, બીબઇને જોવા ને ઓલખવા પછી તે બુઢાએ તેણી સાથે જે "લવ-મેકીગ" ચલાવ્યુ તે રમુજ વીસ્તારીને અત્રે લખવા અમો કને જગ્યા નથી તે બધુ કલ્પી લઇ શકાશે માસીને ત્યાં પોતાનો ચીંદડેહાલ પોશાક ઉતારવા પછી તે થોડ થાઈ થઇને ફરતી હતી તેવા હાલમા ઘણી વધારે સુદર દેખાતી હતી, અને તેથી તેને જોતાં ને તે વીધવા હતી એમ જાણતાં બજી તરતજ તેણીના લાભમા એકદમ ધસડાઇને ધોસમોકુ

થઇ ગયો વળી, બીજા હાથપર, એવો એક ચરબદાર ને ચીકાસવાળો બીલ્લુ નહીં ધારેલો હાથ આવવાથી કુરજી ભીખાઇને તો જોકે હદ વનાના ઘીકેલા થઇ પડયા, તોબી મનમાં ભાવે ને મુડી હુલાવે જેવુ તેણે ઘણુક કરી બતાવ્યુ, અને પછીજ એ "લાકડે માકડુ" આયદા એક થતાં, બીજવર બજી બીજી વાર બીજવર ભીખઇને પરણીને પોતાની હકદાર મોહરદાર તરીકે પોતાને બગલે લાવી શકયો

પ્રકરણ ૧૧ મું.

ત્રેવીસ વરસ વહી ગયા—ત્રેવીસ વરસ! વખત જતા કાઇ વાર લાગે છે? વખત પાણીના રોહની માફક ધસડાતો પવનની પીઠપર બેસીને પસાર થઇ જાય છે તે કોઇને માટે થોભતો નથી ઇંગ્રેજીમા કહયુ છે કે 'વખત અને ભરતી એ બંને કદી બી કોઇને માટે થોભતા નથી, અને ચુપચુપ નિયમીત પોતાનુ મુંગે મોહોડેનુ કામ કરયા જાય છે—અને કોણ કેહેશે કે તે ખરૂ નથી?

એ મુજબ છેલ્લાં પ્રકરણમા આપણે જે વાચી આવ્યાં તે બનાવોને વાચનારે ત્રેવીસ વરસ વહી ગયલા મની લેવાના છે. એ જમાના જેવા લાબા વરસોના દરમ્યાનમા આપણી વારતાના સબધમા નવુ અથવા જાણવાજોગ કશુ બન્યુ ન હતુ તે બને ભાઇઓ એકમેકથી એ અરસા દરમ્યાન તદન અલગ અને જુદા થયલા સદા જુદાજ રહયા હતા, ને કદી બી ફરીને રૂબરૂ મલ્યા ન હતા

મેહેલ્લીએ તો, એમ છતા, પોતાના બચરવાલ સાથના પાછલા સુખી સંસારની અએસ વચ્ચે પાછળથી પોતાના વડા ભાઇ બજીને પોતાના મનથી દીલોજાન સાથે મારી બક્ષી દીધી હતી તે પુરતો સુખા હતો મીઠાં જેવી એક મોહબતવતી મોહોરદારમા તેને એક એવુ એમુલ રત્ન હાથ લાગી ગયુ હતુ કે તેજ જાણે એ હીણનસીબનાની આખી સરજતનો પાસા ને પાયો ઉલટાવી આપનાર એક નસીબનો નવિનો પુરવાર થઇ તે મેહેલ્લીનો રાહનુમા ફીરેસ્તો તેને પોતાના પ્યારથીજ નહી પણ પોતાના વારસા હીસ્સાનાં ધનથી વટીક નવાજી શકી, અને ત્યારે તેણીની એવી નેકી અને અશોઇની પવિત્ર અસરે હેઠલ તે ભુલેલો જવાંન એકદમ સુધરીને સારી રાહ ઉપર પાછો ચાલ્યો આવ્યો તે માટે આપણે અજબ કેમ થઇશુ?

એક ભલી મોહરદારની નેકી ને અશોઇની તાસીરજ ઓર છે એ કાઈ વાગતાઓ માટેની નીર્માણ કરેલી એક સહરાગની નસીહત નથી, પણ ચાલુ અને ખરી જીવતી જીંદગીમા હજારો મરતબા હજારો રવેગે પુરવાર થઈ ચુકેલી એક બીના છે, કે જેમા એવી સદગુણી સતીઓ ખોહારામા ગરદન તક ગરક ગએલા ભરથારોને બચાવા ને સુધારવામા પોતાની પવિત્ર બાહેબરીથી ફત્તેહ પામેલી છે અને આપણે દુઆ કરીશુ કે ખુદા એવી નેકબખ્ત મોહરદારોની સદા આ સંસારમા બોલબાલા કરો।

મગર, પેલા હાથપર, કપટી બજી કદી બી ઉદાર વૃતીથી કદી બી પોતાના એ નાધલા ભાઇને માફ કરી શકયો હતો નહી તે વરસો તક શત્રુ રહયો, ને એ શત્રુવત સાથેજ મરવા વટીક ચાહતો હતો તે હવે પોણોસો વરસની જેરીમી

ભરતીમા ભરાયો હતો અને તોબી જીવતો હતો, એટલુ જ નહી પણ મેહેલ્લીના લોહીમા રોટલી બોળીને ખાઇ શકે એવુ તેને માટે દુશ્મનાઇનુ એક જબુનમાજબુન ઝેર દીલમા પચાવી તે ઝેરી જીદગીપરજ જાણે પોતાનો ગુજારો કરતો હતો

તે પેલી બીખાઇને પરણ્યો તે આપણે આગલા પ્રકરણમાં વાચ્યુ અલબત તે બી પેલી આગલી મોહોરદાર બપઈ જેટલીજ એક નાલાયક પરણેતર પુરવાર થઇ, પણ કપાલે કાન ચોટયા એ કાપી કોણ કાઢી શકે છે?

તે પોતે તો સુખી થઇ ગઈ હતી કીચલમાનો તે એક લેવટો હતી કેવી નીર્ધનતા-કેટલી ગરીબીની કગાલ્યત વચ્ચે ને પેલી સુના ને પોતાનાં દુધમલ બચ્ચા સાથે રહેલી હતી તે આપણે યાદ કરીશુ, અને ત્યારે એવી એક તે અસલ મોટી મોહતાજીમાંથી આ રીનની પૈસે પુર થઇને અએશ અસરતની લેહેરચેહેરમાં આવી પડી તે નખરાંબાજ નસીબનુ, અલબત. એક એવુ કર્તવ્ય હતુ કે જે તેના જેવી એક ઓછી કેળવણી પામેલી અભણને સીધે રસ્તે તો નહીંજ પ્રેરે? તેણીએ કશી બી આનાકાની વગર વરસો તક પોતાનાં તે નિર્દોશ બચ્ચાંને છેક અકુદરતીપણે છોડી આપ્યુ હતુ તેજ તે એક કેવી નમુનેદાર મોહરદાર તેણીના પરણ્યા સ્મારમા બજી માટે એ ત્રેવીસ વરસના લાંબા દરમ્યાનમા સિધ્ધ થઇ હશે તેનો આપણને સહુજ ખ્યાલ આપી શકશે

તે હાલમા ડાઇનીગહૉલમાં પોતાના ધનવાન ધણીને અગલે સહવારે એકલી ડૅારી ચીપ કરતી બેઠી હતી તેની ગજ્જુમા તરતનો ઉંઘાડેલો ને વાચેલો એક કાગળ ખુલ્લો પડેલો

હતો, ને ને વાચીને તે કાંઈક ખીજવાયલી હોય એમ નજરે આવતુ હતુ

તે બી હવે ઘરડું ડોશુ થઇ ગયુ હતું ત્રેવીસ વરસની વાતપર તે પગણી આવી ત્યારેજ તે ત્રેવીસથી ચોવીસ વરસની ઉમરની તો હતી! એટલામાટે તે હાલ પચાસની લગોલગ પોહોચી ગઇ હતી, અને ને તેને કડવુ ઝેર જેવુ લાગતુ હતુ તેને ઘરડી થવા કે ઘરડી દેખાવા ગમતું ન હતુ, અને તેથી ને જુવાન નહીં છતા જુવાંન દેખાવા થકી બાલ કલર કરવા ને ગાલપર ગોલાબ ઉગાડવાની એવી એક જોડ-મતના પછાડામા પડી હતી કે જે પછાડાના બાએસથી, બની શકે તો, તે સાંમી વધારે બદસુરત બનતી જતી હતી, જે જોવાનુ તેને ભાન ન હતું

અને તે હવે, ઉપર કેહેવા મુજબ, હાલમા ડાઇનીંગ-હૉલમાની મોટી ટેબલપર એકલીજ કૉફી પીવા બાજુમાના પેલા તરતના વાચેલા કાગળ સમેત બેઠેલી હતી

"મહારે કાંઇ કરવુજ જોઇએ,' તે પટપટી. "સુના મરીજ જાએ તો એવી ઉમરે રતા એકલી કાહા ને કોણુને આધારે ઉધરે? મહારે તેને હવે તો અહીં લાવવીજ જોઇએ" અને તેણીએ તે કાગળ કચડી ભચડી ડુચો કરીને તુરત વેલા તો પોતાના ગજવામાં ઘેસ્વી દીધુ

તે હાલમા પણ થથેરામાર તૈયાર થયલી હતી ઘરમા વટીક ઘણીજ ફશિકીમીગકી થઇને ફરવાની તેને તબેહ થઇ ગઇ હતી તેના ગલામાં એક સુન્નાનો ચીટકી બેઠો હોએ એવો મશીન-પૉલીશનો તો ઝપઝપ થતો છેડો હતો, ને કાનમા "આગળ પેહેડવાની" એક હીરાની બુટ્ટી ઝકઝક થતી હતી •

તે હૉલનો ઠાઠ બી, વળી, આંખે ઉડીને વલગે તેવોજ હતો ફરનીચર અને સર્વ કાંઇ મોંઘુ, ખરચાલુ ને ટેમ્ટફુલ હતુ ભીખાઇએ ઘરડા બજીને પરણીને તે ડોસાના પઇસાનુ ખુબ પાણી કરી નાંખ્યુ હતુ એ એકજ નજરે જોઇ વળવાનુ સહેલ હતુ, તે હાલમા પોતાની બેટી રતાંનો વિચાર કરતી હતી,—તે કમનસીબ બાળકી કે જેને તે બેરેહેમ માતા એક બી વસવસા વગર પેલી એક કોઇ ત્રાહીત સજ્જન (સુના)ને આશરે છોડી આવી હતી તે વાતને વરસો વહી ગયા હતા, અને રતન હાલમા તો મોટી બૈરી થયલી હતી એમ છતાં હજી તે સુનાનેજ પોતાની માતા જાણતી હતી, ને પોતાની તે જણેતાની બધી એ દયાહીણ કારસાજી-બલ્કે તેણીની હસ્તીથીજ અત્યાર તક સમુળગી નાવાકેફ હતી!

તેણીએ–તે માતાએ–વરસો તક રતા અને સુના એ બેઉને અવલ તો આસાનીની સાથે વીસારી આપ્યા હતા, પણ પાછળથી એ બાએ દીલનો ડખ નજ ખમી શકાવાને લીધે તેણીએ છુપાછુપ પોતાના બચ્ચાની ભાલ કટાવી ગરીબ સુનાનો પત્તો મેળવ્યો હતો તે પછી તે પોતાના ભરથારથી છુપાછુપ પોતાનાં બચ્ચાના ગુજારા થકી સુનાને વાસ્તે એક સારી ધરખમ રકમ દર મહીને મોકળતી રહી હતી, અને ભલી સુનાએ પોતાથી બની શકતી તે બચ્ચાને કેળવણી અપાવી અત્યાર તક તેને સારીજ હાલતમા ઉધારી હતી

પણ હવે સુના પોતે મરવા સુતી હતી, અને તેથી રતનને આવીને લઇ જવા અથવા ગમે તે બદોબસ્તી કરવા તેણીએ ભીખાઇને ખાનગીમા લખી વાલ્યુ હતુ, અને આપણે આ પ્રકરણની શરૂઆતમા એ મીસીસ બજીબાને, ખભડાત

કદ્રકાત વચ્ચે નાસ્તાની ટેબલ પર ટૉશ્ટી સીપ કરતા જે કાગળ વાચતી જોઇ આવ્યા તે એજ હતુ.

તે એ એકજ બાબદમા પોતાના જેક્ ભરથારથી બીહીતી હતી એમ તો આખી જીદગીમા હજારો બાબદમા બજીને 'ડૉન-કેર' કરીને તે તેની ઉપરવારી થઈ હતી, પણ આ એક બાબદ એવી હતી કે જેને માટે તે ઘણી ડરેલી રેહેતી તેને તેણે પેહેલાંજ ખરૂ કહી દીધુ નહીં એ પોતાની ભુલ માટે પાછલા વરસોમા એ અબળા ઘણી પસ્તાઇ હતી, મગર હવે તો પસ્તાવાને વાસ્તે બી ઘણુ મોડુ થયુ હતુ વરસો વહેતા ગયા, અને જેમ એ વાત જુની થઈ તેમ તે છુપાવાની જરૂર તેટલા પ્રમાણમા સામી વધતીજ આવી, અને હવે? હવે અત્યારે તે કેમ પોતાના એક આગલા બચ્ચાની હસ્તીની વાત બજી આગલ જાહેર અને કબુલ કરી શકે? તેને એમજ લાગ્યુ હતુ કે તે પ્રપચ હવે જાહેર થતા તો બજી તેને ઠકેલો મારીને પોતાની ઓસરીએથી ઉતારી મેલે,- અને આવી ઉમરે બેશુમાર પૈસાટકાનો આ બેમીસાલ વૈભવ છોડીને તે ત્યાથી જઇજ કેમ શકે?

અને એ બધા વિચારો કરતી ને તુરગો ચલાવતી તે હાલમા ટૉશ્ટી પીતી બેઠેલી હતી તેટલા ત્યા એક જવાન દાખલ થયો તે મોહામણો, પતલો, ઉચો ને દમામદાર હતો તેનામા વળી કાઇ એવુ હતુ કે જે તેને જુએ તે ચાહે તે મીઠા સ્વભાવનો, તેવાજ મીઠા મુખડાનો એક ઘણોજ મનહર ગબરૂ જવાન હતો

તે હાલમા ઇગ્રેજ પોશાકમા હતો તે સહવારની

સેહેલઘાહ "રાઇડીંગ" (ઘોડેસ્વારીએ) જઇ આવેલો હતો તે તેઓનો (બજી અને ભીખઇ)નો એકનોએક સપુત સોહરાબ હતો

હા, તે તેના બાપની આખનો કરાર, તેનો એકનોએક ગાદીવારસ બેટો–એકજ ફરજંદ હતુ બજીનો અરમાન મેહેલ્લીને તેણે બાતલ કરયો ને કરયો રોજે અવલથી એજ હતો. એજ મકસદ ને મતલબથી તો એ બુઢો છેક જૈફ ઉમરે બબે મરતબા પરણયો હતો, અને તેનો એ અરમાન ભીખાઇએ પરણી આવ્યા પછીનાં પેહલાજ વરસમાં ફલીભુત કરયો હતો તેઓને ત્યા એક બેટાનો સુભાગ્ય જન્મ થયો હતો, અને તે આ સોહરાબ હતો

પ્રકરણ ૧૨ મું.

"કેમ મમા?" દાખલ થતા સાથે હાથમાંનો ચાબક બેદરકારીથી તે મોટી ડાઇનીંગ ટેબલપર ફેંકતા ને તેણીની પાસે ખુરસી લેતાં સોહરાબ બોલ્યો, "માહરી ચાએ કાહાં છે?"

"ઓ વાય, તે વરી આજે મને શાંનુ પુછે છ?" તે માતાએ ગુસ્સો કીધો. "ચાએ જોઇતી હોય તો બૉયને બોલાવીને કેહે!"

સોહરાબે, એ ઉપરથી, ટેબલ પરનો ગંગ વગાડયો, અને પોતાને માટે ચાએનું કપ જલદીથી લાવવા બૉયને વરદી કરી.

એ દરમ્યાન તે મા દીકરો એકલાં પડયા સોહરાબે ટેબલપર પડેલુ ઇગ્રેજી પેપર ખોલીને તેમા માથુ ગાલ્યુ, ને તેની માતાએ બેદરકારીના દેખાવથી ચુપચુપ કૉરી હજી પીયાજ

કીધી દેખીતુજ હતુ કે તે મા–દીકરા વચ્ચે ઘણા હરાપગના હેતનો કોઇ એખલાસ ન હતો

તે ભીખઇના કુદરતીજ બેદરકાર ખવાસનુ નઠુસ પરીણામ હતુ તેણે એ બચ્ચાને આયા દાયાઓને આધારે ઉછેર્યો હતો, ને તેથી ના તો તેને સોહરાબનો કે ના તો સોહરાબને તેણીનો ઘણો પડોસ પડયો હતો પોતાનાજ જીવને સુખ દેખાડવા ને મોજ કરાવા ખતી એવા જે થોડાક કમી-નાઓ થઇ શકે છે તે માહેલી આ ભીખઇ એક હતી તે તેવી હતી ત્યાગેજ તો તેણીએ પોતાની આગલી બેટીને નાત-રસપણે પડતી મેલી હતી કેની?

સોહરાબ પર દીવાના પ્યારથી વીહીલો પડનાર તો ફકત તેનો ઘરડો બાપ બજી હતો, ને કોઇ તાજુબ નથી કે સોહરાબ તેવાજ ઉંડા ભકતીભાવથી તે બુઢાને ચાહતો હતો એ બાપ બેટા વચ્ચે એખલાસ ને બનાવ છેક અજબ જેવી હદ સુધી ઘણોજ હતો અલબત તે બાપનામાંથી અત્યંત નાલાયક ને જવાને ઘણુ જોયુ હતુ, પણ તેનો તેને કદી ખેદ થયો ન હતો અજાયબી જે ખરેખરી હતી તે એજ કે એવા કકોડા માબાપને ત્યા એક આ ખરૂ રત્ન પેદા પડયુ હતુ!

તેણે ઉંચી કેળવણી લીધી હતી બજીબાએ તેને દરેક રીતે પોતાના પૈસા ને પદવીને લાયકનો ઉધારવા અને શીખવી કેળવણીને સોસાયટીને લાયકનો કરવામાં કશીજ કચાસ થવા દીધી ન હતી તે, અલબત, આ બધુ મેહેલ્લીના જીવપર–મેહેલ્લીની બોહોસપર!–કરતો હતો, અને તેમ કરતા સોહરાબને સંગીન લાભ અને ફાયદો થયો હતો

અને હમણા જ્યારે તે પેપર વાચતો પોતે ઑરડર કરેલા

"પણ ત્યારે અહી ના બોલાવો?" સોહલીએ સલ્લાહ આપી "પપા નાગજ થતા હોએ તો અહીજ બોલાવાની શુ જરૂર છે? તમે દુરથીજ એક સારો પગાર બાંધી આપીને-"

"તેમ કઇ હોએ?" તે માતા છછણી પડી "તુ તો હજવાપો નાદાન છે છોકરીની જાત ને દાહારેવારેની દીકરી તે એમ કઇ રખાએ?"

"પણ ત્યારે તમે મને કેહેવા શુ માગોછ?"

'મકુજે તુજ જગ તાહરા બાપને એ બાબે વાત છેડીને સમજાવી લે—મગી જવશ બધી!" ને પટામણી માતાએ કહ્યુ "તુ ને છ ભરૂ તે તાહરૂ કહ્યુ તો એવણ બધુજ કરેચ'

સોહલીને આ કરજ, અલબતા, ગમી નહી તેની માતા જે ઓશકાતી અચકાતી આ બધુ કેહતી હતી તેજ તેના ચતુર મનને પુરાવો હતો કે તે જે માગતી ને કરતી હતી તે બધુ સરખેસરખુ ને શુદ્ધ નહીજ હોવુ જોઇએ તે આટલી બધી ઓશયાળી ને પટામણી થતી હતી તેજ શું દેખાડતુ હતુ?

"હુ પપાને પુછવા જવશ તે તમોને સારૂ લાગશે નહી, માએજી," તેણે એ ઉપરથી એકાદ પલ વિચાર કરી લઇને સમજાવ્યુ 'તમે જો તે છોકરીને અહીં રેહવા બોલાવામા કઇ ખોટુ નહીજ કરતા હોવો તો તમેજ બધો ખુલાસો કરીને એવણને કેહો, ને મારી ખાત્રી છે કે એવણ તરત સહમજશે એવણ કઇ ઘેલા છે જે કઇ વાજબી ને ખરૂ ચતુ હોએ તોબી ના કેહે?"

"મને તો નાજ કેહે," તે માતા બબ્બડ થઇ, "જોતો નહીં હમણા હમણા મારી સાથ છેકજ કેવો ચાલેચ તે? એ

લોકમા તે છોકરી આપરી સગી છે ને તે છતા આપરે તેને ભુખે મરવા દીધી એ જાહેર થાએ તો આપુને ઘણુ નબોજુ ને નકકારૂ લાગે!"

તે બાપ તુચ્છકારતુ હસ્યો.

"એમ તો એ કાચી નથી તો!" તેણે કહયુ, "તે ભુખે શું કરવા મરે? એ ચાહે તો આપરૂ ઘેર ખાલી કરીને તેનુ તરચાર તાહરૂ કરે!" જરા થોભીને, "પણ જા બાપ, તાહરી પોતાની ખુશી છે તો આવવા દે હુ તુને દલગીર કરવા નથી ચાહતો પણ જોજે, તપાસજે તુ શુ કઇ તે પોરીને જોયા જાણ્યા વગર ફાંસમા ના પરતો! એ તાહરી માએનીજ ટાઇપની કોઇ નમુનેદાર સગી હોશે મારી તો ખાત્રી છે, સોહોલ, કે તુને એ ફાસમા પકરવાનોજ આએ એક ફાંદો છે"

સોહરાબ મોટે સ્હાદે હસ્યો

"ઉતાવલના લગન તે જનમેજનમનો પસ્તાવો છે," તે બાપે જારી રાખ્યુ "આએ માહરોજ દાખલો લેની! એ વખત હુ પણ્યો તે એઉ લગનમા દુખી દુખી થયો ખરૂ ઘેર તો જાહા મે મારી જવાનીમા પેહલે કરવા ધારયુતુ, ને જાહા તાહરા પેલા દોજખી કાકા મેહેલ્લીએ ફાંચર મારીતી—"

"ઓ, એ તો હવે બધી જુનની વાત છે, પપાજી," સોહલીએ ખુરસીના હાથાપરથી ઉભો થતા કહયુ, 'ત્યારે હુ જાઉચ અને માએજીને કેહુછ જે તમે રજા આપીચ"

"જો તાહરી ખુશી હોય તો," તે બાપે પાછુ કહયુ,- અને ત્યારે પોતાની માતાને રાજી કરી શકવાના એરાદાથી ખુશી થતો તે જવાંન તે ઓરડામાંથી બાહેર પડયો

૯- તેની પુઠે તે બાપે એકાદ પળ ઘણા હર્ષીત જીગરની

મગરૂરી થકી જોયુ, તેનાપર તેને ઘણુજ હેત ને વાહાલ છુટતુ હતુ "માહરો વારેસ દીકરો!" તે પટપટયો "માહરી આખની તાહરક! માહરા બુઢાપાનો કરાર! કેવો મે પેલા હરામખોરને અતે બી માહાત કીધો! તે માહરા વારસાપર કુદતોતો, પણ કેવો મે તેને થાર કીધો, કેમજે મારી પછી માહરા વારસા હીસ્સા વાસ્તે આજે માહરો બાર હાથ ને બત્રીસ દાંતનો બાહધર જીવતો બેઠેલો છે!"—અને મેહેલ્લીને એ રીતે માહાત કરી શકવાની મોજમાં માહાલતા તે બુઢાએ મોટી ખુશી વચ્ચે મુછમા હશીને તે ઓરડાના એકાતમા પોતાના હાથો મસલ્યા!

બીજા હાથપર સોહરાબ પાધરો તેની માતા પાસે ગયો ને વાચવામાં ગીરફતાર મશ્ગુલ થઇ ગઇ હોએ એમ ઢોગ કરતી બેઠી હતી, કે જ્યારે ખરેખર તો તે પોતાના દીકરા-નીજ વાટ જોતી હતી તેણે તેને "ડાઇનીગ-હૉલમા 'થી નીકળીને પોતાના બાપના ઓરડા ભણી જતો પોતાના ઓર-ડાને લગના પરડાઓ પછવાડે છુપાઇને જોયો હતો, ને તેથી તે જે વખત જાએ તેમાં તે ડોસાનો જવાબ લઇને તે તરફ પાછો ફરવોજ જોઇએ એવી તેણીને મનથી ખાતરજમા હતી

"બાવા, તહારૂ આજનુ પ્રોગ્રામ શુ છે?" પેલી છોક-રીની વાત તો જાણે ધ્યાનમાથી ખસીજ ગઇ હોય, ને બધી કાળજી પોતાના દીકરામાંજ ભરી મેલી હોએ તેમ તેને પોતાની આગળ આવતો જોતા સાથે તે ઢોંગી માતાએ કાળજીના દરેક દેખાવથી પુછ્યુ

"હુ તો આજે હમાબાઇ પટેલને તાલાની એક 'પીક-નીક 'મા બપોર પછી જવાનો છેઉ," તે દીકરાએ જવાબ આપ્યો "પપાને ગઇ કાલનુ કેહી મુકેલુ છે પીકનીક નો વાસ્તે

કીધીછ, પણ પહેલાં પરેલ એવણને બંગલે જઇશું, ને ત્યાંથી ઘોડાગારીમાં બધાં વાંદરે જઇશું પછી રાતે ખાઇ પીને ચંદરણીમાં તેમજ પાછા ફરવાના છઇએ"

"કોણ કોણ છે?"

"તે હું શું જાણું, માએજી? મને તો હમાબાઇ કેહતાંતા જે આપરા જેવાં દસ પંદરેક ફ્રેંડસને નોતરેલાં છે, પણ હવે પેલી વાત સાંભરોની? હું પપા આગળ પેલી કોઇ તમારી સગીને વરે વાત કરવા જઇ આયો"

"ઓ હં, હા, સારૂં કીધું," જાણે હમણાજ એ વાતની પાછી યાદ થઇ હોએ તેમ ભીખઇએ તરત મકકર કરીને કહયું. "પછી–પછી?"

"ને એવણે રજા આપેલી છે," સોહરાબે જવાબ કરયો

"ચાલ, સારૂં થયું, તુને દુવા લાગશે," તે માતાએ બેપરવાહીના દેખાવથી જવાબ કરયો, "જાહાતાહાંથી કોઇનું બી ભલું થાએ એટલે બસ હવે ત્યારે તે છોકરીને અહીં તેરાવી લેવાનું હું લખી વારૂં"–અને રખે એ અપાયલી રજા કોઈ સબબથી પાછી ખેંચી લેવામાં આવે તે ફકરથી અધીરી પડી, એક ઘડી બી થોભ્યા વના, તે દમામથી ત્યાંથી પોતાના ખાનગી ઓરડામાં ચાલી ગઇ

સોહરાબ ત્યારબાદ તરતજ એ વાત વીસરી ગયો તેનું બધું ધકધ્યાંન તો આજની પીકનીક (ખાણીપીણીની એક નાધલી જેવી પારટી) પરજ લાગ્યું હતું તે એક મોજ શોખનો શોકીન જવાન હતો ખરેખર તો અમે આગળ સમજાવાની કોશેશ કરી છે તેમ તેનાં કકોડા માબાપથી તદન ઉલટી કીસમે–એક અજાયબી!–તે ભલાઇ અને સદગુણનો એક

સંપુર્ણ અવતાર હતો. તેનું દીલ થી ઘણુંજ દયાળું હતું કોઈનું દુખ તે જોઈ શકતો નહીં, ને તેના શ્રીમંત બાપના ચીવટ હાથ અને મખીચુસ સ્વભાવથી તે ઘણો મુંઝાયા કરતો–એટલે સુધી કે ઘણીક લાયક અખાવતોમા પોતાના મુસારામાંથી તે છુપે નામે સારીજ રકમો ભરી દેતો

તે બપોરે તબેલામા ગયો કેઇ ગાડી જોતરાવી લઈ જવી તેના તે વિચારમા પડ્યો હતો તે તો એકલોજ હતો, પણ વાદરે ઘોડાગાડીમાજ જવાનું હતું માટે બીજાં પરોણાઓને સવલતા મલે તેમ તે હુમબાઈને મદદ થવા ચાહતો હતો

તેણે લૅન્ડો જોડાવી, મગર બે ઘોડા જોડવા ના કહી નહીં જોઈએ ત્યા બી ઠાલી ભપકાના દેખાવો કરવા તેને ગમતું ન હતું તેનો તે રીવાજજ ન હતો

અને એ હુમબાઈ પટેલ કોણ હતી? તે એક ઘણી નેકબખ્ત બાનુ હતી ને બહેજીની એક જુની દોસ્ત હતી તે કાઈ એકદમ ઘણી શ્રીમંત ન હતી, પણ આગેવાન સોસાયટીમા ફરવાવાલી હતી તે એક સારે ઘેરની વીધવા હતી

કોઈનું બી સારૂ થઇ શકે તો પોતાની વધતી ઓછી સગવડના ભોગે બી ચાહી ચાતીને કરવું એ નેક સ્વભાવના જે ગણત્રીના થોડાક આસામીઓ થઇ શકે છે તેમાંની આ જરૂ અબળા એક હતી તેણીનો એક અરમાન હતો–ને તે અરમાન તે મેહેર્લી ને બહેજીને દોસ્તી કરાવવાનો હતો તેણે અત્યાર આગમચ થી ઘણા પગાડા માગ્યા હતા, પણ એવી કંઇ બી વાત કાહડે એટલે બહેજી તો તેને તગત ટરડીને બાઇજ જવા ધામતો મેહેર્લી નહીં લોક વાત કરતાં હતા કે મેહેર્લીએ તો નાખતીથી દોસ્ત થવા એ છેલ્લા વીસ પચીસ વરસના

દરમ્યાનમાં આગળ ઘણું ઘણું કર્યું હતું એક વખત તો ભલી મીઠાં પોતે ચાલી ચલાવીને દોસ્તી કરવા એ બુઢ્ઢાને બંગલે ગઇ હતી, પણ તે ખારીલા ડોસાએ તે ગરીબ ગાય જેવી ભલી બાનુને મોટી હડધુત સાથે છેક પાણીઉતાર કરીને પોતાના બંગલામાથી પાછી હાંકી મેલી હતી, તેમજ વળી બીજાં જે પાચ પંદર ભલમનસાઇભરયાઓ વચમા વચ્ચે પડવા જેવું કરવા ગયાં હતાં તેઓ સાથ બી તે તેમજ વરત્યો હતો, ને તેથી છેલ્લાં દમેક વરસથી તો મેહેલ્લી ને મીઠાં પણ તેના નામ પર તદ્દનજ મરોડું વાલી એકદમ અલગ થયાં ને અલગ રહયા હતાં

તેઓ નાયગામમા રેહતા હતા એક ઘણી મજાહની નાઘલી વાડીરોકુ મકાન—એક નાઘલા બગીચા સાથનું—તેઓએ ખરીદી લીધુ હતું, કે જ્યા પોતાના બચરવાલ સાથ સાથે તેઓ ઘણા વરસોથી સુખ સંપજ વચ્ચે રહેલાં હતા.

કમનસીબે બચારો મેહેલ્લી પાછલી જીંદગીમાં ઘણો લથડી પડયો ને કાહેલી બની ગયો હતો, મગર તેની એ બીમારીમા બી કાહરતના ખજાના જેવો એક ખજાનો—મીઠ્ઠી મીઠાં—જે તેની સાથમા હતો તેથી તે ઘણો સુખી હતો તેની આખી જીંદગી સુખરૂપજ પુરવાર થઇ હતી, અને એવી એક દીલજાન ફીદા કરનારી ને સાચ્ચી મોહબત ધગવનારી મોહર-દાર પામવા માટે તે પોતાને પુશકળ ભાગ્યશાળી માનતો હતો

અને ખરેખર તેમજ હતુ, તેની આગલી વંહેલ જીંદ-ગીની યાદ હવે એક સ્વપ્નાની ઝાખી યાદ પેરેજ પાછલ રહી ગઇ હતી, ને એના એક મોહરદાર ને તેવાજ મીઠા સ્વભાવના, નનાનાં, ફક્કાસના, નામેદાર અને પુરતી રીતે કેળવાયલાં

ખુબસુરત છ બચ્ચાંના રસાલા મસાલા સાથે તે પુગ્તો સુખી હતો

એ છ બચ્ચામાં વડો એક બેટો નામે રૂસ્તમ અને તેની પછી એક ચેહરેનમુન બેટી નામે તેહમીના હતી રૂસ્તમ આપણે જે વખતને વાસ્તે આ વારતા લખ્યે છીએ ત્યારે એકવીસ વરસનો એક જવાન્યો હતો, કે જ્યારે એ મનોહર તેહમી, એક ફુલની ખીલતી કલી મીસાલે ઉઘગ્તી, ઓગણીસ વરસની ઉમરની એક તનોમન મધુરી હતી

તે ખુબસુરતીનુ જ એક બીજુ સ્વરૂપ હતુ તે સ્વભાવમા, અદામાં, ચાલચલણમા, સદગુણમા હુબહુ બીજી મીઠાં હતી મીઠા જે ઉંમરે તેના બાપને પરણી આવી ત્યારે તે જે અને જેવી હતી તેવીજ હાલમા આ તેહમી પોતે પણ એક તારૂણી હતી વળી તેના ઉપરાત બીજી બે બેટીઓ નાજા અને પુતલી કરીને હતી, અને બે છોકરાઓ નામે સ્યાવક્ષ અને નોશીર કરીને હતા છેલ્લો નોશીર હતો, ને તેની ઉમર એ વખતે છ વરસની આસપાસની હતી

એટલામાટે હાલમા ભલી હમાબાઇ પરેલ એક નવીજ તરકીબથી કામ લેવા માંગતી હતી તે એ બને બાઇઓને, બને તો, તેઓના છોકરાંઓ મારફતે મેલવવા ને ગ્પમેલની હીમ્તીથી એકઠાં કરવા ચાહતી હતી તેને, અલબત, મેહલ્લીને ત્યાંબી ઘણુ સારૂ હતુ, ને મેહલ્લીની નાદુરસ્ત તબીયતને લીધે મીઠા ને નાધલી બે છોકરીઓ તો એ ખીકનીકમાં શામીલ નહી થઇ, પણ એ બધાના રેપ્રીઝેનટેટીવ (પ્રતીનીધી) તરીકે તેહમી આવનાર હતી, અને હમાબાઇને બી કદ્દત તેજ જોઇતુ હતુ

સોહરાબને એ વાતની કશી ખબર કે સ્વપ્ના ન હતા.

તેહમીને બી નહીં હુમાબાઇએ પોતાની ખરી મકસદ કોઇને જાણવાજ દીધી ન હતી સોહરાબને કાંઇ એવી ઝાઝી ખબર ને ખ્યાલ હતો ખરો કે તેના એક મેહેલ્લી નામના કાકા સાથે તેના બાપને જનમોજનમનું વેર હતું, ને તે કેથે નાયગામમા તેનાં ફેમીલી સાથ રહેતો હતો તે એ તરફ આ આગમચ કદી બી ગયો ન હતો, ને તેથી તેઓ વિશે કશુજ જયાદા જાણતો ન હતો તે ખનણોદયો જરા એ ન હતો તેણે તેના બાપને હજારોવાર મેહેલ્લીની ફરયાદ ને કકલાત કરતો સાભળ્યો હતો, પણ તે ઉપર તેવા કપટથી કદી બી તેણે કશું ધ્યાન આપ્યુ ન હતુ. તે એટલોજ ખ્યાલ ધરાવતો હતો કે તેના કાકા કાકી ને તેમનુ કુટુબ જે નાયગામ તરફ કેથે રેહેતા હતાં "તે બધાં સારા માણસ નહીં હતાં."

હવે બપોરે તે (સોહરાબ) પોતાની લૅન્ડોમાં હમબાઇજીને બગલે ઉપડી ગયો

તે જરા મોડો પુગ્યો ત્યાં બધા પહરોણાં આવી ચુકયા હતા, ને વાંદરે હાંકી જવાની તૈયારી હતી હમબાઇજીની પોતાની ગાડી ઉપરાંત એક બીજી ભાડેની ગાડી મગાવાની બી તૈયારી હતી—તેટલા સોહરાબ આવી લાગ્યો

"ઓ આવી પુગ્યા કે, સોહોરા?" તે ભલી બાનુએ તેને જોતા સાથે ખુશાલીથી કહ્યુ; "ચાલો સારૂ થયું. વગી તમો લૅન્ડો લાયા તે તો વધારે નેક થયું. હુ હમણાંજ ભાડેની ગાડી મગાવતીની તે માફ ગરીબનું ભાડ બચ્યુ."—અને તે ખુશ મીજાજે હસી

પછી તેણીએ મામદુમી અગાથી પહરોણાંઓને ગાડીઓમાં પોતેજ ગોઠવ્યા, ને તે ફારસાઇ બાનુએ એમ કરના

એવી તો તરકીબથી કામ લીધુ કે બધા ગાડીમાં ગોઠવાતા ત્રણજ બાકી રહયા-એક તે પોતે, એક તેહમી ને ત્રીજો સોહરાબ

"અરે મરેરે, તેહમી દીકરા, તું રેહી ગેઇ કે ?" તેણીને અચણુચુજ ભાણ થયુ હોએ તે રૂપે તે અતવત કરીને બોલી, "ચાલ, કઇ નહી આએ ગારીમા એક જગા છે તેમાં તો હુ બેસશ, ને તુ તહારે આએ મારા જવાન ફ્રેન્ડ સાથ આએ ડોગકાર્ટમા આવજે આવશે કેની કે શરમાશે ?"

"અરે નહી રે જી શરમાઉ કાએ ? એમા શું છે ?" તેહમીએ મીઠાસથી હસીને જવાબ કર્યો—અને તે ચાંદ જેવા ચેહરાની માહારૂહપર એક નજર ખેચાતા, ને તેનીજ દીલપઝીર કંપનીમા આવી લાંબી "ડ્રાઇવ" મલવાની છે એ સુખનો ખયાલ થતા જવાન સાહેલીનુ જીગર તો જાણે ઉછાલો મારી તેના ગલામા આવી અટક્યુ !

"સોહેલ, આએ મારા જાલની બગી તમે હાકી આવશો ?" હમબઇજી ચીબી થઇ "ઘણી મેહેરબાની, હુ તમોને રસ્તામાં વાત કરાવા એક ઘણો પ્લેઝંટ કંપેન્યન આપુચ"—અને એ રીતે ગોઠવાયલી, તે પછી, તે બધી કંપની વાંદરે જવા નીકલી

તે એક "શેડ" (છતર સાથની) મજાહની ટમટમ રોકી ઉચી બગી હતી કે જેને એક તેજી ઘોડો જોડેલો હતો, અને સોહરાબે હાથ આપવાથી તેહમી એક કુદકે તેમા ચહડી ગઇ. તે શરમાય તેવી બીલકુલ બી હતીજ નહી પતંગ્યા જેવી ખુશાલ તબીયતની, હસીને હસાવે ને બોલીને મુગાંને બી બોલાવે તેવી તે એક ચચલ નાજનીન હતી. તેની દરેક

સદકે કરીને મરનાર એક પતઝ્‌આંની અદાથી જવાન સોહરાબ સુન્દર તેહમીની પુઠેપુઠ અને લગોલગજ બધો વખત ભમ્યા કરતો હતો

તે એક ઉલટમંદ "પાર્ટી" ને "પીકનીક" હતી હમ-ગઇજીએ એ એક તાડી પાર્ટી રચાવી હતી, અને ખાનીપીની એવી એક પાર્ટીને પેશ પડતીજ બધી મોજુદ હતી, અને, એમ છતા, જ્યારે સૌ તેમની મઝાહમા મહાલતાં હતા ત્યારે કદાચ સોહરાબ અને તેહમી એકલાજ હતાં કે જેઓ નજર ચુકાવીને એકલા લૅન્ડસ ઍન્ડ તરફ ફરવા વટીક નીકળી પડવાનું એકમત થઇને જયાદા પસંદ કરી શક્યા, અને એ બધો મામલો કોઇ નહી તોપણ ભલી મનસનીની ને જૈક બાનુ હમગઇજી ખાસકરીને તપાસની આંખે જોતી અને જોઇને રાજી થતી રહી

અને જ્યારે રાત થવા પછી બધા ઘેરે જવા નીકળ્યા ત્યારે સોહરાબ અને તેહમી ઘણા લાબા વખતના એકમેકના દોસ્તો હોય તેમ પ્રમાણીક હેત પ્રીતમા અરસપરસ મળી ગયા હતા અલબત હજી તેમના વચ્ચે અદબ જેટલો ને તેટલોજ હતો ખરી રીતે તો તેઓ એક એકનાં નામ વટીક પુરા પાધરાં હજી જાણુતા હતા નહી તેઓને તેમની એ મીલાકાતના મોટા સુખમા અરસપરસ તેવુ કાઇ પુછવા ગાઝવાનુ તો ભાનજ થયુ ન હતુ !

તે એક ઘણી દીલખુશ ચંદની રાત હતી, અને જેમ તેઓ ગયા હતા તેમજ ગાડીઓમાં પાછા ગોઠવાઇને પાછા ફરવાનુ હમગઇજીએ ઠરાવ્યુ, એટલે થયુ એમ કે તેજ બગીની

ઉચી બેઠકમાં જવાન સોહરાબના સોબતી તરીકે સુંદર તેહમી તેની સોડમાં અને તેની સાથી હતી

"હુ જરૂર એક વખત એક બે દહાડા રેહીને હમબઇજી પાસે તમારૂ એડ્રેસ લઇ તમોને તમારે ઘેર મળવા આવસ," ગાડી ચાલુ થયા પછી સોહરાબે દરેક દરાવની અદા સાથે કહયું.

"જરૂર આવજોજી, મને ઘણુ ગમશે," તેહમીએ હસીને જવાબ કર્યો. "મારા મમાપપા પણ ઘણાં ભલાં છે, અને તેઓ બી ઘણી ખુશીથી તમોને આવકાર આપશે; પણ તમે જાણોચ, મી૦ સોહરાબ,"–હજી તેઓ "મી૦ સોહરાબ" અને "મીસ તેહમીના" એવા એલકાબોથીજ અરસપરસ એ બધો વખત દરમ્યાન વાતચીત કરતા રહયા હતાં–"તમે જાણોચ, મી૦ સોહરાબ, કે હજી તો હુ તમારૂ આખુ નામ નીશાન બી જાણતી નથી! માયજી મને પુછશે કે તાહરા કોણ ફ્રેન્ડ મળવા આવવાના છે તો હુ શુ કેહુ?'

"હુ મી૦ બરજોરજી દાવરનો દીકરો સોહરાબ છેઉ." સોહરાબે તરત જવાબ કરતાં કહયુ. "તમે ઓરખોચ એ મી૦ બરજોરજીને? તમે બજી દાવરનુ નામ કોઇ દહાડો સાંભરયુચ વારૂ?"

તેહમી તેની બેઠકમા એકદમ ચમકી, અને થોડી ખસતી જઇને જરા અળગી વટીક થઇ!!

"બજી દાવર?" તેણીએ એકદમ દબાયલે સાદે પોકાર્યુ; "તમે તેવણના છોકરા?"

"હા, કેમ? એટલાં એ સાભરીને બીધાં શાંના? એટલાં ચોકયાં કેમ?" સોહરાબે મોટી અજાયબીમાં પુછ્યું

"તમે જાણોચ હુ કોણ છેઉ તે?" હવે તે ધોળા ફસ

ચંદનીમાં ફીક્કું હસીને સુંદર તેહમીએ કહયું. તે એ વખતે જાણે એક પીકચર દેખાતી હતી બગીનું ધમ્મણ નાખી દીધેલું હતું, અને તે પતલી, ઉંચી, હંસ જેવી ઉંચી ગરદનની મનોહર કુમારીકા છેક જોવા જોગ હદ સુધીની ગ્રેસ સાથે ગાડીમાં ગોઠવાયલી કોઇની બી આંખ ખુશીમાં ખેંચી રાખે એવીજ નજરે આવતી હતી

'નહી, તમે કોણ છેઓ?" સોહરાબે હવે તેની પોતાની વારી આવતા વધતી અજાયબીથી તે સુંદરીના સવાલના જવાબમાં પાછો સવાલ કર્યો

"આપરે કાકા કાકાના છેઇએ! હું મેહલ્લી દાવરની છોકરી તેહમીના છેઉ"

"ઓ, ત્યારે તો ખેવરી ખુશાલી!" સોહરાબે વધતો ઉલટમંદ થઈ કહયું, અને જમણા હાથમાનો ચાબક મુકી દઇને તે વહાલીનો હાથ પોતાના હાથમા લઇ ખરા દીલના જોશ સાથે તેણે તરત હેતથી ચાંપ્યો "હવે તો તાહરે હું તમુને 'મીસ તેહમીના' શું કરવા કેહું? હવે તો તમુને હું એક 'કઝીન'ના હકથી ફક્ત 'તેહમી' કરીનેજ કેહવસ ને બોલાવસ"

તેહમી મોટે સાદે ખડખડાટ હસી પડી

"તમારે ગમે તેમ કહેજો ને બોલાવજો," પોતાની પહેલી હરોલની ફીકરોપર તરત પાછી સરદારી મેળવીને આગલ જેટલી ખુનમીજાજી બની જતા તે સુંદરીએ કહયું, "પણ આપરે ફરીથી મલસું તાહરે કેની?"

'મલશું ત્યારે?" સોહરાબે અજાયબી બલ્કે ગભરાટમાં

પોકાર માર્યો, "એટલે જે કાય નહી મલશુ ? આપરે કાકા કાકાના છઇએ ત્યારે તો સાંગા હવે હીમતથી દરરોજ મળશું?"

તેહમીના પાછી હસી પડી.

"મલવું કે નહી મલવુ તે જરા પેહલ્લે તમારા બાવાજીને પુછી તો જોજો," તેહમીએ કહ્યુ "તમે જાણોચ કે નહી કે તમારા બાવાજીને માગ પપા સાથે ઉંદર બીલાડીનુ વેર છે? આજે પચ્ચીસ પચ્ચીસ વરસ થયા એ બેઉ અલગ ને જુદા છે કેવું કમકમાટભરેલુ, નહી? તમારા બાવાજીએ તો માહરા પપાનુ—દુશમેનનુ—મુએ બી મોતુ નહી જોવાના કસમ લીધેલા છે!"

"એ બધી વાત જવા દે, તેહમી," મોહરાબે તરત જાસ્તી એખલાસથી મલી જતા કહ્યુ "તું મને ફક્ત એટલુંજ કહે કે તુ પોતે મને જોવા ને મલવાને ખુશી છે કે નહી?"

"હું તો માહરા ખરાં દીલથી ખુશી," તેહમીએ ખરા દીલનાજ જોશથી જવાબ કર્યો "હું કાંય નહી ખુશી હોઉ?" અને વળી બીલકુલ નિર્દોષતાની સાદાઇથી વધાર્યું, "મે તો તમુને જોયા ને જોયા તમે મને ગમી ગીયા જાણે માહરા કાકાના દીકરાને જોઇ વગર ઓરખવે બી માહરૂં લોહી દોર્યુ હોયની તેમ-તમે માનસો? તમુને જોયા ને જોયા તમારીપર મને હેત આયુ, પણ હુ તો જાણુચ કે આપરા બેઉના એ બધા મોહતના ખોટા પછાડા છે"—અને તે પાછુ હસી "માહરા પપા તો બીચારા ઘણા ભોલા અને ભલા છે, તોબી માહરી ખાત્રી છે કે જો હુ તેવણ આગળ બી એ વાત કરસ તો તેવણ મને તરતજ કદડીને ખાઈ જવાના!"

"એ બધું હુંબગ છે,' સોહરાબે ગુસ્સાથી કહયું. "આપુને એ બેઉ ઓલ્ડ મૅનને દોસ્તી કરાવવીજ પરસે"

"ખોદાય કરે ને તેમ કરી શકાય!" નેહમીએ ખરાં દીલની દુવા ગુજારી કરતા કહયું.

'તેમ કરવાને વાસ્તે સાથી પહેલું તો એ કે આપુને પોતાને દોસ્તો થવું ને રહેવું જોઇએ," સોહરાબે પોતાની ગેટલી નજે તરત અંગાર ખેંચ્યા. 'કાલે આપરે પાછા મળશું. હું નાયગામની અગ્યારીમાં આવસ, ને તાંહ સાંજે પાંચ વાગતાને સુમારે તુ કંઇબી કરીને આવીને મને મલી જજે પછી તાહાં આપરે નીરાતે બેગા મત કરીને એ વાતનો શું ફેસલો કરવો તેનાં કંઇ બી નકકી સેવટપર આવશું. આવને કની, ડીયર?"

"હુ—હું કેહી શકતી નથી, સોહરાબ," નેહમીએ આના-કાની કીધી "હુ માહરાં વહાલાં સગા વપાતીરજા વગર કહીં બી કેથે જવા શકતી નથી, ને તેઓથી કઇ બી કહીં છુપાવતી નથી"

નાચગામ પુગાડવા ગયા એ વખતે તે બે પ્યારાઓ ખરા હેતની અને ખાલેશ દીલસોજીની એક ચાપીને કરેલી "શેકહેન્ડ' સાથે છુટાં પડયા; મગર, એમ છતા, એ છુટા પડતી વખતે બી "કાલ સાજની વાત યાદ રાખજે" એટલા બોલો તેહમીના કાનપર પડીને યાદ આપવા થકીના કહ્યા વના સોહરાબ રહી શક્યો નહી

હમબાઇજીએ એ સઘળું જોયુ, પણ તે ભલી બાનુ નદનજ સસેકા તીન પાઉ કરી ગઇ પોતે જાહેર થવા કે પોતાનો ભેદ જાહેર કરવા આગમચ આ તેણીની નેક મનસતીની જેહમતનું પરીણામ શું આવે છે તેજ તેણી તો બારીકીથી અને છુપીથી તપાસવા ને જાણવા માંગતી હતી એટલાવાસ્તે તેહમી સાથે એકલી પડના બી તે બાંનુએ એ વાત બીલકુલ છેડી નહી, અને તેહમી છેક મોડી રાત્રે તરેહવાર વમાસણો અને હદ વગરના વસવસાથી ઉભાતી છાતી સાથે પોતાને બગલે પાછી ફરી

તે આ એક અત્યત અજાયબ બનાવ માની લેતી હતી જે ભાઇઓ મુદ્દઓ થઇને વરસોના વરસો સુધી જુદા અને અલગ હતા તેઓના બચ્ચાંઓ એકત્ર થઇ શકે એ બનવુ જ શુ મહાલ નહી હતું? આજની પીકનીક સુપનો એક ખાલી ખ્વાબ માત્ર ન હતો?

ઘેર પહોચીને સોહરાબ સાથે થયલી ઓલખ અને પીછાણને લગતી બધી વાત જાહેર કરવી કે કેમ તે માટે તેની જવાન છાતી ધડક ધડક થતી રહી હતી તેણીએ આજ નદ નોશીના હેતવતા માબાપથી કશુજ છુપાવ્યુ ન હતુ છુપાવવા માગે તોબી છુપાવીજ ન શકે તેવા સાચ્ચા અને માબાપની પવીત્ર સત્તામા માનવાવાલા જે રંગેરગ કહ્યાસાર થોડાક

ફરજો થઈ શકે છે તેમાંની આ ભલી નેલીના એક હતી
તે જાણતી હતી કે તેના માબાપ તેના ઉપર ઘણાં ખીજાશે,
છતાં પણ તે તો બધુ કરી દેવાની હતી, પણ સંજોગોએ તે
રાત્રે તેને તેમ કરતા અનાયસે અટકાવી નેલીએ ઘેર પાછી
ફરતાં સાથે જોયુ કે કમનસીબે તેના વહાલા બાપ મોરીસની
તબીયત એકદમ વધુ બગડી આવેલી હતી, અને તેની આગળ
પડોશમાંથી તરત તેડાવી મંગાવેલો ડાક્ટર ટીસોઝા બેઠેલો હતો.
બ્રુક્લીન, બધાંના જીવ ઉંચા હતા, અને તેનું પણ એ મામલો
જોતાં તરત આવેશ પીગળ્યું ને લોહીપાણી ઉડી ગયું. બધાઃ
ભાઈ આર્ટન અને તેની માતા વગેરે તે બીમાર મુરબ્બીની
સારવાર ને ઉપવેશમાં પડેલાં હતાં. માટે તે પીકનીકમાં તેણીએ
કેવું "એનજોય" કર્યું, ક્યા ક્યા ગયા અને કોણ કોણ મળ્યા
તે બધુ જો એમ નહી બન્યુ હતે તો તેને ફરતાં ફરતા
તરફથી બધી બારીકાઈઓ સાથે ગોપાળાણીને પુછવામાં આવ્યુ
હતે ને હાલ તો કોઈને પુછવાનું ભાનજ થયું નહીં, અને
તેણીને બેદ ખોલીને કહેવાનુ કારણજ રહ્યુ નહીં તે માટે
મોરીસની બીમારીની ગડબડમાં તેને કે કોઈને કશો વખતજ
મળ્યો નહી, અને મોરીસને જરા આરામ વળ્યો ને તે નીરાંતે
ઉંઘીને ઉપાડ ગયો એટલે તે પછી તો તે બધાં તરફનાં મોટા

અજબ જેવુ છે કે તે છતા–ખરેખર તો તેના વહાલા બાપની બીમારીની દરેક ફીકરમદ હેબત વસક છતાં–ખ્વરૂપવાન સોહ-રાબનો સુન્દર મુખડો તેના વિચારો વચ્ચે સર્વોપરી બની પાછો ને પાછો તેની આંખ સામે એકદમ ખડો થતો, અને તેણીને વધતી બેકરાર કરી મુકતો!

તેણીને રોમીઓ–જુલીએટના દાસ્તાનનુ ભાણ થયુ તેણીએ શેકસપીઅર 'સ્ટડી' કરી હતી, અને તેથી રોમીઓ–જુલીએટના જેવીજ અવદશામાં પોતાને જોઇ પોતાનો ખ્યાલ કરતા તે સુદરી એકલી એકલી પોતાના ઓરડાનાં એકાંતના એકલવાયાં બીછાણામા વટીક એકાદ પળ હસ્યા વીના રહી શકી નહી તેણીએ જુલીએટના બોલો યાદ કર્યા, "Oh Romeo, Romeo, wherefore art thou Romeo?" અને એજ બોલો તે પોતે તેટલાજ પ્રમાણીક જોશ સાથે સોહરાબના સબધમાં પોકારી શકે એમ ખયાલ થતાં ને પોતાના દુખભર્યા ખયાલો વચ્ચે પણ થોડુક હસી

મગર સૌથી મુસ્કીલ કારજ તો આવતી કાલની યાદ હતી વળતી સાજે નાયગામની અગ્યારીમા પાચ વાગતે તેને પાછી છુપી મલવા સોહરાબે મોટી વિનતીપુર્વક તેણીને કહ્યુ અને તેના કને માગી લીધુ હતુ, અને તે પોતે પોતાનાં મન સાથે સવાલ એ ઉઠાવવા પડી કે તેણીએ તેમ જવુ કે નહિ? માબાપની હરૂસે તે કેથે બી જતી ન હતી–એવો બેટગો ને બેતાલો તેઓના ઘરનો રીવાજ કે કાયદોજ ન હતો, અને હાલમા બી તે, તેથી, એમ છુપી છાની મુતલગ જવા માગતી ન હતી, અને ત્યારે?

અને ત્યારે ઉધ તેના ઉપર ગાલેબ આવી અને ખુશી

તે છક થઈ ગઇ. આવા મોટા મેહેલ જેવા બગલાનો ઠાઠ કે વૈભવ તે બીચારીએ આખી જીદગીમાં અત્યાર તક આગલ કદી જોયો યા જાણ્યો ન હતો. તે સહમજની થવા પછીની આખી જીંદગી લગભગ અભણપણા ને આલસાઇમાંજ તેણીએ ગરીબ સુના સાથે તે ડોસીના બાપીકા વતન સુમારી ગામમા ગુજારી હતી, અને તેથી બજીના બગલાના થથેરાનો જાતી અભ્યાસ થતાં તે તદન હેરત-અને છક થઇ ગઇ

બીખાઈ તેને ફક્ત સાધારણ હેતથીજ મલી તે લગભગ એ બચ્ચાને દુધમલ હાલતમા છોડી આવેલી હાલ તેને પોતાની સામે નજદીક ૨૫ વર્ષની લગોલગમાં આવેલી એક સપુર્ણ સ્ત્રી તરીકે જોતી હતી, અને તે છતા તેને એવી હદ સુધીનું કશુંજ હેત ઉભરાયું નહી કે જેથી તે પોતાને ભુલી જાય અને રતાને વસવસામાં નાખી દીએ વળી તેણીએ ઘણાજ બલાપાથી જોયુ કે તે તેના પોશાકમાં લગભગ ફુવડ ને બેદાદ હતી માથુબાનુ છેક આગલ વેરતુ બાધેલું હતુ, ને બાલની કીનારી જગ બાહાર દેખાડીને ચશ્માઈ સેહેતો પારેલો હતો વળી દેખાવમાં બી તે બિચારી કશીજ રીતે બેચાણકારક ન હતી ફક્ત પતલી ને ઉચી હતી એ એકજ હીફારસ તેના દેખાવના સંબધમા હતી, અને જરા ચામડી ઉઘડતી હતી; બાકી એ સિવાય છોકછાગમા તો તે બીચારી છેકજ લોથ હતી નાક બી પપેરા જેવું જાડુ પોહલુ ને ચપટું હતુ, અને તાજુબ કે તે છતાં રતાં પોને પોતાને એક ખુબસુરતીજ માની લેતી હતી!

પોતાની વકી ઉપગત એની એક દીકરીને જોઇને બીખાઈ ઘણી જ ખવાણી થઇ ને પોતે જુવાનીમા ઘણી મગ્નકની દેખાવલી હતી તેવીજ રતીને બી જેવાની પુર ઉમીદમા હતી

જે ભ્રષ્ટ થવાથી રતીપર જે તેને છેલ્લી હરોલમા થોડુંક હેત આવ્યુ હતુ તે પણ લગભગ સમી ગયુ ને ટંડુ પડી ગયુ. તેના અવાજ વટીકમા મીઠાસ ન હતો તે અવાજ ઘાડો ને જાડો–જાણે મર્દાનો હોયની તેવો હતો!

"ચાલ આવ, આએ ગોટ ચાએ પી લે ને ટોસ્ટ ખાઈ લે,–રાતની ભુખી હોશે," અરસપરસ મીલાકાતના હાવભાવ ને પુછપરછ તમામ થતા તે માતાએ તેને તેજ ઓરડામાની એક ટીપૉયપર તેડી લેતા કહયુ તેણીએ હાલ તો એ છોકરીની ચાએ ને ટોસ્ટ અત્રેજ મગાવી લીધા હતા

"તમે મને તમારે તાહા તેરાવી લીધી તે તમારી ઘણી મેહેરબાની થઇ," રતી કહેતી હતી "મને બીહીક બીહીક લાગ્યા કરતીથી જે મરે સુનામાએ બીચારાને કઇ કશું હોય કે થાએ તો મારૂ શુ થશે? તમે મારા શુ સગા થાઓ જે?"

"હુ તો ત્હારી દુરની સગી છેઉ, પણ સુના સાથ મને આગલા વરસમા ઘણુ સારૂ ઉતું," તે માતાએ જવાબ કરયો "હવે એ વાત જવા દે હવે તો ત્હારે બધા દાહરા અહીજ રહેવાનુ છે, ને એ આગલી જીંદગીની બધી વાત ભુલી જવાની છે"

"ઓ કેવુ મજાહનુ!" છેક બચ્ચા સરખી અદાથી હાથમાથી ચાએની રકાબી ઝટ મુકી દઇને તાલી પાડતા તે છોકરીએ મોટી ખુશાલીથી પોકાર્યુ, અને બીબઇએ તેને ધમકાવીને ચુપ કરી

તેણીની આંખ તમામ ખુશીમા ઝલકી રહી બધા દાહડા આએ આલીશાન મકાનમા રેહેવાની ખાત્રી મલતાજ ત્યાંનો બધો વૈભવ તેને લગતી ખુશાલી સાથે તેને હૈયે ઉભરાઇ

આવ્યો, ને તેથી તે એ કીસમે પોતાની ખુશાલી જાહેર કર્યા વના જાણે રહી શકી નહી

"તહારી નોકરીમાં ત્હારે વાસ્તે મે આયા રાખેલી છે તેના દેખતા કઇ બી જાતનુ અભણપણુ કરતી કે બતાવતી ના," જરા સખ્ત અવાજે ભીખઇએ તાકીદ કરી "તેનેજ કેહજે કે તુંને દ્રેસ કરાવે ને તાહરા બાલ બનાવે આવા ચશ્માઇ સેતા અહી ચાલતા નથી માથુબાનુ બી જરા ઉપર વેરથી ઘણી સફાઇનુ બાધજે, ને ઘણી મજાહની થોઇ થાઇ થઇને ફરજે આએ સપાટ કાહરી નાંખજે, ને સ્લીપરની જોર તહારી આયા આપશે તે પેહેરજે મને હવેથી માસીમાય કેહજે"

"વારૂજી, માસીમાયજી," રતીએ જરા દબાઇને તાબેદારીથી કહયુ, ને તે પછી ચગ વગાડીને ભીખઇએ આયાને બોલાવી રતીને તેનાં સ્વાધીનમાં સોંપી તે છોકરી બાહારગામથી નવી આવેલી હોવાનુ તેણીએ આયાને આ આગમચજ પુરતુ ભણાવી રાખ્યુ હતુ, ને એ મોટે શેરની મૅમસાબોની આયાઓ તેમના કીસબમા ઘડાયલી ને પ્રવીણ તો હોવી જોઇએ ખરી, કેમજે તે પછીથી જયારે ડાઇનીગ હૉલમાં નાસ્તો કરવા જવા તયાર થઇને તે ભીખઇ આગલ પાછી આવી ત્યારે બધા નવા પોશાકના થથેરા વચ્ચે તેણીનુ રંગ રૂપ ઘણી મોટી હદ સુધી ફરેલું ને ફેરવાઇ ગયલુ જોઇ ભીખઇ મનથી રાજી થયા વના રહી શકી નહી

તેઓ ડાઇનીગ હૉલમા ગયા

ત્યાં નાસ્તાની ટેબલપર સોહરાબ તે દાડડાનુ ગેઝટ વાચનો બેઠેલો હતો, અને ભીખઇએ લઇ જઇને રતીની તેના સાથ ઓલખાણ કરાવી

“આએ માહરો સોહરાબ દીકરો,” તેણીએ રતી તરફ કરીને કહ્યું, “ને સોહેલ,”–તેણીએ હવે તેના ભણી નજર ફેરવી કહ્યુ–“હુ કેહતીતી કેની તે આએ મારાં ગરીબ સગાંની છોકરી તમે બેઉ હવે અહીં ભાઇ બેહેનની માફીન મલી જજો ? એ તુને 'સોહરાબ' કે 'સોહેલ' કરીનેજ બોલાવશે, ને તુ એને 'રતી' કેહજે”

સોહરાબે તેના ભણી હેતથી તો નહીં પણ માયાથી જોયુ તે બીચારીમાં ઘણુંક દેખીતુ અભણ ને વલગર હતું તેને તેણે માયાથી શેકહેન્ડમાં હાથ આપ્યો, ને રતીએ તે હાથપર બધા પોતાના આગળા વીંટાળી લઇ, તે તેની બગલમાથી છુટોજ કરી નાખવા માગતી હોય તેટલો બધો હીસ્યો!

જમતી વખતે બી ઘણીક વાતમા બીખઇને બરડે પાણી ઉતરયુ તે એવી ઘણીક ભુલો કરતી કે જેથી નોકરો બી મોહું ફેરવી હસતા ખાવાનુ દીઠુ ન હોય તેમ કેટલીક વાણીઓ નો બોહે ચહરાવી લપાટા મારીને તે બીચારી ખાવા પડતી, ને બીખઇ કોઇ નહી જુએ ત્યારે ડોલા કકડાવતી ત્યારેજ તેને પોતાની અવદશાનુ ભાણ થતુ.

તેને સોહરાબ ઘણોજ ગમ્યો “કેવો મજાહનો જાગલા જેવો છોકરો છે, માસીમાય?” એકલા પડતા તેણીએ પોતાનુ ઉભાતુ પેટ બીખાઇ આગલ ઝટ ખાલી કરી નાખ્યુ “એવણુ કુમારાજ છે કે? માઉ એવણ સાથે થાએ તો ગોઠવોની?”

બીખઈ તેને, અલબત, એ સાભળનાં હવારીને ખાઇ ગઈ, અને તે બિચારીને સહમજ નહીં પડ્યું કે દીલનાં પ્રમાણીક મત મુજબ એમ આબરૂ ઇજતથી આવી મોટી ઉમરે પરણવાની આરજુ કરવામા ખુરૂ શું હતુ?

બીજા હાથપર આ કોઇ દેખીતી છટેલ, જોઇએ તે કરતા ખરીને વધારે હીમત બતાવનાર અને તમામ અભણ છોકરીના મુકાબ્લામાં જવાન સોહરાબને તરત તેની તેહમીની યાદ થઇ આડા કઇ ફેર જેવો ફેર? બેહેસ્ત દોજખ જેટલો ફેર!! પલીની અદા શુ, અવાજ શુ, સુંદરતા શુ, સભ્યતા શુ! તેની વાતચીત કરવાની હુશ્યારી ને અદબ અને તેની દરેક ડીલચાલમાં વટીક જોતાં જીવને સુખ થાય એવુંજ એક પ્રત્યક્ષ લક્ષણ જોવાનું હતુ!

તેઓ એ છેલ્લા આઠ દાહડામા રોજ મલતાં રહયા હતાં—એ આપણી વારતાના "રોમ્યો અને જુલ્યટ" ખરી રીતે તો મેહેલ્લીની બીમારીના બાએસથી પીકનીકની વાત સાવ ભુલાઇજ ગઇ હતી, ને કોઇને કશી તેની યાદ વટીક નહી થવે સાચી તેહમીને પોતાના પીતરાઇ સાથની પીછાણની વાત જાહેર કરવા જેવો પ્રસગજ નહી થયો હતો બેશક, સુંદર તેહમી એટલી હદ સુધી સાચી હતી કે આગલા પ્રકરણમા વાંચવા મુજબ સોહરાબને વલતી સ્હાંજે મલવુ કે નહી તે બાબે તે શકાશીલ ઉઠ થઇ ગઇ, અને બીજી સહવારે માબાપની હરૂસે તે વાહલા જવાનને મલવુ સજાવાર નહી હતુ એજ રૂડા ઠરાવ સમેત તે પાછી ઉઠી, પણ બાજે વખત સરજત આદમીને ઘણી હદ સુધી માહાત કરે છે તે દાહડે બેહેરામ રોજનો હમકારો હતો, ને મેહેલ્લીની બીમારીથી ફકરમંદ થયલી મીઠાંએ સ્હાંજે અગ્યારીમાં સુખડ મોકલવાનુ મન કરયુ એ વખતે છોકરાઓ કોઇ ઘરમા ન હતા, અને મીઠાંએ નસીબજોગે સુખડ ચહ-રાવા જઇ આવવાનુ તેહમીનેજ સોંપ્યુ!

૮ છોકરીઓને અચારનવાર સ્હાંજને છેડે અગ્યારીમા

કે આસપાસ લટાર મારી ફરવા હગ્વા એકલી એમ જવા ને મોકળવાનો મેહેલ્લીને ત્યા રીવાજ હતો ભલી મીઠાએ પોતાનાં બચ્ચાઓને એવી તો શુદ્ધ અને સાચી રાહે ચાલતા ઉછાર્યા હતા કે તેઓને જાપતાથી ઘરમા પુરી રાખવાને જાણે એ હેતવતા માબાપને જરૂરજ ન હતી છોકરાને થ્રટીટ છુટા-પણુ ન મળતા ને જાપતામાંજ પુરી રાખતાં ગભીર ખરાબી થવાનો જે સંભવ રહે છે—અગતકરીને છોકરોના બાળમા, ને બધુ મેહેલ્લી ને મીઠા સહમજવાવાલાં હતા, ને તેથી તેહમીને એકલી અગ્યારીમા મોકળવાનુ કોઇ રીતે તેમને ત્યા નવાઇ જેવુ કે અસાધારણ નહીજ હતું

અને ત્યા સોહરાબ, અલબત, હાજર હતો ને તેહમીને અપુર્વ હેતથી મલ્યો, અને જ્યારે તેણે જાણ્યુ કે જો સુખડ ચડાવવાનો પ્રસગ નહી નીકળ્યો હોત તો તે તેને મલવા આવ-નાર નહી હતી ત્યારે તેણે તે મહાબુબનો એ સદ્ગુણ જેટલો વખાણ્યો તેટલોજ વળી પોતાને એમ વગર ત્યાએ વીસારી આપવાનો તેહમીનો ઠરાવ તેણે વખોડયો પરીણામમાં, વચ્ચેના નાનકડા પુલને નાકેની એક બેઠકમા બેસી ને બે પ્યારાંઓએ લબાણથી દરયાફ્ત કર્યો, ને અતે વીણવીને સોહરાબે તેહમી પાસે વચન લીધુ કે તેને તેના માબાપ સાથે એ વાત છેડવાને જોગ કદી ને નહી બી હાથ આવે, તોબી હાલ તો તેણે રોજ સહાજે તેને તે જગ્યાપર એક વાર આવી મલવુ

અને એમ તેઓ રોજ મળતાં હતાં, કે જ્યારે જેમ જાસ્તી મળતા ગયાં તેમ તેઓનાં દીલ હદ વગરનાં અરસ-પરસના હેતમાં વધનાજ ખેચાતા રહયા બનેને રોજ બનેમા કઇ ને કઇ વખાણવાનુજ મળતુ, સિવાય કે દુખ ફક્ત

તેઓ ચોરી છુપીથી મળતા હતાં તે તેહમીને નહી ગમવાનો તે રોજ જે કકલાત કરતી તે હતુ

"મે એવુ કોઇ દહાડો કીધુ નથી ને હુ કરવા માગતી નથી, સોહેલ," તે પરીજાદ તેને કહેતી હતી "હુ તો ધારૂ છ જે આપરે તદન અમથાજ અટવાઇ મરયેછ મહારા પપાનુ તો કઇં નહી પણ તહમારા પપા કોઇ જનમે બી આપરાં એ લગન વાસ્તે હા કેહવાના નથી"

"હુ હવે ઢીલ થવા દેવાનો નથી," સોહરાબે જુસ્સાથી કહયુ "તહારી મરજી ઉપરાત તુ મને એમ છુપી રવેસે મળવા આવેછ તેથી મહારૂ બી દીલ રોજ દુખાયા કરેછ હુ આજેજ, તેથી, મહારા પપાની આગળ અહીથી જતા સાથે બધી વાત કબુલ કરી દેવા માગુછ"

"તેવણ કદી એકમત થવાના નથી," તેહમીએ ફરકરમદ પાછુ કહયુ

"ને નહી તો?"

"ને નહી તો શુ, ડીઅર?"

'હુ એમ પુછવા માગુછ, ડારલીગ, કે એ વાતને વાસ્તે એ લોક નહી બી કદી એકમત થાએ તોબી તુ તો છેકના છેરા સુધી મનેજ સાચી ને વફાદારજ રેહશે કેની?"

તેહમીએ જવાબ કરયો નહી

"મને જવાબ દે, મીઠ્ઠી," સોહરાબે તે બને પ્યારા હાથો પોતાના હાથમાં લેઇ તે ઉપર હેતથી ચુમી કરતા કહયુ

"સોહરાબ," તે સુદરીએ તે પછીથી નીચી નજરે ને ધીમે સાહદે કહયુ, "મને લાગેછ કે હુ તમારા વગર જીવી

શકવાની નથી મેવર શુધી હુ તમોને સચ્ચી રેહવશ તમોને મારાં વચનમા એતબાર આવેછ?"

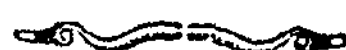
"હજારો હજાર, વહાલી," તે પ્યારથેલા-હર્ષ થેલા છોકરાએ લખ્ખો હેતથી કહયું, અને એ રીતે, વાહલા વાચનારાઓ, રતી જે દહાડે તેઓના બગલામા આવી થર પડી તેજ સદાજે બછ આગળ કરઇને બયો હીમતથી એકરાર કરવાનુ નક્કી કરી તે બે પ્રમાણીક બહાલાઓ છુટા પડયાં નક્કી એમ થયુ હતુ કે ધરડા બછનો જવાબ મેળવી લેતા સુધી હાલ તેહમીએ પોતાના નેકબખ્ત માત પીતાથી એ વાત એકાદ દિવસ હછ જાની છુપાવવી. અને ખરેખર તો તેહમી પોતે ગમે એવુ કેહવા ચાહતે, પણ ઉપર કેહવા મુજબ મેહેલ્લીની ચાલુ બીમારીની ગરબડમા તેની વાતનો એ ચાલુ એક અઠવાડયા તક કશો પ્રસગજ ન થયો હતો

બીજા હાથપર સોહરાબ તેજ રાત્રે ધર ગયો તેવો તેના બાપને સોહોબતો, ઉમેદભર, ને ડોસાના ઓરડામા ગયો તેને પોતાને મનથી ઘણો વીશ્વાસ હતો તે જાણતો હતો કે તે તેના ઘરડ બાપની આંખનુ તેજ-તેનુ જીવણ, તેનુ સર્વસ્વ હતો તે ડોસો તેને કદી બી કોઇ ચીજ ના પાડી શકતો નહી, ને તેથી તે આ પોતાની સોથી માનીતી મુરાદ બાબે-તેહમીએ તેને ગમે એટલો નાહીંમત કરેલો છતા-હછ એ ઘણો આશાવત હતો

તે ધર પોંહાચ્યો ત્યારે રાત થઇ ગઈ હતી અને ડૉઇગ રૂમમા તેની માતા અને રતી બે એકલાજ બેઠેલા હતા તે (રતી) તો તેને જોતાજ ખુશીમા ચમકીને ઉભી થઇ, ને તેને કઇ ને કંઇ વાત કરવા રોકે એવુ તેણે ચાહયુ, પણ સોહરાબે

હાલ તો તેના ભણી જોયુ વગીક નહી તે તો ઉશ્કેરાયલો, આજુર્મદ, કાકલુદીભરયો પાધરો પોતાના બાપનેજ સોહોધતો તે ડોસાના ઓરડામા ગયો

ત્યા બતીઓ બધી ધીમી કરી નાંખેલી હતી, ને ડોસો બાગમાં ઉંઘડતી એક હવાવાલી બારી આગળની ઇઝીચેરપર વ્હીસકી સોડાનાં ટમ્બલર સાથે અરધી મીચેલી આંખોથી અલેંટાયલો હતો, કે જ્યા "પપાજી!" કરીને પુકારતો તે વહાલો જવાંન ધસીને તેની આગળ ગયો

પ્રકરણ ૧૬ મું.

તે બાપે સરેસ્તાના હેતથી તે વહાલા બેટા તરફ જોયુ, કે જે "પપાજી!" કરીને મોટે સાહદે પુકારતો બુઢા બજીના ઓરડામા એકદમ ધસ્યો આવ્યો તેણે અવલ તો અંદર આવતા સાથે ગૅસ લાઇટનાં ઝુમર તરફ જઇને તે ધીમી આચે બલતી રાખેલી બતીઓ એક સપાટામા મોટી અને તેજસ્વી બનાવી, અને પછી પોતાના બાપની "આમર્ચેર"ના હાથા ઉપર જઇને અરધી બગલગીર કીસમે તે છોકરો બેસી ગયો

"કાહા ફરી આયો, બાપ?" તે બુઢાએ મોટાં હેત સાથે તેને છાતીમા ચાપીને પુછ્યું

"નાયગામ ગીયોતો, પપા, સોહરાબે ખુશાલીની અદાયી જવાબ કરતા કહયું,—અને તરતજ હસીને વધારયુ, "મહારા પનલા અદરાવાની ગોઠવણ કરવા ગીયોતો!"

"ઓ શુગરાના, શુગરાના દાદાર અહુરમઝદના!" તે ખુદાએ ખુશીથી ચમકી ઉઠીને ખુરસીમા એકદમ તડો બેસતા કહ્યુ,—કે જ્યારે, એવડો ઉલ્લટમદ, જવાન સોહોરાબ પોતે તે ઇઝીચૅરના હાથાપરથી ઉઠીને તે બુજોર્ગ બાપના છેક લગભગ પાસાંમાં એક ખુરસી ખેચી બેઠો.

"મહારી રાત દીવસની મુરાદ એટલીજ છે, દીકરા," તે ડોસાએ જારી રાખ્યુ, "ખોદા મને તેરી લીએ ને મોહોતમા મહારી આએ ઘરડી આખો સદાની બધ થાએ તે આગમચ તુને હુ પરણીને થર પરેલો જોવા મહારા ખરાં જીગરથી ચાહુ છ, સોહોલ"

"ખોદા તહમારૂ ખાણુ આબાદ રાખે, પપા ડીયર," તે છોકરાએ એ ઉત્તેજનના સુખનો સાભળીતા તેટલીજ દીલસોજીથી જવાબ કરી કહ્યુ "મે મહારે વાસ્તે એક ઘણીજ ખુબસુરત મોહરદાર સોહધી વટીક કાહરીછ, પપા"

"ખુબસુરત પણ ખાન્દાનમા કેવી?" તે ઘરડો બાપ તરત વચ્ચે પુરાયો, "ખુબસુરતીજ કઇ આપુને જોવાની નથી, બેટા જોતો નહી, બેટીબાપ, ખુબસુરતીનાં તકલીદી ખેચાણથી બબે મરતબા ઉતાવલમા પનણીને માહરે બેઉ વખત ધીરજથી પસ્તાવો કરવો પરયોછ તે?"

"આએ કોઇ તેવુ ખાન્દાન કે ખાચરૂ નથી, પપાજી,' તે છોકરાએ સધ્યારો આપતી કીસમે જવાબ કરયો—ને વળી હસીને વધારયુ, "આય તો આપરા જેવુંજ બલ્કે આપરૂ પોતાનુજ ખાનદાન છે! આપરૂજ લોહી અને માસ!!"

"આપરૂ લોહી અને માસ?" બુઢા બજીએ ધ્રુજતી કીસમે મોટી અજાયબીમા પુછયુ. "તુ એમ તો નથીજ કેહેવા

માગતો કેની, છોકરા, કે આએ તારી ભમાતુ માએનાં ભામતા જેવા કોઇ સગાની પોરી જે અત્રે હાલ આપરા ઘેરમા રેહેવા આવીજ તે—"

"તે નહી, વહાલા પપા," સોહરાબે તે અભણ છોકરીની યાદ થતા કાંઈક તુચ્છકારથી કહયુ; "મને એકદમ ખરી ખખાગીને તહમારી આગળ ખરેખરી વાત હીમતથી કબુલ કરી લેવા દેઓ કે હું તો મેહેર્લીકાકાની ગુકરના સેતારા જેવી સુન્દર અને ચેહેરેનમુન દીકરી તેહમીનાપર રીઠા થયલો છેઉ, અને તેની સાથે પરણવાની મહારી ઉમેદ થકી તમો વહાલા બાપની બાહલી લેવા આવેલો છેઉ !"

અને પછી? એક પલ સુધી ફક્ત ફાટેલે ડોલે અને ફથાયલે ચહેરે ધરડા બજીએ પોતાના સપુત સોહરાબ ભણી જોયા કીધું! તેણે જે સાભળ્યુ હતુ તે ગોયા તેને સટમજમ પડી શક્યું નહી તે જાગતો હતો કે ઉંઘતો? તેણે જે સાભળ્યું હતુ તે ખરૂ હતુ કે ખાબ? તેના પોતાના માથાના ટાલકમા તરેલ પડી ગઇ હતી કે સોહરાબની ફગરી ચસકી હતી?

પણ બીજીજ પલે તે પાછો તરત સચેત અને સાવધ થયો સોહરાબનો એકરાર જેટલો ખરા દીલનો તેટલોજ બોલ્યો બોલાયલો હતો મુતલગ ભુલ કરીજ નહી શકાય એટલો ભાર નાંખીને-તે કહેતો હતો તેમ "ખરી ખંખારીને"-તે છોકરો બોલ્યો હતો, અને તે જે બોલ્યો હતો તે તેણે ખરેખરૂજ સાભળ્યું હતુ એમ તેની તરત ખાતરી થઇ. એ ઉપરથી નરમા જે લાકડીનો ટેકો લઇ તે ચાલચાલ કરતો હતો તે બાજુમાં પડેલી લાકડી ઉચકીને સરબસર એક દીવાનાનેજ જવાબ કરતા ઝનુની ઝુસ્સામાં હવામા ઉંચે ઉચકી પાસેની ટીપોયપર જોરે

નજ્ત પાણી નીચે ઉતારી કે ને ઉપરનું બ્રીસ્કી મોડાનું ગ્લાસ ભાગીને ચુરેચુરા થઇ ગયું, અને બ્રીસ્કીની ડીકેન્ટર અને મોડાની બાટલીઓ પોલકા નાચવા પડી!

"તુ તે કાફરની છોકરી પનણે-તે કાફરની?" બહેએ એમ કરતા ચીસ પાડીને કહયુ; ઇન્હાર નહી! હું છવતો છેઉ તાહા વેર કોઇ સપને બી એ તારી ગલીચ ઉમેદ પાર પરવાની તું વકી રાખતો ના! તે ખુનીની દુકતીને તું પનણે? એ બોહ, તે દેખાવ હુ આએ મારે ઘરડેઘડપણ જોઉં તે કરતાં તો થંડ પથરોપર તુને સચરી મુકેલો જોવા હું હજારો વખત વધારે ખુશી થવશ!" અને સોહરાબ તો આ ધીક્કાર, આ તીરસકાર, આ હદ વીનાનો અને વકી ઉપરાતનો જોરાવર ઇનકાર સાભળતા તમામ થથરીજ ગયો!

"તુ તે દોજખીનુ નામ મુખજુબાનપર લઇને મારી સામે આવવાની હીંમત કરી શક્યો?" તે બાપે ઘણા કકલાત સાથ જારી રાખ્યું; "તે તેની દુકતીને જોઇ તો જોઇ પણ કબરૂ તેને મલી બી શક્યો? તુને તેને જોતા તે મલતા તમ્મર બી નહી આયા? તુ જાણેછ, દુકતા, કે જેનો તું જમઇ થવા નીકરી પરયોછ તેણેજ તારી સાવકી માયનુ—મારી આગળી બૈરીનુ ખુન કીધેલુ છે—ખુન?"

"પણ તેના બાપરી પાસ પુરાવાજ શું છે?" મોહોરાબ ફીકકો ફચ થઇ ગયલો હોવા છતા લગાર ગુસ્સાથી અને હીમતથી પુકારી ઉઠયો

"પુરાવા?' બહેએ બરાડયુ, "એવા કેસમા પુરાવા સાના હોય? એવા કેસમા પુરાવા સાના મલવા જોઇએ? તેને માગ-પર કીનો ઉનો તે દરમ્યાનમાજ તે ગુમ થઇ ગેઇ તેજ શુ

બસ નથી? તેની લાશ વટીક હાથ નહી આવી તેજ શું પુરતુ નથી? અરે જા,—હુ મરવા મુતેલો હોવસ ત્યારે બી ખોદાનાં છેક થેગ સુધીના કસમ ખાઇને હુ કેહેવસ કે એજ અને એજ કમીનો તેનો ખુની છે કમજાત પોલીસવાલાઓ તેની તાયના થઇ ગીયા ને તે છુટી ગીયો નો શુ થયું, પણ ખરેખર એજ—બસ એજ તેનો ખુની છે'' વળી જરા થોભીને-'હુ નો જમની કાંની તેની પુઠે લાગતે ને તેને મારે બાનણે ટવલી ટવળીને મરતો મારી નજરે જોતે, પણ પેલી નખોદગેઇ ગંડ મોડી વચમા આવી તેથી એ મારા બસથી બચી ગીયો''

આ તે જરા દમ ખાવા થોભ્યો, કેમકે જે જુસ્સાથી તે ઉપલું સઘળુ બોલ્યો હતો તેથી, તેની દરીની નાતવાની વચ્ચે, તે એકદમ આજેજ થઇ ગયો હતો, અને મોહોરાબ પોતાના વાલીદનો તે એક કોઇ અજાણ જેવો કેહેર અને કીનો જોતા પોતાની અકકલથી હેરત રહયો

''તેને તાહા મે સાંભળ્યુ છ કે ચાર મોટા ગધેરા જેવા દુકતાઓ છે ને ચાર મોટી બાડલેગ જેવી દુકતીઓ છે,' બાજીએ મોહોરાબને ચુપ જોઇને, તેનાપર પોતાના કેહેવાની અસર થયલી માની લેતા, બકવાત કરવાનું તરત બીજી વખત પાછું જારી કર્યું; ''ને બધા બેગદામનાંઓ ખલીરની કાંની ડોકાં તાણીને આગે તાગ કીમતી વારસા વાસ્તે ટીગઇ ગેહેલ છે, અને ત્યારે કેહ મને તુ, છોકરા, કે શુ તે કમીનાની એબતના જેવી કુકતીને મારે બાનણે લાવીને એ તારો બાપીકા વારસા ને હક છેક મારી આય છેડ્ડી ને મની વગીએ તું લુટાવી દેવા તેયાર થેવાય?''

''હુ તેના વગર કર્યા રેહવાનો નથી, પપા,' મોહોરાબ,

એમ છતા, પાછી હીમત પકડી નરમાસથી તે બાપને પાછુ સહમજાવ્યુ, "તમારા ભાઇ તરફના વેર કે ધીક્કારને ખાતર અમો એ નીરદોશોને તમો ખુદાને ખાતર એમ જબેહ ને જુદા ના કરો!"

"હુ તેને તો જબેહ કરસ ને દૂર કરસ," તે ડોસાએ વધતાં ચીવટપણાથી પોતાના એકવરથાં જેવા આખા તદન બદનમા ધ્રુજતા ને વળ ખાતાં કહયુ, "મારૂ જો ચાલે તો હું તો તે દુકતીને રઝનાવી રીબાવીને જબેહ કરૂ, પણ તુ તો મારો ડાહયો દીકરો છે"—અને હયાં તે બુઢ્ઢો એકદમ નરમ થઈ ગયો—"તુ તો મારો કહયાસર ને શેઆનો સપુત છે બસ હુ ના કેહુ તો ના! એવા ખુનીની દીકરી સાથે આપુને કામજ નથી તેને વાસ્ને વિચાર કરવામાં બી અઝીમ ગુનાહ છે તુ તેને ભુલી જજે, અને પછી તુ માંગસે તાંહાં હુ તુને પનણાવસ. તુ માગશે તેવી આસમાનની પરી જેવી છોકરીઓને હુ તારે વાસ્તે સોહધાવી કહરાવસ છોકરીઓનો શુ ટોટો છે? આપરા પઇસાટકા શું કમ છે? હુ મોટે મોટે ઘેરની છોકરીઓ તુને બતાવસ ને ચદ રોઝમા તુને તારી મરજી માફક પનણાવી આપસ"—અને તે આ બધુ ખીજ ચટાવાનુ બોલતો હતો તેવામા મોહોરાબ, ગુસ્સા અને તુચ્છકારથી હસ્તો, તમામ ધીરજ ખોહી દઇને પોતાની બેઠકમાથી હવે ઉઠીને ઉભો થયો

"તમે બધી તમામ વાહીયાત વાત કરોછો, પપા," તેણે મોટા તુમાખથી કહયુ; "તમે તમારા ભઇને વરે જેટલુ બુરૂ બોલોછો તેટલુ બુરૂ હુ કદી માનવાનોજ નથી એમ છતા તમે જે કેહેવોછો તે કદી ખરૂ બી હોય, તોબી મારી નીરદોષ તેહેમીને તે વાત સાથે કશીજ નીસબત નથી, અને હવે મને•

સાંભળી લેવો, પપા ડીયર તમે કેહી રહયા? હવે હુ કેહુ છ જે હું તો આખી દુન્યાની દોલતને ખાતર બી બીજી કોઇને કદી પરણવાનો નથી પન્નસ તો હુ ફક્ત તેહમી સાથેજ ને તેહમીનેજ!"—અને એટલુ બોલી તે દમામથી ત્યાથી ચાલતો થઈ તે ઓરડામાથી એકદમ બાહેર પડવા આગળ વધ્યો

"સબર કર! થોભ! પાછો આવ!" તે મામલો જોતાં ગુસ્સાથી ઘેલા થઇ ગયલા તે બાપે તેની પાછેથી ઘણે મોહટે સાહદે પોકાર્યુ, "આલ્યો કાહા? મને પુરે સાભરીને જા આજવેર તું મહારી કલેજાની તાહરક અને આંખની કીકી હતો, પણ જો તે દુકતીને તુ પરણ્યો કે પણવાનો તે વીચાર વટીક કીધોછ એમ મહારી ખાતરી થઈ તો પછી હુ તુને મહારાં જીગરથી ચીરીફાસીને છુટો કરશ ને સદાના નીવારપાટો આપસ તો તુ મહારો દીકરોજ નહી. તે એક વગર આખ્ખી દુન્યાની છોકરીઓમાથી તહારે ગમે તેને પરણવા માગ-પર જાત કે દુરવદની દીકરી હોસે તે બી હુ ગરે ગાહ ને મોહરે દુચો મારીને કબુલ કરશ, પણ મહારા મુદદઇની એ દુકતીને વાસ્તે હું કદી કબુલ કે એકમત થવાનો નથી. તુ તેને પણશે અથવા પણવાનો ખ્યાલ વટીક કરશે તો મહારી અંતરની હાય ને જીગરના આપોથી હુ તુને બારીને કોયલો કરી નાખસ ઓદાય મહારો રાત દહાડાનો કકલાત સાભરીને તહારૂ ખાંનુ-ખરાબ કરી નાખસે ને તહારૂં સત્યાનાસ વરી જસે તે ઝેરી નાગણને પેટે તહારાં દુકતાઓ બી સરપ જેવા ઝેરી જનમસે. અને—'

"બસ-બસ-બસ કરો પપા" તે છોકરાએ ઘણા કમ-કમાત વચ્ચે દોડી આવીને તેનું મોહું પકડી લઇ તેની આ

દર પળે વધતી આવતી દીવાન્યતમા તેને કરત્યાત ગેટી નાખતા ને ચુપ કરતાં કહ્યું તેણે જોયુ કે તે બુઢો જોતા જોતામા મગજથી તદન બેમગજ થઇ જાય એવોજ બધો તેનો દીવાનો હાલ હતો, અને તે વફાદારીભરયા વાહલથી પોતાના ઘરડા વાલીદને ચાહનાર કહયાસાર બેટો તેનો એ ફાસમનો બધો ગુસ્સો અને જુસ્સો જોતા પોતાના અતકરણમાં થથરીને થરથર ધુજવા પડયો તે કરચલી વલી ગયલો ઘરડો ચેહેરે, તે જ્યારે એમ ગુસ્સાથી બોલતો હતો, ત્યારે કાલોજ માત્ર નહી પણ છેક બીહીક લાગે એટલી હદ સુધી કદરૂપો ને કદરબીહામણો વટીક થઇ પડયો હતો!

"બસ-બસ-બસ કરે, પપા, ખોદાયને ખાતર બસ કરે!" તેણે, તેથી, તે બુઢાનુ મોઢુ પકડીને તેને ચુપ કરતા કહ્યુ "જાઓ, હુ નથી પતવાનો, હુ વિચાર વટીક નથી કરવનો હાલ તો આપરે એ વાત પરતીજ મુકશુ'—અને, ટુકમા, ઘણી મુશકેલથી અને જેહેમતથી તે બુઢાને જેમ તેમ મનાવી, શાત કરીને જખમાયલો સોહેરાબ, તદન તુટેલા દીલે ને દદ-મદ જીગરે, તે ઓરડામાથી બાહેર પડયો

તે ઉસ્કેરાયલો અને ધસાબધ તે ઓરડામાથી બાહેર પડયો અને ત્યાથી ચાલ્યો ગયો, અને એમ જ્યારે તે ચાલ્યો ગયો ત્યારે તેણે જોયુ નહી કે તે બારણાની લગોલગના એક અધારા ખુનામા દબાઇને એક કોઇ અબળા ઉભેલી હતી

તે ઘણા વારથી એ તરફ આવેલી અને ઉભેલી હતી તે અધારાંમા સતાયલી હતી અને સતાઇને તે બાપ દીકરા વચ્ચેનો મજકુર કત્યો સાભળતી હતી

તે કોણ હતી? તે પેલી અભણ અને અરધી જગલી

રતાઈ હતી તેને ઘણા ઘી કેળા થયા, ને આઇસક્રીમ ખાધું હોય તેટલી પેટમા ઠંડક વલી તેનો તે આવી ને આવી તે પોરયામાં ડોલો હતો, પણ તેને તે મુતલગ મચક ન આપતો હતો, ને તેનાં બાતેનમાં–તે હવેજ જોઇ શકી કે–આએ "કોઇ પેટભરી નેહેમી" હતી. પણ હવે બધુ પાછુ સરખુ થઇ રહયુ હતુ તેના ઘરડા બાપે તેને નેહેમીને વાસ્તે તો ખુબ ધુળ ઝાટકીને સાફ ના કહયું હતુ, અને ત્યારે તે સતાવાની જગ્યાથી કોઇનું પણ ધ્યાન નહી ખેચાય તેમ પાછી છટકી જતાં તેણીએ પોતાના મનથી વિચારયુ ને મનને પુછયુ કે તે પોરયાને તેના પોતાના કરના વધારે બેહતર મોહરદાર બીજી કઇ અને ક્યા મલનાર હતી?

* * *

પલા હાથપર સોહોરાબથી છુટી પડેલી તેહેમી જ્યારે પોતાને ઘર પાછી ફરી ત્યારે એટલાપરજ તેને તેની નાહની બેહેન પુતલાએ કહયુ કે 'પપાએ તમોને ઘેર આવો તેવાં તરતજ પોતાની આગળ તેરેલા છે"

તેહેમીના પેટમા એ સાભળતાં સાથે એકદમ ફાલ પડી! તેને તરતજ લાગ્યુ કે તેને કોઇએ બી સોહોરાબ સાથ તે સાજે જોયલી હોવીજ જોઇએ, કે જેણે આવીને તેના બાપને તે બાબે ફુકી મારેલુ હોએ?

તે ઘણી દુ:ખી થઇ તે સદગુણી અને ભલી હતી, અને પોતાનાં વ્હાલાં માબાપથી કદી કશુ છુપાવતી ન હતી. આટલુ પણ તેને ઘણા વીચીત્ર સજોગો વચ્ચે તદન ફરજ્યાત છુપાવવુ પડેલુ હોવાથી તે પોતાના મનથી રોજબરોજ તે બાબે ઘણી મુઝાતી અને દલગીર થતી હતી એટલામાટે અતી ઘણી

શકાશીલ અને બીહીતી બીહીતી, તેનો બાપ જ્યા બીમાર પડયો હતો તે બીક-રૂમમા, પોતાના કપડા વટીક બદલ્યા વના, તેના કહી મોકળાવેલા હુકમ મુજબ તે છોકરી હવે દોડી ગઈ તેની માતા પણ ત્યાજ હતી

પ્રકરણ ૧૭ સુ.

તેહેમી થથરેલી ને બીહીયેલીજ પોતાના બીમાર બાપના ઓરડામાં ગઇ આજવેર તે સકુમારીએ પોતાના હેતવતા મા-બાપથી છાનુછુપુ કશુજ કામ લીધુ ન હતુ, અને જોકે વીચિત્ર સજોગોના પરીણામમાજ પોતાના કઝીન માટેના તેના પ્રૌઢ પ્યારના બાબમા અત્યાર તક તે ચુપ રહી હતી, તોપણ રખેને તે છતા તે બાબે તે વ્હાલો બાપ કોઇ રવેમે બુરૂ માને ને તેને ધમકાવે તેની તે માહણુઅને સ્વભાવિક ઘણી ગભીર ફીકર બરપા થઇ હતી

તે (મેહેલ્લી) પોતાનાં બીછાણામાથી બાહેર આવીને બારી આગલના એક સોફા ઉપર અલેટાયલો હતો, અને મીઠાં તેના પાસામા છોકરાંઓના મોજાપર નામ પાડવાના હશે તે કામ લઇ બેઠેલી હતી, અને તેવામા સુદર તેહમી-એશક અને ગભરાતનુ એક ચુગલીખોર ચિત્ર—બીહીતી બીહીતી ત્યાં અદર આવી

“આવ દીકરા, મ્હારી પાસે આવ,” તે બીમાર બાપે હાથ પોહલા કરીને કહયુ—અને એ હેતવતા આવકારથી ધ્રુજતી

લખલખતી તેહમીનાં મનનુ એક તડાકે અરધું પોણું સમાધાન થઇ ગયુ ને આ ઉપરથી હીમત પામી તે પુજ્ય પીતાની પનાહ આપતી મીઠી ગોદમા દોડી જઇને ભ્યાઇ, ને વાકી વળી તે ઘરડા કપાલપર ઘણાજ હેતની એક મીઠી મધ જેવી કીસી તેણે લીધી તે પછી તે તેજ કીસમે વળી પોતાની માતાને મળી

"અમે તો આજે તાહરા કાજપગરન નકકી કરવા પર-યાછ, તેહમલા," તે બાપે તે પછીથી તે સોફાપર તેને પોતાના પાસાંમાં બેસાડીને કહયુ, "તુ રાજી તો છેની?"

"માહરા કાજપગરન?" તેહમીએ લગાર ચમકતા પુછયું, અને પોતાની માતા તરફ જોઇને ફીકકુ હસીને વધારયુ, "મમા, વરી એ શુ વાત છે?"

"તે મને કાએ પુછતી હોશે? તહારા પપાનેજ પુછની!" મીઠાએ તેવીજ ગને હગીને મેહેજ઼ીનોજ પાછો હવાલો આપના કહયુ

"હવે તુ દહારે વારેની થઇછ, દીકરા, ને હુ તો આએ રોજ મરૂછ ને રોજ જીવુછ, ત્યારે તહારૂ હવે કઇ અમારે ધારવું જોઇએ ને કેથે કરી નાખવુ જોઇએ કેની?" તે બાપે જારી રાખ્યુ

"એ શુ ઘેલા કાહાગ્ના બેકાછ, પપા ડીઅર?" તે છોક-રીએ ઘણા હેતથી જવાબ કરતા કહયુ, 'તમે તો અમારે માથે સો વરસના ડોઆ થશો!"

"પણ તેથી તુ કઇ સાહાક વરસની ડોશી થઇને તો પનવાની નથી?" હયા મીઠા વચ્ચે પુરાઇ

"પણ માહારા કાજપગરન એમ એકાએક ને એચણુચ

આજે કોણુની સાથ તમે લોક નક્કી કરી નાખવા નીકરી પર-યાં છ?" તેહમીએ તાજુબીમા પુછ્યુ

"પાસેના દીનયારજીના ડોસુઆ સાથે," તે બાપે ગભી-રાઠથી જવાબ કર્યો "લે, હુ તુને બધી ખરેખરી પાત કેહુ ડોસુ કેથો છેલ્લા બે ત્રણ વરસથી કેહજે તહારે વાસ્તે ઉમેદ બાંધી બેઠેલો છે, ને તેના તરફથી તહારે વરે વાત કરવા આજે ઘરડા દીનયારજી પોતે ચાલી ચલાવીને અહી અમુને મલવા આવી ગીયા તે પછી મે તહારી માએ સાથે મત કીધું, ને અમુને બેઉને તો એ છોકરો ખરેખર ગમેછ. ઘણો ગરીબ ને નમાનો છે. સારૂ શીખેલો છે ને બાપના હાથ તરે એ કોમી-અર્સ્યેટ ખાતામાજ ત્રણસો રૂપીયા એટલી ઉમરે તો પેદા કરેછ, છતા જરા અભીમાન રાખતો કે બતાવતો નથી તુને એ છોકરો ગમેચ?"

નેહમી ચુપ રહી તે શો જવાબ દીએ? તેણીએ નીચી નજરે ટગર ટગર નીચે જમીનપરજ જોયા કીધુ, કે જ્યારે તેના વહાલા સોહરાબની યાદ થતાં તેના રૂખસારો ચમટી નોકે નો લોહી નીકળે એટલી બધી હદ સુધી લાલ ને ગુલાબી થઇ ગયા

"કેમ જવાબ દેતી નથી, મહારી દીકરી?" તે બાપે પાછુ કહ્યુ,—અને હીમત આપતા વધાર્યુ, "તું કઇ ફીકર ના કર તહારો જે બી વિચાર હોય તે બેલાસક અમુને કેહે બીહી ના તહારી હમણા પનવાની નહીં મરજી હોય, કે તુને પોતાને કોઇ એક કે બીજાં કારણથી એ છોકરો નહીં બી ગમતો હોય તો હજાર વખત ના!"

"વરી હવે ના શાં શાનુ હોએ?" માઠાએ હસા પોતાનો

અવાજ ઉઠાવ્યો "એની ઉમરે તો એના કરતાં બી એક વરસ વેહેલી હુ પનનેલી! હવે એ કાંઇ નાંહ્લી બાંહ્લી છે? આજના વખતમાં સારૂ માઠું કરયા કરતાં એમજ છોકરીઓ રૂહી જાએછ, ને તે કરતા આએ તો વરી હીગ જેવો છોકરો પોતે નાખે તુછતો ને ઘેર પુછતો આયોછ!"

"ઓ, આઇ ડોન્ટ કૅર," તે બાપે કરાછનુ ડોકુ ફફ-ડાવી કહયુ; "તે આયો તેથી માહરે માહરી તેહમીને પરણાવી દેવીજ જોઇએ એવુ કઇ નથી એ તો મહારા બચ્ચાની પોતાની મરજીનો સવાલ ને સોદો છે એ પણવાની છે-તુ ને હું નથી ડોસુ સાથે પણવાના બસ તહારો પોતાનો જે એરાદો હોય તે બેધરક મને કેહી દે, તેહેમા"

"ત્યારે પપાજી મહારી ખુશી નથી, મને માફ કરોજી," તેહમીએ મુશકીલથી સાભળી શકાય એવા ધીમા અવાજે માગી લેવાની ઢપથી જવાબ કરયો

"ઓહ, ઑલ રાઇટ, ઑલ રાઇટ," તે બાપે સબ્યારો આપ્યો, "તાહારે હમણાં નહી પણવુ હોએ, અથવા એ છોકરો તુને નહી ગમતો હોય તો તહારી મરજી."

"પણ વરી મરજી તે શુ, તેહમી?" તે માતા લગાર બજીદ થઇ "તુને એ છોકરો ગમતો નથી કે તુ હાલ પર-ણીને સાસરે જવાજ માગતી નથી?"

"મને એ છોકરો ગમતો નથી, મમા," તેહમીએ હજી બી નીચીજ નજર રાખીને કહયુ

"ઓ, ધૅટસ વન પોઇટ કલીઅર્ડ," તે બાપે હસીને કહયુ, "તહારે તને પણવા ગમેછ તો ખરૂ?"

હજી નીચીજ નજરે ધીમુ ધીમુ એક—"હા જી"

"ત્યારે તુને વરી એ ડોસુ કરતા વધારે સારૂં સાસરૂં વાસરૂ તે કાહા ને કેવુંક મલવાનુ ઉતુ જે?" તે માતાએ લગાર ગુસ્સાથી કહ્યુ "મજેહનાં માએના પેટ જેવાં સાસુ સસરા નીવરશે આપરા વાપરેલા વસેલાં એ છોકરો નહી કબુલ કરવાનુ કારણ શુ?"

"મે બાહર બીજે ઠેકાણે મહારે વરે વિચાર રાખ્યો છ, મમા'

"કાહા?"–અને એ સવાલ તેબને–મેહેલ્લી ને મીઠાંના મુખમાથી એકકી વારેજ બાહેર પડયો।

તેઓ બને ઘણાજ તાજુબ થયા, ને કીયા છોકરાપર એ તેમની ગરીબ ગાય જેવી દીકરીનું દીલ દોડયુ હશે તે એ બનેએ અગ્ધી સેકંડમા પારખી લેવાની કોશેશ કરતા તેમના અતલગના ફરફ્રેન્ડસ ને તેઓના દીકરાઓપર તાબરતોબનુ ધ્યાન દોડાવી દીધુ, પણ કોઇ ખ્યાલમા ઉતરી શક્યુ નહી.

"કદાચ–કદાચ તમુને ગમશે નહી, મમા પપા," તેહ-મીનાએ બીહીતા બીહીતા જવાબમા કહ્યુ, "પણ ખરૂ માનજે કે તે પામેના ડોસુબા કરતા તો હજારો દરજ્જે વધારે ભલો ને લાયક જવાન છે"

"પણ કોણ?" મેહેલ્લીએ વધતી અજાયબીમા પુછ્યુ

"બછ કાકાનો સોહરાબ"

બધુ ચુપચાપ થઇ ગયુ। મેહેલ્લી ને મીઠાં ગભરાત ને અજાયબી વચ્ચે એકમેકના કોથાં ડીકરીગોપ કરવા પડયા। મેહેલ્લી ને પછી પુરતો ગંભીર થયો

"તેને તે કાંહા જોયો? કયારે જોયો? તેની સાથ તુંને

કેમ પીછાણ થઈ? તે તહારી તેની સાથની પીછાણ તે આજ વેર મહારાથી છુપાવી કેમ?" તેણે જરા થથરાવીને પુછ્યુ.

નેહમી થથરી ગઇ

"જો પપા ડીઅર, માહરીપર ગુસ્સો ના કરો!" તેણીએ બેઉ હાથ જોડીને તાબરતોબ રડી દેતા ને માંગી લેતા કહ્યુ, "મહારો કઇજ વાક નથી મે તમો વહાલા પપાથી જાણી-બુજીને કંઇજ છુપાવ્યું નથી."—અને સારે તે બીહીધેલી બાળાને હીમત આપવા મીસીસએ ઉઠી આવીને તેને પેટમા ચાપી.

"કહી દે, જે થયુ હોય તે બધુ પપા આગલ ખરે ખરૂ કહી દે," તે માતાએ તેને પટાવીને કહ્યુ

"હુ કેહવાનીજ ઉતી, મમાજી," તેહમીએ જવાબ કર્યો. "હું તો આજે કેટલા કેટલા દાહરા થયા તક સોહોધયા કરૂ ચ" —અને પછી તે મધુરીએ સોહરાબના સબધમા અત્યાર તક જે જે બન્યું હતુ તે તમામ તપસીલ, એક બી બીના છુપાવ્યા કે એક બી વીગત જુદી કહયા વના, સચ્ચાઇના એવા જોસથી ને પવિત્રતાના એવા દીલકસ દેખાવ સાથે તેઓને કહી સંભળાવ્યુ કે તે હરફેહરફ સાચુ હોવા બાબે તે મા-બાપને એક લેશ માત્ર પણ સદેહ થયો કે રહયો નહી

પ્રકરણ ૧૮ મું.

"મગર એ બીલકુલ બેહુદો ખ્યાલ તાહરા દીલથી એકદમ દુર કરી નાખ," મેહેલ્લીએ મોટી અજાયબી વચ્ચે પોતાના કસાઇ સરખા ભાઇના દીકરાને લગતી એ બધી તાજુબીભરી

થઇ ગઇ હોએ તેવોજ હાગાથી તે હગારીએ દેખાવ કર્યો, કેમકે તેને પોતાની ચોકકસ મતલબ કાઢી લેવાનો તરતજ લોભ પેદા પડયો, અને એવકુફ બછી, તેથી, પોતાની હુસ્યારીપર મનમા ને મનમા પોતેજ આફ્રીન કરતો પોતાના ઓરડામા ગયો

ત્યા સોહરાબ હતો, અને પોતાની એ નવીન યોજનાને લગનો ઓરદો પેટમા નહીં સમાઇ શકવાને લીધે તેણે તે હેમા-કાત તે પોતાના બેટાને બી કુવામા પડીને કહી સંભળાવી

"હુ તાહરી માએ સાથ હમણા તારે વરે વાત કરતોતો, સોહોલ," તેણે કહ્યું

"શું, સાહેબ?"

"તાહરા પનવાને વાસ્તે," બછીએ જવાબ કરયો. "મને એની આએ સગી આગલ નહીં ગમતીતી, પણ હવે ગમેછ ખરી. મજાહની છે ગરીબનુ બચ્ચું છે, પણ આપુને કાહાં પઇસા સોહોધવા છે!"

સોહરાબે જવાબ દીધો નહી. તેની છાતીમાં સીર્ફ ના-નાએતાગી બદ મચાવી ઉભરાઇ આવી, પણ તે સાહલેસ અને સહમજુ જવાને હછ એ પોતાનો જુસ્સો દાબ્યો ને અદબ સમાલ્યો

તે આવી એક હેમક, અભણ ને જગલી પોરીને પરણે? બધો ભવ કુમારોજ રહેવુ પડતુ હોએ તો ભલે, પણ રતઇને તો, તેણે ખ્યાલ કરયો કે, કદીજ નહી! તે તોચ્છડી ને અ-સભ્ય હતી નીતીની સાબુત હોય એવા તેના લક્ષણજ ક્યાં હતા? તેના હાવભાવ બધા કમકમાટ પેદા કરે તેવા તુચ્છ હતા, અને અરે, તેહમીથી બી આ તેના જેવી એકને સર્વોપરી માનવા જેવો હેમક ને આધલો એમ છતા તે થઇજ કેમ શકે!

તે, તેથી, ગુપચુપ, કશો જવાબ આપ્યા વગર, તે ઓરડામાંથી બાહેર જતો રહયો.

બુઢો બજી એ પછી જાસ્તી ચકાસ્યો તે તો ચાલ્યો ચાલ્યો જઇને રતઇને પોતાને બી મલ્યો, ને તેને પણ એવુ જ ઘેલુ ગાંડુ કહી ફુલકાવીને આવ્યો "તુને મારી વહુ કરવાનો માહરો ઘણો વિચાર છે, છોકરી," તેણે કહયુ "તુ માહરા સોહરાબને લોભાવ ને તાહરી સાઇડમાં જીતી લે"

અને રતાઇથી તો ત્યારે બસ બધુ હસાઇ હસાઇ જવાયુ! તે પોતાને માટે ઘણુ ઉચુ માનતી હતી તેનો તેણીને લાગ્યુ કે આએ એક સુન્ના મોહોર જેવો પુરાવો હતો!

તેનો લોભ તે અત્રે આવી ને આવી આએ "જાગલા જેવા સોહામના" છોકરાને જીતવાનોજ હતો. તે છોકરોજ તેને ઘણો ગમતો હતો એમજ નહી પણ તેના લખ્ખો બી તેને ઘણા ગમતા હતા તે આએ મોટા મેહેલમા રાજ કરતી રાણી ને સાહેબી કરતી શેઠાણી બને એ શુ કઇ ન્હાનુ સુનુ સુભાગ્ગ કહેવાય?

અને, તેથી, તે સોહરાબને જીતવાના હવે એવડા ઉમગ સમેતના મજબુત પછાડામાં પડી, કે જ્યારે સોહરાબ પોતે તેમ તેમ વધુ કમકમી વધતો તેનાથી દુર નાહસતો રહયો!

એ બધો વખત તક, પોતાના માબાપને ચાહનાર ને માન આપનાર તે પ્યારાઓ—સોહરાબ ને તેહમી—છેલ્લા અગીયારીમા મલ્યા પછી ફરી કદી મલ્યા ન હતા તેઓ બેઉ ખુદાની દયામા વિશ્વાસ લાવી પોતાના વચનોમા ઓસ્તવાર રેહવાનો ફકત પોતપોતાનાં મનથી ઠરાવ કરી ચુકયાં હતા.

પણ બજી બદો ધીરજ કેમ ખમે? તેણે જલ્દીજ જોયુ

કે સોહરાબ તો પેલી રતઇને કશોજ મચક આપતો ન હતો, જેથી તેને થથરાવા તેણે એક સહવારે પોતાના ઓરડામા તેડાવી મગાવ્યો

"હાંએ પછી, આએ રતઇને વરે તે શુ ધાર્યુ ?" ને ડોસાએ તેનાં ઓરડામા આવતા સાથે તેને પાધરો સવાલ કરયો

"શું, પપા ?"

"તુંને એ છોકરી કેવી લાગેછ ?"

"ઘણીજ અભણ, જગલી ને નસકારી, ઘણીજ બેઅદબ છોકરી છે, પપા,' સોહરાબે ઉમ્મેરાઇને ગુસ્સાથી કહ્યુ

ને ખુદાના નેણ નીકળી પડયાં તેના ચેહેરાપર એ સાભ- ળીના એકદમ ગુસ્સો ધસી આવ્યો

"મહારી મરજી તાહરા લગન જલદીથી એનીજ સાથે કરી નાખવાની છે," તેણે દમામથી કહ્યુ; "તુ ના કેહશે તો હુ તુને મહારાં ઘેરમાથી લાત મારીને કાહડી મુકશ"

"જેવી તહમારી મરજી, પપા,' સોહરાબે દુખી થઇને પણ પુરતી શાંતીથી કહ્યુ, "લાત મારવાની જરૂર નથી. તમો હુકમ કરશો કે મહારા ઘેરમાથી ચાલી જા તો હું તરત ચાલી જવશ"

"એમ કે ? માથુ ફેરવીને ત્યારે છેક કાસ્ટ ગીયોછ ખરો કે, દુકતા ?" ખજી વરી એકદમ પવન પાવરીપર ચડી ગયો, "પણ યાદ રાખજે કે ભુખે મરસે ! ભીખ માગીને પુરો થસે ! એવુ જો કઇ થયુ તો મહારા લખ્ખોમાથી એક ખોટી અરધી બી હુ કદી તહારે હાથ ચહરવા દેવાનો નથી !"

"મને કઇ જોઇતુંજ નથી, પપા," તેણે કહ્યું, "મારુ

હાથ પગ સલામત છે-તમારા નામને કશી નામોશી નહીં પોંહોચે તેમ હુ મેહેનત મજુરી કરીને મારા પેટ પુરતુ પેદા કરી લેવશ હુ મેહેલ્લી કાકાની તેહમી સાથ તમારી ઉપરવારો થઇને અત્યાર આગમચ પરણી નાહી ગીયો તે કંઇ તમારા પૈસા ખોહી બેસવાની બીહીકથી નહી, પણ ફક્ત તમોને બુઢાપામાં દુખ નહી આપવાની મતલબથીજ; પણ હુ જેમ નમુ છ તેમ તમે મને વધતો છુ દવા તૈયાર થયાછ તે સારી વાત નથી. તમે ના કહેશો તો હુ તેહમી સાથ નહી પરણુશ, પણ તેમ વરી ખાત્રી રાખજો કે હુ બીજી કોઈ સાથ બી નથીજ પણવાનો !"

"એટલે જે તુ લ્યાનતનો કુત્રો તેની સાથ પનવા સાર માહરાં મરવાની વાટ જોતો ધીરજથી બેસશે, એમજ કેની? જા, ત્હારૂ કારૂ કર મારી સાએથી !" તે દીવાના બુઢાએ તમામ જીવ જીકાટી નાખી તે નમાના ને તાબેદાર છોકરાને એક દયાહીણુ ધકકો મારતા બખાલ્યુ, "યા તો અત્તરઘરી રતઇ સાથ અદરાવાનુ કબુલ કર, કે નહી તો પા કલાકની મેહેતલ આપુ છ તે પા કલાકમા ફકત જરૂરી બે ચાર જોર તહારા કપરા લત્તા લેઇને માહરાં ઘેરમાથી તહારૂ એકદમ કારૂ કર ને ચાલ્યો જા"

"તમારી એવીજ મરજી છે તો હુ જાઉ છ," સોહરાબે દુખતુ એક દચકુ જેહમતથી છાતીમા દબાવતા કહયુ, "સાહેબજી ખુદા તમારા બુઢાપાણા તમારી સભાલ કરે !"-અને આંસુઓ વચ્ચે તે પોતાના બાપને તરત છોડી ગયો

બજી ફસડાઈ પડયો -તેને હદ વગરની ઝાઝ ચઢી હતી તે ગુસ્સાથી સરબસર ઘેલોજ થઈ ગયો હતો તેનાં જીવતામા

કેફીયત ચુપચુપ સાંભળી લઇને પછી કરડાઇથી નહીં તેણી ઘણી ગંભીરાઇથી કહયુ, "એ બીલકુલ બેવકુફીભરી વાત છે તારો બજી કરીકે માહરા લોહીનો તરસ્યો છે તે કદી બી એ લગનને વાસ્તે બાહાલી આપવાનો નથી. તે મને તદન જુદી રીતે ઘણા કઠીણ અપરાધોનો અપરાધી માને છે, ને તુને તે પોતાની વહુ તરીકે મરતાં કબુલ કરવાનો નથી તુને તે પોરયાને ભુલી જવોજ જોઇએ"

"તે માહરાથી બનવાનું નથી, પપાજી,' તેહમીએ ધ્રુજતા હોઠ ને લાગણીઓથી ધ્રુજતા અવયવો સાથે જવાબ કરયો. "હુ તેને એક પલ બી માહરા મનથી ભુલી જઇ શકતી નથી"

"એટલે, ત્યારે શુ તુ માહરી મરજી ઉપરવારી થઇને બી તેની સાથે પણવાની છે?" ઘરડા મેહેલ્લીએ ગુસ્સાના તેણુ જમાવી પુછ્યુ.

"ઓ નહી, કદી નહી," તેહમીએ હાથ જોરીને અકસર ગરીબાઇથી જવાબ કરયો

"ત્યારે માહરી મરજીથી એ બેહુંના લગન વાસ્તે હુ કદી બી હા કેહેવાનો કે માહરી મજુરયાત આપી શકવાનો નથી,' ને બાપે ચુકાદો આપ્યો "હુ પાસેના ડોસુબા સાથે તહારી મરજી નહીંજ થતી હોય તો તુને પણવાની ફરજ પારવા માંગતો નથી, પણ તેમજ વરી મોહરાબ સાથનાં નાદરા લગન વાસ્તે કદીબી હા કેહી શકવાનો નથી, ને માહરા હુકમ ઉપરાંત જો તુ તેને હવે પછી ફરીથી કદી મલશે ભેટશે—"

"પણ આપરાં છોકરા કઈ એવા છે કે, મેહેલ્લી?' મીઠાં હયા વળી વચ્ચે પુરઇ, "બસ તમે ના કહ્યુ તો નહીં લે ચાલ જા, માએ, કપરા બદલી નાખ"—અને ગરીબ તેહમી,

મુશ્કીલથી પોતાનાં આસુઓ અટકાવતી, તે ભલાં માબાપ આગળથી પોતાના ઓરડામાં રવાના થઇ

ત્યા જઇ તે મધુરી આસુઓનો એક આખો દરયાવ રડી તેનુ દીલ ભાગી જતુ જતુ હોય એટલો તેને ત્રાસ થયો તે વ્હાલો જવાન-તેનો વાહલો સોહરાબ, કે જેનો આએ ધરતીપર જાણે મુકાબલોજ ન હતો કેમ તે તેને પોતાનાં મનથી હમેશની રૂખસદ આપી શકે? તે તો તેને ખરા ને સાચ્ચા પ્યારથી પોતાનુ તમામ તનમન આરોપી ચુકી હતી, તો હવે કેમ તે તેને ભુલી જઇ શકે? ઓ, કેમ?

મગર વરસો તક-સોહરાબનીજ પેઠે-તેણીએ બી થોભી જવા તે ઓરડાના એકલા એકાંતમા ઠરાવ કર્યો, ને મનથી ખુદાને બાર સખત નોધાવ્યા તેનો ભલો ને સહમજુ પીતા તેને જોરજુલમથી કે ઉતાવલથી તો કેથે પરણાવા ચાહતોજ ન હતો, ત્યારે ઉતાવલ શી હતી? તેણીને લાગ્યુ કે હજી તો તે પોતે બચ્ચુ હતી-ફકત ૧૯ વરસની એક તારૂણી, અને ત્યારે અત્યારમા તેણીએ પરણવુ જ જોઇએ એવી વીર શી પડી હતી? તે વરસો તક ખુશીથી થોભશે, ને પરણવુ તો સોહરાબનેજ, નહી તો આખી જીદગીમાં કોઇને બી નહી એવો તે દીલરૂબાએ પોતાના મનથી ઘણી મુસ્તકીમ કરદ કર્યો

"માહરૂ ગરીબ ગાએ જેવુ બચ્ચુ!" મીઠાએ તેહમીના ત્યાથી જવા પછી ઘણો ગમ ખાઇ કહયુ, "જોવોની મેહેલ્લી, આએ કેટલુ બુરૂ થયુ!"

મેહેલ્લીએ તેને પોતાનાં પાસામા લીધી

"તુ જરા બી એ વાતમા ઢીલી દોરી ના મુકતી, ડીઅર," તેણે પોતાની પરણેતરને ઠરાવથી કહયુ, "હુ એ લગન વાસ્તે કદી

એકમત નથી થવાનો એ તદ્દન બચ્ચાનાં ચેરાંજેવી વાત છે એ પોરયો તેહમીની વાતપરથી દેખાયછ તો કાંઇ ખરેખર અમીરી ખવાસનો ને ભલો, પણ બજી જાણશે તો અમન્ધો આપુને વધતાં વગોવશે ને સતાવશે તેનુ ને તેના ઘેરનુ બન્ને નામજ બારી મુકો '

હવે પેલા હાથપર બજી પોતે શું કરતો હતો? બજીના જીવને સોહરાબનો તેહમીને લગનો એરાદો જાણ્યા પછી એક પલની નીરાત ન હતી ને જ્યા ત્યાથી કોઇની તોક સોહરાબને ગલે ઓલવી દેવા અધીરો થઇ ગયો, કે જેથી તેહમીનો એરાદો તે છોકરો પડતો મેલે ને તેને ભુલી જાએ, અને એમ કરવા થકી તે બુઢાનુ ધ્યાન તરતજ પોતાની મોહબ્બદારની "સગી" રતઇપર ખેચાયુ. વાચનાર યાદ કરશે કે એ વર બઇયર વચ્ચે ઘણુનો ઘણો અણબનાવ થઇ પડ્યો હતો, એટલે તેણીને લીધે એ ડોસો અત્યાર તક રતઇને ખરા જીગરથી ધીક્કારતો હતો, પરતુ ડુબતુ માણસ ત્રીણુને વલગે! તેને જ્યા ત્યાથી સોહરાબને તેહમીનો પીછો મુકાવવો હતો, એટલે રતઇના સબધમા કામ લઇને એ ડોસએ આપઘાત કરી મરવાનુ બી તેણે પોતાના મનથી ગણીમત માન્યુ

"આએ તાહરી સગી કાંઇ ઘણા દીન્ના છીન્નાની પોરી તો નથીની?" તેણે એ ઉપરથી પ્રસગ મળાતા ને તે વર બૈયર એક વખત એકલા પડતા ભીખાઇને પુછ્યુ

"એટલે, વરી તે શુ?" ભીખાઇએ ટણુકો કીધો

'નહીં, મકુજે મને એ પોરીનુ રગરૂપ ગમેછ. ઠીક છે," તે ડોસાએ પોતાની મતલબપર આવી જતા કહ્યુ, "હુ એને આપરી વહુ કરવા માગુછ આપરો સોહરાબ પેલા કાકજ્ડા

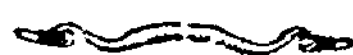
મેહેલ્લીની પોરીપર ઘેલો થયોછ ને એનું ઘેલાપણું મુકાવવું જોઇસે એટલાવાસ્તે તુ એ પોરીને શીખવ કે એની સાથેની સાથે રેહે તો એને એની મોહીની લાગી જશે હુ એ પોરીનાં નામપર એક મોટી રકમ કરી આપશ"

"વારૂ, જોઇશુ, એ પોરીને કેહી રાખશુ," લુચ્ચી ભીખઇએ તાલમેલ્યો જવાબ કરયો, ને તે ડોસાનાં ત્યાંથી ચાલી જવા પછી તે પેટ પકડીને હસી તેણીએ તેને કહયુ ન હતુ કે તે તો તેનીજ પોતાની દીકરી હતી, ને હાલ બી હજી તે એ ખુલાસો કરવા નહી ચાહતી હતી-તે કમીની, એક લુચ્ચી, કપટી ને ગણત્રીબાજ ઓરત હતી તે વળી કાઇ જુદીજ પોતાની ઉડી રમત-રમી લેવા ચાહતી હતી!

તે પોતાના ઘરડા ખાવદને પાછલી જીદગીમાં ઘણો ધીકકારતાં શીખી હતી,-તે ખાવદ કે જેણે તેના જેવી અનાથને પોતાની ને પોતાના લખ્ખોની ઓથ આપી હતી! તે તો આપણે યાદ કરી લઇશુ કે, ગરીબીમાં છેકજ અવત્યાં મેલતી વાસણ ઉજાલવા ને કચરો કાઢવાનુ બી કામ નહી મલી શકવાને લીધે જીવપર કરવા વટીક તતપર થઇ ગઇ હતી, ને તે મતલબનો પોતાનો એરાદો પોતાનુ બચ્ચુ સુનાને સપુર્દ કરતાં તેણીને તેણે પોતે કહી બી પણ સભળાવ્યો હતો! એમ છતા તેનુ દીલ પાછળથી ખુદાપામા બજીપરથી છેકજ ઉઠી જતા તે તેને ધીકકારવાની હદ સુધીની નફરતી ને નગુણી થઇ શકતી હતી, જે તેની અસલ નીચ સગત ને હલકી બુન્યાદનીજ એક તાસીર હતી

એ રીતે હાલ તો જાણે રતઇ બાબે તે પોતે તેના વરની ટાયનીજ હોએ ને તેનાજ મત મુજબ કામ લેવા તૈયાર

કે મુવા બાદ બી મેહેલ્લીની છોકરીને તે છોકરો પરણે એ ખ્યાલના ગજબથી તેનુ જાણે માથુજ ખસી જતું હતુ ! અને. તેથી, કેવા સપુતને તે ધસેલા ડાખરાએ એ રીતે હડકુત કરીને ઘરમાથી કાઢી મુકયો હતો તેનુ એ પહેલી ફલેની દેવાની-પનમા તેને ભાન થયુ કે ગહ્યુ નહીં જે તેની અખની કીકી હતો, જીદગીભર જે તેની કલેજાની તાટક હતો, જેને તેણે આટલી ઉમર તક કદી વાંકો સુખનવટીક કહેલો નહીં, તેને હાલમા તે દીવાના ડોસાએ ગાળએલ સાથ દયાહીણ ધમોલા ને ધકકા સાથે ઘેરમાથી હાકી મેલ્યો, ને ગરીબ સોહરાબ જ્યારે તે બાપીકુ ઘર છોડી જવા આસુઓ વચ્ચે તૈયાર થતો હતો ત્યારે તેના દીલમા વધારેકરીને ફકત એજ વાતનુ દુખ અતી ઘણુ ઉભરાતુ રહયું હતું

પ્રકરણ ૧૯ મું.

સોહેરાબ પોતાના ઓરડામા ગયો

તે ઘણો કાકનો હતો તેને કોઇ બી હુકમ બે વાર કરવો પડે એમ ન હતુ તેના હેતવના બાપે તેને ધકેલો મારી પોતાની હજુરમાથી હાકી મેલ્યો હતો, અને તે તેથી કાટકાટ થતા ઉગરે તે બાપીકુ ઘેર સદા સુધીનુ તરક કરી જવા તૈયાર થનો હતો તેને ફક્ત તાકીદની જરૂર જોગાં બે ચાર જોતેઈ કપડા લઇ જવાનેજ હુકમ હતો, અને તેટલુજ તૈયાર કરવા તેણે તેથી પોતાના ખાસ ખીદમતગારને ફરમાવ્યુ હતું.

એવામા ભીખઇ તે ઓરડામાં આવી તેને બજીએ પોતેજ આગળ રહીને મોકળી હતી તેનાથી તે સપુતને 'જા!' કેહેતા તો કેહેવાયુ, પણ પછીથી તે ધીરજ ખમીને નીરાંત કરી શક્યો નહી સોહોરાબ તેના ઓરડામાથી બાહર પડયા પછીથી તેને પોતાની ક્રુર ચાલનો અતી ઘણો પશ્ચાતાપ થયો, અને રખે સોહોરાબ ખરેખર ચાલ્યો જાય તે ફીકરનો મારયો તે ગભરાતથી ધ્રુજવા પડયો તેણે, તે ઉપરથી, ઘંટ વગાડીને તાબરનોબ પોતાની પરણેનરને પોતાને પડખે તેડાવી લીધી, અને કાઇ બી સુરતે જલ્દીથી જઇને સોહોરાબને રોકવા અને મનાવી લેવા તેણે આંખોમાં આંસુ લાવી તે મોહરદાર પાસ માગી લીધુ, અને, અલબત, ભીખઇનો પણ જે બન્યુ હતુ તે સહમજ પડતાં જીવ નીકળી ગયો તે એક ઘણી બેહાદ માતા હતી ખરી, પણ આવા સંજોગોમા અને સોહોરાબ ઘેર ખરેખર છોડી જતો હતો એમ જાણતાં તે એકનાએક દીકરાને માટેનુ તેનુ હેત ઉછાળો મારીને એકદમ ઉભરી આવ્યુ અને તે જીવ નાખતી સોહોરાબના ઓરડામાં તેને રોકવાનુ કેહવા દોડી આવી

પણ તેને કાઇ ઘણો પતાવવો પડયો નહી તે તાબેદાર અને કહયાસાર બેટો થોડી સહમજાવતમાં મનાઇ ગયો તે પોતે જવાને ખુશી ન હતો પોતાના જૈફ માબાપને તેમના બુઢાપામા એકલા છોડવા તે ખાસકરીને રાજી ન હતો તે તો ફક્ત ફરજયાત જવા તૈયાર થતો હતો, અને તેથી તેની માતાની મરજીને માન આપીને તે ઘર છોડી જવાનો તેનો અરધા કલાક આગમચનો એરાદો તેણે થોડીક ભારચપામણી પછી તરતજ મોકુફ કરયો.

તે પછીનો અરધો હાડો તે પોતાના ઓરડામાંજ રહયો, અને બપોરે જમવાનો વખત થયો એટલે તે "દાઇનીગ-રૂમ' મા ગયો ત્યા તેણે જોયુ કે રતાઇ એકલીજ બેસીને તેની વાટ જોતી હતી

"મમા કાહા છે?" તેણે પુછ્યુ

"મમાનુ તો માથુ દુ.ખેછ તેથી પોહરેલા છે," તે ચીબીચાબી ધનદારબાઇએ કહયુ, "પણ એ તમુને શુ છે? તમારો ચેહેરો ઘણો ફીકકો મારી ગીયોછ કઇ યદદના જીવને સારૂ નથી કે શુ?"

"મને કઇ નથી," સોહરાબે હુકમા ટુકુ કરતા કહયુ, અને પછી તરત ટેબલ આગળ ખુરસી ખેચી વધાર્યુ, "ભોણુ કહારવાનો હુકમ આપો"

રતાઇ ઉઠીને છેક તેની લગોલગ નજદીકમા ગઇ, અને તેના ગલામા હાથ નાખવા જેટલી બેઅદબ થતા તેણે નીચલો હોઠ લબડાવી દઇ રીસાયલી અદાથી કહયુ, "જા બા, સોહોલ! તુ તો માહારી સાથે એમજ કરયા કરેછ, અને મન મુકીને કઇજ કહેતો બોલતો નથી!"

સોહોરાબે કશો જવાબ કર્યો નહી તેણે ઘણા કટાળાના એક "ચટ! ચટ!" સાથે તે અણગમા હાથ પોતાના ગલા આસપાસ વીટલાયલા ખેચી કાઢયા, અને પોતે તરત ભોણુ કાઢવા નોકરને બોલાવીને હુકમ આપ્યો એટલે નોકરનફરોના ત્યા દાખલ થવાથી રતઇને રીસાયલી જેવી દરમ્યાન બેસી જવુ પડયુ

"હુ તો જાણુ જે મમા આજે ટેબલપર નથી ને આપરે પનણેલાં વર બઇયર હોઇએ તેમ ટેબલપર ખાસુ પીસુ ને

મોજમજાહ કરશું," ખાનું પુરૂ થતા નોકરોના દાંવગાય વના કેડે રતઇએ મોહુ ચઢાવીને કહયુ

"એ બધા તમારા વિચાર ઘેલાગાંડા છે, રતન," સોહો રાબે ટેબલપરથી ગુસ્સામા ઉઠી જતાં કહયુ, અને તે સાથે ખુરસીને આઘાત મારીને ગુસ્સામા ચાલી ગયો ત્યારે તેને રોકવાની એક બી કોશેશ કીધા વના રતઇ, તદ્દન ખસ્યાણી જેવી પોતાની બેઠકમા બેસી રહી, જે વખતનો તેનો રૂસણાંથી લંબાયો થયલો ફીગરફેસ ચીતારી લેવા જોગ હદ સુધી રમુજી થઈ પડયો

પણ તે, એમ છતા, જરા એ હીંમત હારી નહીં - તેને પોતાની હુસ્યારી ને સુંદરતામાં ઘણો વીશ્વાસ હતો, અને ખુદ બુઢા બજીએ પોતે તે પોરયાને સોભાવી લેવા તેણીને પરવાનો લખી આપ્યો હતો, તો પછી તેણીને નાઉમેદ કે નાહીમત થવા જેવું હતુજ શું?

તે ઘણોક વાર વેર વિચારવંત એ મુજબ જમવાની ટેબલપર બેસી રહી, અને હજી બી ઘણો વાર તક એમજ બેસી રેહતે, પણ તેટલા તેની આયાએ આવીને તેને ખબર આપી કે કોઇ અજાણ્યો જેવો પારસી તેને મલવા થકી પુછતો ને સોહોધતો આવ્યો હતો

"અજાનો જેવો પારસી?" રતઇએ ઘણી અજાયબીમા પુછ્યું; "કોણ છે?"

"કોણ જાણે, બાઇ, હું કંઇ ઓરખતી નથી," તે આયાએ જવાબ દીધો, "કોઇ લુચ્ચા જેવા દેખાવનો તો છે!"

રતઇની છાતી બેસી ગઇ "ઓ માય, રખે કોલુ દુધપાંઉ આયો હોય?" તેણીએ મોટા ગભરાત વચ્ચે અરધું મનસે

અચ્છું મોટે પોકારયુ, અને પછી આયાને પુછ્યું, "કોણ છે તે?"

"બાહર વરંડાપરજ મે ઉભો રાખેલો છે,' આયાએ બાઇનાં પાણી મરી ગયલા જોઈને મનથી છુપી રમુજ પામતા કહયુ, "તે તો ધસારાબધ છેક અદર ચાલી આવતોતો, પણ મેજ ધમકાવીને બાહર ઉભો રેહેવા કહયુ જે હુ જઈને બાઇને તેરી લાઉ છ,"

"તેને કોઇએ જોયોછ કે?" રતઇએ વધની ગભરાઇને પુછયુ

"નહીં, બાઇ, હુ તો નથી ધારતી જે કોઇએ જોયો હોય," તે આયાએ જવાબ કરયો

"ત્યારે તો કોઇ તેને જોય નહીં તેમ તેને વરડાની પાસેના ઓરડામાં લઇ જઇને બેસાર, ને હું ત્યા આઉછ," તેણીએ હુકમ આપી કહયુ,—અને આયા તે હુકમ ઉતાવલમા બજાવવા જતી હતી તેને વળી રોકીને વધારયુ, "પણ જો, તેને બાગમા ઉતારીને પાછલે બારણેજ દાખલ કરજે, આગલા હૉલમા થઇને લેઇ જતી ના"

એ પછી તેણીએ તે આયાનાં જવા બાદ પણ કેટલોક વખત સુધી બેસીને પોતાના ધ્રુજતા અવયવોને શાતી આપી, અને ત્યાર કેડે જેમ તેમ હીંમત એકઠી કરીને તે વરડાની બાજુમાના ઓરડામાં ગઈ

શાના નમીએ કોઈ ને તરફ હતુ નહીં, અને કોઇએ તેને જોઇ નહી તે અચુકે અચુકે ચાલીને તે બારણુ ઉધાડી અંદર ગઇ

ત્યાં એક ટેબલને અઢેલો મારીને દોલુ દુધપાંઉ તેની વાટ જોતો ઉભેલો હતો.

તે દેખાઈતોજ કોઇ પોસાગીર જેવો હતો તે પટલો અને ઉંચો હતો, અને તેના લાબા ગુચ્છા, બીદરીઓ વાલીને કર્લ કરેલા, બે સીગડા હોય તેમ બાજુમા લતકતા હતા

તેને જોયો ને જોયો રતઇ જામ્તી હીમત હારી ગઇ તે તેજ પળે પોતાના મનમાં આ તારમોરયા પોસાગીર સાથે સ્વભાવિક રવેસે જવામર્દ સોહોગબની સરખામણી કરયા વના રહી શકી નહી તે બેમા ખરેખર કેટલો બધો-બેહેસ્ત દોજખ જેટલો-તફાવત હતો!

દોલુ દુધપાઉ ખરેખરો દુધપાઉજ હતો તે સુમારીનો એક ચકલે ચકલે બેસાનારો હાંડામાસ્તર હતો. તે બાજુના કુસ્તીના અખાડાઓમાં અને કલર્ગર તોરાની મીજલસોમા તે આગેવાન અને નામદાર હતો, અને જ્યારે સુનઇ સાથે તે જગલના એકાંતમા રતઈ તે તરફ રહેતી હતી ત્યારે તે પોરી એ મખાઇ મોહરાપર જાનોનીસાર ફીદા થઇ હતી!

લોક તેને દુધપાઉ એટલા વાસ્તે કેહેતા હતા કે અરધો મેલો ને અરધો ધોત્તો ફરવાનો તેનો ઘણો બેહુદો રેવાજ હતો હમણાં બી તેના દીલમા દગલી કડક અમ્તરીની હતી, કે જ્યારે લેંઘો ઘીવાલાના પોટયા જેવો મેલો અખતર હતો, અને વળી ચાચવાલા જોડાપર મનમન મટોડુ હતુ

"એ કાય રે દોલી, તુ કાય અહી આયો?" તેને જોતાં સાથે રતીએ નરડાઇને પુછ્યુ.

"કાય આયો એટલે?" દોલી ડબલ તરડાયો, "માહરી અદગયલી બહરી થનીને મલવા આયોછ કે કોઇ પારકીને?"

"ચુપ રે ચુપ! કોઇ સાંભરસે!" રતઇએ વિનંતીથી માગી લેતા કહ્યું.

"સાભરસે? તે મને કોણુ એવા તેવાના બાપનુ ઓભ્યારૂં છે જે?" તે પારસીએ અતી ઘણો કરૂડીને જવાબ કરયો, "તે તો મને હજાર હાથનાલી આપવા માંગી, પણ હું તાહરો પીછો મુકસ તાહારે કેની? સુનાભાય બી ઘાનુમુઇ પતરીજ ગેઇ કે તુ કાહા પોબાર થઇ ગેઇની તે તેને કઇ ખબરજ નથી, પણ દામ કરે કામ ને બીબી કરે સલામ! છુટે હાથે થોરાક ચીચોગ વેરી નાખ્યા તો પટ દેઇને તારો પત્તો મલ્યો એ તો પત્તા મલતાં એટલી દેરી થઇ તેથી તુને અહીં એટલા મ્હારા ફાવતુ પાયુ, બાકી ટેમસર પત્તો મલને તો તુને અહીં બેસીને સુખે ધાન ખાવા બી આએ દોસો બદો દેતે ખરો કે?"

"જો, તુ એમ ઘેલો ના થા!" રતઇએ તેને લાબો નાખતા ઘણો સહમજાવી પટાવીને કહયુ, "હુ અહી આય મોટા લોકને ઘેરે ઘેરની દીકરી તરીકે રહેલી છેઉ, ને થોડા મ્હારામા તો એ લોકની વહુ બી થવાની છેઉ. એ ઘણું લખપતીનુ ઘેર છે, ને———

"અરે જા રે તાહરા લખપતીને શું કહુ ને તેની વહુ દીકરીને સાથે!" દોલુ દુધપાંઉએ ધીરજ તમામ ખોઈ દઇને મોટો જેવો તગરો મેલ્યો, અને રતઇ તો બીચારી થરથર ધ્રુજવાજ પડી તેણીને ઘણી ગંભીર ફીકર થઇ કે તે ગરબડ સાભળીને જો કોઈ દોડી આવે તો તેનું પોગલ પ્રગટ પડી જાય! તે તો આય દુધપાઉ જેવા એબલગામણા ગામડયા બાય બચ્ચે લોફર સોફર સાથે અત્યાર આગમચની અદગાઈ ચુકેલી છે એમ જો જાહેર થઇ જાય તો કમાય તેને એ મોટે

ઘેરનાંઓ ધકેલો મારીને પોતાની ઓસરીએથી કાઢી કાઢે, અથવા કાંઇ નહી તો "જાગતા જેવા સોહેરાબ" સાથનુ તેનુ ચરવાતું કારજ એકદમ બંધ પડે, અને એક લખપતન થવાનો તેનો સ્વપનો પણ અધુરેજ તમામ થાય!

"અરે જારે તાહરા લખપતીને શુ કેહુ ને તેની વહુ દીકરીને સાથે!" એ મુજબ રતનના ઘણા ગભગાત વચ્ચે, ઉપર કહયુ તેમ, મી૦ દુધપાઉએ તરારો મેલ્યો "તાહુગ એવા પઇસા ટકાને હુ થેકરે મારૂછ મારી પાસ શુ કમતી છે જે તેની વાત? સારીસાતસો રોકરમા ને બજાર આગલનું ઘેરનુ ઘેર મળી નાખી દેતા આજે બે હજારની પુછી થવા જશે તેનો સુધલો છે?"

રતઇ એ સાંભળતા, પોતાની રીકરો છતાં, ઘણા તુચ્છ કારથી હસી

"એવુ કરવાની ઉની તો માહરી સાથ અદરકીજ શુ બખ મારવા?" દુધપાઉએ ઘણા ગુસ્સાથી જારી રાખ્યુ, "અને બળે વરસ તરતીરથની બધી મારી પરપેહેરાંમનીઓ જગી જહને નાચીનદારી શુ કામ? હું હમણાંજ આય ગેરનો ઘરડો વાંદર બુઢો કોણ સુવાછ તેને જઇને મલુંછ ને બધુ ખરેખર કેહી દઇને——"

"તેવણુ તો તુને તરત પોલીસના હાથમાજ આપસે," રતનએ હવે દમ કરયો, "હુ કંઇ અહીં ઓશયાગમાં બેસી કે આવેલી નથી, હુ તો એ લોકની અતલગની સગી છઉ તુ એવુ કાંઇ કરસે તો તું પોતેજ ફસી જશે ને સાળી તાહુગ પગમાં કોહોહાની મારસે!'

"ત્યારે તુ શું મને છોરીજ દેવા માગે?'

"હા, હવે તો બીજો ઉપાયજ નથી," રતનએ જવાબ

કરયો "તે કરતાં તુ શાનપતથી ને સલુકથી ચાલસે તો પન્યા પછી જાન્તુને મહીને દહાર તાહરા મોહત જીવત સુધી સો રૂપીઆનો બેહડો મુસારો હુ આપ્યા કરસ તુ મને સોહોરાબ સાથે પનવા તો દે——"

"તુ સોહરાબ સાથે પનસે? સોહોરાબ સાથે?" દુધપાઉએ એકદમ ગુસ્સાથી કારો હણક મારી જતા બરાડ મારીને કહયુ 'ઠીક છે, પનજે! હુ બી તો જોઉ કે તુ કેમ પન્ને, ને તારો મોહોરાબ એવો તેવો કોણ હરામજાદો મુવોત્ય તેને જો જોઇ કાહડીને તેનો જીવ નાહી લેઉ તો હુ માહરા બાપનો બેટો નહી!"—અને રતાઇ તને રોક સહમજાવે અથવા પાછો મનાવી લે તે પેહેલાં તો, એક સુરપર ચડેલા વાઘની ફીસમે, તડાક દઇને બારણુ ઉઘાડી નાખી તે ધસારાબધ તે ઘરમાથી બાહેર પડયો, અને બીજી પલે નજરથી ગુમ થઇ ગયો

રતાઇ થોડા વખત તે બાબે ઘણી થથરેલી રહી, પણ તે બેપરવાહ ફીસમની એક અબળા હતી ભયનુ કારણ પામે હોય ત્યારે એકદમ ડરી જાય, અને તે દુર થઇ જતાજ પરીણામોની ફીકર હવાને હવાલે સોપી દેનારા જે બેપરવાહ ફીસમના આસામીઓ થઇ શકે છે તેમાની આ એક છોકરી હતી વખત જતા, તેથી, સોહરાબનો જીવ લેવાની દુધપાઉએ આપેલી ધમકી તેણીને બીલકુલ વાહીઆત અને બેવજુદ લાગી, અને રફતે રફતે તો તે એ વાત સદતર ભુલી બી ગઇ

તેનો એકજ અરમાન, એકજ ખ્યાલ, એકજ લોભ ફકત સોહોરાબની પરણેતર થવાનો હતો તે સોહોરાબ કરતા નજદીક બેથી ત્રણ વરસ મોટી હતી તેની બી તેને દરકાર ન

હતી તે નો જ્યા ત્યાથી શ્રીમત શીકાર મારવા તલપી રેહી હતી, અને તે જેમ એ માટે જ્યાદા તરસતી જણાતી તેમ સોહોરાબ તેણીથી વધુ અને વધુ અલગ થતો અને નાહસ્તો ફરતો રહયો! પણ બજીએ કામ એવી તરકીબથી લીધુ. ને પોતે જ્યાર ત્યાર છતો થઇને લોકો આગળ તે વાત એવી કુનેહથી કરતો રહયો કે ઘરનાં નોકર નફરોમાજ નહી પણ તેઓનાં આખ્ખા મીત્રમડળમા પણ તે બને અદરાઇ ચુક્યા હોય તેવીજ રીતે બેધડક બોલાતુ રહયુ, અને મોહોરાબે તે વાત ખોટી પાડવાનુ પણ પોતાના દરજ્જાથી ઉતરતુ માન્યુ, એટલે તે વાત વધતા વિશ્વાસ વચ્ચે લોકો મજુર કરતા ચાલ્યા

અને એમ થયુ ત્યારે તે વાતને નાયગામ તક પોહોચી જતા કાઇ વાર લાગે? તે અફવા મુબઇથી નીકળેલી ઉડતી ઉડતી મેહેલ્લીના મકાનમા પણ જઇ પોહોચી, અને તે કુદ બમા થઇને, અવબન, ગરીબ નેહેમીના કાને પણ પુગી ગઇ

તેણીએ, એમ છતાં, તે બેહુદી વાત માનવાને વણી ઓસ્તવારી સાથે સાફ ના કહયુ તે એક જુઠી નીદા હતી, તે એક ગલીચ ગુલબાન હતુ એમજ તે જાહેર કરતી રહી; પણ જ્યારે જણેજણનાં મુખથી તે વાત તદન ખરી હોવાની તેને બાતમી મલતી ગઇ ત્યારે તે જલદીજ દીલ નાખતી અને સુકાતી ચાલી તેના ગોરા ગાલોપરનો રતાસ અકકલ સુમાર કરી શકે તે કરતા પણ વધારે વેહેલો ઓસરી જવા માડયો, અને તે ધાતીમીતી તનદરોસ્ત બાળા-ગરીબ બીચારી-બીમાર અને કાહેલી બની ગઇ

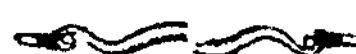
તેના માબાપ એ મામલો જોઇ ઘણા ચીતાતુર થયા

તે તેઓનુ ઘણુ વાહાલુ બચ્યું હતુ, અને તેની આવી અવદશા જોઈને તેઓ ઘણુ દુખ પામ્યા

"બાહદી ગરીબ ગાય!" તે બાપે તેને બાથમા ઘાલીને કહ્યુ, "તુને એ શુ સુજ્યુ? તે શુ કામ એવા જુઠાને તારુ દીલ આપ્યુ? મે તો વાત સાભરી ત્યારથીજ તેની ઇમાનતમા સચ્ચાઇ હોય એ હુ માનતોતો નહી જાર તેવા કબ! બાપ તેવા બેટા! તે ચોરટા એવો સાચો ને ભલો હોય એ બનીજ કેમ શકે?"

તેહેમાએ જવાબ દીધો નહી તે બોલવા તો ઘણુ બી માગતી હતી પણ બોલી શકી નહી તે તેજ બુધ્ધીની તારુણીએ પાક મોહબતની તાબીઅમા એક ટુક અરસા દરમ્યાન પોતે જેટલો માહેરાબને ઓળખી લીધો હતો તેટલો તેના મા બાપોએ પણ કદાપી એક આખી જીંદગીના વસવાત છતા ઓળખ્યો નહીં હશે તે એ બધુ, એ મુજબ, છાતી ખોલીને લોકોને કેહેવા ને સમજાવવા માગતી હતી, પણ છાતી ઉપટ ને બોલી શકાય ત્યારે કેની? તે બાપ આગળ જવા નહી ઉપડી શકવાના સબબથી, એટલાવાસ્તે, તે મુદ્દલ તેની ગોદમાથી ધીમે રહીને રીહાઇ પામી, અને આસુઓથી આવલી બની ગયલી આખ્યો સમેત બીજી પલે તે પોતાના ઓરડામાં ચુપચુપ ચાલી ગઇ

પ્રકરણ ૨૦ મું.

મેહેલ્લીએ ઘણો બલાપો કીધો

તેહેમી રડની રડતી તેના પાસાંમાથી ચાલી ગઇ ને દેખાવ તે હેતવ તો બાપ તામોશ કરી શકે તે કરતા ઘણો જયાદા થઇ પડયો તેની પોતાની આંખમા પણ પાણી આવી ગયા, અને પછીથી મીઠા આગળ એ બાબે વાત કરતા તેનુ દીલ ઘણુ ભરાઇ આવ્યુ

"મહારી જુવાનીની બેવકુફીને લીધે મહારૂ બચ્ચુ બીચારૂં હેરાન અને હરમાર થાયછે," તેણે બલાપાથી કહયુ, "તે મહારી બેવકુફી અને ઉડાઉપણાએ મહારા ભાઇને મહારા લોહીનો તરસ્યો મુદઇ બનાવ્યો। તેમ જો નહી થને તો આજે મહારૂ આએ ગાય ગોસ્પદ જેવુ બચ્ચુ બીચારૂ એ કીસમે હલ્લાક તો નહી થતે?"

મીઠાંએ તેને ઘણો સધ્યારો આપ્યો

"તમે ના બરાપો કરયા કરો, ડીઅર," તેણીએ ઘણા હેતથી કહયુ; "તમારો ભાઇ તો તમુને હજાર ગરે પરેછ, પણ ખોદાય તો જાણેછ કેની?"

"કેટલુ અધુ લોક એ નાલાયકના હુલકાવાથી મને બપઇનો ખુંની માનતુ હોશે?" મેહેલ્લીએ ઘણી ઉદાસીથી કહયુ; "કઇ નહી તો તેના ગુમ થવામા મહારો કોઇ ને કોઇ રીતે હાથ હોવોજ જોઇએ એમ તો બેશક સેહેકડો જણ માનતા હોશે!"

'ખચ્ચીતજ નહી," મીઠાએ જોસથી કહયું, "એ શુ

વરી આજે ઘણે વરસે બચ્ચાં જેવી વાત લઇ બેઠાજ? ચાલો, બારી મુકો એ વાત, ને બીજી વાત કરો એ મહારૂં રમતુ જમતુ બચ્ચુ તો થોરા દહારા થસે એટલે એ વાતને ગમ ભુલી બી જશે"

અને બીકા આ છેલ્લુ તો મેહેલ્લીને ફક્ત હીંમત આપવા ને સખાગે મનાવાજ કેહેતી હતી તે પોતાને મનથી તો ખરે-ખર ઘણી સારી રવેસે જાણતી ને સહમજતી હતી કે તેહેમી જરૂર ઝુરપ જર પડવાની, અને પોતાની તબયતનો નાશ કરી નાખવાની, અને એ ખ્યાલ થતા તે હેતવતી માતાને, બેશક, અતી ઘણી દીલગીરી લાગતી હતી

બધા છોકરાઓ પણ ઘણા દીલગીર હતાં તે આખો દહાડો હસતા ખેલતા સુખી સુખ્યારા સપ મેલમા રહેલાં કુટુબ-પર જાણે એક તરાહની અજબ જેવી ઉદાસી અને ચુપકીદી ઓચીતી ગાલેબ આવેલી જણાતી હતી!

રૂસ્તમ ખાસકરીને ખફ્ફા હતો તેહમીના વડા ભાઇ તરીકે તેનુ તેણીની ઉપર અતી ઘણું હેત હતુ, અને તેથી તે તેહ-મીનો ગમગીન ચેહેરો અને તેણીના દીલમા ઘર ઘાલીને બેસી ગયલી ઉંડી ઉદાસી જોતા ગુસ્સાથી અતી ઘણો ઉશ્કેરાતો રહયો.

તેના હાથ બધા ચવડસવડ થયા કરતા હતા તે તો પોતાના કાનના સાહલીને થોકવાજ માગતો હતો! "એ બલે-ગાર્ડને એ મહારી ગરીબ બેહેનનો સખકરાર એમ લુટી લેવાનો કંઇ હકજ નહીં ઉતો," તે બબાલતો હતો "મહારી ઘણી મરજી થાયછે કે હુ ઘરડા બજીકાકાને બગલે સુધી જઇને તે પોરયાને થોકીને હલકો કરી નાખુ!"

અને વળી સજોગે તેના એ ઇરાદામા એક દિવસે તેને

તદન નહી ધારેલી અને અચબુચી મદદ કરી તે અને સોહલી રૂબરૂ મળી ગયા! સહવારનો તે ઠંડો પ્રહર હતો અને સોહલી ઘોડેસ્વાર થઈને ફરવા નીકળ્યો હતો તે જ્યારે બી એમ નીકળતો ત્યારે નાયગામ તરફજ હેરયુ લેતો! જાણે તેહનેબી વાસ્તેનો તેનો પેટ પ્યાર તેને હાથ પકડીને તે તરફ હમેશ દોરી જતો હતો!!

તે ખાસકરીને તે તરફ જવામા મતલબ કશીજ ધરાવતો હતો નહી ફક્ત તે પ્યારી જે ઝાપડા હેઠલ વસ્તી હતી તેને લગતા બાહરના રસ્તાપરથી પણ ઘોડો મારીને નીકળી જવામા તેને કાંઇ અજબ સબારો અને મોજ હાસલ થતા હતાં

હવે તે આજે પણ એજ મુજબ, તે તરફ જતો હતો નેવામાં એક એકાત જેવા રસ્તાપર તે રૂસી સાથે અનાયમે રૂબરૂ થઇ ગયો રૂસી એ વખતે પાઉપ્યાદો હતો

તે બનેએ એકમેકને આગળ કેથે જોયલા હોવાથી બેઉ એકમેકને પીછાણુતા હતા જોકે વાતચીતનો પ્રસગ આ આગમચ આગળ કદી થયો નહતો

મળતાં સાથે પેહલી છેડતી રૂસીએજ સોહધી તે સોહલીને સામેથી આવતો જોતા સાથે તેનો રસ્તો ઘેરીને વચ્ચોવચ ઉભો રહયો

"વરી એમ કાહ ચાલ્યો?" તેણે સોહલી આવી પુગતાજ હવામા મુકકી ગુમાવીને તેને પુછયુ, "માહરી ગરીબ ગાય જેવી બેહેનનુ દીલ તોરી નાખીને હજુર તુ લોફરસોફર ધરાયો નથી શું? હેં, બચ્ચા કેહેની? તાહરે માથે તારૂ મોહત બોહત ભમેછ કે કેમ?"

સોહેરાબે તરત ઘોડો રોક્યો, અને તે નીચે ઉતરી પડયો

"એ અમસ્થો કજીઓ કાએ વેચાતો લેતો હીરો, બીગ-ર?" તેણે અજાયબીથી તોપણ ઘણા એખલાસથી કહ્યું; "તુ મને ઓળખે છ? આપરે તો ભાઈ ભાઈઓ કેહેવાઈએ" અને તેણે ઘણા એખલાસમા વળી શેકહેન્ડ માટે હાથ પણ લાંબો કર્યો, કે જે રૂસ્તમે એક ધાટકી અંગાત ઝમેત ઉડાડી નાખ્યો ને દુર કર્યો.

"ધુત! નહીં જોઈએ તાહરો હાથ!" તેણે મોટા તુચ્છકારથી કહ્યું; "સગા ને કઝીન થયા તો શુ થયું? તું થોગો અમારો દોસ્ત છે?"

"કાએ નહીં? નહીં કાએ?" સોહોરાબે તકરાર ઉઠાવી, "એ બાપ ભાઈઓ વચ્ચેનો કજીઓ આપણેબી આપરા વચ્ચે નીભાવી રાખ્યે તેમાં શાણપણ શું છે? હું તો ધારૂં છ કે આપરે બધા કાકા કાકાનાઓએ આગલા સંપમેલમા મળી જઈને એ નજીસ વેરભાવ એકદમ નાબુદ કરવો જોઈએ!"

"હુ તે ભાઈ ભાઈની વચ્ચેના કજીઆની વાત કરતોજ નથી," રૂસ્તમે સોહરાબની એ દીલજીત અજ્ઞાનતાથી અકળાઈ જતાં તોપણ હજી ગીનાયલી અદાથી અને ધુમરાયલે સાદેજ કહ્યુ 'હુ તો જુદીજ વાતને વાસ્તે તમારી ગરદન મચરવા માગુ છ. તુએ મ્હારી એ ગરીબ ગાય બેહેનની આબ્રુ દગો કરીને તેનુ દીલ તોરી નાખ્યુ છ એ વાત ભુલી છે કે? સુણ્યા?"—અને તાજુબ કે એમ કેહેતાં તે અરધો નરમ પડી ગયલો જના બીજીજ પલે પાછો એટલો જલદી અને એટલો બધો ઉશ્કેરાયો કે પોતાની ધીરજ ખોઈ દઈ બદલે પોતે પોતાને ભુલી જઈ તેણે ભલા સોહરાબને એક લપડાક પણ લગાવી ખેચી કાઢી!

સોહોરાબ, એ ઉપરથી, ઘણાજ ગુસ્સામા એકાદ બે કદમ પાછો હઠયો તે ગુસ્સાથી તદન લાલ થયો અને રૂસ્તમની આ ઘણી હીચકારી વર્તણુકથી જેટલો અજબ તેટલોજ વળી પશેમાન થયો

"હુ તુને માફ કરૂ છ અને માફી માગવાનો ટાઇમ આપુ છ," તેણે, એમ છતા, ગમ ખાઇ ઘણા દમામથી જરા વારે ગમખ્વાર અને ધીમે અવાજે કહયુ "તાહરી જગે જો કોઇ બીજો હોતે તો હુ તેને તેની એવી શરમભરેલી સરકશી ને હીચકારી હાથચાલાકી વાસ્તે જતો મુકતે નહીં, પણ તુ માહરી નેકજાદ તેહમીનો ભઇ છે, એટલે તેને ખાતર હુ તાહરી એ હીનપસ્તીભરી વર્તણુકનો બને ત્યા સુધી કશોજ અવેજ વાલી આપવા ચાહતો નથી"

"હુ માહરી ભુલ જોવસ તો તરત માફ માંગસ," રૂસીએ એ સાભળી કાઇક જંખવાનો થતા કહયુ, "તુ શુ એમ કહેવા માગેછ કે તુ માહરી તેહેમીને હજી ચાહેચ ?"

"હજાર વખત-અને છેક મરસ ત્યા સુધી ચાહવસ," સોહોરાબે શાતી સાથ જવાબ કરયો

રૂસ્તમ જાસ્તી જંખવાનો થયો

"ત્યારે આય શુ વાત છે ?" રૂસ્તમે તકાજો કરીને પુછયુ, "આય તાહરા લગનની ? તુ તાહરા ઘેરમા તાહરા માયની કોઇ સગી રહેછ તેની સાથ અહરાયોછ એ વાત ખરી છે કે નહી ?"

સોહોરાબ મોટા સાહદે-મોટા તુચ્છકાર સાથે હસી પડયો

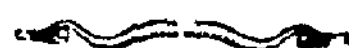
"તદન જુઠ્ઠી વાત," તેણે મોટા જુસ્સાથી કહયું, "તુ તેહેમીનેજ જઇને પુછ ની ? તે એ ગલીચ ગુલગાન પોતે

કદી માનવાનીજ નથી ખરી વાત ફક્ત એજ છે કે માહરા પપાની ઉપરવારો થઇને હુ એ માહરી વ્હાલીને પરણીને માહરે ઘેર લઇ જઇ શકતો નથી, કેમકે તેથી જે જાતની કમફર્ટમા હુ એને રહેલી જોવા ચાહુ તે કમફર્ટમા એ ત્યા રહી શકે નહીં હવે એ માહરી નરમાસનો લાભ લેઇને મારા પપા તેવણને ગમેછ તેવા ગુલબાનો ઉડારતા રહ્યાછ—બાકી ખરેખર તો જે છોકરી સાથે માહરૂ નામ બોલાયછ તે એક એવી અભણ અને જગલી કીસમની નાલાયક છે કે માહરી વ્હાલી તેહેમીની ઝુતી બરાબર બી તે કદી આવી શકે નહી !"

રૂસ્તમ તદન લજવાઇ ગયો મોહોરાએ આ જે બધુ કહ્યુ તે સચ્ચાઇના એવા ભારથી કહ્યુ, અને તે તેહેમીને વાસ્તેના પોતાના હેતનાં સબધમા એટલા બધા પ્રમાણીક તોરથી બોલતો જણાતો હતો કે એવા એક ખરા લાયક જવાનને વાસ્તે એમ ણુરૂ માનવા—બલ્કે તેનો અપજશ પુકારવા અને તેને હાથ ચલાવાની પોતાની હેમાકાત ને સખ્તી માટે તે જાબજા પસ્તાયો, અને તે પોતે એક શુધ્ધો બ્રહ્મચ-જવાંન હતો એટલે બીજીજ પલે તેણે ખુલ્લા દીલથી તરત મોહોરાબની દરેક દરગુજર ચાહી લીધી આથી થયુ એમ કે પરીણામમા તે બને કાકા કાકાનાઓ ઘણા હેતવના દોસ્તો બનીનેજ છુટા પડ્યા !

───

પ્રકરણ ૨૧ સુ.

રૂસતમ એ પછી પોતાના ઘર તરફ ચાલી ગયો, કે જ્યારે સોહેગાબ પાછો ઘોડેસ્વાર થઇને ધીમે ધીમે ઘોડો ચલાવતો થોડોક આગલ ગયો, પણ તેટલામાં તો—ઓ સુભાગ્ય! તે શુ જુએછ? તેની વ્હાલી તેહેમી પોતેજ સામેથી ચાલી આવતી નજરે આવી!

તે એક કુદકે એ જોતા પોતાનાં અસીલ જાનવર પરથી પાછો હેઠે ઉતરી આવ્યો, કે જ્યારે તે ચાહતાં વ્હાલાઓની પરસ્પરની મુલાકાતનુ સુખ બ્યાન કરીને કેહેવાની બેશક કશીજ જરૂર રેહેવાની નથી

તે, એમ છતાં, તેહમીને જોતા પેહલી હરોલમાં ઘણો ગભરાઇ ગયો તેહેમી એટલી બધી ફીકકી, એવી કાહેલી, એવી બીમાર દેખાતી હતી કે તે ખરેખર ઘણો બીહીધો, અને જ્યારે તેના સબબ તરીકે તેહેમીએ, ઓશકાતા શરમાતા, તેનાં રતઇ સાથના ચરચાતા કારજની વાત કરી ત્યારે તે વ્હાલો જવાન ઘણે મોટે સાહદે વળી પાછા હસી પડયો

"અને તે બી તે માન્યુ? હટ ઘુચ્ચી!" તેણે તે ગોરા ગાલો ઉપર ઠપકાનાં એક બે આગલા મારીને કહયુ, "બીજીને પરણવાની વાત તો બાજુએ રહી, પણ ખરેખરી વાત તો એ છે કે હુ તુને મહારાં મનથી એક ઘરી બી અલ્લગ કે ખસ્તી કરી શકતો નથી તુને ખ્યાલ બી નથી થવાનો, તેહમી, કે હુ તુને કેમ અને કેટલી બધી ચાહુ છ! તું મહારી આખી દુન્યા છે!"

હુકમાં, તેઓના મેવટ સુધીના સાચ્ચા પ્યારના ફરીથી આપલે થયલાં વચનો વિગેરે સઘળુ અત્રે મેહેજમાં કલ્પી શકાશે તેઓ તદન નહીં ધારેલા અને બીલકુલ અકસમાતથીજ એકઠા મલી ગયાં હતાં તેહમી પોતે પણ જ્યારે ને સહવારે કરવા નીકળી ત્યારે આ મુજબ વહાલા સોહેરાબને નહીં ધારેલી મળી જવાનાં સુભાગ્યનો તેણીને એક દુરનો સ્વપનો પણ થયો હતો નહી!

તેઓએ રસ્તાની બાજુના એક ખેતરમા પાણીના એક મોટા નળના ભુગલાપર બેસીને ઘણો વખત તક ઘણી તરાહની વાતો કરી, અને તે દરમ્યાન સોહેરાબે તેહમીને પાછી ઘણી ઘણી હીમત અને ધીરજ આપી તેણે તે મીઠ્ઠી મહાણુગને સહમજાવ્યુ કે તેઓના જેવા એક કમભાગ્ય કેસમા આપદા પરણીને પાર પાડવા ને સુખી થવા માટે સાચ્ચા દીલની ઓસ્તવારીથી જ્યાદા કાઇજ જોઇતુ હતુ નહી, અને તેઓ જો પોતાના વચનોપર ઓસ્તવાર રેહેનાર હતાં તો આ મુજબ હીમત હારવા જેવુ હતુજ શુ? અજી હાલ ગમે એટલો સખ્ત અને કરડો વતો હતો ખરો, પણ એ અક્કલમા બેસ્તી આવની વાત હતી કે તેઓની ઓસ્તવારી આગલ અતે તે માલાત થવાનો, અને મોડેવહેલ્લે થોકરાઇ થેસાઇને બી તે લગન વાસ્તે પોતાની બાહલી આપવાનો! અને, એ રીતે એ ઇસ્ક-મના તરેહવાર સઘયાગોની પરસ્પર આપલે વચ્ચે ત પ્યા-રાઓ નવેસરથી હીમત પામી ને સુખી સવારે છુટા પડયાં

સોહેરાબ ઘણો વાર સુધી તેહમીને તેના ઘર નજક પાછી ફરતી પ્યારની આંખોએ જોતો, ટીકટી ને સાચવતો ઉભો, અને તે પછી મોડુ ઘણ થયલુ હોવાથી પાછો ઘોડેસ્વાર થઇને કુકે

રસ્તે જતા તે ઝાડમાંનાં એતરમાં ઉતરીને ઘોડો દપટાવા ગયો, જેટલામા કાળમે બાજુમાંની ઝાડીમાંથી અચખુચ કુદી આવીને તે વકાશા જવાંનની અતી ઘણી અજાયબી ને ગભરાત વચ્ચે તે ઘોડાની રેકાબ પકડી લીધી! તે કોણ હતો?

"કોણ છે રે તુ? એકદમ લગામ મુકી દે, નહી તો હુ ચાબક મારસ," સોહોરાબે ઘણા ગુસ્સામા તકાજો કીધો ને ઘણો નાખુશ થયો. આ દેખીતો કોઈ પારસી પોસાગીર હતો, પણ તે હતો કોણ? તે આવ્યો કયાંથી? તે માગતો શું હતો? શું તે બાજુ એમ નવરૂ નીછત જોઈને તેને લુટવાના એગદાથી એમ ધસી આવ્યો હતો?

"સાહેરે તુને કઇ જરૂરતું પુછવુ ને કેહવુ છે, છોકરા," તે લુચ્ચા જેવા પારસીએ મોટા તુમાખથી કહયું.

"ત્યારે બોલી દે જે કેહેવુ હોય તે," સોહોરાબે તાજુબીમાં કહ્યું, "પણ મહારા ઘોડાને મુકી દે, એ ભરકશે તો પછી હાથમા નહી રેહેશે. મુકી દે—સાભરેછ કે હુ કેહુ છ તે?"

પણ પેલાએ તો સાંભળ્યુ જ નહી, અને પોતાના હાથમા પકડી લીધેલી તે લગામ મુકી બી નહી, એટલે અંતે ધીરજ ખોઈ દઈને સોહોરાબે પોતાના હાથમાના ચાબક વડે એક મજબુત ફટકો તેના મોઢાપર લગાવી કાઢયો.

પરીણામમાં, એકાદ પલ ગુસ્સાથી બરાડતો પેલો એક બે કદમ પાછો હઠયો, અને બીજીવાત વચ્ચે સોહોરાબના હાથને પાછો વલગી પડીને તેના હાથમાંનો ચાબક તેણે છીનવી લીધો.

"ધોત્તાધોત્તા બદમાશ!" તેણે બખાલ્યુ, "તુ પનવાનો છે પેલી રતઈ સાથ, ત્યારે વરી આય કોણ બગલાને અહી આય તરફ ફાસમા ઉતારેચ?"

"તેનુ તાહરે શુ છેરે? તુ કોણ કમીનો મને એ બાબે પુછનાર?" સોહેરાબે, બેવડા ગુસ્સાથી બરાડ મારી, "ચાલ રસ્તો છોર એકદમ, ને મને જવા દે"

"જવાસે તે કેમ?" તે પારસી પોસાગીર પાછો તરડાયો, "પેહેલાં ખુલાસો કર ને પછી જા"—અને, એમ કેહેતા, તે પેલા ઘોડાને પાછો વળગી પડયો, કે જ્યારે તે અસીલ જાનવર આ નહી સમજી શકાય એવી તેના તરફની વર્તણુકથી ચરચાર પગે કુદવા ને ઉછલવા લાગ્યું-એટલી હદ સુધી કે સોહેરાબ મુશકીલથીજ તે જાનવરપર પોતાની બેઠક સમાલી શકયો

"તુ કોઇ ખરેખરો કમીનો અને દીવાનો છે," તેણે વધતા ગુસ્સાથી પુકારયુ "તુ કેહેવા શુ માગેછ? જો તપાસ, તુ ઉભો છે તે બાજુએ પેલો પરત કુવો છે. વાર ભાંગશે તો સીધો કુવામા જતો રેહશે!"—જરા થોભીને—"તુને જો કાંઇ કેહેવુ હોય તો જા—મહારે બગલે આવજે, ને હુ ત્યા તાહરે જે કેહેવું હોશે તે ખુશીથી સાંભળશ."

"બગલે કોણ કુતરો આવે?" પેલાએ વધતી તુંદીથી જવાબ કરયો, "એક વખત આવીને શુ નેહાલ પરયો જે વરી બીજી વખત? હુ બગલે આઉ એટલે તુને તાહરાં માણસોની કુમક મળી જાય-એમજ કેની?"

"મને કોઇની બી મદદ કે કુમક જોઇતીજ નથી," સોહેરાબે તુચ્છકારથી કહયુ "હુ તાહરા જેવા લુચ્ચાથી માહરો બચાવ કરવાને એકલોજ પુરતો સમર્થ છઉ! હવે ત્યારે તુ ખસેછ ને મને જવા દેછ કે નહી?"

"બચ્ચીતજ નહીં," પેલાએ કહયુ, "માહરે તો બીચારી

પેલી રતઇ સાથની તાહરી ઠગાઇની સજામાં તાહરાં હારકાં પાસરા આજે ખોખરાં કરીજ નાંખવાનાં છે!"

"ઓહો, ત્યારે તું કોઇ તે રતઇનો હીમાયતી છે એમ કે?" સોહોરાબે સેહેજ હસીને કહયુ, "જા બાપુ, અમથુ તાહરૂ લોહી ના ઉકલાવ! તુ કોણ થાય તેનો?"

"હું એની સાથે અદરાયલો હતો," પેલાએ ગુસ્સાથી કહયુ, "ને તે મહારી એ અદરાયલીને માહરા હાથમાંથી છીનવી લીધીછ"

"ખચ્ચીતજ નહી; તે નહારી અદરાયલી તુને દસ હજાર વાર મુબારક!' સોહોરાબે સખ્યારો આપ્યો

"જુઠ્ઠો! એ બધા તહારા ઢોંગ છે,' પેલાએ બખાલ્યુ "તુ શું મને કઇ ઝોરીમાં હીંચ ખાતો બુચો સહમજેછ? આય કોઇ ભામતી જેવી પોરી સાથે હમણા પકરઇ ગીયો ત્યારે હવે એમ ઓરવના ને અલગો થવાના પેતરા લઇ આયોછ કે? ઠગારા લુચ્ચા, તારૂ માથુજ ભાજી નાખવુ જોઇએ!"—અને તેણે સોહોરાબના માથામાં ખરેખર એમ કહેતા ધુમાવીને એક મુક્કી મારી!

સોહોરાબ હવે ગુસ્સાથી ઘેલો થઇ ગયો તે એકાદ પલ તમ્મર ખાતો કુદીને ઘોડાપરથી તરત નીચે આવ્યો, અને પછી તે પારસી પોસાગીરને ગળચીમાથી પકડીને વલગી પડયો, કે જ્યારે બીજા હાથપર પેલુ બીહીધેલુ જાનવર તેના સ્વાર વગર ત્યાથી ચારે પગે નાહસવા પડયુ!

તે એક જીવસતોસત સમો હતો તે એક હાથોહાથ લડાઇ હતી બને જાણે ખુનપરજ ચઢયા હતા કોઇ એકેકથી ખાડયો જાય એવુ નહીં હતુ વળી કમનસીબે નજદીકમા

કોઈ તન્ન વચ્ચે પડે કે હોડી આવીને મદદ કરે એવું પણ ન હતું !

તે ખરા ને મોટા જોખમની પળો હતી. વધારેકરીને એટલામાટે કે બાજુમા જે એક ઉંડો પડન કુવો હતો, અને જેની આસપાસ લોકોને ચેતાવવા ને તરફની મ્યુનીસીપાલીટીએ એક દાસદ્વાર જેવી કાંમરાંની વાડ ભરી લીધી હતી, તેનું ને એ સાહેબ એકને બી હાલમાં ભાન રહ્યું હતું નહી'

ફક્ત પાંચ મિનીટ આગમચ સોદાગરએ પોતેજ પેલા પારસી પેસાગીરનું એ પડન કુવાપર ધ્યાન ખેંચ્યું હતું, કે જ્યારે દુનણાંની ગુસ્સાભરી ઉશ્કેરણીમાં તે બાંણુભુલો પોતે પણ તે કુવાની હસ્તી તદ્દન ભુલીજ ગયો !

અને પરીણામ શું થયું ? પરીણામ ઘણુંજ ત્રાસ ઉપજાવે એવું ભયંકાર અને દુ:ખદાયક થયું

ઝપાઝપી અને હોંજનોઈ દરમ્યાન સોદાગર એક ધક્કો લાગવાથી જઈને તે ડામરાંની વાડપર પડ્યો, કે જે તડાક દેતી કે તરતજ ભાંગી ગઈ, અને બીજી પળે, પેલા ખુની પેસાગીરના મસ મોટા ગભરાટ અને ચુજરાં વચ્ચે, ગરીબ બીચારો સોદાગર તે કુવાની કીનારીપર થઈને નીચે ઉંડાણમા ગબડી ગયો અને બેમાલુમ થયો !!

પ્રકરણ ૨૨ મું.

ફેલુ દુધપાંઉ થથરી ગયો. તેની ખુન કરવાની મકસદ નહી હતી. તે ખરેખર રતઇને ચાહનારો હતો, અને તેવી મોહલી તેવામાં વચમાં આવી તે બીડુ ઝડપી ગયો માટે તેને રસ્તે વાટે મળીને જરા થોડા ધમરાક કરવાથી પોતાનું વેર વળે એટલોજ લોભ તેણે છાતીમાં સમાવ્યો હતો, મગર હાથો-હાથની એ લડાઇમા સોહલી તેનાથી ખાડયો નહી જ્યારે એવો મામલો જોઇને તે ધારવા કરતા વેહલો ને વધતો ઉશ્કેરાયો તે વખતે તેને પેલા બાજુમાના પડત કુવાનું બીલકુલ ધ્યાન રહ્યુ નહી એટલામાટે પરીણામમા જ્યારે મોહરાબ જઇને ને કુવાની આસપાસની કામરાંની વાડપર પડયો, અને તે વાડ ભાગી જતાં બીજીજ પલે તે જવાન તે ઉંડા કુવામાં ગબડી બાઇ ગયો ત્યારે બુચ્છા ફેલુ દુધપાંઉને જગ્યા થયલો ગભરાત એટલો હદ વનાનો ગંભીર ગેટલોજ વળી તદન ખરાં દીલનો હતો

તેણે ધ્રુજતાં લથડતા તન બદન વચ્ચે વાડ પરથી ડોકાવીને કુવામાં જોયું, પણ તેને કશુ દેખાયુ નહી તેનો ગભરાત એટલો બધો હતો કે તેને જાણી આંખે અંધારા આવી ગયો હતો, અને, તે ઉપરાંત, વળી કુવામાં થોડેક છેટે અજ-વાળું પોંહચીને ઓજપ એટલો બધો આવી જતો હતો કે તેને આગલ કશુ દેખાયુજ નહી થોડાક પથરા ગબડવાનો અવાજ—એટલુંજ તે મોહલીના કુવામાં ગબડી જવા પછી સાંભળી શકયો હતો, અને પછીથી સ્મશાન જેવી શાંતી અને હરીફાઇ ચૂપકી ફક્ત તેની ચોપાસમાં ફેલાઇ રહી.

"મરી ગીયો ! થાર મરી ગીયો !" તે મનથી પટપટયો, "એ મુવો તો બર જાહનમ, પણ હવે મને નાહકમાં ફાસી જવું પરશે તેનું કેમ? પણ ખુદા સાહેદ છે કે મે કંઇ એને જાનથી મારવા માગ્યોતો નહી!"

પણ એ બધા વિચાર કરવા તે ત્યા લાબો વખત થોભ્યો નહી તેણે પોતાને માથેનો જીવસતોસત જોખમ તાબરતોબ જોયો, અને ત્યારે રખેને પોલીસ આવી તેને ગીરફતાર કરી લે તે ફીકરે તેના પગોને ગોયા પાંખ આપી એકજ પળ-અને તે ત્યાંથી તે પછી જીવ લઇને નાહો ને નજરે આવતો ગુમ થઇ ગયો

બીજા હાથપર બજીના બગલામા સોહલીની વાટ જોતા તેની માતા તેમજ રતાઈ બન્ને ઠાકી ગયાં તે નાસ્તાને વખતે હાજર થવો જોઇએ તેને બદલે બપોરે જમવાનો વખત બી વહી ગયો, અને ખાનુ હદ ઉપરાંત ખોટી થઇ રહયું, પણ તે આવ્યો નહી એ શુ? અતે ઠાકી ઠાકીને ભીખઇએ પોતાના વર બજીને પુછાવ્યુ "સોલી શેઠ હજી જમના આયા નથી," તેણીએ કેહવડાવ્યુ; "તમોને કઇ કાહા ગીયાછ તે કેહી ગીયાછ?"

બજીએ, અલબત, જવાબમા તરત ના કેહવડાવ્યુ તે ખુદો વળી એ દરમ્યાનમા એ સાભળીને જરા પોતે તગભાયો પણ ખરો તે નાસ્તાપર નહી આવ્યો તો નહી પણ જમવા બી કેમ નહી આવ્યો? શુ તેના જુલમથી કટાલીને તે ઘર છોડી ગયો હતો? શું ને કેકે જતો રહયો હતો? કયા જાએ?

એક કલાક, બે કલાક, ત્રણ કલાક-પણ સોહલી આવ્યો નહી એમ મોડો થવાનો તેનો ધારોજ નહી હતો તે પોતાના

માબાપને કહયા ને ખબર આપ્યા વગર એમ કદી બી કેઈ જતો કે રોકાતોજ નહી, ત્યારે આજે એ શી ધાડ વળી ગઇ?

અતે ધીરજ ખોહી દઇને તે જયાં ભીખઇ અને રતઇ હતા ત્યા પોતેજ પુછપરછ કરતો આવ્યો, અને છેલ્લે જ્યારે બધાની હીમત ખુટી પડી ત્યારે તેણે જ્યા જ્યાં સોહલી મળી આવવાનો જોગ હતો ત્યા માણસો દોડાવ્યા તે સહવારે ફક્ત એક કોકોનું કપ લઇને ખુશાલ, ઘોડેસ્વાર, ફરવા ગયો હતો અને પછી પાછો આવ્યોજ નહી એ બધાને બીહીધરાવવાને બસ અને બસ કરતા પણ જયાદા હતું.

સાંજ થવા આવી સાજ થવા આવી અને પછીજ સોહલીની સોહોધમા ગયલા આદમીઓમાથી એક જણ એક આસામીને લઇ આવ્યો તે એક રસ્તે રસ્તે ભટકીને હાથ જોનારો ફેરી કરતો ફેરયો બ્રાહમણ પોરયો હતો નસીબ સજોગે તેણે તે સહવારે દાદરના એક એકાંત રસ્તા તરફ સોહલીને તેના મેહલ્લી કાકાના વડા છોકરા રૂસ્તમ સાથે સખ્ત હોઆતોડ્ડી કરતો નજરે જોયો હતો તે ઘણો વખત તક એ તેમના વચ્ચેનો ફેસાદ જોતો ઉભો રહી શકયો ન હતો, પણ તેણે જે જોયું તે એટલું પુરતું હતુ કે તે બેઉ જવાનો ઉસ્કેરાઈ ગયા હતા અને લડી પડયા હતા એટલું તે કસમપુર્વક કેહવાને તૈયાર હતો એ બન્ને જવાનોને, તેણે કહયું કે, તે સારી રીતે ઓળખતો હતો.

અને ઘરડો બજી એક પેલા વાંદરની કીસમે તે આફતની એ બધી હકીકત સાભળનાં ગુસ્સાથી ધ્રુજ્યો

"તાહરી ખાત્રી છે, બ્રાહમના, કે માહરા સોહલી સાથે હોઆતોડ્ડી કરતો તે જોયો તે એ પલીદ પોરયો રૂસ્તમજ હતો?'

"તદ્દન ખાત્રી, શેઠજી," તે બ્રાહ્મણાએ માનથી કહ્યું.

'ને તે તું શા પરથી કેહછ કે તેઓ વચ્ચે કજીયો આ થયો હતો?" બડજીએ વળી એક ભલા બારીસ્ટરની અદાથી તેને "ક્રોસ" કર્યો

"એ બોલ્યા રૂસ્તમે સોહલી શેઠને એક જોરથી લપડાક ઝાડી તે મેં જોઇ ખરી કે ના?" બ્રાહ્મણો જોરૂપર ચઢ્યો.

"લપરાક મારી?"

"હા, ખાસ્સી મજાહની લપડાક! અને મોહલી શેઠ ગુસ્સાથી ઘોડાપરથી કુદીને નીચે આવ્યો એટલે હું તો મારૂં પોટ્યું ટાટ કરીને ત્યાંથી જીવ લઇ નાઠો, માબાપ!"

"તું નાઠો કાંએ?" બીખઇએ પુછ્યું.

"હુ બીહણો, બૉપજી, કે તે લોકો મને જુએ તો તે શેઠને કજીયો કરતા હું જોના ઊભો તીને કરી લઇ કરી બીજવહીને મને એ ઠોકી લાખે!"

"ત્યારે તે ઝેરી સરપના બચ્ચાએ મારા બચ્ચાંને માર્યો વટીક—એમજ કેની?" બડજીએ ગુસ્સાથી રંગેરંગ ને નસેનસ ધ્રુજતાં કહ્યું; "ઠીક છે.—તું કાલે સહવારે અત્રે પાછો આવીને મને મલજે, બ્રાહ્મણા"—અને એ રીતે તે ખબર આપવાવાલાને રૂખસદ કરી તેણે તુરત પછીથી પુકારીને પોતાનાં બધાં આદમીઓને એકઠાં કર્યાં, ગાડીઓ જોતરાવી, અને ત્યારબાદ તે બધાં લાહુ લશકર સાથે તે નાએગામમાં પોતાના નાયલા ભાઇ મેહેરલીને ઘર ચઢાઇ લઇ ગયો.

એ દરમ્યાન રસ્તેથી જતાં તેઓ મારેલા એકને એ નાએગામની બાજુ પેલા જંગલીના પડત કુવાનું અજબ જેવું ને અચબુચું ધ્યાન થયુ. અને તે બડજીના કાનપર પડવાથી બડજી એવડો ઉશ્કેરાયો

" તપાસતા ચાલો–તે બાજુએ તપાસ કરતાજ ચાલો !" તેણે ખુનખાર ફીસમે પોકાર્યું " બધી ગારીઓ તે બાજુએ ઉભી રાખવા કેહો, ને ગારીનાં ફાનસોની બતીઓથી જોવો કે તે બાજુની જગ્યા કઇ ખણાયલી ખોદાયલી છે ?"

અને, અલબત, તે તરફની એ તેહકીકે ઘણી ભયભીન પુરવારીઓજ રજુ કરી દીધી ! કુવા આગલની વાડ તદન ભાગી ગયલી હતી, તે બાજુનુ મટોડુ ઠેકાણે ઠેકાણે ખણાઇ ગયુ હતુ, ઘોડાના પગલા એમના એમ જગેજગ પડી રહેલા નજરે આવતાં હતાં, અને ટુકમાં, તે બાજુનો ખસ્તેખોહારીનો બધો દેખાવ બીજુ કશુજ નહી પણ ખુન અને ખુંન પોકારનો હતો !!

બજી એ જોતા જાસ્તી ખુનપર ચટ્યો

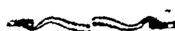
" હું જૈફ છેઉં, પણ માહરા દીકરાના ખુનીનુ ખુંન કરવા ને લોહી પીવા હું પાછો જવાન થઇ શકશ," તેણે પોકારયું "કોઇ જાઓ, દોરો, પોલીસને લઇને તે મુજીનાં ઘેરપર આવો ને તેટલાં હુ ત્યાં જાઉછ ને તે દોજખી દુકતાને કોઇ નહસારી નહી મેલે તેની તપાસ રાખુછ !"

* * *

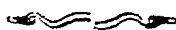
મેહલ્લીને ઘર બધાં તરતનાજ જમીને પરવારેલા હતા આજે મેહેલ્લીની તબીઅત વધારે સારી હતી, અને બધા તેથા ઘણા ખુશમિજાજી બનેલાં હતાં. સર્વ કોઇ ડૉઇગરૂમમાજ હમણા એકઠા થયલાં હતાં તેહમી પ્યાનાપર બેકેલી હતી, અને તેના વિજળીના વેગે પ્યાનાપર ઉડતાં ને દોડતાં આંગલાંઓ જે મધુર મ્યુઝીક રજુ કરતા હતાં તે ઘણી ખુશીની મોજ વચ્ચે તે કુટુંબના બધા નાધલાં મોટા સાભળતા બેઠાં હતા

એક જોતા ખુશ લાગે એવું ખરાં સંપીલાં અને સંતોષી નાહના કુટુંબનુ તે એક ખરો નમુનો ઉતારવા જોગ ચિત્ર હતુ

એવામા બાહાર અચબુચ કાંઇક ઘણો ઘોંઘાટ થયો, અને બધાના મસ મોટા ગભરાત ને અજાયબી વચ્ચે, આદમીઓના એક ન્હાના જેવા લશ્કર સમેત, ઘરડો બજી પોતે તેઓ બેઠા હતા ત્યાં એક દીવાનાની ટીગમે ભુમ બરાડા પાડતો ધસી આવ્યો!

પ્રકરણ ૨૩ મું.

તે શું ઘેલો થઇ ગયો હતો? તે પોણોસોની હદ ઓલંગી ગયલો બુઢો જુવાનીના જોમમા ઉતરી ગયો હોય તેમ ખુંન પર ચઢેલોજ આવ્યો હતો!

"મારી નાખું! ટોટો પીસુ! લોહી પીઉં!" તે પુકારતો હતો "કાહા છે પેલો ઝેરી નાગ? કાહા છે પેલો ખુંની દુકનો રૂસ્તમ?"

મેહેલ્લીને ત્યા તો, અલબત, શુ કરવુ અને શુ બોલવુ ને પેહેલી થોડીક પલો સુધી કોઇને સદમજજ પડે નહી! વરસોનાં વરસો સુધી જે કસાઇ જેવો ભાઇ અલગ થઇને બેઠેલો ને ચાલી ચલાવીને એમ અધારી રાત્રે-આવી જેફીની પોતાની તમામ કમતાકાત ને નાતવાની છતા—નામેગામ તક હાલમાં ધસી આવ્યો ત્યારે કાંઇ બી માઠુ અને ગભીર માઠું થયલું નો હોવુજ જોઇએ?

"બજી-બજી!" એમ છતાં સધ્યારો આપીને તેને ટંડો પાડવાની દયાનતથી મેહલ્લી તરત આગળ ધસી ગયો, "આવો, એસો. ધીરજ રાખો! એ શું બનાવ બન્યોછ તે તો ખુલાસાથી કેહો?"—અને વળી તેણે આવકારમાં હેતથી તેને ભેટવા પોતાનો હાથ લાબો કીધો

પણ બજી તે હેતથી લંબાવેલા હાથનો સ્વિકાર કરે બી ખરો કે? તેણે તો બેવડો ઉસ્કેરાઇને, સામી પોતાના હાથમાની ડાગ ઘુમાવીને, એટલા તો જોરથી તે હેતથી લબાવેલા હાથપર મારી કે મેહલ્લી એક દુંખની સરદ ચીસ સમેત તરત પાછલ હટયો, અને મીઠાના અને છોકરાઓના તો બજીની એ હેવાન્યત જોતાં જાણે પ્રાણ ટલી ગયા !

"તાહરા દોજખી હાથને હું માહરો હાથ લગારૂં?" ખુદા બજીએ બરાડ મારી; "પણ ત્હારો રૂસ્તમ કાહાં છે? રૂસ્તમ કોણ મુવોછ?"

"હું છેઉ," રૂસ્તમે એ સાભળતાં તરત હીંમતથી આગલ વધતાં કહયું; "શું કેહવા માંગોછ? બીચારા પપાને મારીને ફાવી ગીયાછ તેમ મને બી મારવા માગોછ કે? મારોની જોઉં?"

"ચપ કર, કમીના!" બજીએ બખાલ્યું. "તુ ખુની છે! તુ ચદ રોજમા હવે ફાંસી જવાનો છે. મે પોલીસને બોલાવેલી છે-પોલીસને હવે આવવા તો દે? હું બી જોઉછ કે તું હવે અહીંયી કેમ નાહસેછ!"—અને એક જગલી હેવાનની મીસાલે તે રૂસ્તમને વલગી પડયો, અને તેણે તે જવાંનને તેના કૉલરમાંથી પકડયો

રૂસ્તમ ગભરાઇ ગયો તેને સમજ નહીં પડયું કે તેણે

શું કરવુ અને કેમ વરતવુ તે એકજ હાથની અંજાતમાં તે નાતવાન બુઢાને ભોયપર પછાડતે, પણ બાપ જેવા બુઝર્ગ કાકાને પોતાના બાપની રૂબરૂમા તેણે એમ કરવુ અસભ્ય થઇ પડે કે કેમ તે તેને સમજ પડયું નહી એમ તો બજીને બદલે જો કોઇ બીજો હતે, અને તે આવો જોરાવર ફટકો ગરીબ બીચારા મેહલ્લીને મારીને ફાવી ગયો તેને બદલે તે કોઇ બીજાએ જો એવો એક હીચકારો ફટકો મારવાની તો શુ પણ ઉગામવાની વટીક હીમ્મત કરી હતે તો મેહલ્લીના બહાદુર બેટાઓ એવા તેની બાજુમા ખુનખાર ખડા હતા કે તે બધા ત્યાં ને ત્યાં તેને ચીરીજ નાખને! પણ આ તો એક એવી સકડામણ હતી કે જેમા શુ કરવુ તે કોઇને જાણે સુઝી શકયુ નહી

"એ અહીથી નાહસવાનો નથી," હવે મેહલ્લીએ પાછો આગલ પડીને એક આચકા સમેત બજીને દુર કરતા ને રૂસ્તમને છુટો કરતાં કહયુ "તમે કઇ બી ભરમમા કુટઈ મરોછ શુ થયુંછ તે તો કેહો? મારા દીકરાપર શાનો ચાર્જ મુકોછ તે તો સમજાવો?"

"એનેજ પુછની, કમીના, કે આજે સહવારે એ માહરા સોહલીને મલ્યોતો કે નહી, ને માહરા તે ગરીબ ગાય જેવા દીકરાને એ તાહરા લોફર દુકતાએ તમાચો વટીક મારયોતો કે નહી?" બજીએ પોકારીને પુછયુ.

"અલબત એ બધી ખરી વાત છે," રૂસીએ પોતાના માબાપને આવો એક ચાર્જ તેના સામે રજુ થયલો સાભળીને ગભરાયલાં જોતા, તેઓની આતુર આંખોના મુગા સવાલના જવાબમાં, તરત જવાબ કરવાને ઉતાવલ કરી; "પણ તે તો કોઇ ખરેખરો અમીરબચ્ચો છે તેણે બધુ મને ખરેખર

ખુલાસાથી કહયું, અને ત્યારે અમે તો સાંબા ઘણાંજ હેતથી મળી ભેટીને છુટા પરેલા છઇએ”

‘જુઠ્ઠો! તદન જુઠ્ઠુ!” બજીએ ચીસ પાડી; “તે તો તેનુ ખુન કીધેલુ છે!”

“ખુન? માહરા સોહલીનુ ખુંન?” તેહમી હવે ઉછળીને તેઓની વચ્ચે આવી પડી, “ઓ ખોદા, એ શુ કેહોછ?”

“ત્યારે પેલી તેહમી કરીને કોઇ નજીસ દુકતી કહેવાયછ તે તુ કે?” એક હરખાયલુ કુતરૂ ઘુરકે તેમ ઘુરકીને તેના ભણી જોતા બજીએ પુકાર્યુ.

“હા, હુજ,” તેહમીએ હીમ્મતથી વલતો જવાબ કર્યો. ‘પણ તમે શુ કેહવા માગોછ? શું મોહલીનુ ખુન થયુછ?”

“હા, ખુન થયુછ!” બજીએ જુસ્સાથી જવાબ કર્યો. “તે મારા ગાય ગોસ્પદ જેવા છોકરાનુ ખુન થયુંછ. તેને નાએગામની બાજુના પેલાં ખેતર આગલના પરત કુવામા નાખી દીધેલો છે, પણ તે ખુંન કરનાર અને તેને એમ ફેંકી દેનાર આએ મુજી બચ્ચો માહરા બસથી બચીને હવે કાહા જવાનો છે?”

તેહમી એ સઘળુ સાંભળતાં એક ધીમી ચીસ સાથે ગુમરી ખાઇને નીચે પડતી હતી, પણ રૂસ્તમે તેને પોતાના હાથમા ઝીલી લીધી

“તુ કેમ એની સાથે એટલી હેમક ને ઘેલી થાયછ, તેહેમી?” તેણે લગાર ગુસ્સાથી કહયું. “એ ડોસા તો મૅડ છે આએ કઇ બી ગભીર ઘોંટાલો થયલો લાગેછ.”

મેહલ્લી પોતાના છોકરાઓ ભણી ફર્યો.

“ચાલો છોકરાઓ, આપુને તે બાજુએ જલદીથી જઇ

ને તલ્લાસ કરવી જોઇએ," તેણે ઠગવથી કહ્યુ. "મને તો કાંઈ સમજજ નથી પરતી"

સારાંશ, એક લેહજતમાં બતીઓ તૈયાર કરવામા આવી અને માણસો અને છોકરાંઓ સાથે મેહલ્લી એકદમ, ઓવરકોટ પહેરીને, પોતાના લગભગ ભાગેલા હાથ સાથે કલતર અને જેહમત વચ્ચે ઘરમાથી બાહાર પડ્યો

રૂસી બી સાથે ગયો, અને બજી બી પાછલ વસડાયો તેને પણ એજ જોઇતુ હતુ સોહલી હજી જીવતો હતો કે ખરેખર મરીજ ગયો હતો તે એ રીતે એક વાર નક્કી કરી લેવા તે બુઢો પણ હવે ખતી બન્યો હતો

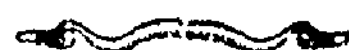
કઇ પણ ઘોટાલો થયો હતો એ બાબે તે બધાની તમામ ખાત્રી થઇ ચુકી હતી રૂસીએ તેની સાથે થયલી હોજતોજી અને હાથચાલાકીની બધી વાત ટુકમા બયાન કરીને કહી દીધી તેણે અત્યાર તક ઘરમા કોઇને સહવાગની જુએસની વાત કહી નહી હતી, પણ તે રાત્રે સુવા જવા આગમચ તે પોતાના માબાપ અને નેહમીની આગલ તે બધી વાત જરૂર કરવાનો હતો.

એટલામાટે પછીથી મેહલી ઘરે કેમ નહી જઈશકયો તે એ બધાઓ માટે એક ઉખ્ખાણુ થઈ પડ્યુ બજીના માણસોથી તેહકીક કરતાં મેહલ્લી અને છોકરાઓએ એ તો જાણ્યુ ને જોઇ લીધુ કે બજીના વહેમ બેવજુદ ન હતા તે પડત કુવા આગલની ખણાયલી ખોદાયલી જમીન, ઘોડાના પગલા, ભાગેલી વાડ એ બધુ સોહલી તે કુવામા પડેલો હોવાની ઘણી મોટી હદ સુધીની શાહદતો પુરવાર થતી હતી, અને ત્યારે તે

ગરીબ જવાન અંદર હનો કે નહી તે તલ્લાસ કરી લેવાનુ અલ્બત્ત જરૂરતું હતું તેઓ, તેથી, ગયા

પણ તેઓ જવાને વાસ્તે બાહર નિકળ્યા તે દરમ્યાનમા મેહલ્લીએ પાછુ ફરીને જોતાં અજાએબી વચ્ચે તેહમીને તેમની પુઠે ધસડાતી આવતી જોઇ તેણે, એ ઉપરથી ઘણો ગુસ્સો કીધો, અને તે છોકરીને ઘણી સખ્ખત ધમકાવીને ઘરમા પાછી જવા હુકમ કરયો તેહમીએ તે, એમ છતાં, માન્યુ નહી આસુભરી આખો સાથે હાથ જોડીને તેણીએ પોતાના બાપ કને રજા માંગી લીધી "હુ ઘેરમા ફીકર અને અધી-રાઇથી તમે આવશો તેટલા મરી જવસ, પપાજી," તેણીએ માગી લીધુ; "જો-મને આવવા દેઓ? હું તમારી સાથે હોવસ તોજ મારી હીમ્મત ટકમે તે રેહસે."-અને ત્યારે છોકરાઓએ બી ઓહસ કરવાથી મેહલ્લીએ અંતે તેને માથે શૉલ વીંટાલાવી લઇને પોતાની સાથે આવવા દીધી

એ પછીથી તે બધુ સ્હાજન મ્હાજન તે પડત કુવા તરફ ચાલ્યુ તે આદમીઓનુ એક નાધલુ જેવુ લશ્કરજ બન્યુ હતુ! મેહલ્લીના અને બજીના માણસો પુરતી સંખ્યામા તેમની સાથે હતા તેઓએ વળી સાથે પુરતી ટપ્પર જેવી મોટી બલતી મસાલો ને બતીઓ લીધી હતી, અને એ મુજબ બધા દબાયલા, બીહયેલા, ફીકરમંદ, આતુર, ઉતાવલે ચાલતા તે પડત કુવા નજદીક આવી લાગ્યા.

પ્રકરણ ૨૪ મું.

તેઓ કશુજ સાથે લેવાને ભુલ્યા ન હતા મુબઈને લગતી બધી શેહેરી હીસ્યારીઓ અને ઐયાસીપણાથી અલગ, પરાઓ અને ગરગામડે વસવાટ કરવાવાલા મેહેલ્લીના કુટુબની કીસમના આસામીઓ એવી વખતે વધારે સાવધ અને સાવચેત પુરવાર થાય છે, જેથી તે પડત કુવાની બોરહુમા ત્યારે તે બધુ લાહુલશકર તે સાહલેસ જવાનની શોધમા પોહોચી ગયુ ત્યારે ધરડા બહુએ, પોતાના આટલા બધા કકડાત છતા, અરધી અજાયબી અને અરધી ખુશાલી વચ્ચે જોયુ કે કુવામા આદમીઓને ઉતારી તેહકીક કરવા થકી મેહેલ્લીના કેળવાયલા દીકરાઓ જુના લાબા દોરડા વગેરે સાથે લેવાને ભુલ્યા ન હતા

મેહેલ્લીએજ આગેવાની લીધી તેણે તુરત ઘટીત હુકમો આપવા માંડયા અને બધુ તે હુકમો મુજબ તે પછીથી તાબડતોબ થતુ આવ્યુ

"કુવામા કોણને ઉતરવું છે?" તેણે એ દરમ્યાન પુછાવ્યુ, "હુ કમ્મરે દોરડુ બધાવીને ઘણી સભાળથી ઉતરાવસ અબદુલ, તુને હીમ્મત થશે?'

' અબદુલનુ કામ નથી, પપાજી," રૂસીએ ઝટ હીમ્મતથી કુદીને આગળ પડતા ને આગળ થતા કહ્યુ, "એ માહરૂ કામ ને માહરી ફરજ છે, અને મને કુવામા ઉતરવાની જરા બી બીહીક નથી માહરી કમ્મરે દોરડુ બાધો, અને મનેજ નીચે ઉતરવા દેઓ હુ પછી દોરડું ખીસવાને નીચેથી

ઇસારત આપું કે તરત મને પાછો ઉપર ખેંચી લેજો ફક્ત માહરી સાથે મને અંદરના અંધારામાં મદદ થવા પુરતો ઉજાસ મલે એવી તેજ બતીના એક બે ફાનસ નીચે ઉતારવાની ગોઠવણ થવી જોઇએ”

બજી એ સાંભળીને એક દીવાનાના તોરથી-સાંભળતા ખરેખર કાનને કમકમાટ ઉપજે તેવી રીસમે-હસી પડયો.

“હા, એમજ ! એમજ !” તેણે એવી રીતે હસીને આગળ પડતાં કહ્યું, ‘એ ખુનીની કમરે નહી પણ એના ગરાંમાં ફાસો નાખો, ને એને કુવામાં અરધોક ઉતારીને દોરડુ હાથમાથી મુકી દેજો એને બી તેજ મોહતે મારવાથી આપુને બધાને વધારે મજાહ ને સુખકરાર આવશે”

મેહેલીએ તેને મોટા તીરસ્કાર સાથે હડસેલો મારીને પોતાની આગળથી દુર કીધો

“મને એ તાહરો વિચાર ગમતો નથી, રૂસી,” તેણે તે પછી પોતાના બેટા ભણી ફરીને કાંઇક ગુસ્સાથી કહ્યું “એ આપરૂ કોઇનુ કામજ નથી જેના કામ તેજ કરે ફક્ત અ. હુલને કે અમદુને-અથવા ગમે તો એ બેઉને એકકી વારે નીચે ઉતારવા વાસ્તે દોરડા બાંધીને તૈયાર કરો”

“પપાજી,’ એવામાં નરમ નરમાસભર્યાં ખરી વિનતી અને કાકલુદીના એક મીઠા અવાજે પછવાડેથી કહ્યું-અને બધાઓ ચમકીને ને વાસલી જેવા મધુરા સરોદથી બોલનાર તરફ જોયું તો ને સુંદર તેહેમી પોતે હતી !

“પપાજી,’ તેણીએ માગી લઇને કહયુ, “ જો-માહરી એટલી કાકલુદી કબુલ કરો, ને અબદુલ ને અમદુને કેહેવા

દઇને તે લોકને બદલે અમો બેઉ ભાઇ બેહેનનેજ સાથે નીચે ઉતરવા દેઓ ? અમે બે સાથે નીચે ઉતરશુ તો કોઇ બીજાનુ નામ પરવાનુ નથી ઓ, કેવો માહરો જીવ અધીરાઇથી બધો નીકરી નીકરી જાયછે ! કેવા માહરાં હારેહાર ધ્રુજીને મને ટડીના લબકાખા ભરાયછે !"–અને ખરેખર તે છોકરી તનબદનમા હુલેખરે હલેખગ ઉડી જાય તે કીસમે ધ્રુજતી ઉભેલી નજરે આવતી હતી !

તે બાપે, એમ છતા, તેનુ એ બેહુદુ બોલવુ સાભળી તરત એક સખત તગારો મેલ્યો, અને તેહમી ત્યારે થથરી ગયલી તેજ પલે ચુપચુપ પાછલ હટી ગઇ

"ચાલો–બોલો, કોણ નીચે ઉતરેછે ?" તે પછી મેહેલ્લીએ પાછો પુકાર કરયો

"આએ !" બજીએ જવાબમાં કહ્યુ, અને એક આંખના પલકારામા–ઉઘાડી આખ બધ કરી શકાય તેટલાજ વખતમા-તેણે કુવાની કોરપર બેફ્હસ્ત કમ્મરે હાથ દઇને ઉભેલા રૂસ્તમને આગળ ધસી આવીને એકદમ એક દયાહીણુ ધક્કો માર્યો–એવો કે પાસે ઉભેલા તેના ભાઇ નોશીરે જો અતીઘણી અજબ જેવી સમયસુચકતા રાખી તેને તેજ ઘડીએ પકડી નહી લીધો હોતે તો રૂસતમના દિવસો તે ને તે ઘડીએ ગણા-ઇજ ચુકયા હોત !! પણ માલેક રાખનાર ને બચાવનાર હોય તો મારનાર જખ મારે છે તે જવાન ખરેખર એક મોજ-જાથીજ બચી શકયો, અને તે દીવાના ડોસાનો એ ખુની કસ્દ જોતા મેહેલ્લી તમામ હબતી અને થથરી ગયો

એ દીવાનાને પકડો–બાધો–કેદ કરો !" તેણે ગગડાત કર્યો –અને બીજેજ પલે તેના માણસો તે ખુનપર ચહડેલા

ઘરડા વાંદરપર તુટી પડયા, અને તેના હાથપગ બાંધીને, તેના અનેક બુમબરાડા ને અફડાતફડી છતા, તેને એક ઝાડની ઓરડુમા કેદ કરી મેલ્યો, કે જ્યારે તાજુબ કે તેના પોતાના માણસો પણ મેહેલ્લીના માણસોની સામે થવા જેવી કશીજ તેની દસ્તગીરી કરી શકયા નહી

સૌ તેનો એ સરબસૂર ખુનખાર એરાદો જોતાં થથરી ગયા, અને તેનાપર એકદમ હદવાનાના ખફા થઈ ગયા હતા જેથી ધીરજથી કામ લેવાને સર્વને સુઝ પડી શકે એટલા વાસ્તે એ "કજીયાના કાલબુદ"ને રસ્તામાથી દુર કરવા જેવો મેહેલ્લીએ તેનો રસ્તો કરી નાખ્યો તે સર્વ કોઇને એક અવાજે ઘણુ ગમ્યુ

અને તે પછીથી આદમીઓને કુવામા ઉતારવાની બદોબસ્તીઓ કરવાનુ પાછુ હાથ ધરવામા આવ્યુ, કે જ્યારે થોડીક વધતી ઓછી તકરાર પછી અમદુ અને અબદુલને સાથેજ નીચે ઉતારવાનુ એકમતે નકકી કરવામાં આવ્યુ તેઓએ, એ ઉપરથી, તે બને મુસલમીન નોકરોની કમ્મર આસપાસ મજબુત દેરડા બાધી લીધા, અને તે પછી બતી પણ લગોલગ સાથેજ નીચે ઉતારીને તે હીંમતવાન મેહેમોદનોને વણીજ સભાળ વચ્ચે નીચે ઉતારવામાં આવ્યા

નીચે—નીચે—નીચે! તેમને ઉતારનારાઓ બી બધા તેવાજ ખડતલ અને બરા જગી જવાનો હતા કશી બી પાળ વીનાની ને પડત કુવાની કીનારીપર ઉભા રહીને તે છવતો ઓજ દરેક સભાળ વચ્ચે નીચે ઉતારવાનુ કામ પણ કોઈ રીતે કાઈ સેહેલ ન હતુ ને ઉતારનારાઓ પોતે અદર ઉડલાઇ પડવાનો જોખમ પણ તેટલોજ જબરતોબત અને ગંભીર હતો,

મગર એ દીલાવરીના કામ માટે તે ઉપગના આદમીઓ પણ તેટલાજ સાબુતકદમ અને દીલેર હતા તેઓએ જાણે પોતાના કદમો એક ખડક જેવીજ ઓસ્તવારી સાથે જમીનમા ગારી દીધા, અને ત્યારકેડે એવી તો તરકીબથી તેઓ અમદ અને અબદુલને નીચે ઉતારતા હતા કે આસપાસનાઓ તે તમાસો જોતા દગ થઈને પોતપોતાની અક્કલથી જાણે હેરત ગહ્યા

નીચે—નીચે—નીચે! પણ તેઓને અરધા કે પોણા નીચે ઉતરવામા આવ્યા પછી તેઓએ બનેએ અદરથી "સબર! સબર!"ની એકદમ બુમો પાડી

તે ઉતારવાવાલાઓ એકદમ થોભી ગયા

અને એ વખતનો મનોહર નેહેમીનો ગભરાત અને તેણીની પોતાની હદવનાની આતુરતા ને અધીરાઈ કઇ કલમથી બ્યાન કરી શકાશે? અધીરાઈ તો ત્યા ભેગા મળેલા એકેએકને હદવનાની હતી, પણ તે મધુરી માહરુખની અધીરાઇ હદપાર બેહદ હતી તે પોતાનાં તન બદનના ધ્રુજતા અવયવો સાથે છેક કુવાની કીનારીપર ટીગાઇને અદર ડોકાવતી ઉભેલી હતી, ને દરેક પળે અદર કુદી પડવાની પોતાની દીવાની ઉલટ તે માહરુખ ખચ્ચીતકરીને ઘણી મુશકેલીવીજ દીલમા સમાવી શકતી હતી!

પ્રકરણ ૨૫ મુ.

'સબર! સબર!" ને પકત કુવાના ઘસવોગ બ બારપણા અને બીહામણાપણાંના ઉડાણમાથી અચણુચ અવાજે સભળાયા અને તે ઉતારવાવાલા બધા થોભી ગયા.

"હાંય. શુ છે?" મેહેલ્લીએ પુકારીને પુછ્યુ

"અહી ઉપરજ પરેલો છે," અંદરથી જવાબ આવ્યો

"પણ જીવેછ કે?" બધાએ જાણે એક્કે અવાજે જીવ જીકાતી નાખીને પુછ્યુ.

'જરા થેરો, જોઇએછ,' અંદરથી પાછો જવાબ મલ્યો

ઓ તે શકાશીલ પલો! તેહેમીને માટે તો તે દરેક પલ એકેક જમાનોજ હતો!

"અમુને તો કંઇ સમજ પરતુ નથી,' કુવાની અંદરથી જરા વારે પાછુ કહેવામા આવ્યુ "ખોદા જાણે તદન બેહોશ છે કે મરી ગીયોછ! અમોએ એને ઘણી સભાળથી હાથમા ઉંચકેલો છે, હવે તેટલીજ સંભાળથી અને ઘણા આસ્તે આસ્તે અમોને પાછા ઉપર ખેંચી લેઓ'

મેહેલ્લીએ એ દરમ્યાન મારતી ગાડીએ નજદીકમાંથી કોઇ બી ડાકટરને તરતજ બોલાવી લાવવા એક આદમીને દોડાવ્યો, કે જ્યારે તે અરસામાં, બીજા હાથપર, પેલા અંદર ઉતરેલાઓને તેમના હાથ માહેલા તે બેકીમતી બોજ સાથે ઘણાજ ધીમે ધીમે અને બની શકે તો બેવડી સભાળ વચ્ચે પાછા ઉપર ખેંચી લીધામા આવ્યા, અને તેઓ બધા ઉપર આવી શકયા ત્યા સુધી તે કુવાની પાલ સમક્ષ ભેગા થયલાઓએ ગોયા દમ લેવાનુ પણ મોકુફ કર્યુ હતુ!

સોહલીને હવે ઉપર લાવવામાં આવ્યો, અને તે ચોગાનમાં પોઢાડવામા આવ્યો, કે જ્યારે તેની આગળ ફસડાઇ પડીને તેની છાતીપર હાથ મેલી તે જીવતો હતો કે નહી તે બાબે પોતાની સૌથી પહેલી સુખકારક અને મુબારક ખાત્રી કરનાર તેહેમીજ હતી!

તે છાતી ધીમી ધડકતી હતી ધીમી–ઘણીજ ધીમી! તે નજદીક ચાર કલાક તુલક તે પડત કુવામાં બેહોસ પડી રહ્યો હતો, અને ખરેખર તો ધીમે ધીમે તે વાહલા જવાનનો દમ આખરજ થતો આવતો હતો!

અમદુ ને અબ્દુલના કેહેવા મુજબ તે કુવાનુ ઉડાણ સીધી લીટીમા ઉતરતુ ન હતુ જગેજગ ટેકડાઓની શીસમે બહાર નીકળી આવેલી થોડીક ખડબચડી જગાઓ હતી, કે જે વરસોથી પડત પડેલી પથ્થર અને ઘાસથી ભરાઇ ગઇ હતી એટલા માટે પાક ખોદાએ પોતાની પાખમા છુપી લીધો હોય તેમ અગ્ધેક રસ્તે અંદર ગબડવા પછી સોહલી એવા એક ટેકડા ઉપર મુભાગ્યે ઝીલાઇ રહ્યો હતો! જો તે છેક નીચાણમાના ઉડાણમા પડતે તો એકથી અટેટ વગર નીચેના પથ્થરોપર અફલાઇ જવાથી તેનુ તત્કાળીક મરણ નીપજતે પણ જેને દાદાર રાખે તેને કોણ ચાખે?

ડાકટર બીલફુલ સવેલા આવ્યો તે નાયગામ તરફનો એક જાણીતો પારસી ડાકટર હતો તેણે સંભાળથી સોહલીને ગયો તપાસ્યો તેહેમી તેનુ માથુ એ વેળાએ પોતાના ખોળામા લઇને બેઠેલી હતી

પોલીસ પણ એટલામા આવી ચુકી હતી, અને ઘટતી પુછપરછ તેહકીક અને મદદ કરતી હતી પોલીસ એમ્બ્યુલન્સ પણ મગાવી લેવામાં આવી હતી

ડાકટરે મત આપ્યું કે સોહલી બરોબર જોખમમા હતો તે હજી જીવતો હતો ખરો, પણ એકાદ બે કલાકમા આખર થાય તેવીજ હાલતમા તે બીચારો મરતો જીવતો હતો

તે તેના તનબદનમાં ઠેકાણે ઠેકાણે છુડાઈ છરાઈ ગયો હતો, અને ઠેકાણે ઠેકાણેથી ધીમુ લોહી ઝરફ્યા કરતું હતું

તેને તેના બાપીકા બગલામા ખસેડવાનુ- તો કેવળ અશકત હતુ. તેને મેહેલ્લીએ, તેથી, તેના પોતાનેજ ત્યા લઈ જવાની એકદમ દરખાસ્ત રજુ કરી, મગર બજી તે કેમ ખમે? તે તો હમન થમન સાબો થયો, પણ તેની બદનાતપર ધ્યાન આપવા જેટલી ધીરજ અને ફુરસદજ કોણને હતી?

ઘણીજ સભાળ અને તજુમલથી તે પછી સોહરાબને પોલીસ એમબ્યુલન્સની ગાડીમા ઓઢાડી પોઢાડીને મેહેલ્લીને બંગલે લઈ જવામા આવ્યો, અને ત્યા જઈ લાગવા પછી તરતજ મેહેલ્લીએ તો રાતોરાત મોટા ડાકટરોની ફરેક દોડ પોહોચાડી તેણે મોંઘી અને મોટી ફીઓ ભરીને એક નહી પણ બબે ત્રણ ત્રણ મોટા મોટા ડોકટરો તેડાવી લીધા તે હેતવતા કાકાએ તે જવાનની બીમારી પછાડે દુલ્લાં દીલથી જર કે જેહમત ખરચવામા કશીજ કચાસ થવા દીધી નહી તે અત્યાર તક પોતાના એ ભત્રીજાના સમાગમમા મુતલગ અને કશીજ આવ્યો ન હતો, પણ તેહેમીના તેને માટેના હદપાર હેત અને રૂસતમે તેને લગતી બધી વાત કહીને તેના સદગુણોની કરેલી સ્તુતી અને આપેલી પુરતી પાછાગુને લીધે તેનાં મનમા તે વાહલા જવાંન માટે ઘણુ હેત અને માન બઢપા થયા હતા

ઘેલો બજી તે રાત્રે છેક મોડેથી પોતાના મુકામપર પાછો ફરયો, અને વલતી સહવારને પ્રહર, વળી, બીબઈ અને રતન સાથે મેહેલ્લીને ઘર ઘચડાતો તણાતો પાછો આવ્યો જે વરનુ નામ તેને જબાનપર લેવુ ન હતું, જે "પલીદ મકાનમાં"

પોતાનુ કદમ તેને એક પલ બી હરાવવુ ન હતુ—જે ઘરના આખો દાના તેને મન હરામ અને ઝેર હતુ ત્યાં રેહવા અને શોબવાની તેના ગલામા આ કીસમની તેને મનસે સજ્જતે એક ફરજ્યાત આફતની ઝુસરી ઓલવી દીધી હતી! એકાદ બે પખવાડ્યા તક સોહલીને ત્યાથી હવે ખસેડી શકાય એમ સભવતુ ન હતુ!

ભીખઇનો પણ જીવ નીકળી ગયો હતો, આખર કરે પણ તે તેની જણેતા હતી બજીને આવતા વાર લાગી તેટલામા તો તેણે વધતી આવતી અધીરાઇ વચ્ચે મેહેલ્લીના મકાનપર રાતોરાત ચાર માણસ દોડાવ્યા હતા, અને બજી છેક મોડી રાત્રે ઘેર પાછો ફરયા પછી જ્યારે તેને જે બન્યુ હતુ તેની બાનમી મલી ને સહમજણ પડી ત્યારે ઇનસાફને ખાતર કેહેવુ ઘટે કે તે તો રાતોરાતજ મેહેલ્લીને ઘરે જવા બજીદ અને તૈયાર પણ થઇ હતી. પણ ઘરડા બજીએ માન્યુ નહી અને રજા આપી નહી

પેલા હાથપર મેહેલ્લીવાલાઓએ પોતાના કાકાવાલાઓની મન મુકીને દરેક આગતાસ્વાગતા કરી આવા કરમઅભાગ્યા સજોગોમા ફકત એકલા એક તે કસાઈ સરખા ભાઇ બજી સિવાએ બધા કજ્યાનુ મોહ કાલુ કરીને અરસપરસ દોસ્તીમા મનાઇ અને મલી ગયાં હતા

બજી નહી બજી બીલકુલ નહી!

સહવાર સુધીમા ખુદાની બક્ષેશથી સોહલી હોસમા આવ્યો, અને ગઇગુજરીની તમામ યાદ વતા અને હાલમા પોતે કયા હતો તેની સહમજણ આવતા તે પોતાની આની ભયભીત બીમારી છના એક વાર ઘણા મીઠા થી રીકકુ હન્યો

ડાક્ટરો વરીક તેહેમીની રજ, ખત અને જેહેમતથી તાજુબ થયા તે બીમારની પછવાડે પોતે પણ સખ્ત બીમાર થઇ જવા જેવી હદ સુધીની પોતેજ ખતીલી માવજત કરવાની તે બોહોહોંસીલી છોકરી હઠ લઇ બેઠી એકી વારે બએ નર્સ વારાફરતી સોહલીની ખીદમતમા મોજુદ હતી, પણ એક પાસબાન ફીરેસ્તાની અદાથી તે છોકરીએ તે બીમારની સભાળ લીધો અને લેવડાવી! ખરેખર તો સોહરાબને લઇને ચાલતો થવા આવેલો અજલનો ફીરેસ્તો એ પાસબાનીના મોહબતમય ફીરેસ્તાથી માહત થયલોજ ત્યાથી નાઉમેદ પાછો ફરેલો હોવો જોઇએ!

જ્યારે બજી બીજી સહવારે પોતાના બીમાર બેટાના બીછાણાને પડખે આવ્યો ત્યારે તે જવાન ઘણો નાતવાન છતા પુરતી સુધ્ધીમા હતો, અને પાસામા બેઠેલી તેહેમીનો કોમળ કર તેણે મજબુત પોતાના હાથની બાથમા પકડયો હતો

"કાય, કેમ છે?" બજીએ આવીને આવના સાથે તેની આગલ જઇ અરધું ગુસ્સાથી અને રીસાયલી અદાથીજ પુછયુ

"બેટર છેઉ, પપા," સોહલીએ નરમાસથી જવાબ કરયો, "પણ માહરી પાસે બેસોની? મને જરા કેહોની કે હવે બી આય તેહેમીને માહરી બનાવા તમે રજા આપશો કે નહી?"

"હજી બી નહી—કોઇ કાલે બી નહી," બજીએ અસલ જેટલાજ જુસ્સાથો જવાબ કરયો "એવા ખુની અને કમીનાઓને હુ માહરા વહેવાઇ કરૂ? તુ જો તો ખરો—હુ એક બે દહારામા પેલા ખુની હુકતા રૂસ્તમને પકરાવીને જેલમા ધકેલાવી દેવાનીજ ગોઠવણો કરૂ છ"

સોહલી હસ્યો.

"શાને વાસ્તે?" તેણે પુછ્યુ, "એ લોકોએ બધાંએ મને ઉગાર્યો ને બચાવ્યો તેની સજામા કે?"

"પણ હેમક ગધેરા, તુને ધક્કેલો મારીને કુવામા ફેંકી દેનાર તો એજ ચંડાલ કેની?"

"બીલકુલ નહી, પપાજી, તમારી તદ્દન ભુલ છે," સોહલીએ નમ્રતાથી સમજાવ્યુ

"ત્યારે કોણ?"

"તે તો કોઇ લુચ્ચા જેવા દેખાવનો પારસી પોશાગીર હતો," સોહરાબે ખુલાસો કર્યો

"પારસી પોશાગીર મુવો! તે કોણ?" ભીખઇએ ઘણી અજાયબીમા પુછ્યુ ભીખઇ અને રતઇ પણ, અલબત, એ હોજાતોજી દરમ્યાન ત્યાંજ—સોહલીના બીછાણા આગળ-બેઠેલા હતા

"હુ નહી જાણતો, મમા," મોહલીએ કહયુ, "કોઇ ગામરેનો જેવો હતો, ને આય આપરી રતન સાથે માહરા અતરાવાની જુદી જુદી ખુમચી માહરીપર કઈ ઘણો ઉશ્કેરાયલો હતો"

રતઇ હુદવનાની ફીકકી પડી ને માતાએ ગભરાઇને તેણીની ભણી જોયુ, અને ત્યારે તે છોકરીનુ પાણીઉતાર થવુ અને અકરવકર બયાન કરીને સહમજાવા કરતા વધારે મેહેલથી વાહલા વાચનારાઓ પોતેજ બેશક સહમજી લઇ શકશે

પ્રકરણ ૨૬ મું.

તેણીને (રતઇને) તો આ જાતની ખસ્તેખુહારીનો ખયાલ અથવા સ્વપનો એ ન હતો. દોલુ દુધપાંઉ છેલ્લો તેણીની સાથે કજીયો કરીને ગયો ત્યારે તે એટલી હદ સુધી હેમક થશે, અને તેણે તેને ધમકી આપી રાખી હતી તે મુજબ તે ચાલ્યો ચાલ્યા સોહરાબનો જવાન જાન વટીક લેવા તૈયાર થઇ જશે એવા ભગ્ભીન મામલાની તેણીએ કશીજ વકકી રાખી ન હતી. એટલામાટે જ્યારે સોહરાબે માંદગીના પોતાના બીછાણાંપરથી તેના બાપના સવાલના જવાબમા પોતાનાં માબાપને સઘળો ખરો ખુલાસો કહી સંભળાવ્યો, અને રતઇ સાથ પોતે અદરાયલો હોવાની અફ્‌વાને લીધેજ તે કોઇ લુચ્છો પોસાગીર તેની સામે એટલો ઉસ્કેરાયો હતો એમ જ્યારે તેણે કહયુ, ત્યારે તે પોગી અતી ઘણી હુબતી ગઇ અને જખવાની પડી તેમાં અજાયબી એક ન હતી.

મગર લુચ્ચી બીખાઇએ તેજ બુધ્ધિથી તરત જોઇ લીધુ કે આ બધુ કાટાંનુ કટેસર થતુ હતુ, કેમકે રતઇ એવા હીન્નાછી-નાઓ સાથે મલતી ભેટતી હતી એ કીસમનું પોગળ જો ઉંધાડું પડે તો ઘરડા ખજી આગળ તેને લજવાઇને મરવુ પડે, એટલે તે ગણત્રીબાજ અબળાએ અજબ જેવી સમય-સુચકતા અને સીફતથી તરત વાત ઉલટાવીને ફેરવી નખાવી.

"ચાલ, ચપી જા, માહરો બાપ કરૂં," તેણીએ તે બીમાર જવાંનનુ માથુ પસવારીને કહયુ. "એ બધી વાત પછી થઈ રહેશે. તે કોણ મુવો એ માથાનો એવો દેવેનામ દેવ નીકરી આયોછ

તે વાતની તાહરા બાપ બંધી તલ્લાસ કરયા કરશે હાલ તુરત તો તુ તો તાહરે પાછો મીટ ફરીને પોહોરી જા તુને જરા બી વાત કરાવા કે ઉસ્કેરાવા દેવાની, તાહરા કાકા કેહેતાના કે ડાકટરોએ સખ્ખત મના કીધેલી છે"

અને બછુ પણ ચુપ રહગો તેને તો સોહલીનુ કહેલું કાઈ સહુમજ્જ પડી શક્યુ નહી, પોસાગીર કોણ ને વાત શી? તે ઘરડા વાદરને તો ફક્ત સહુમજમા સહમજ એટલુજ પડી શક્યુ કે સોહલીના જવાન જાનપર ટાપનાર—તે હરઅ-બેર ગણત્રી અને ઉમદ કરતો રહગો હતો તેમ—રૂસ્તમ હનોજ નહી, અને એ બાતમી મલતા તે ઘરડા વાદરના મુવેલા માબાપ જાણે નવેસરથી અને પાછા ફરીથી મરી ગયા!! તે ખરેખર નાઉમેદીથી એટલો બધો ડવાયો અને જખમાયો કે રતઇને લગતો તે પોસાગીર કોણ તે પણ સોહલીને પુછી લેવાનુ તેને મુતલગ ભાણ થયુ નહી, અને ત્યારે ભીખાઇએ તેની એ એખબરીનો લાભ લઇને તે વાત તુરત વેળા તો ઉપર મુજબ ઘણી ગીફ્તથી ઉડાવીજ દીધી

તેહેમીને પણ તે ગમ્યુ સોહરાબને એટલી બધી વાત કરાવામા આવતી હતી તેથી તે ઘણી મનથી વીહીલી વીહીલી પડતી હતી, અને તેથી આ તક મલી જતા તેણીએ બછુને બછુદ થઇને બલ્કે હસ્તાં હસ્તા પોતાના ન્હાના નહાના હાથોએ તેનુ મોટુ દાબી દઇને ફરજ્યાત ચુપ કીધો

મગર એમ છતા, બછુ મુતલગ મનાયો નહી તે પોતાને ઘર એવડા દરાવથી પાછો ફરયો કે જાન જાય તો બલાસર, પણ તેણે સોહલી ને તેહેમીના લગનને વાસ્તે પોતાની બાહલી કદી આપવીજ નહી! તે કસાઇ જેવો કરપીણ ભાઇ મેહેરુલીનો

સદાનો શત્રુ હતો અને તેને હમેશનો ધીક્કારનાર હતો, પણ બની શકે તો ગઈ રાતના એ બનાવ પછી હવે તે ગરીબ મેહેલ્લીનો વધારે ને બેવડો શત્રુ થઈ લાગ્યો હતો, સબબ મેહેલ્લીના દીકરાઓ તેની આખમા ઘણા ખુચ્યા તેને ત્યાં તો નામ દેવાનો ફક્ત આ એકજ દીકરો હતો, કે જ્યારે મેહેલ્લીને ત્યાં તો તે કેહે તેમ-"ગોધા જેવા જોરેમદ" મેહેલ્લીના માથા ઉપર વારેના ચાર ચાર દીકરાઓ તેની બાજુ થઈને ઉભેલા હતા, અને તે વાત મેહેલ્લીનો વધારે કરડો શત્રુ થવાને વાસ્તે તે દીવાનાને એક ઓર બી વધારે જોરાવર કારણ થઇ પડયુ! તેને ત્યાં તો એકજ દીકરો, અને જો તેને કઇ કશુ થયુ તો આય ગીધની કાની ટાપીને પકાઇ રહેલા મેહેલ્લીવાળા "ચાર ચાર ભુખરીઓ" પેટપર હાથ પસવારીને સોહલ્લીનો વારસો જમી જવા દાત ઘસતા તૈયાર બેઠેલા હતા, કે જ્યારે વળી મેહેલ્લીને ત્યા તો એક મરે તોબી હજી એક બે ને ત્રણ બીજા બાર હાથ ને બત્રીસ દાતના દેવબદો બાકી રહી શકે એમ હતુ!! એ ઉપરાત મેહેલ્લીની બઇરી થતી પણ તેની છાતીમા ઓછી ખુચતી હતી તેમ ન હતુ કેવી નમાની-કેવી ભલી-કેવી સુઘડ કેવી સાહલેસ-કેવી હુશયાર!! તે કુટુંબ કબીલાવાલા મોટાં ઘેરના રાહનુમા બીરેસ્તાની અદાથી તે ત્યા હુકમો આપતી અને તાબેદારીભરયુ કામ લઇ શકતી જણાતી હતી! તે વળી પોતાના ધણીપર જાનોનીસાર મરવાવાલી હતી અરે, બજીએ બલાપાથી માથુ કુટયુ કે તેની બીખઇ અને મેહેલ્લીની મીઠા વચ્ચે તો બેહેસ્ત દોજખ જેટલો તફાવત એક આધળો વટીક જોઈ શકે તેમ હતુ!

તે છુટો એટલામાટે અદેખાઇથી જલી ગયો ત્યા બહુજ

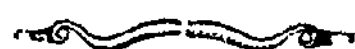
તેને જલાવી નાખવાને જોઇએ તે કરતા જ્યાદા હતુ તે બચરવાલ માબાપનુ એક કેવુ સુખી ને સપીલુ કુટુબ હતુ! કેવુ કેળવાયલુ!! જ્યારે બજી ભાભરા ભુત જેવો છેડાયલો અને ખીજવાયલો સોહલીનો પત્તો મેળવવાની મકસદથી મેહેલ્લીને ઘેર પોહોચ્યો ત્યારે તેહેમી-તેણે જોયુ હતુ કે-પ્યાનાપર બેકેલી હતી, અને રૂસ્તમ તેના મ્યુઝીકના પાના ફેરવતો તેની પડખે ઉભેલો હતો વળી બીજા હાથપર મેહેલ્લી એક મોટી સુખકારક આર્મચૅરમા આરામથી અલેટાયલો હતો, કે જ્યારે મીઠા તેના પાસામા બેઠેલી હતી, અને બીજા છોકરાઓનો એક ગ્રુપ, ખટકે ખટક વેરવીખેર, ધ્યાનથી તેજ મુજબ તે મ્યુઝીક સાભળતો અને તેની મોજ ભોગવતો ચુપચુપ બેઠેલો હતો, અને એ બધુ આપણે પુછીશુ કે તે કપટી આસામીને નીગરા અને કપટથી ઘેલો કરી મુકવા શુ બસ નહી હતુ?

ખરૂ કહીએ તો, પેલા હાથપર, આ જે કાઇ બધુ બન્યુ હતુ તેથી મેહેલ્લી અને મીઠા પણ જોઇએ એટલા ખુશી નજ હતા સોહલી ગમે એવો ભલો હતો, તોપણ બજી જેવા એક માહ કપાત્ર આદમીનો તે એક દીકરો થતો હતો, અને બજીના બાયસથી મેહેલ્લી તેને પોતાનો દામાદ કરવા જોઇએ એટલો ખુશી ન હતો તે તો અવલથીજ એ લગનની વિરૂદ્ધ હતો, અને તેહેમીને એ લગન બાએની ધટીટ મના પણ પુરતી સખતાઇ સાથે તે આ આગમચ પુરતી કરમાવી ચુક્યો હતો, પણ આદમીનુ ધારયુ બધુજ જો બનતુ ને પાર ઉતરતુ આવતુ હતે તો ખુદાની ખુદાઇને જાણને અને પીછાણતેજ કોણ? સરજત અને સજોગોએ, તેથી, આપણે જોયુ તેમ તદન નહી ધારેલી વલાણ લઇ લીધી હતી, અને સોહલી

બીમાર થઇને તેમનેજ ઘર સાજો થવા આવ્યો તે એક એવો સુભાગ્ય બનાવ બન્યો કે જેણે મેહેલ્લી અને મીઠાંને તેની પક્ષમા જાણે ફરજ્યાત એકદમ જીતી લીધાં,

એ વખતે લોકોમા એ હોનારતના સબધમાં ઘણી ચકચાર ચાલી રહી લોકનાં મોહનાં કોણ પકડે? લોકોએ તો એકના ચાર કીધા, અને ગરીબ મેહેલ્લીના જુના જખમો પાછા દુજતાં અને વેહેતા બનાવ્યા પરવારતાને કાંઇ કામ ધધો બી તો જોઇએ કેની? દોજખી નીદાખોરોનો એક વર્ગ એવો આવે છે કે જેઓને કોઇનુ બુરૂ બોલવામા અથવા બોલાતુ સાભળવામા જે કીસમની મજાહ આવે છે તેવી મજાહ જીદગીમા બીજા કશાંથીજ તેમને આવતી કે મળતી નથી, અને તે ઝેરી જબાંનના લબાડોએ બીનદેહેસ્ત બુમ ઉડારી કે મેહેલ્લી પૈસાટકાના સપાટામા આવી ગયો, એટલે ભાઇનો દલ્લો હાથ કરવાની મતલબથી તેણે ગરીબ સોહલીનુ કાટલુ કાહરવા આગળ રહીને રૂસતમ પાસે તેને કુવામા ફેંકાવી દીધો, અને પછીથી પોલીસમા લાગવગ લગરાવીને બધુ દાબ-દબાણ કરાવી નાખ્યુ અલબત સહમજદાર વર્ગ એ હેમક વાત બધી હસી કાહડતો રહયો, પણ કીડાઓની કીસમે ઉભાઇ જતો અભણ ગરીબ અથવા ગલીચ વર્ગ એ બધુ માનતોજ આવ્યો, ને તે અફવા જ્યારે મેહેલ્લીને કાને પુગી ત્યારે તે સ્વભાવિક ઘણું દુખ પામ્યો

પ્રકરણ ૨૭ સું.

એ ચરચાએ, વળી, વરસોથી વીસરઇ ગયલી પેલી બજીની આગલી બહરી બપઇની વાતને પણ નવેસરના જોશથી પાછી તાજી કરી તે જોતા જોતામા ગુમ થઇ ગઇ હતી અને વરસોથી તેનો કશોજ પતો નહી મલી આવતા તેને મુવેલી માનવામા આવતી હતી તે ગડબડ ઘોટાલામા પણ મેહેલ્લીનો હાથ સીધી રીતે નહી તો કોઇ આડકત્રી રીતે હોવાનુ તે વખતે પુરવાર થઇ ચુકયુ હતુ એમ પાછુ છચોક બોલાતુ રહયુ, અને તે દરમ્યાન ભલી મીઠાંનો સાહરો અને સખ્યારો નહી હતે તો ગરીબ મેહેલ્લી આ ગલીચ નીંદાના બોજ તલે જરૂર હડબડી જતે એમ માનવામા કશોજ સદેહ નથી

સોહલી એ પછી સાજો થયો દિવસોપર દિવસો ગબડી ગયા, કે જે દરમ્યાનની મેહેલ્લીના ઘરવાલાઓની દરબાહર કાલજી અને મીઠ્ઠી તેહેમીની વગર ઠાકવેની ખતીલી સારવાર હેઠલ તે વાહાલો જવાન જલદીજ પાછો આબખો ને સમો થયો તે એ અરસામા જાણે મેહેલ્લીનાંજ કુટુબનો એક થઇ ગયો હતો ! તે હરહાલ ચોહાવાજોગજ એક જવાન હતો, અને તેથી તેના અનેક સદગુણો મેહેલ્લીને ત્યાના એ ટુક વસવાત દરમ્યાન બી અજવાલામા આવતા તે ઘરના નાહના મોટાઓ માથી કોઇ એક પણ એવુ ન હતુ કે જેને તેને માટેનુ ખરા જીગરનુ હેત અને માન બરપા નહી થયુ હોય

"દીકરા, તાહરા બાપની રજા લે," મેહેલ્લી સોહલીના આતુર સવાલના જવાબમા તેને કેહેતો હતો

તે (સોહલી) પોતાને ઘેર જવા નીકળ્યો હતો તે હવે સદ્દતર સાજો થઇ ચુક્યો હતો, અને પોતાના ગરીબ કાકાને બોજો થઇને ત્યાં વગર જરૂરે બીચડો ખાતો પડી રેહેવા, તેથી, તે પોતાનાં મનને સહમજાવી શક્યો નહી તેણે એટલામાટે ડાક્ટરની રજા મેલવી લીધી હતી, અને હાલમાં તે પોતાને બંગલે પાછો ફરવા તૈયાર થયો હતો તેને લેવા તેની જોડીની ગાડી બારણા આગળ આવી ઉભી હતી

તેણે કાકાને પોતાનીપર થયલો સેહેકડોનો ખરચ ભરચડી ભરચડીને આપવા કાહડ્યો હતો, પણ તેણે તેમાથી એક પાન-પાવલો બી લેવાને સાફ ના પાડ્યુ

'જેવા મને મારા પોતાના દીકરાઓ તેવો મને તુ," તે હેતવતો કાકો હસીને તેને કેહેતો હતો પૈસા બદલ પોતાનાં ભાઇ બેહેન અને બપરી છોકરા તો શુ પણ પોતાનો જાન વટીક ફડયે મેર વેચી નાખવાને રાજી થાય તે કીસમનાં લોભ્યાં કમીનાઓના વર્ગ માહેલો મેહેલ્લી એક ન હતો, અને લારે લખ્ખો હેસાનો સાથે તે મકાન સાજો સમો છોડી જવા તૈયાર થયલો સોહલી, ગોદમા નેહેમીને લઇને, હાલમા મેહેલ્લીની રૂબરૂ ચાહવા આવેલો, તેઓના લગન માટે તે બુઝોર્ગ કાકાની રજા અને બાહલી માંગતો ઉભો હતો

"દીકરા, તાહરા બાપની રજા લે,' એ ઉપરથી ઉપર મુજબ મેહેલ્લીએ જવાબમાં કહ્યું

"માહરા પપાની રજા તો ખરીજ, ને તે હુ મોરે વેહેલ્લે જરૂર મેલવી શકશ એની મને ખાત્રી છે, કાકાજી," સોહલીએ સહમજાવ્યુ, "પણ તમે, મુરબીજી કાકાજી, તમારી રજા અમુને આપી રાખશો તો અમારા જીવને બેવરા ધીરજ રેહેશે"

"ત્યારે અમાગી તો જા–તુને પુરેપુરી રજા છે," તે કાકાએ હસીને હેતથી કહ્યુ, "તાહરા કરતા વધારે લાયક જમાઇ અમોને કોઈ મલવાનોજ નથી"—અને ત્યારે તે ભલા માબાપની રૂબરૂ સોહલીએ મધુરી તેહેમીના કપાલપર વાંકો વલી એક મીઠી કીસ કરી, અને પોતાને મલેલા એ મોહબતમય પરવાનાપર જાણે ત્યા ને ત્યા તાબરતોબ તેણે પોતાની મોહર કરી!

તે ઉલટભેર અને આશાવત એ પછી પોતાને બગલે પાછો ફરયો

તને હવે ઘણી ખાત્રી અને ઘણી હીમત આવતી હતી કે તેનો ઘરડો બાપ તેઓના એ ધારેલા કાજપગરન માટે હવે તો જરૂર મનાઇ જઇ શકશે, પણ નહી? તે ભાઇ નહી પણ ખરો કસાઈ હતો, અને એક કસાઇજ પુરવાર થયો પરવર દેગારની પેદાયશમા તરેહ તરેહવાર ગકમના આદમીઓ બની શકે છે, અને ખરાજ જીદ્દી, કપટી અને ખવીસ જેવા ખારીલા જે થોડાક આસામીઓ દુન્યામા ખરેખર થઇ શકે છે ને માહેલો આય ઘરડો વાદર એક નાતમ નમુનો હતો!

તેણે વણાજ ઝનુનથી અને તેટલાજ ગુસ્સાથી સોહલીની કાકલુદીના જવાબમા સાફ નાજ કહ્યુ

"એ આખુ કુટબ ખુની છે" તેણે પોકારીને કહ્યુ "એ એકકેએકના હાથ લોહીમા લપટાયલા છે, અને તેવા કરપીન કજાતોને ત્યા હુ તાહરી સાજવારી કદી બી થવા દેનાર નથી!"

સોહલીએ વણો બી સહમજાવ્યો, મનાવ્યો, પટાવ્યો, ફુસલાવ્યો—પણ સવળુ વ્યર્થ! તે બુદ્દો મરતા એકનો બે નહી થયો ના તો વળી તે મરીને માચરો બી ખાલી કરતો

હતો! ખુદાને ઘેરથી અમ્મરપતો માંગી લાવ્યો હોય તેમ, નજદીક હેસી વરસની ભરતીમા ભરાયલો હોવા છતાં, તે હજુ આસાન જીવતો અને તે ગરીબ છોકરાઓને સતાવતો રહયો હતો!

લોકો એ કારણથી ગરીબ મેહેલ્લી માટે ભેવડુ ખુર બોલવા ને ધારવા લાગ્યા રતઇ સાથે સોહલીના નકકી થયલા કારજની વાત તો રફતે રફતે બોલાતી હવે બધ થઇ ગઇ, અને તેહેમી સાથના નકકી થયલાં કારજની વાત વધના જોરથી ફાતી નીકળી, કે જ્યારે લોક ઘણુ તાજુબ થતુ કે એવુ તે બજીને શુ એક વેગ વાલવાનુ કારણ મળેલુ હોવુ જોઇએ કે જેથી તે બુટ્ટો પથ્થરે મારયો પણ હજી એ વાત માટે એકમત થઇ શકતોજ ન હતો?

તેઓ ખભા ચટાવતા એજ શુ પુરતી પુરવારી નહી હતી કે મેહેલ્લીનો હાથ બપઇના ખુનમા ખરડાયલો હોવોજ જોઇએ?

મેહેલ્લી પોતે, એમ છતા, ચાલી ચલાવીને એક દહાડો બજીને મનાવા ને સહમજાવવા આવ્યો તેની શરમભરેલી બજદાઇને લીધે બચ્ચા બીચારા હલાક થતા હતા તેથી તેનો જીવ જલી જતો હતો વાસ્તે પોતે હડધુત થવાના જોખમે વટીક તે ચાલી ચલાવીને બજીને મલવા આવ્યો

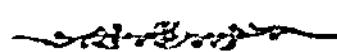
તે સીધો પાધરો બજી બેઠો હતો તે ઓરડામાજ ચાલ્યો ગયો તે સારી રવેસે જાણતો હતો કે જો તે બહાર ઉભો રહીને કોઇ નોકર પાસે પોતાનુ નામ મોકળે અથવા અદર આવવાનુ પુછાવે તો તેને મલવા થકી તો બજી જીવ છીકાતીને તરત નાજ કેહેવડાવે!

બજી તેને, એટલામાટે, અચબુચ ને તદન નહી ધારેલો

આગપર ધસીને પોતે બેઠો હતો ત્યા–ને ઓરડામાં એકદમ આવી લાગેલો જોઇ ઘણુ હેરત થયો તે હબની ગયો, અને તેને જોતાં સાથે એકદમ પોતાની બેઠકમાથી બીજીજ પળે ચમકી ઉઠયો

પ્રકરણ ૨૮ મુ.

બજી એક જગલી ભુડની માફક ઘુરકયો

મેહેલ્લી ચાલી ચલાવીને તેને મલવા આવ્યો અને આગળથી અદર નામ મોકળવાના સરેસ્તા મુજબના કશા બી નાજીમતવાજ્તે વગર, તે જ્યા બાગમા ઉઘડતી બારી આગળ પોતાના ઓરડાના એકાતમા એકલો ઝુરણઝાફણ બેઠેલો હતા–ત્યા તક ધસારો કરતો ઘુમી આવ્યો તેથી તે ડોકરો ઘણો અજબ થયો

"હુ આપરા છોકરાઓ વાસ્તે તમારી સાથે બે વાત કરવા આયોછ, બજી" મેહેલ્લીએ આવતા સાથે ધેરીતોબારીનો થઇ જતા કહ્યુ તેણે પાઘડી કાઢીને બાજુમાની એક ટીપોય-પર મુકી દીધી, અને જેમ આણબોલાવ્યો આવ્યો હતો તેમજ, બજીના કેહેવાની વાટ જેયા વગર, વચમાની ટેબલ આસપાસ મેલેલી ખુરશીઓમાની એક ઉચકી લઇને બજીની આમચેરની લગોલગ જગ્યા લેના ને ગોઠવાતા તેણે કહ્યુ, "તમારી એક નજીમ ને નજીવી જેવી જીદને લીધે આપરા બીચારા જુવાન જમાન મરચ્યાઓ નાહક હલાક થાયછ! હવે એમા હાસલ

શુ ? આપરે બધી ગેઇગુજરી અરસપરસ ભુલી જઇને મોહબતથી પાછા મલતા થઇ જઇએ મે જુવાનીમા તમારા પૈસા ઘણા ઉડાવ્યા, ને તમોને માહરા દેવા ઘણા આપવા પરવાથી માહરીપર તમોને ઘણો કેહેર છુટો એ બધી માહરી તકસીર હુ ખુલ્લા ખાલેશ દીલથી એકદમ કબુલ રાખુ છ, પણ હવે આવા સજોગોમા બી આપરે મલતા ભેટતા નહી થઇ જઇએ એ તો હુ મનસનીથી માનુ છ કે મરગરજાન ગુનાહનુ કામ છે !"

"હવે જાની ગુનાહ ને સવાબવાલા !" હવે બજીનુ એકદમ ઉભરાઇ ગયુ તે આટલો વાર વેર ચુપ બેકો હતો, કેમકે તેની તો અજાયબીજ નહી ભાગતી હતી વરસોના વરસો પછી મેહેલ્લી તદન નહી ધારેલો ને અણબોલાવ્યો એ મુજબ તેને ત્યા ધસી આવ્યો એ કાંઈ તેને એટલુ અજબ કરનારૂ ને ગભરાવનારૂ થઇ પડયુ કે થોડો વખત તક જાણે તે ઘરડા વાંદરની જબાંજ બેચાઈ ગઇ!

"મોટો સવાબનો ટોસો હાસલ કરવાવાલો આયોછ! તે ડોસાએ જારી રાખ્યુ "તાહરા પાપના પોથા બધા ખુલ્લા કરસ તો ફીકુરી બી ફાટી જસે તેનો અહી આંયા અગાઉ કઇ વીચાર બી કીધોતો કે?"

"એવાં તે મહારા શુ એક પાપ છે જે?" મેહેલ્લીએ હજી પુરતી નાંખતી સાથે હસીને પુછ્યુ

"યાદ દેવરાઉ ખરો કે?" બજીએ કીના અને કપટથી બખાલ્યુ, "મહારી જુવાનીમા પેહેલવેહેલ્લુ જે કાજ નકી થયુતુ તેમાં દગા ફટકાથી ભગાણ પરાવનાર તુજ દોજખી કે કોઇ બીજો? બીજી મરતબા, તે પછી, પેલી બપઇ સાથે મહારૂ કાજ નકી થયુ ત્યારે બી તે આગલા કાજને લગતુ

તાહરૂ પાપ કબુલ કરીને એ નવું કાજ બી ભંજાવી નાખવા તૈયાર થયલો તુજ કમીનો કે કોઇ બીજો? તહારા પેલા રાઉસ દોસ્ત નસલી રાજા આગળ કલબમા એક દહાડે એ બધા ગલીચ એકરારો કરનાર પાપી પલીદ તુજ કેની?"

મેહેલ્લી આ ટીપણુ સાભળતા જરા જ ખવાણો થયો તેણે તરત જોઇ લીધુ ને યાદ કરયુ કે બજીનુ બપઇ સાથે કારજ થવાનુ કલબમા તેને લખાઇ આવ્યુ હતુ તે દરમ્યાનમા, વરસોની વાતપર, નસલી રાજા આગલ તે એક દાહાડે એ બધુ પતરાજીનુ બોલ્યો હતો ખરો, કે જે પેલા મોહલુ દાવર ઉર્ફે કલેજાફેરોસે અજાણો થઇને બધુ સમજી લીધેલુ હોવુ જોઇએ, અને પૈસા બદલ પોતે વેચઇને તેણે પછીથી બજીને એ બધી બાતમીઓ આપી દીધેલી હોવી જોઇએ, અને ત્યારે બજી તેના સામે કીના અને કપટથી એટલો ઉસ્કેરાયો તેમા કાંઈ અજબ થવા જેવુ હોય?

"હુ એ બધુ નામુકકર નથી જતો, બજી," મેહેલ્લીએ, એમ છતા, હુજી નાખતીથીજ તેને સમજાવી લેવાની કોશેશ કરતા કહયુ "ખરૂ કેહુ તો તમારા પેહેલા કાજમા જે મે ભગાણ પરાવ્યુ તેમા તો તમારૂ ભલુ કરવાનીજ માહરી નેયત હતી તે ઓરત આપરા ઘેર લાયક નહી ઉતી તેની ચાલ-ચલણ વીષે મને ઘણી પકકી માહીતી મલેલી ઉતી"

"એ બધુ વાહીયાત છે, ચુપ કર!" બજીએ છેવ છકા-ટયો. "માહરા પણવાથી તારો ચારસો લુટાય તેથી તુ ઠગારો લુચ્છો મને પણવા નહી દેતોતો એજ ખરી વાત છે"

"ચાલો વારૂ, એમ તો એમ! હવે એટલુજ કેની?"

"એટલુ તે કેમ છે? હજુર તો ઘણુ છે!" બજીએ

એક સરપને મલના આવતા સણસણાતથી કહયુ, "પેલી માહરી ખોટી સહીની ફૉરજરી કીધીતી તે કાય ભુલી જાયછ?"

"તે તો તમે જાણીબુજીને ખોટુંજ ગરે પરોછ, ને તેને વાસ્તે દાદારને બાર નમુને જવાબ દેવો ઘણો ભારી પરસે," મેહેલ્લીએ હવે જરા ઉસ્કેરાતા ને ગરમ થતા કહયુ

"ને બપઇને ખુમ કરવામા બી તહારો હાથ ઉતોજ નહી કે? તે બીચારીનુ ખુન બી નામુકકરજ જા ની? તે વાતમા બી તહારો કશો હાથ ઉતોજ નહી એમ ખુલ્લો નનનોજ વાસ ની?"

"એક લાખ વખત નહી," મેહેલ્લીએ વધતો ઉશ્કેરાતા કહયુ, "એ બી તમારૂ માહરીપર એક ગલીચ અને ઘણુ જબુન તોહમત છે તે ઓરતને રીફ્રૂ થતુ તુ એ વાત તો તમો કબુલ કરોછ કેની? કાંય નહી ત્યારે તે એવા કોઈ એક અચબુચ થયલા 'ઍટેક'ના ઝનુનમાં કેઠે ચાલી ગઇ હોય, અને એ રીતે કેઠે જઇને પુરી થઇ ગઇ હોય?"

"અને ત્યારે તેની લાસ વટીક હાથ નહી આવે—એમ કે?" બજીએ વળી એક જગલી હેવાંનની રવેસે કપટથી ધ્રુગ્કીને કહયું "જા—જા, કમીના, હવે એવા ગ્રેલા ગાડા લેપગ લગાવીને વધારે મને ખીજવ ના ઉપરથી ખોદાય ઉતરી આવશે તોબી હુ તો એ તાહરી બધી બેહુદી વાત માનવાનો કે તુને એ વાસ્તે માફ કરવાનો નથી"

"નહીજ?"

"નહી! અને નેથી આયોછ તેવો હવે આબરૂ ઇજતમા અહીંથી પાછો ચાલ્યો જા," બજી કસાઇએ ઠગવથી કહયુ

"જો—ખુદાને વાસ્તે એમ ના કરો! એમ કરીને તમે

શુ સાર કાહારવાના ને હાસલ પાગવાના છેઓ?" મેહેલ્લીએ ઘણી બી વિનતીથી સહમજાવ્યુ, "આપરે એ લરી મરશે તેમા નીરદોશ બચ્ચા બીચારા કાય હલ્લાક થવા જોઇએ? લેવો— માહરો હાથ કબુલ રાખો ને મને માફ કરો."

મગર બજીએ મોટા તુચ્છકારની એક અવાજ સાથે, મારીની નલાગારીમા, ઘણી મોહબત વચ્ચે તેની આગળ લબાયલો તે હાથ પોતાની બાજુમાથી દુર ફેકી દીધો.

"મને વધારે ઉશ્કેર ના!" તેણે ગુસ્સાથી બરાડ મારી પોતાની બેઠકમાથી ચમકી ઉઠતા તે રંગેરંગ ધ્રુજતા કહ્યુ, જા. હવે ભરયા ભારમા તાહરૂ અત્રેથી કાડ કરી જા હુ તુને માફ કરીને તુને કે તાહરા દુકતાઓને કદી બી માહરા અનલગમા પાછો દાખલ થવા દેવાનો નથી ચાલ, ચાલ્યો જા!"— અને કેહેવાને અજબ જેવુ છે કે તે ઘરડાએ અજબ જેવા ઝનુનના જોશમા ખુરશીપર ગોઠવાઇને બેઠેલા મેહેલ્લીનુ પાખડુ વટીક પકડીને તેને બહાર ખેચી કાઢયો, અને વળી બારણા તરફનો, એક ઘાટકી ધક્કો મારયો.

મેહેલ્લી હવે તેથી ત્યા થોભ્યો નહી તેને થોભવામા સાર કે ગોભાજ નહી રહી તેનો પીત્તો ઉછળી આવ્યો હતો. અને તે કાંઇ વાકુ ટીકુ ધીરજ ખોહી દઇને મોમાથી બોલો દીએ તો તેઓ બને હાથોહાથ થઇ જાય એવોજ બધો મામલો હતો એટલામાટે તે બીચારો જ્યાદા કશુ બોલ્યો વટીક નહી તે ફકત લોહીનો ગોટ ગલી, ગુપચુપ, હેરાન પરેશાન અને રડમસ, એવા એ કસાઇ સરખા ભાઇની આ કીસમની સખ્તાઇ ઉપર મનથી સદહજાર લ્યાનત વરસાવતો, નાઉમેદ, બજીનો ઓરડો છોડી ગુપચુપ બાહેર ચાલતો થયો.

પ્રકરણ ૨૯ મુ.

તેને ઓટલાપરજ સોહલી મલ્યો

"કાય, કાકાજી, પપા કઈ સહમજ્યા કે?" તેણે આતુરતાથી પુછ્યુ.

"એ શુ સમજતોતો, દીકરા, એનુ કપાર?" મેહેલીએ ઘણા ગુસ્સા અને ખીજવાન વચ્ચે કહયુ, "એતો જીવસે જાગશે ત્યા સુધી બધાને સતાવસે"

"પણ લોકોમા આપરી હગી થાયછ!" સોહલીએ ભવાંપર ગુસ્સાનો ચીલ્લો ચહરાવીને કહયુ, "એવણને શુ છે? એવણની એવી બેહુદી હઠના લોકો તરેહવાર ને મન ભાવતા મીનીગો ઉડાવેછ!"

"ડાન્ટ હૅલ્પ, માઇ બૉય, લોકને બોલવા દે," મેહેલ્લીએ નાચારીથી કહયુ "આપરે આપરૂ બનતુ કરી જોયુ હવે તો એ છે ત્યા સુધી હુ જોઉછ કે એ લગનનો ખ્યાલ કરવો બી બેવકુફી છે"—અને સોહલીને ઉતાવલમાં શેકહેન્ડ કરી તે ઘણી દીલગીરી વચ્ચે ત્યાથી તે પછીથી તરત જતો રહયો

રાત પહેલી હતી બતીઓ તરતની થયા પછીથી બજી પોતાના ઓરડાના સાતીતા ખુણામાની ઇઝીચૅરમા અરધા અધારા વચ્ચે ઍકલો બેઠેલો હતો તેના ઓરડાની ગૅસ ધામી આચે બલતી હતી

સોહલી થોડોક વખત આગમચનોજ ત્યાં આવી ગયો હતો, અને તેણે એ બુઢાને સહમજાવવાને વાસ્તે ફરીથી અને ફરીથી ઘણી જેહમત કરી જોઇ હતી તેણે દાખલા દલીલો સાથે તકરાર ઉઠાવી, અને અનેક મુદાઓ મેલવીને તે બુઢાને મનાવા જોગી ઘણી એક મીનત કીધી, પણ તે સઘળું પથ્થર પર પાણી રેડવા જેવુંજ મિથ્યા પુરવાર થયું–એટલે સુધી કે તેણે છેલ્લે અંતે ખીજવાઇને સોહલીને હડધુત કરી પાછો પોતાની આગળથી કાઢી વટીક મેલ્યો

તે પછી, ઉપર કેહેવા મુજબ, તે અરધાં અંધારા વચ્ચે એકલો પડેલો હતો તેટલા તેની બારીની પાસે કાંઇ ખખડાટ થયો, અને તેણે આંખ ખોલીને જોયું તો તે અંદર આવનાર કોઇ ઓરત હતી!

તે ક્યાંથી આવી? બારીએથી કુદીને આવી કે બારણામાં થઇને આવી? તે કોણ હતી?

બુઢો પેહલા તો સહમજ્યો કે તે બીબાઇ હશે, અને તે પોતાના દીકરા તરફથી વળી વકીલ થઇને તેના લગનનુંજ મોસારું લઇ આવી હશે

પણ નહીં ખરેખર તો તેને વિચાર કરવાનો વખતજ મલ્યો નહીં! તે અબળાએ ઝપાટામાં જઇને ગૅસ એકદમ વધારી અને તેજ કરી અને ત્યારે તેણે જોયું કે તે અબળા પોતે દેખીતી કાંઇ પરાઇ હતી, તોપણ તેની ચાલ ટાલ અને ચેહેરો વિગેરે સઘળું તેને કાંઇ ઘણું ધ્યાનમાં આવતું હતું!

તે પોતાની ખુરસીમાં અલેટાયલો હતો તે હવે ચમકી ઉઠીને બેઠો

“તમે કોણ છેઓ? અહીં શું માગોછ? અત્યારે એક-

દમ રજા વગર અંદર કેમ ઘુસી આયા ?" તેણે તકાજો કરીને પુછ્યુ

તે બૈરી મોટે સાહદે તુચ્છકારનુ હસી

તે કોઇ ચીંહડેહાલ કે ભમાતુ જેવી ન હતી, અને તેનો પગથી માથા સુધીનો પેહેરવેશ પુરતો સુઘડ અને ઠીકઠાક હતો

"મને ભુલી બી ગીયા કે બજી ?" તેણીએ તુચ્છકારનુ હસતા પુછ્યુ "તમે પોતે પોતાના હારકાં પાસરા બી ઓળખી નથી શકતા કે શુ ?"

"પણ–પણ તુ કોણ છે ?" બજીએ વધતા ગભરાતમાં ઉભો થતા ને તોતરો બોબરો થતા પુછ્યુ. "તુ – તું શુ બપઇ છે ?"

"હા, હવે તો ઓરખી કેની ?" તે નવી આવનાર જે કોઇજ નહી પણ બજીની વરસોપર અચાનુચ ગુમ થયલી આગલી પરણેતર બપઇ હતી તેણે પોતે બેસતાં અને બજીને પણ બેસવાની ફરજ પાડતા કહ્યુ, "પણ ચુપકા રહી જાઓ જરા બી ગરબર ના થવા દેઓ હું અહીં આવીછ એમ કોઇએ બી-અત્રે જાણવુ નહી જોઇએ, નહી તો મહારા કરતા તમારી ખરાબી ને ફજેતી ઘણી વધારે થઇ જશે જીવતી બૈરીપર બીજી બૈરી કરવાની સરકારમા સું સજા છે તે જાણોછ કેની ?"

બજી થથરી ગયો.

આ ધણીમુઇ આવીજ ક્યાથી ? તે કેહેવા શુ માગતી હતી ? વરસોનાં વરસો તક તે ક્યાં દટાઈ રહી હતી ? તે મુવેલાઓમાંથી તો પાછી નહી આવી હોય ? તે જીવતી હતી કે

મુવેલી? તે બપઇ હતી કે બપઇનો ભુત?

"તમે મને શુ એકદમ ખરેખર નહીંજ ઓળખી શક્યા, બજી?"

"બચ્ચીતજ નહી," બજીએ હજી પોતાની ભારે તાજુબીમાથી ફારેગ થયા વીના જવાબ કર્યો.

તે ઘણોજ ગુચવાયો ને ઘણોજ ગભરાયો આજે તેના ઘરમા એ શુ થયું હતુ? બધા નહી ધારેલા ને વરસો તકના નાબુદ થયલાઓજ કેમ અને ક્યાથી ઉતરી પડયાં હતાં? કાઇ દેવસ્થાન તો નહી ઉલટયુ હતુ? મેહેલ્લી એજ ઘીસમે આવીને મલી ગયો હતો, અને તેની પછવાડે વળી મુવેલાઓ વચ્ચેથીજ ફુટી નીકળી હોય તેમ રહી સહી આ બાપલાખાથી બપઇ પણ આવી લાગી હતી!!

"બીહો ના, બજી, હુ ભુત નથી માહરામા ફેરફાર ઘણો થયોછ, પણ હુ તમારી બપઇજ છેઉ" બપઇએ કહયુ,— અને ખરેખર બજીએ જોયુ કે તે ઓગતમા હદ વગરનો ફેરફાર થઇ ગયો હતો ને આગમા ઘણી કેલાઇ ગઈ હતી, અને તેનામા જે થોડો ઘણો ખુબસુરતીનો બાહર હતો તે બધો તમામ નાબુદ થઇ ગયો હતો તેના બાલ પાકીને સફેદ બરફ જેવા થઇ ગયા હતા, અને તે વરડી થઇ ગયલી નજરે આવતી હતી મગર પૈસા ટકાથી ને કશી રીતે મોહતાજ હોય એમ જણાતુ હતુ નહી તેના ચેહેરા તેમજ પોશાકપરથી જોઇ લેવાતુ હતુ કે તે મુફલેસી કે તગીમા હતીજ નહીં, અને તેથી હાલ કાઇ પૈસા ઓકાવવાની મતલબથી તે પોતાના એક વારના ભરથાર આગલ આવી હતી એવુ મુતલગજ દેખાતુ ન હતુ

"તુ શું ધુર મુકવા અહી આવીછ?" બજીએ ગુસ્સાથી પુછ્યુ 'તુને કાંઈ સુધલો છે? તુને તાહરૂ પોતાનુ ભાન છે? માહરે ત્યાં બેરી છોકરા છે તેની તુને ખબર છે? તે લોક તુને જોશે તો માહરા શુ હાલ થશે? તુ ગેઇ તો હવે મરીજ કાય નહી ગેઇ ને મરીજ કાએ નહી રેહી?"

"હુ તેજ બધુ તમોને સાહમજાવા આવીછ," બપઇએ કહયુ "હુ અત્રે તમારી પરણેતર તરીકે જાહેર થાઉં તો માહરા ને ખાસકરીને તમારા જે ફેસ્તા ને ફજેતવારા થાય તે બધુ માહરા ખ્યાલમા છે, પણ તે ફજેતવારો નહી થાય એવી રીતે વરતવાનુ તમારાજ હાથમાં રેહમે હવે ત્યારે બેસો જરા નીગંત કરીને પાંચ મીનીટ, ને હું કેહુંચ તે બધુ ધ્યાનથી સાભગે!"

અને બજી બેઠો તે ગભરાયલો બીહીધેલો હબતેલો જેવો તેણીને શુ કેહેવુ હતુ તે અતી ઘણી આતુરતા વચ્ચે સાભળવા, તેના હુકમ મુજબ, છીવ ઠેડવી, છીપર જોહેમત કરીને જગા નીરાત કરી તેની સામે બેઠો!

પ્રકરણ ૩૦ મું.

તેની તો ગમે એ કરતા અજાયબીજ ભાગતી ન હતી એ મરી ગયલી, વરસોના વરસો સુધી ગુમ અને નાબુદ થઇ ગયલી, અચબુચ ઝબકી ઉઠીને ફુટી નીકળીજ કયાથી ને આવીજ કેમ? તે લોકોના મનમાથી ભુસાઇ ગયલી ને તેની પોતાની યાદમાથી વટીક ભુલાઇ ગયલી, દાબડામાના ભુતની

મીસાલે, મુવેલાઓ વચ્ચેથીજ પાછી ફરી હોય તેમ પાછી ફરીજ ક્યાથી?

"હું સોહલીના લગન બાબે તમારી સાથે વાત કરવા બલ્કે તમોને હા ભણવાની ફરજ પારવા આવીછ," બપઇએ હવે એ નવાઇ જેવી મીલાકાતને લગતી પોતાની મકસદપર એકદમ આવી જતા કહ્યું "તમે માહરા કેહેવાતા ખુન બાબે પેલા ગરીબ મેહેલ્લીને વરસોના વરસથી સતાવતા ને ગરે પરતા આયાછ તે ઘણું દોજખી છે. ને માહરા બુઢાપામા જ્યારે મે નેકીની રાહ, અખત્યાર કરીને માહરા આગલા નહી માફ થઇ શકે એવા પાપોના તોજેશ કરવા માંડીછ ત્યારે હવે એ ગેર-ઇનસાફ બાબે હું વધારે વાર ચુપ રહી શકતી નથી.'

મગર બછીને તો આ બધુ "ગ્રીક' હતુ! એ ધણીમુઇ કેહેતી શું હતી? એ કેહેવાજ શું માગતી હતી? તેના ને તેની ભીખઇના દીકરા મોહલી સાથે એને શું સ્નાનસુતક જે હવે વળી રહીસહી એ તેના લગનની "ગ્રીક" ઉપાડીને આ મુાસમે તેની પાસ જોરજુલમની 'હા' ભણાવા આવી હતી?

"એ બધી તાહરી નેકી ને ગુનાહની મબારા આગલ પત રહી મારવાનું રેહવા દે," હવે અને બછીનું ઉપડ્યું ને તે ઉબડ્યો "પેહેલ્લા મને બનાવ ને સમજાવ કે તું માહરૂ ઘેર-બાર મુકીને કીયા ભસ્તામા જઇને વરસોના વરસો વેર ફરતી રેહીતી? પેહલ્લે તાહરી વાત કર—પછી માહરી અને માહરાં ઘેરની વાતમા એમ ડાહી ડાગરી થઇને માથું મારવા આવજે. તુને ખબર છે કે મે તો તુને મુવેલી માનીને તાહરા દાહરા તોસા વરીક કરાવ્યાય?'

"હું તે જાણું છ,' સુધાગની અને નેકીની રાહ અખત્યાર

"મેં ખરેખર ઘણું ખમ્યું છ,' ગપઈએ જરા વારે ગમ ખાઈને કહ્યું "અમે ગીયા ને ગીયા એવી ફીસમે ગીયા જે જાણે માહરી અગ્ગજ ખુડી જાય ને માહરો પતોજ કોઈને હાથ લાગે નહી ને વખતે મને માહરી કાચી ઉમ્મરીએ તે બધું ઘણું મજાહનું મજાહનું લાગ્યું, પણ પછી જ્યારે હું છતી આખે આંધરી થઈ જવાની સજામાં ટેકેટેક મરઈ લાગેજ માહરા એ પલીદ પાપ બાબે માહરી આખ ખુલી ગેઇ, ને હાલ છેલ્લા ૭ વરસ થયા હું સખ્ખત નેકી ને નીતીથી રહેલી છેઉ મે માહરા ગુનાહની તોબ્બેગ ઘણી કીધીછ, ને મને લાગેછ જે પરવરદેગારે તે માહરી તોબેશ બાહાલ રાખેલી છે, વાસ્તે એક છેલ્લી નેકીના કામ તરીકે હવે હાલમા હું મોટ-લીના લગન બાબે તમારી 'હા' મેલવવા આવીચ '

"મોટી 'હા' મેલવવાવારી આવીચ!" બકુએ મોટા તુચ્છકારથી કહ્યુ

"હા કેહેવુંજ પરશે," બપઈએ ચમકીને દરાવથી કહ્યું તે ધણીમુઇ તો જાણે આજે મેહતાજી થઈનેજ ત્યા આવી હતી!! "તમારી મુડી મહારા હાથમા છે," તેણીએ જારી રાખ્યુ "મે અત્યાર વેર તમુને સતાવ્યા નથી ને હું માહરે સારગે મરી રેહીચ, પણ જો તમે મને જાહેર થવાની ફરજ પારશો તો હું તમારી જીવતી જાગતી વેરી તરીકે જાહેર થવશ મે તો એ વાતના સપન લીધેલા છે, વાસ્તે તમે અમથા રેટુ કરવાનુ છોરી દેઓ, ને હું સમજાઉચ તેમ સહુકથી સમજી જાઓ તોજ હું તમારો પીછો મુકશ ને અત્યાર વેર ખુણેખાચરે મરી રેહલી હતી તેમ માહરા એકાંતમા મરી રેહવા ચુપચુપ પાછી ચાલી જવશ '

“ઓ!” બાજીએ બરાડ મારી કશાથી નહીં પણ એ ભીક-રુથી તે ઘાયલ ને માહત થયો. તેણે પેલીની એ તકરારમા પુરતું વજુદ જોયું. એ તો એક એવી વાત હતી કે એક પોગ્યું બી સમજી શકે! એ તો તેજ થતું હતું કે જે અટકાવા તે એ લગન સામે અત્યાર તક અજાણ જેવી બાજીમાંથી આંખ આડા કાન કરી બેઠો હતો.

તેજ? તેથી બી લમ્બોવાર વધારે બત્તર! જો તે એ લગનને બાહાલી આપે તો “મોહુલ્લીની હુકતી” તેને ઘેર ગાજ કરતી ગણી બની આવી શકે ખરી, પણ તેનો વારસ ને તેની દોલતો મીલકતનો માલીક તો તેનો દીકરો મોહુલ્લીજ રહે કેની?. મગર જો તે એ લગનજ નાકબુલ ગણે ને સાચાની કેગવત બધઇ પોતાની હુકતી જાહેરમાજ લાવે તો પછી તો થઇજ ચુક્યું! મોહરાબ ગેરકાયદે ફરઝંદ કહવાવી, બરેબર પેલીએ બતાવ્યું તેમ, બેઉ મોહુલ્લીનાં ને મોહુલ્લીવાલાઓનાંજ કપાલમા બદનામ દેવાએ,—આ તે એ બાજી કબુલ કેમ બની શકે?

“શું કેહવું?” મપઇએ જરાવાર તગત પાછો તકાદો કીધો “હા કે ના જે તે જલદી બની દેઓ! તમો ના કેહો તેની માલમ આપણને બી દરકાર નથી. ના કેહવી હોય તો ના કેહો. હું અહીંથી જવજ તેવીજ મોહુલ્લી પાસે જવજ ને જાહેર થવજ ચ. તો તમે પોતે તેની માફ માગવા જાઓ, નહીં તો હું પોતે જાહેર થવા જાઉ. શીયું? શું? કહી દેઓ જે તે!”

આ તો ઘણી મુઠ જાણુ ઘેરે ચડી આવી હતી! આ તો ગજુપરજ ચડી હતી! બાજી દબી ગયો ને થથરી ગયો

"તુ ઘણી પાપી ઓરત છે, તુ પાપી પલીદ છે," તેણે નાચારીના મોટા નીસાસા સાથે કહયુ

"હુ પાપી ઉતી પણ હવે નથી,' બપઇએ સમજાવ્યુ "મે લીલીસુકકી ઘણી જોઇ ને હુ થેસઇ ઘરઇને હવે ડાહી પાકકી થયલી છેઉ તમોને આખ હોય તો તમારે જોવુ જોઇએ કે હુ કઇ માહરી પોતાની કોઇ મતલબ સાધવા અત્રે આજે આવી નથી મે તો સુધરીને ખુદાઇ રાહ અખત્યાર કરેલી છે, એટલે મને હવે માહરી પોતાની કોઇ મતલબ કાહરી લેવાની દરકાર બી પણ નથી. મેહેલ્લીને તમો મલતા થઇ જાઓ ને સોહલી તેહમીને પરણે કે નહી તે બધી વાત સાથે મને પોતાને કોઇજ સનાનસુતક નથી, પણ હું તો ઇનસાફને ખાતર આવેલી છેઉ ખરાનુ મારે તો ખરૂ કરાવવુ છે મેહેલ્લીને બીચારાને તમો મહારે લીધે વગોવ્યા કરતાથા તેને માથેન એ કાળી ટીલી ધોઇ કહરાવ્યા વગર માહરા જીવને ચેન પરર નહી તેથી હુ તો આવેલી છેઉ તમે ફકત એ છોકરાઓન લગન વાસ્તે હા કેહો ને એ લગન થવા દેઓ, પછી હુ તમારે રસ્તે આવવાની નથી સારે માઠે બી હું તમારે તાહા ફરીથી ફટકવાની કે દેખાવાની નથી. હુ આજવેર તમારે મન ને બંધી આપરી ઓલખપીછાણવાલી દુન્યાને મન જેમ મરી ગીએલી ઉતી તેમ મુવેલીજ રેહવશ હું આવીચ તેવીજ વગર ગરબર કરવે અહીથી પાછી જતી રહેવશ, પણ તમુને તમારૂ વચન તો પાલવુજ પરશે, ને તેની હુ દુરથી બી પુરતી તલ્લાસ રાખશ"

બજી માહાત થયો તે અતે તાબે થયો તેણે વિજળીને વેગે ઘણા ઘણાં પાટયા ગોઠવ્યા ને ઘણા ઘણા વિચારે મનમા

ફરી જોયા, પણ એકમાં બી તેણે પોતાની મતલબને પેશ પડતી ફાવત જોઇ નહી, એટલે હારીને, બીન્ન બીન્ન દુ:ખી થઈને બી, તેણે "હા" ભણવીજ પડી।

"જા, તાહરૂ કારૂં કર," તેણે ઘણાજ દુખી દેમાગે કહ્યું, "જા, હું એ લગન થવા દેવશ।"

"એમ નહી," પેલી ચરકશ તો હજી સામી થઇ। "તમારેજ મેહેલ્લીની પાસે માફ માગવા જવુ પડશે. તમે માફ કરતા ને માફ માગતા જાઓ. "વધતા વિચારે મને એજ ગમ્યુ" એવું બાહાણુ ચલાવજો, ને તે વાસ્તે તમે સહુવાર ને સહુવાર મેહેલ્લીને તાહાં જશો એવા પાક પરવરદેગારના પવીત્ર નામના કસમ ખાઓ।"

"જા, બાપુ, જા, મર, હું કસમ ખાઉં છ," મુશકીલથી સાંભળી શકાય એવા દબાયલા અવાજે બહુએ કહ્યુ—અને બપઇ હવેજ પુરતો સંતોષ પામેલી દેખાઇ.

તે હવે જવા ઉઠી.

"હું જાઉં છ ત્યારે," તેણીએ કહ્યું. "ખુદા હવે તમારી જૈરીના બાકીના દાહાડામા તમને બધુ સારૂજ સુઝાડે! મેહેલ્લી સાથની એ વેરઘી અદાવત હવે બધી ભુલી જજો ને દાદી દેજો. તે ઘણો લાયક આદમી છે. તેની બઇરી સાહુરી અનલગ છે, ને તે કેવી ભલી છે તે હું જાણું છ. એ બધું આખુ કુટુંબ માગો બાપ જેવુંજ અસીલ ને ભલુ છ, ને એ બધા છોકરાઓને બી તમારાજ કરી લેજો. તે લોક હજી બી તમારો બુઢાપો ઠેરવશે, ને લે ચાલો, હવે સલાની સાહેબજી।"

અને તે ગઇ. તેણીએ એક જ્યારે ગેસ પાછી ધીમી કરી નાખી, ને પછી બહુ પોતાની અન્તઃકરણીમાંથી ફારેગ થઈ

શકે તે આગમચ તો બારણા આગલના સ્ક્રીનની ઓથે જઈને તે અલોપ થઇ ગઇ!

ખચ્ચીત, ખચ્ચીત, તે બજીને એક મોજેજે ભાગ્યો. તે મુવાંઓ વચ્ચેથીજ તો નહીં આવી હોય? તે બજીનો આશરો છોડીને ગયલી અત્યાર તક કયા હતી ને કયા હાલમાં રહી હતી તે બી—તેને હવે પસ્તાવો થયો કે–તેણે ઉજબખ જેવાએ તેને પુછ્યુ નહી તે પોલીસની આવી ચાપતી જુસ્તજુ વટીક કેમ છટકાવી શકી હતી તે બી તેણે તો કાંઇ એ ટાબરાને સમજાવ્યુ નહી!

તે આખી રાત બજીએ કોરા ઉજાગરાની ગુજારી

પ્રકરણ ૩૧ સું.

તેણે સહવારને પહેર મેહેલ્લી કને જવું હતુ! તેને જવુજ જોઇએ નહી જાય ને તે માથાની કેરાવન ઓરત, જે અભણ ઇત્તર, છાલકી, જગલી જેવી તેના પડખેથી ન્હાઠેલી હવે ડાહી પાકી, અનુભવી, ઘડાયલી ને નીતીમાન હાલ પાછી ફરી હતી તે જો જાહેર થાય તો સત્યાનાસપર સત્યાનાસ વલી જાએ! તેની પાસ, તેથી, બીજો એક ઉપાયજ ન હતો, અને જાણે આય ના તેને વિચાર કરતા એજ સાફ ભાસ્યું હોય તેમ તેણે મેહેલ્લીની માફી ને દોસ્તીની તલબ કરનો બીજી સહવારે જવાનુ હતુ!

તે, એટલામાટે, બીજી સહવારે સકાલે ઉઠયો, ને તૈયાર થઇને તેણે સોહલીને પોતાની પાસે બોલાવ્યો.

"ચાલ, નાસ્તો કરીને જલ્દી તઇયાર થા, દીકરા," તેણે હુકમ આપ્યો.

"કાએ, કાંહા જવુછ જે, પપા?"

"તાહરા મેહેલ્લી કાકાને ઘેર."

સોહલી ભડકયો.

"કાંએ, વરી શુ છે?" તેણે ગુસ્સાથી પુછ્યુ. તે બીહીધો કે ઢાંખરાનો ગતભર વળી કજ્યો કરી આવવા વાસ્તે કાંઇ કીડો ચવડયો. હેવોજ જોઇએ "વરી કઇ કજ્યો કરવાનુ અધુરૂ રહી ગીયુછ શુ?"

"નાહી, દોસ્તી કરવા," બજીએ સોહલીની હદ વગરની અજાયબી વચ્ચે લોહીનો ગોટ ગલીને કહ્યુ "હવે માહરે કજ્યાનુ મોહરૂ કારૂ કરવુચ ને દોસ્તી કરી નાખવીચ. આખી રાત મે એ બાબે વીચાર કીધોચ. તાહરૂ તે પોરીપર દીલજ લાગુચ તો મરતે દાહરે હુ હવે તમો લોકને જયાદા ટીંગાવી રાખવા નથી માગતો."

"ઓ માહરા ખરા હેતવતા ને નેક પપા!" ઘણાજ હેત ને હેસાનથી સોહલી તે બુઢ્ઢાને બગલગીર થતા બોલ્યો, "આખર મે ધારયુતુ તેજ થયુ. હુ તો જાણુતોતોજ કે અમુને એમ દુખી દુખી કરો એ તમારૂ ખમીજ નથી."

અલબત, પેહલી હરેલમાં તો સોહલી સમજ્યો હતો કે તેનો બાપ ઉપલુ બધુ અનકામા બોલતો હતો, પણ પછીથી જરા વારમાંજ તે બાબેની તેની ગંભીરતા માટે તેની ખાત્રી થઈ, ને ત્યારે તે પ્યારઘેલો જવાન એકદમ હરખઘેલો થયો.

ઓ ખુશાલી ' ખુશાલી ! ખુશાલી !

તે એક લહેજામા તૈયાર થયો નાસ્તો કરવાનુ તેને ક્યાંથી સુઝે ? તેની જીદગીનો મોટામામોટો અરમાન અને પાર પડતો હતો તે તેના પગોપર ઉભો હતો કે માથાપર તે વટીક જાણવાનુ તેને ભાણુ નં હતુ !

હવે ટુકુ કરશું સૌ સારૂ જેનુ સેવટ સારૂ સોહલી એક લેહજામા તૈયાર થયો, ને તે બાપ બેટા પોતાની જોડીની ઘ્રોહામમા એક તડાકે નાયગામ મેહેલ્લીને બગલે પોહચી ગયા

ત્યા બધા 'નાસ્તાપર બેઠેલા હતા, ને બજી આવ્યો હતો એમ જાણતા મેહલ્લી એકદમ મોટા ગુસ્સામા ચમકી ઉઠયો. તેનો સ્વભાવ વશ ન રહયો તેની નગ્મીનો એ બુઢો ઘણો અયોગ્ય લાભ લેતો હતો એમજ તેને લાગ્યુ, ને તે તેથી કજ્યો સોહોધનોજ આવ્યો હોય તો (મીઠા ને તેહમી ને છોકરાઓની તેને શાત કરવા ને શાંત થવાની અનેક કાકલુદીભરી અમજાવતો છતા) ને તો તેને આ વખત હવે ખોખરો કરવાજ બાહે ચઢાવી ઉઠયો !

પણ જ્યારે બજીની સાથે હસ્ને ચેહેરે તેઓએ હવે સોહલીને બી ત્યા આવેલો જોયો ત્યારે તે બધા રડમસ બનેલા ચેહેરાઓ એકદમ જાદુઇ અસરથી ઝટ પાછા હસ્તા થયા, અને જ્યારે બજીની દોસ્તીની અચબુચ ઉભરી આવેલી તલબગારીના ખુલાસાઓ રજુ થયા ત્યારે તો તે ન્હાના કુટુબની ખુશાલીનો શુ પાર ?

લુચ્ચી તેહમી તો હવે કોઇના કેહેવાની વાટ જેયા વીના કે કોઇના બી અદબનો સરોપરો રાખ્યા વના દોડી જઇને સોહોલીની બગલમાં દબાઇ. હવે મજા કોણુની લેવી હોય ?

મેહેલ્લીએ પગપાણી કરીને બજીને તે આખો દાહડો પોતાને ત્યાં મેહમાન રાખ્યો, ને બીખઇ ને રતઇને બી તેડાવી લીધી તેજ દાહડે છોકરાંઓને રૂપા પેહેરાવાનું નક્કી થયુ ભલા કામમા ઢીલ કેવી?

રતઇ તો, અલબતા, ઘોબરે ને ઘોબરેજ આવી હતી તેનુ તો પાકીને પલેથર થયુ હતુ, પણ એવોજ એક વર અપાવાની તેની માએ બીખઇએ તેને હીંમત આપી હતી તેથી તે જરા સધ્યારો પામેલી આવી હતી હવે એ નહી ને બીજો! એ બધુ, તેણે ધાર્યુ કે, એકનુ એકજ।

ઘણી દીંગસની તે આદરણી થઇ ગાણુ બજાણુ તો હતુજ પેલી તમારી કાટેલા ટોલ જેવા સાદવાલી ઘરડીખખ, છોકરાં ઉંઘમાથી બીહી ઉઠે એવી મકાઇબાઉ "ગૉયનો" મોજુદ ન હતી, પણ વરના છોકરાઓનુ એવુ દીલપઝીર ગાણું બજાણુ રજુ થયું કે બજીને બી મનથી ફરજ્યાત કબુલ કરવુ પડયુ ક આ જાતની ખરી પેહલા પ્રકારની મોજથી તે હેમક પોતાની એક નજીસ ઝીનના આએસથી અત્યાર તક નાહક બાતાત અને અલગ રહ્યો।

બજીએ હવે બખીલાઇથી કામ લીધુ નહી એક ભલુ કામ બીજાને ઉત્તેજન આપે એ કુદરતનો કાયદો છે, ને તેણે તેમજ કામ લીધુ તેણે બાપુકાર જાહેર કરયુ ને જાહેર થવા દીધુ કે બપઇના ગુમ થવામાં તેના ગરીબ ભાઇ મેહેલ્લીનો કશો હાથ હતોજ નહી એવી પક્કે પાયે તેને બાતમી મલી ગઇ હતી—કે તેણે તેને એ વાતમા ને પેલી ફીરોજની વિગેરે તકલીફોના બાબમા અત્યાર તક જુઠોજ સતાવ્યો હતો, ને હવે પોતાની એ ગુમાગઢી બાબે તેની નજર ખુલતા તે ખુલ્લા ખાલેસ

દીલથી મેહેલ્લીની મારી શોધતો પોતેજ ચાલી ચલાવીને દોસ્તી કરવા આવ્યો હતો

આખુ ઘર તેથી ખુશખુશાલ હતુ આખુ ગામ ખુશ થયુ ભલાંમાં કોણ પોતાની પાંતી રાખવા નહી માગે ? શાદી ગમશણી ઘરેઘેર હોજો કરપીણ દુશમનઇ માજણ્યાઓ વચ્ચે ખરપા થયલી ને રાજ કરતી એમજ સદા નાબુદ થજો !

અને ભલી મીઠાંના હરખનું શુ પુછશો ' તે પાકજાદ મોહરદાર કે જે પોતાની પવિત્ર અસરની અશોઇથી મેહેલ્લી જેવા એક બીગડેલા જવાનને એક સૌથી લાયક ભરથાર ને હેતવતો સરફરાજ બાપ બનાવી શકી હતી ! કીરતાર સદા એવી ખુલદ મરતબા' પાકજાદ પરણેતરોની એમજ બોલબાલા કરજો !.

પછી તો સૌ સારૂજ થયુ પછી સૌ સુખીજ થયા. હવે દુ ખ હોયજ કોણને ને દુ ખ હોયજ શાનુ ?

તેહમી એક એવી તો હેતવતી, એટલી તો કાલજીવંત, એવી તો ફરમાનબરદાર વહુ પુરવાર થઇ—લગન થયા તેની બી આગમચ પુરવાર થઇ—કે બજી તો એવો ખજાનો અત્યાર તક તે આંધલી ગરૂરીમા થોકડે મારતો રહીજ કેમ શકયો હશે તેજ કાઇ સમજી શકતો નથી તેનો પસ્તાવો, મોડેથી આવેલો ને ફરજ્યાત કરવો પડેલો, મોડો ને ફરજ્યાત છતા ખરો ને ખરા દીલનો હતો તે આયદા ખરા હેતથી મનાઇ ગયો, ને મોટા ખાનદમાં બધા સાથ મલી જઇ પોતે બી તેની જીદગીની સ્હાજે ઘણો સુખીજ થયો

લગન ત્રણી દીગસના થયાં હતાં બધુ મુબઇ તજો ઉપર

થઈ ગયુ હતુ જાત પરજાતનો તે એક મોટો દમામદાર ને રંગવાલો મેલાવડો હતો ગવરનર અને લેડી પણ આવ્યા હતા, અને એવી એક એ મોટી ધામધુમની "બલાઇ" જોવા ઘરડો બજી જીવ્યો તે માટે ખુદાને બાગ ઘણો શુગરગુજાર થયો

તે હજી જીવે છે—એ ઘરડો બજી, અને હવે ઘણો સુખી જીવે છે ભાઇભાઇઓ રોજના મલતા બેટતા છે, ને તે એ કુટંબો સપમેલના તમામ સુખમાં મળી જઇને હવે એક થયલા અતી ઘણા સુખી સુખ્યારાજ છે

